

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01662

TSIGL

M. Shifris

•

*Permanent preservation of this book was made possible
by Norman Lewin
in memory of
Bialystok Jewry*

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

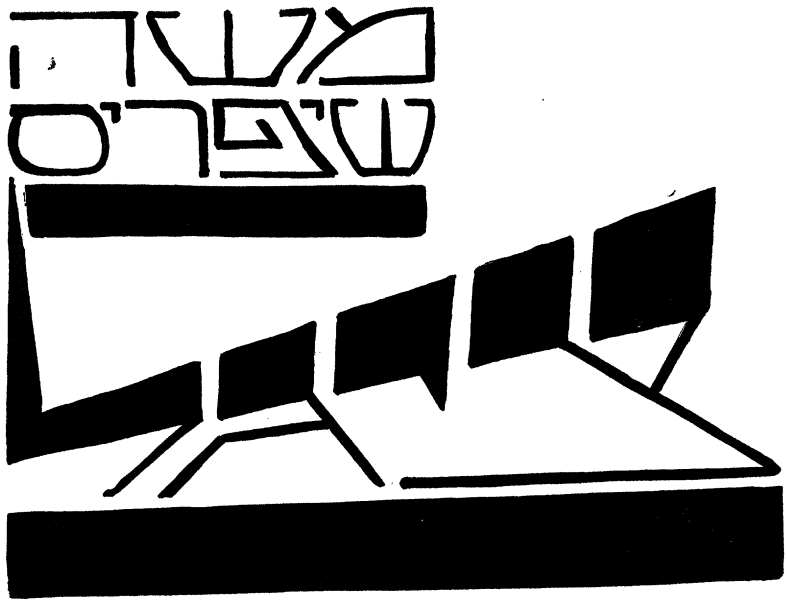
Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ארויסגעגעבן פון
הארלעמער פראגרעסיוון יוגנט - קלוב

ניו יארק

.1929

IRVING WIENER
234 FOSTER AVE.
BROOKLYN, N. Y.

ביכער פון משה שיפרים :

לידער

פארלאג „קולטור“ ניו יארק
1922

ראכאמא

און

אנדערע לידער
פארלאג „די פערער“ ניו יארק
1925

נישט געשמויגן, נישט געפלויגן

(קינדער מעשיות)

פארלאג „אויפגאנג“ טאראנטא, קאנאדע
1928

ציגל

(דערציילונגען)

ארויסגעגעבן פון

הארלעמער פראגרעסיוון יוגנט-קלוב
1492 מעדיסאן עוועניו, ניו יארק
1929

* *

*

אין דעם בוך גייען אריין א טייל פון די דערציילונגען וואס איך האב געדרוקט אין משך פון די לעצטע עטלאכע יאר. די דער-
ציילונגען זיינען ניט אויסגעשטעלט כראנאלאגיש, אזוי צום ביי-
שפיל איז די דערציילונג „ארום טויער“ וואס קומט דא אין בוך,
כמעט באם סוף, מין ערשטלינג (געשריבן 1918, געדרוקט מיט
עטלאכע יאר שפעטער) און פארקערט די ערשטע, זיינען געשריבן
געווארן די לעצטע פאר יאר.

צוליב מאנגל אין פלאץ, האב איך אויסגעקליבן בלויז א טייל
און זיי אויסגעשטעלט לויטן אייגענעם קאפריז. צוליב דער זעל-
ביקער סבה זיינען אויך ניט אריין די פארטייטשונגען פון די
ענגלישע ווערטער און אמעריקאניזמען.

א הארציקן חבר'שן דאנק די יונגע הארעפאשניקעס פון האר-
לעמער פראגרעסיוון יוגנט קלוב, פאר מעגלאך מאכן די דערשיינונג
פון דעם בוך.

איצט, אין א צייט, ווען כמעט אלע אידישע פארלאנג אין
אמעריקע מיטן אויסנאם פון דער „פרייהייט“, זיינען אפגעשטארבן,
איז דאס א גרויסער אויפטו פון א יונגען קולטורעלן ארבעטער קלוב.

מ ש ה ש י פ ר י ס

Copyright — 1929
by
M. S H I F R I S
New York, N. Y.

אינהאלט:

7	מיטוואך אפדערנאכט
16	אין א זומער נאכט
21	באדי
33	מערי
43	ציגל
63	טאני דהי וואפ
70	מעגי איז געשטארבן
77	ביל
96	דארע חלה
101	צוויי חברים
107	ווייסע פרייד
113	רב אלטר שוחט
118	צוויי וואס האבן זיך צעטיילט
123	שותפים
128	קוני דער נאר
132	סטרייק
158	מיון פריינט, דער שונא
171	אין דער וואזא פון קאאירא
183	ארום טויער
195	„געלע זאמר“
203	אזע
211	קיין אמעריקע
217	די „קליינע“ משפחה
221	אברהם שוסטער'ס הויז

אַרײַן פּרעס, אינק.
54 קאַנאַל סט. נ. י.

מיטוואך אַרדער־נאַכט

דער צווייטער האַלבער טאָג, וואָס פאַר מיטוואַך אַרדער־נאַכט, איז אומרוואיק, ווי דער ערשטער האַלבער טאָג פון שבת. יענקי מיידל'ס פנים איז ליכטיק, דאָס האַרץ פלאַטערט און די מאַשין זינגט. יענקי־אינגל'ס הענט באַם פאַקטיש זיינען פלינקער, פּעקלאַך לויפן פון די הענט.

אַרדער־נאַכט איז „טרעפעניש“. אַרדער־נאַכט איז „אויס־גיין“.

באַנען לויפן זינגענדיק, דזשיגענדיק, פאַכנדיק מיט ווייסע פליגל. — — —

— א, מיטה מי טרנאָיט אָן דהי קאַרנער.

איז דער הויז פון דער פאַמיליע וואַלאַך פילן זיך שוין די באַרד־אַנקומענדיקע יאַגעניש און טומלדיקע ענגשאַפט פון קיך. פון קיך וועט זיך שוין די ענגשאַפט צעשטופן אין אַלע זייטיקע צימערן — ס'איז באַלד מיטוואַך אַרדער־נאַכט.

פון דער לינקער טיר זעט זיך אַרויס אַ האַלב־באַלויכטענער „טשאַיני קלאַזעט“. אַ הויט גאַז־פּלעמל ציטערט אָפן אויסגע־קאַלעכדיקן גלאַז. קיינמאַל עפנט זיך ניט די טיר פון דער דאָזיקער שאַפּע מיטן גלעזערנעם האַרץ, וואָס איז אַנגעפּילט מיט גלעזערנע און ניקעלנע כלים. דער טייוועל ווייס, אָף וואָס מ'דאַרף זיי האַבן. רעכטס האַט זיך צעשפּרייט מיט רחבות דער בופּעט, ווי אַן אַנגעפּרעסענער ישוב'ניק, אַ רייכער פעטער, וואָס איז זיכער באַ זיך, אַז צו אים וועט מען זיכער דאַרפן אַנקומען. לינקס, באַ דער וואַנט, וואָס האַט אַפּגעגעבן אַ שטיק פון זיך פאַר דער טיר. שטייט די בעליגופ'דיקע פּיאַנאַ. זי רוקט זיך צו דער וואַנט מיט דער

בעל־עגלה־שער פלייצע. זי וויל פארנעמען וואָס ווייניקער פּלאַץ.
 אַרום די פיר איילן, וואָס רופן זיך „פּאַרלאָר“, שטייען שווינגנדיק
 די קינדער פיר שפּאַלירטע ווענט, און אין דער האַלב־טונקלקייט דוכט
 זיך, אַז זיי בויגן זיך אונטער דער שווער־באַלאַדענער משא.
 איבער דער פּיאַנאַ היינגען אַ גראַדואיר־דיפּלאָם, סידורים בילד
 מיט דעם זעלביקן דיפּלאָם אין דער האַנט, און לעבן דעם אַ בילד
 פון אַלע גראַדואירטע חבר'טעס פון איר „פּובליק סקול“.
 אַה דער צווייטער וואַנט — בעקיס דיפּלאָם, אַ בילד פון
 בעקיס' מיטן דיפּלאָם אין האַנט, און אַ בילד מיט אַלע חבר'טעס.
 אַה דער דריטער וואַנט — דער זעלבער אויסשטאַט פון דער
 אינגערער, פון ראָזין, וואָס האָט ערשט לעצטן יאָר געענדיקט.
 אַה דער פּערטער וואַנט — צוויי קאַלירטע בילדער, אַפּגע
 בליאַקעוועטע, מיט גאלדענע שווערע ראַמען, געפינטלעך. יעדן
 זומער פאַרמערן זיך די פינטעלאַך . . . אַמאָל האָבן די דאָזיקע צוויי
 בילדער פון מיסטער און מיסעס וואַלאַד געשמייכלט; איצט זיינען
 זיי אַנגעכמורעט . . . אינמיטן היינגען די „סיטיזען־פּיפּערס“.
 די זייטיגע טיר, וואָס פירט אין שלאָף־צימער, איז מיטוואַך
 אַרדער־נאַכט צוגעמאַכט, די „באָיס“ זאָלן ניט זען דאָס אָנגע
 וואַרפענע בעט, וואָס די מוטער וואַלאַד האָט קיין צייט ניט געהאַט
 צו פאַרבעטן. זי איז אַ „שווער מענטש“, און אַ חוץ די דריי מוידן
 זיינען נאָר דאָ צוויי קליינע ממזרים, וואָס קערן איבער די שטוב,
 און איינס באַ דער ברוסט. די נשמה ציט ער אַרויס . . .
 דאָס צימער פון קינד רעכטס איז די צוויי עלטערע מיידלעכ'ס.
 שטייט דאָרטן אַן אייזערן בעט און אַ „דרעסער“. קוים זיך דורכ־
 צושפּאַרן. אַ צולייג זיי אין בעט איז סעמי, אַ צענדליק אינגל
 האָט ער אַ טבע אַרויס־צושטעקן די פּיסלאַך פון אונטער דער
 קאַלדרע. און אַז זיי פּרירן זיך גוט אָן, כאַפט ער זיי אַרונטער
 צוריק: מיט אַיין פּיסל גיט ער אַ פאַר אַריין איינער אין די פּיס,
 און דער צווייטער אין בויך אַריין. דערלאַנגט עס שניט, ווי מיט
 אַן אייזיק מעסער. ער מיינט, אַז ער פאַרט אַפּן וועליסאַפּער.

נאך איין טיר אין פאראן אין קיר, נאָר יענע איז שטענדיק צוגעמאַכט, און אפילו די ממזרים וועלן ניט וואגן צו עפענען יענע טיר — ווי אין אַ קאסע־קאסטן ווערט דארטן אָפגעהיט דער „באָרדער“ — אַ חלק פונם דיר־הגעלט. פאר אים האָבן אַלע דרך־ארץ.

איצט, מיטוואך אפי־דער־נאכט, זיינען אַלע אין קיר. מיסעס וואָלאַד מיט אַ צעפלאַמט פנים, שוימט די טעפלאַך אפן שוואַרצן אויוון, קאטשעט זיך צו צום אייז־קאסטן, נעמט עפעס אַרויס, פארהאַקט צוריק. זוכט מיט די אויגן. דערמאָנט זיך. זי גייט צו צו דער געשיר־שאַפע, פאַררייסט די הענט איבערן קאַפּ, באַברעט זיך דארטן און שלעפט אַרויס, סאַפּענדיק שווער, אַ גרויסן פאַלי־מעסיק.

זי דרייט אויס דעם קאַפּ צום „וואַש־טאַפּ“, וואו ראַזי שטייט איבערגעבוּיגן מיטן יונגען, פון מירקייט שווערן קערפער און רייכט מיט אַ גרויסן שטיק זיף אַ זיידן קאַפּטל.

— נו, ווען וועסטו שוין פאַרטיק ווערן ? די מוידן וועלן דאָך באַלד אַריינפאַלן.

ראַזי, אַ שטענדיק אומצופרידענע מיט איר הויז־אַרבעט, מיט אַפּענער קנאה צו די עלטערע שוועסטער, וואָס אַרבעטן אין שעפּער, זיינען גאַנצע פאַרדינער, האַלטן אויף דאָס הויז, קויפן זיך וואָס זיי ווילן, און גייען וואוהין זיי ווילן, און ווילן נאָר ניט טאָן אין הויז. גיב זיי אַלעס גרייטס. זי גיט אַ וואָרף דאָס שטיק זיף און גיט אַ שים אַרויס :

— נאָר זיי און זיי. איך וויל ניט זיין זייער דינסט. לאָז מיך אויך גיין זוכן אַ „דושאַב“. וואָס בין איך ערגער פון זיי ?

דער יונגער, פופצן־יאַריקער קערפער צאַפּלט זיך פון פאַרדראָס און האַרץ־ווייטאָג. דאָס יונג־קילעכדיק פנים קנייטשט זיך, און די טרערן גיבן זיך אַ שפּאַר צו די אויגן־לעדלאַך, גרייט צו לאָזן זיך איבער אירע אויפגעפלאַמטע באַקן, טראָפן נאָך טראָפן.

— וואס איז שוין ווידער? — דערהערט זיך פון „פארלאָר“ אַ סקריפענדיק קול, ווי פון אַ ניט געשמירטן וואָגן.
און ווידער:

— וואָס איז שוין ווידע־ע, פרע־עג איריך! די איבערגע־חזר'טע ווערטער קומען אַרויס ווי פון איינעם, וואָס שפּרינגט אונטער און רעדט אין דער זעלבער צייט. באַלד שפּרינגט אַרײַן אַף דער רעכטער פּוס מיסטער וואַלאַד. די לינקע פּוס האַלט עס אויסגעצויגן פּון פּאַרנט, אַ באַנדאַזשירטע. וואַלאַד איז אַ „וואַרנישער“ אין אַ מעכל־געשעפט. האָט ער באַ דער אַרבעט געכאַפט אַ קלאַפּ אין פּוס, און שוין עטלעכע חדשים, אַז ער קען ניט אַרבעטן. זיצט ער אין „געהאַקטע וואונדן“ און דאַרף אויסקוקן אַף די מוידן די פּרנסה־געבער.
איז ער שטענדיק אַף ראַז'ים זייט.

— נו, וואַרדען — אוי, — זעצט ער זיך שווער אַוועק אין ווינגנדיקן שטול. — נו, זי איז דען ניט גערעכט? מען נעמט אַ קינד און מ'פאַרמאַטערט עס.
באַ דער מיסעס וואַלאַד גיבן אַ שפּריץ־אויף די אויגן און דאָס מויל.

— שוין, ער איז שוין דאָ, דער גרויסער פאַרדינער. נו, וואָס וואַלסטו געוואַלט? אַנגעשאַטן אַ פּולע שטוב מיט ממזרים, און ער רעדט נאָר. ווי, זאָל איר זיך אַליין צערייסן, ווי? די דינסטן דיינע וועלן מיר העלפן!

סיידי מיט בעקי'ן גיבן אַ פּאַל אַרײַן מיטן גאַנצן מיטוואָך־אַף־דער־נאַכטיקן אימפעט, און איילעניש, און איידער מ'נעמט אַרונטער די היט, ווערט שוין אַ גוואַלד:

— עסן, שנעלער עסן!

— זע נאָר, ווי די הונגעריקע וועלן! — גיט זיך אַף זיי אַ וואַרף די מיסעס וואַלאַד. — סיכרענט ניט.
— וואו זיינען מיינע „סילקענע סטאַקיינגס“? דזשאָו וועט באַלד קומען.

— וואו זיינען אַהינגעקומען מיינע „גלאַווס“? דזשעק קומט גלייך. איד האָב געמאַכט מיט אים אַ „דעיט“ אַף פונקט אַכט אַ זייגער.

אין הויז ווערט אַ טומל, אַ יאַגעניש. סיידן און בעקי מיט בלאַנדע, אויפגעכוואַליעטע האָר אַף די קעפּ, רייסן זיך איבערן „סינק“, איינע לאָזט לויפן דאָס וואַסער, בויגט איין דעם קאַפּ און פאַרזשמורעט די קליינע גרינע אייגעלאַך, גיט די צווייטע אַ רוק אונטער אַ פאַר נאַקעטע הענט מיט אַ שטיק זייער גלייך אין די אויגן אַרײַן, גיט זיך יענע אַ צאַפּל, גיט אַ צעשפּרייט ביידע הענט, ווי די פליגל פון אַ פלעדער־מויז, גיט אַ צי־אַפּ דעם קערפּער רעכטס, און מיטן הינטער־חלק גיט זי דער צווייטער אַ שטופֿ־אַפּ, אַז זי פאַלט צו צום טיש.

עס קומט אַן דער „באַרדער“. מיסטער וואַלאַך האָט גרויס דרד־אַרץ פאַר דעם יונגן־מאַן. ער ליגט שטענדיק איבער די ביכער. ער שטודירט. „אַ גאַנצער פּילאָזאָפּ“. און צו אים באַנוצט ער נאָר אַן אַנדער שפּראַך. ער הויבט אַן ריידן „דייטש“. עפעס קומט אויס, אַז צו אַזאַ געלערנטן דאַרף מען ריידן אַנדערש. מ'קען גיט באַנוצן די זעלבע שפּראַך וואָס מ'רעדט אין שאַפּ, אָדער אין הויז. האָט ער עפעס אַ פאַר דייטשע ווערטער, באַנוצט ער זיי. און איבערהויפּט האַלט ער זיך אין איין אַנטשולדיקן. נאָך יעדע עטלאַכע ווערטער קומט אַן „אַנטשולדיקט מיר“. ער וויל זיך פאַר אים אויסריידן דאָס האַרץ. נאָר ער וויל גיט צוגיין גלייך צום ענין. ס'פאַסט גיט.

— נור איווינג, מיסטער ראָזען. אַנטשולדיקן זי. האָבן זיי געלייענט דעם „פּייפּער“? יאַ, יאַ, אַזוי איז עס. . . מען זיצט, אַנטשולדיקט מיר, אין „קיטשן“ און מ'דאַרף ליידין. וואָס זאָגן זי? . . . אַט זעט, — ווייזט ער אַף די מיידלאַך, — אויסגעהאַדעוועט, איר וועט מיר אַנטשולדיקן, טעכטער, געאַרבעט שווער און ביטער, איר וועט מיר אַנטשולדיקן, אין שאַפּ און איצט, נו, וואָס? און אַז אַ טאַטע, איר וועט מיר אַנטשולדיקן, ווערט קראַנק, איז אויס.

מהערט אים, איר וועט מיר אנטשולדיקן ווי די קאץ. וואָס דיינקען זיי, וויפיל זיינען זיי אַלט? די עלטערע ניינצן, און די קלענערע זיבצן. גייט מען שוין, איר וועט מיר אַנטשולדיקן, אויס, און מ'טוט וואָס מ'וויל.

ראַזען שטייט אַ פאַרלוירענער, לויפט מיט די אויגן איבער אַלעמען אין קיד, בעטראַכט דעם צעווייטאַגטן טאַטן מיט דער קראַנקער פּוס, די מאַמע מיטן רחמנות'דיקן פנים; דער דריי יאַריקער ממזר רייסט איר אָפּ דאָס קלייד, און כאַפט אַ פּליאַסק אין פנים אַרײַן. און דער באַ דער ברוסט שמאַטשקעט מיט גרויס פאַרבייגן, קנייפט די ברוסט מיט די הענטלאַך און שמיכלט מיט די אייגעלאַך.

האַלבאָוסיגעטאַנענע לויפן אַרום ביידע עלטערע מיידלאַך, רייסן מיט ברייטע קאַמען די געדיכטע, צעפלאַנטערטע האַר, און די מיילער מאַכן זיך ניט צו.

הויפּנס האַר, איינגעפלאַנטערטע אין קנוילן, וואַלנערן זיך אַפּן „וואַשטאַפּ“ און אין „סינק“. ס'כאַפט אים אָן אַ נורדעקייט אונטערן האַרצן.

ראַזען שטייט אומגערוֹלדיק. ער הערט ניט, וואָס יענער רעדט, ער שאַקלט נאָר צו מיטן קאַפּ: „יא, יא, אזוי איז עס“. און ער אַטעמט אָפּ פרייער, אַז ער פאַרמאַכט די טיר הינטער זיך. שנעל דערלאַנגט מען די וועטשערע. ביידע מיידלאַך כאַפּן, האַלב זיצנדיק, האַלב אָנגעטאַן. דער טאַטע ברומט אונטער, גיט אַ וואַרף אַ וואַרט אַ בייזס, אַ שטעכיקס, איז אַדער סיווערט פאַר-לויזן אין טומל, אַדער ס'קומט צוריק, שטעכיקער און בייזער, ווי ס'איז אַוועק . . .

ווען מ'גייט נאָר די קליידער, פאַרענדיקט מען די לעצטע ביסנס. ווערט אַ פרישער טומל. זיך פאַרביטן מיט די „ווייסטלאַך“, ס'פּעלט דער „קאַרסעט־קאווער“, די „בלומערס“ זיינען ניט אויס־געוואַשן.

— דו האַסט זיי געטראָגן לעצטן מיטוואַך אַפּדער־נאַכט.

— ווער, איך ? — שפרינגט אויף די צווייטע.

אינמיטן טומל א קלאפ אין טיר.

עס קומט אריין סידיים „באָי“ דזשאָ, א לאַנגער בחור מיט צוויי וואַנצעלאַד, ווי מייזשע עקלאַד אַף ביידע זייטן ליפּ. צוויי ברױנע הענט היינגען לעפּיש אַף ביידע זייטן, און אַפּן קאַפּ אַ קעפּקע.

באַלד קומט אַן דזשעק, אַ בלאַנדער בחור, אַ נידעריקער, מיט אַ „דורבי“, ממור'יש אַרויפגעזעצט אַף איין זייט קאַפּ. דאָס „דורבעלע“ גיט אַ טאַנץ אונטער און זעצט זיך צוריק אַפּן שפּיץ קאַפּ. דאָס האָט ער זיך באַגריסט.

דאָ גיבן זיך ביידע שוועסטער אַ נעם צו די „באָיעס“.

— דזשאָ, פּליעז, קנעפּל מיר צו די „ווייסט“.

— דזשעק, דערלאַנג מיר די שיד.

דער הויכער דזשאָ בויגט זיך איין, און אומגעלומפערט אַרבעטן זיינע צעהאַקטע פינגער, וואָס שאַרן זיך און שאַרשקען איבערן זייד ווי ריב-אייזנס.

פּלינק און לעבעדיק באַוועגט זיך דזשעק, וועלכער פּילט זיך שוין היימישער פּון דזשאָ'ן, כאַטש יענער האָט אים ניט לאַנג צוריק אַהער געבראַכט.

אַ מ'איז שוין פאַרטיק, גיט מען אַ וואָרף אזוי, פּון דער טיר אין קיך אַריין:

— גוד נאָיט, פּאַ; גוד נאָיט, מאַ. מיר גייען אין „לאַעס“.

און ביידע „באָיעס“ וואַרפּן נאָד:

— גוד נאָיט פּאַפּ !

ראַזי בלייבט אַליין מיט די אַנגעוואַרפענע קליידלאַד, קאַפּטלאַד, שיד, זאַקן, און אַ פּולן טיש מיט שמוציק געפּעס.

די מאַמע בלייבט זיצן אַ מידע, מיט אַראַפּגעלאַזטע הענט, און דער טאַטע פאַרענדיקט די וועטשערע . . .

ראזי בלייבט שטיין א פארלורענע, אינמיטן פון דעם איבער-
געלאזטן טומל, און ס'פארקלעמט איר באם הארצן. ס'פארדריסט
איר, וואס היינט איז מיטוואך אה-דער-נאכט, וואס ביידע שוועסטער
„גייען אויס“ מיט „באיעס“ אין „לאעס“, און זי דארף זיצן אין
הויז און טאן די „דוירטי וואַרק“. גייט אויף אין איר א רחמנות
אף זיך אליין, זי הויבט אן פראטעסטירן:

— איד קען ניט אַרבעטן אזוי שווער. מאַרגן גיי איד זוכן א
„רושאַב“, „דאטס-אלל“

— נו, גיי אויך א ביסל אַרונטער, — גיט עס שוין א ריר די
מאַמע, — איד וועל שוין אַפּטאָן די אַרבעט.
אַפן „סטופ“ בלייבט ראָזי שטיין.

„וואס טוט מען?“ — און אין געדאַנק גייט דורך: — פאַרוואָס
„גייען די שוועסטער אויס“ מיט „באיעס“, און זי ניט? — זי
קוקט זיך אַרום, קוקט איבער דער ליינג פון דער גאַס. אויך אף
אַנדערע „סטופס“ שטייען מיידלאַך. זיי וואַרטן אוראי אף די
„באיעס“. און אפשר שטייען זיי, ווייל זיי האָבן אויך ניט קיין
„באיעס“?

זי וועט נאָר אַרײַנגיין אין „לאעס“. אליין? מיטוואַך אַה-דער-
נאַכט?

פון דער פינצטערניש פון קאַרידאַר הערט זיך אַרויס א פריילאַך
וואוילינגעריש פייפן. זי דערקענט, דאָס איז סעם.
אז סעם דעזעט זי, גיט ער א ריס אַרויף זיין געקעסטלטע
קעפּקע.

— העלאָ, ראָזי!

הויבט מען אן ריידן.

גיט זי זיך אזוי א זאַג:

— סידי מיט בעקי'ן זייגען „אויסגעאַנגען“ אין „לאעס“ מיט
זייערע „פעלערס“.

גיט סעם א צי אַרויף זיינע לאַנגע הויזן, וואָס ער האָט ניט
לאַנג אַנגעטאָן:

— ווילסט גיין אין „לאַעס“, ראַז ? איד האָב היינט אָפגענומען
„פעי“. זעקס דאָלער האָב איד געגעבן דער מאַ, און צוויי דאָלער
פאַר מיר. קאָס אַז !
ראַזו'ס האַרץ גיט זיך אַ צאַפּל.
די זיבעטע גאָס בלייבט אַליין מיט דער בענקשאַפּש פון מיטוואַך
אַרדער־נאַכט.
דא און דאַרטן אַף אַ „סטופּ“, שטויט אַ מיידל אַ פאַרביינקטע.
שטויט אַ בחור אַ פאַרביינקטער. איינע אַליין. איינער אַליין.
מיטוואַך אַרדער־נאַכט.

אין א זומער נאכט

א זומערדיקע, הייס־שטיקנדיקע נאכט. די ברענענדיקע זון האט א גאנצן טאג געגליט די ציגל־שטיינער. שטאָל און אייזן פון די שטאָטישע מויערן, האָט צעגליט און צעפארעט צעמענטענע טראַטואַרן און אַנגעסמאָליעטע שטיינערנע גאַסן. איצט דעמפט זיך אויס די שטיקנדיקע פאַרע, צעגייט זיך איבער די גאַסן און קריכט אַריין דורך די אָפּענע פענסטער אין די הייזער.

שלאָפן קען מען ניט. די לונגען לעכצן דורשטיקע נאָך אַ ביסל פרישע לופט — אָפּצופרישן און אויפצולעבן. עס צאָפֿלט זיך מיין קערפּער ווי אין אַן אַסטמאַ־אַנפאַל. אַלץ איז איבעריק; עס איז איבעריק און עס שטיקט דאָס בעטגעוואַנט, עס שטיקן די ווענט, דער ראַד, דאָס מעבל, די גאַסן; דער אייגע־נער קערפּער איז איבעריק. איצט ווילט זיך זיין גאַלע רוחניות, אָן קערפּער. זאָל זיך אַלץ צעשווימען, צעריגען, צונישט ווערן: אָן פלייש, אָן ביינער, נאָר הוילע נשמה, ריינע נשמה. מען שוועבט זיך אַרום העט־העט אויבן, וואו די שטיקנדיקע פאַרע פון שטאָט קען ניט צוקומען און מען געניסט פון פרישע פרייע לופט... אַ גאַנצן אַה־דער־נאָכט האָב איך אַרומגעוואַנדערט אין די גאַסן, בין אַרומגעפאַהרען אַה טראַמוויען און הוי־באַנען צו פילן כאַטש אַ לייכט לופטעלע פאַכען איבער מיין מידן, פון הי־אויס־געמאַטערטן פנים.

איצט בין איך שוין מיד, און שלאָפן קען איך ניט. זיך איך באַם פענסטער, שטופ דעם קאַפּ וואָס ווייטער אין דרויסן אַריין, שטרענג אָן אַלע מיינע חושים אויפצוכאַפן דאָס מינדסטע ווינטל, די מינדסטע באַוועגונג פון דער גאַסיקער לופט.

איך בין שוין מיד און אויסגעמאטערט פון אַנשטרענגונג. מיין קאפ טוט זיך אַ בויג לייכט אַף דער זייט און בלייבט אַנגעשפּאַרט אַף דער לינקער זייט פון פענסטער־ראַם. מיינע אויגן זיינען ברייט אַפּן און זען אַלץ, — די אויערן פאַרנעמען אַלץ — אַן מיר.

די גאַס איז שטיל, אַפּגעלעבט, פאַרגליווערט אין היץ. פון צייט צו צייט — טריט. טעמפע טריט. לייכטע טריט. אַ געשטאַלט קומט אַן, טרעמפ, טרעמפ, געשטאַלט ניטאָ. און וויר דער שטיל.

העכער און נידעריקער — אַ פאַרל קומט אַן. ער מיט איין האַנט און אויגן אַף איר. זי — אינגאַנצן אין אים. מיינע אויגן גייען נאָך נאָכן פאַרל, אַריבער אַנטקעגן, פּונקט אַנטקעגן אַף יענער זייט גאַס.

דאַס פאַרל איז שוין ניטאָ — נאָר די בליקן האָבן זיך איינגעשטאַכן אַנטקעגן. אַריבערגעציטערט אין האַרצן אַ שטילן ציטער און פאַרגליווערט געוואָרן.

ס'איז אַ גרויסע קראַם. פון ביידע גרויסע פענסטער שרייט אַראָפּ מיט גאַלרענע ווערטער „אונדערטייקער“, און אונטן איז צו־געגעבן: „באַלזאַמירן קערפּערס — אונזער ספּעציאַליטעט“.

די קראַם איז גרויס און הויך און טיף. דער דיל איז אַפּגע־וועקסלט און גלאַנצט מיט זיין טונקעלער רויטקייט. דער הינטער־גרונט איז דראַפירט מיט שוואַרצן. באַ די זייטן — ווייך־געבעטע שטולן. אַף אַ דריי־פּיס, אין אַ ווינקל שטייט אַ ווייסער גיפּסענער מלאַד מיט צענומענע פליגל און קוקט אַ פאַרגליווערטער אין דער טונקלקייט פון צימער.

אין מיט־צימער, אַף אַ פאַר בענקלאַך, עטוואָס אין דער קרום. ליגט אַ לאַנגער קאַסטן, אויבן ברייט און אונטן שמאַל. לעבן קאַסטן זיצט אַ מענטש — אַ פרעג־צייכן, מיט אַ געל־וואַקסן פנים. דאַס טונקעלע ליכט פאַלט פון איינציקן ראַזן עלעקטרישן לעמפל און ציטערט אַפּן וואַקסענעם פנים פון דער זיצנדיקער פיגור, און אַפּן לינקן פליגל פון גיפּסענעם מלאַך.

איך וויל אפרייבן די בליקן, נאך ווי שטענדיק, ווען מען זעט א זאך, וואס מען וויל ניט זען, ציט עס אף להכעיס יא צו קוקן. אזוי האט עס מיר געצויגן. האב איך פאר'עקשנ'טער זיך אייניגעגראבן מיט די בליקן און דורך דער גלעזערנער טיר און פענסטער אלץ דורכגענומען.

פון דער טונקלקייט האט זיך א הויב געטאן די פיגור מיטן געליוואקסענעם פנים און מיט די הענט, פארלייגט אף הינטן, גענומען שפאצירן אהין און צוריק איבער דער שמאלער טעפיד-סטעזשקע, וואס האט זיך געצויגן פון אריינגאנג אוועק אין הינען טערגרונט. די געשטאלט האט זיך געדרייט אהין און צוריק עפעס מיט א מין פאר'עקשנ'טקייט.

זי האט זיך אפגעשטעלט און זיך אוועקגעזעצט אפן נאענטן בענקל נעבן לאנגלאכן קאסטן, און אראפגעלאזט דעם קאפ נידעריק.

...האט זיך פון קאסטן געגעבן א הויב די דעק און ס'האט זיך ארויסגעהויבן א וואקסן פנים, זיך געהויבן העכער און העכער — און די אויגן צו מיר. האט זיך געדאכט, אז ס'וועט זיך באלד א הויב טאן נאך איינער און נאך איינער און ס'וועלן זיך אנהויבן ווייזן וואקסענע קעפ איינער נאכן צווייטן. מחנות גאנצע. זיי וועלן אנפילן דאס צימער, ארויס דורך טיר און פענסטער און אנפילן די גאס. ברר...

מיט אמאל האט זיך דער לאנגער קאסטן געטאן א הויב און א שטעל אוועק. דאס וואקסענע פנים — אף ביינער-קנאכן. קליק-קליק, קליק-קליק, דורך דער טיר, ניט עפענענדיק זי, און גלייך איבער דער גאס, און גלייך צו מיר, נאענטער, נאענטער. מיינע ווייטע בליקן, וואס האבן פריער דערגרייכט איבער דער גאס, זיינען קירצער געווארן. איינגעגראבן אין וואקסענעם פנים, וואס דערנאנט זיך, ווערן זיי קירצער און קירצער... איך פיל שוין דעם אטעם, דעם בית-הקברות-אטעם... עס ווערט מיר ענג אין האלז...

שטאַרקע ביינערהענט שטיקן... פאַר — — — וואָס — — — פאַ

איד האָב אויפגעצאָפלט —
און בין געבליבן רואיק.

די פיגור מיטן וואַקסענעם פנים איז נאָך אַלץ געזעסן אייני-
געבויגן נעבן קאַסטן, און די שטיקייט אַרום איז שטילער גע-
וואָרן.

נעבן רעכטן פענסטער פון „אונדערטייקער“, באַם אַריינגאַנג
פון לאַנגן שמאַלן קאַרידאָר, איז געשטאַנען אַ פאַרל אַרומגענומען.
זיין האַנט האָט זיך, ווי איבער גלאַטן סאַמעט, אַרונטערנע-
גליטשט פון איר פלייצע. עפעס אַ באַוועגונג פון אירע ליפן האָט
אים אָפגעווייטערט אַ פאַר טריט. וואָרט מיט וואָרט האָט זיך
ווי שווערד מיט שווערד גענומען שאַרפן. מיט אַמאָל האָט ער זיך
געגעבן אַ האַסטיקן דריי און אַ יאַג. איז זי נאָך אים, פאַרוואָרפן
אירע הענט אַרום זיין האַלז, זיך איינגעקלאַמערט און ניט אָפ-
געלאָזט — געוואָלט מיט דער משא אים ברעכן. צי מיט דער
נאַענטער וואָרימקייט צעשמעלצן.

ער האָט מיט פיל אַנשטרענגונג צעריסן אירע הענט, און זיך
באַפרייט. ער האָט זיך געבייזערט אַף איר. זי האָט זיך געבויגן
אונטער זיינע ווערטער, ווי ער וואָלט זי מיט אַ בייטש געשמיסן.
און זי, מיט אויסגעשטרעקטע הענט, ווי אין אַ געבעט, האָט זיך
באַ אים געבעטן און זיך פאַרענטפערט.

ער האָט ניט געוואָלט הערן, און געוואָרפן זיינע שטעכיקע,
ווייטאַקדיקע רייד צו איר. זי האָט זיך געצויגן צו אים, געוואָלט
אים אַרומנעמען, איינקלאַמערן אים אין אירע אַרעמס. ער האָט
זיך געווערט, אַ וואָרף געטאָן די לעצטע ווערטער און איז שנעל
אוועק.

זי איז געבליבן מיט אויסגעשטרעקטע הענט, ליידיקע, און גע-
כליפּעט שטיל. אַנגעשפּאַרט אָן דער טיר-ראַם, האָט זי געקוקט,
ווי ער פאַרשווינדט אין דער נאַכט.

ווער ווייס, וואס זי האט געטראכט?

א שכור איז פון ערגעץ אנגעקומען. א שאקלענדיקער, האט ער זיך געזונגען עפעס א לידל און אלע וויילע עפעס ארויסגע-
בורטשעט. אז ער האט דערזען דאס מיידל, איז ער געבליבן שטיון,
האט זיך א וואקל געטאן אהין און צוריק, א מאך געטאן מיט
דער האנט אין דער געדיכטער לופט און ארויסגעזויט פון צווישן
די ציין:

— העי, קיד, ווארטסט אפן מילכמאן, צי אפן פאליסמאן?

כע־כע...

די פיגור מיטן וואקסענעם פנים איז נאך אלץ געזעסן אף איר
פלאץ, ווי פריער.

פאר די

פון ביידע זייטן לויפן רחבות'דיקע טומלדיקע עוועניוס און אין מיטן אפגעשניטן, א געסל, איינע פון א סך. פון ביידע זייטן, געטוליעט שטייען הייזלאך, דרייפיר שטאָ-קיקע. עטלאכע שטיינערנע טרעפלאך פירן אויף אויף קליינע גאניקלאך ווי באַפלאַטפארמעס און אונטן, זייטיק, שוואַרצען אַרויס אייזערנע געגראַטעטע טירן.

א היימישער מענטש וועט באַלד דערקענען — מעבלירטע צי-מערן, א פרעמדער וועט באַלד דערזען אַף ווענט און פענסטער, קליינע שילדלאך „מעבלירטע צימערן צו פאַרדינגען“.

איז בערגער אַרויף אויף איינע פון די גאַניקלאך און אַריינ-געקוועטשט דאָס ווייסע קנעפל. אין דער ליידיקייט פון קאַרידאָר האָבען זיך גלעקל־קלאַנגען די־גרי־לצנדיק צעשאַטן. ס'האַבן זיך דערהערט שווערע טריט אַפן ווייכן דיל.

— איר האָט אַ צימער? — האָט ער געפרעגט.

געענטפערט האָט אים אַ פאַרוואונדערטער פנים מיט פרעגנ-

דיקע אויגן.

די טיר האָט אים אַריינגענומען און זיך פאַרהאַקט.

ס'האַט אים אַרומגעכאַפט אַ געהיימע טונקלקייט. אין נאָז האָבן זעץ געמאַן און גענומען צופן אַלטקייט און טרוקנקייט פון האַלץ און פאַפיר.

די קיילאכדיקע שווערע קליבעס פון דער באַלעבאַסטע האָבן זיך שווער געהויבן אַרויף און אַראַפּ איבער די טרעפּ, וואָס האָבן געקערעכצט און זיך געוויגט אונטער דער שווערער משאַ.

בערגער איז שווייגנדיק נאַכגעגאַנגען.

פון א בינטל, אף א דראַט, האָט זי געקליבן שליסלען, גע-
פארקעט און געדרייט דעם שלאָס אלע מאל מיט אַן אַנדערן
שליסל. דער שלאָס האָט זיך גע'עקשנ'ט און צום סוף זיך אונ-
טערגעגעבן — אַ קליק, און די טיר האָט זיך געעפנט. אַ שטיק
טאָגליכט האָט זיך ראַפּטאָס אַ וואָרף געטאָן אַף דער פינסטער-
ניש פון קאָרידאָר.

בערגער'ס אויגן האָבן ניד'גיך געוואַנדערט, מורא האָבנדיק
אויסצולאָזן עפעס, אַ בעט, אַ טיש, בענקלאָד, אַ קאַמיו, עטלאַכע
נאַרישע בילדער אַף די ווענט: יעגער מיט שפּיר-הינט, אַן אויגן
פאַהרגלאַצטע מאַדאַנע און אַ נעגערשע חתונה.

אַלץ האָט געשמעקט מיט פרעמדקייט, אַלטקייט, טרוקנקייט,
עלנרקיט. אַ קעלט האָט געבלאָזן פון יעדן ווינקל...

די באַלעבאַסטע האָט זיך געקאַטשעט איבערן צימער, גע-
פראַכט, געהאַלטן זיך מיט דער האַנט אַפּן פאַרשמאַלצטן הויכן
בוזים, און צווישן די אויפגעלאַפּענע פּירפאַליקבאַקן האָבן די
פליגל פון דעם גרויסן נאַז געציטערט, ווי באַ אַ גוסס'דיקן פּויגל.

אַז די האַנט איז אַרונטער פון בוזים איבערצוציילן די גרינע
שמאַטעדיקע פאַפּירלאָד, האָבן זיך ביידע באַקן אַ הויב געטאָן,
געגעבן אַ שוויס אַרויף און בלוז צוויי קליינע שפעלטעלאָד זיי-
נען געבליבן דאַרטן, וואו עס זיינען פריער געווען אויגן — ס'האַבן
זיך באַוויזן ווייסע געזונטע ציין — עס איז געווען אַ שמייכל.

פאַרנאַכט האָט שוין נאָך אַ מעבלירט צימער געלויבטן. פעק-
לאָד מיט צעוואַרפענע זאַכן. ערשט איצט האָט ער גוט אַרומגע-
קוקט דאָס צימער און געזען אַ שוואַרצן פאַררויכערטן סופּיט.
אַלטע פאַרגעלטע שפּאַליר, מיט טונקעלע און ליכטיקע פּלעקן. דאָ
און דאַרטן איבער אַ ליכטיקן פּלעק, אַ נאַגל, זיכער פון אַ בילד,
וואָס איז דאַרט געהאַנגען.

אַ פרעמדקייט ווי אַ קעלט האָט איהם אַרומגענומען. ער האָט
פאַררויכערט אַ פאַפּיראַס, אַ שטאַרקן צי געטאָן און מיט חשק

גענומען ארבעטן איבער די פעקלאך. ער האט זיך אנגעשלאגן אף א פעקל אלטע פארגעלטע בריוו, ארומגעבינדן מיט א בלוי שנירל. געוואלט עס גלייך אוועקלייגן. א טראכט געטאן און עס צעבונדן. ווי פון צעריבענע הארבסט-בלעטער איז אים פארגאנגען א הארבקייט אין נאז.

ס'זיינען געווען פארוועלקטע געלע בלעטער פון א פארגאנגע-נער פרילינג-ליבע און אז ער האט זיי אנגערימט, איז זיך דאס הארץ פארגאנגען ווי הארבסטיקע קופער-בלעטער, ווען מען טרעט אף זיי. דאס פרעמד, אלייניק צימער האט א שארפן שניט גע-טאן.

ער האט א כאפ געטאן ס'פעקל און געוואלט א רים טאן — איינמאל א רים און זאל ניט בלייבן קיין דערמאנאכץ. ער האט עס אבער ניט געטאן און געלייגט צוריק דאס פעקל, מיטן בלויזען שנירל — זאל עפעס האלטן פארבונדן.

אפן נייעם געלעגער האט זיך ניט געשלאפן. האט ער זיך גע-דרייט אהין און אהער, געטריבן פון זיך געדאנקען, בילדער, אויפ-געשוואומענע אין דער בלויזער טונקלקייט פון צימער, פארדריקט די אויגן-לעךלאך, נאר ס'האט זיך פארט ניט געשלאפן.

ער האט דערהערט, נעבן הויז, שמעלט זיך אפ אן אויטאָ-מאביל מיט א פארהאקטן קריץ. ער האט אזש געזען דעם קריץ אפן אספאלט פון גאס. עס האט זיך דערהערט אן איינגעהאל-טענער פייה, ווי מען וואלט אים ארויסגעלאזט און באלד חרטה געקראגן. דער פייה איז געווען ווי פון א וואויל-יונגעריש מויל. באלד איז געקומען אן ארויפרוה ערגעץ אין דער הויך. ס'האט זיך אנגעקלאפט אין פענסטער, ניט שארף. דער ערשטער בוכשטאב פון ווארט אדער נאמען איז ניט געווען שארף. אין געהער האט געקלונגען „דאדו“, „דאדו“, זינגענדיק.

דער זייגער מיט די צוועלף קוועקזילבער-ציפערן אין ראד האט זיך געליכטיקט אין דער טונקלקייט פון צימער און געוויזן צוויי.

דער שלאף איז געקומען אומגעריכט. בערגער איז פארלאזן
געגאנגען.

אויפגעכאפט האט ער זיך ווען שפעטער טאג האט איהם אָפֿ
געגאסן מיט ווייסער זילבער ליכטיקייט.

מיטן האנטוך, ווי א שטיק ווייסקייט פון טאג, פארווארפן
איבערן אַקסל, האט ער זיך געלאזט צום באַד־צימער. געגאנגען
איז ער ווי דורך א קארידאר פון א שפיטאַל, האט שטיל געטראָטן
איבער די אַלמע פאַרפּלעקטע און אויסגעריבענע ווייכע סטעזש-
קעס. ווייל אַלץ האט געסקריפעט פון אַלטיקייט, האט ער זיך אַלע
וויילע פאַרכאַפט און נאָך שטילער געטראָטן. פון דער צווייטער
טיר איז אַרויס אַ מיידל אַין אַ קימאַנע, העכער האַלב פנים פאַר-
דעקט און אפשר האט זיך אים נאָר אויסגעדאַכט, ווייל דער וועג
איז שמאַל. ער האט זיך געשטופט צו די שטאַכעטן פון קאַרידאַר,
און זי, צו דער וואנט און ס'וואַלט געווען הוצפּה'דיק אַריינצוקוקן
יענעם אין פנים. אַט אַזוי ווי ס'גיט זיך אַ הייב אָן אַ חלום און
מען כאַפט זיך גלייך אויף. אין זכרון בלייבט ווי אַ בלייפּעדער-
כתב, וואָס איז לאַנג געלעגן אין קעשענע. עפעס איז יאָ געשריבן,
נאָר וואָס ווייס מען ניט. איז אים אין זכרון, אָדער אפשר נאָר
פאַר די אויגן געבליבן, דוכט זיך, אַ טונקעלע קימאַנע, אַ שניט
האַר, אינגליש פאַרשייט און אַ שאַטן פון אַז אויג.

איז הויז פון „מעבלירטע צימערן“ זיינען געשטאַנען לידיק
עטלאַכע צימערן. איז די באַלעבאַסטע געווען גוט, געכאַפט אַ
שמועס מיט די „באַרדערס“, ווען זיי האָבן אַרונטערגעבראַכט
דירהגעלט, אָדער געקומען פרעגן אַף בריוו.

ווען בערגער איז אַרונטערגעקומען, איז די באַלעבאַסטע גע-
ווען פאַרטאָן אין אַ לעבעדיקן, געשמאַקן שמועס מיט צוויי אַלמע
מוידן. איינע מיט ברילן און אויבערשטע ווייט־אַרויסשטאַרצנדי-
קע ציין. די צווייטע, אַ דאַרע מיט אַ פּאַיאָציש ווייס פנים, ווי
ערשט איינגעטונקט אין אַ זעקל מעל, לאַנג און אינגליש־מאַגער.

זיינע אויערן האבן אויפגעכאפט :

— די טיר מאַכט זיך באַ זיי ניט צו. מען גייט אַרויף און אַראַפּ, אַ גאַנצע נאַכט. די טרעפּ האַלטן אין איין סקריפען.

די מיטן מעליקן פנים האָט מיט אויפגעבליצטע אויגן גע-
טענה'ט :

— זי, באַדי, איז די גאַנצע מאַכערקע. אַלע רופן נאָר זי, נאָר אַף איר פרעגט מען זיך.

זיי זאָגן, אז זיי טאַנצן אין אַ טאַנץ-זאַל אין דער הונדערט
און פינף און צוואַנציקסטער גאַס. אַף בילעטן טאַנצן זיי. וואָס
מער בילעטן, אַלץ מער פּראָצענטן קריגן זיי.

— ווי קענען זיי טאַנצן? זיי זיינען דאָך אזוי אויסגעמאַ-
טערט.

גיט אַ סטאַרטשע די מיט די ציין :

— באַנאַכט פּוצט מען זיך צו. פאַרב און קאַלך פאַרדעקט
אַלץ.

— פון אזעלכע פאַרדינסטן קען מען טראָגן פּוטערנע מאַנט-
לען? פון בילעטלאַך מאַכט מען אפשר צוויי דאָלאַר אַ נאַכט.

גיט די באַלעבאַסטע שעלמיש אַ וואונק מיט אַן אויגל, וואָס
קוקט אויס, ווי אַ שוואַרץ פינטל אין אַ שיסל מילך.

— זיי פאַרדינען מערער ליגנדיק ווי טאַנצנדיק, כּי-כּי-כּי. —
און אַלע שיסן אויס מיט אַ געלעכטער. באַ דער באַלעבאַסטע
טרייסל'ט זיך אַזש דער הויכער בוזים ווי אַ שטיק כאַלאָדעץ.

בערגערן דוכט זיך, אז די אַלטע מוידן פאַרדעקן זייער קנאה
מיט דעם איבערגעטריבענעם געלעכטער. אין מוח באַ זיי פּלאַ-
נעוועט זיך עפעס אַנדערש.

דערזענענדיק בערגערן, גלייכט זיך די באַלעבאַסטע אויס, ווערט
ערנסט, געשעפטסמעסיק.

— איד וועל זיי מאַכן צו „מופן“, די שכנה קלאַנט זיך, אז מען טומלט שפעט אין דער נאַכט, מען פייפט און מען רופט. זיי קענען מיר אַנמאַכן צרות. איד וועל זיי נאָך היינט זאָגן. און ווענדנדיק זיך צו בערגערן:

— מיסטער בערגער, איר הערט ניט קיין טומל באַנאַכט?
 — יא, איד הער טאַקע, ווי מען פייפט באַנאַכט, מען רופט עמיצן. איד האָב ניט געוואוסט וואָס דאָס איז.
 — ס'זיינען אייערע שכנים. די צוויי מיידלעך. די וואָס מען רופט אין באַדי. איר האָט זי שוין געוויס באַמערקט.
 איצט האָט בערגער געכאַפט דעם ריכטיקן אויסכיט פאַרן ערשטן בוכשטאַב, ניט דאָדי נאָר באַדי.
 איז ער שוין אַרויס מיטן נאָמען באַדי אין די אויערן און אַ פלאַטער אין האַרצן.

האַט ער שוין רעגנדיק געוואַרט אויפן האַסטיקן קריץ פון מאַשין —

— באַדי! באַדי!

האַט רעגנדיק געציטערט דורך די שויבן און ציטעריק גע- פלאַטערט צו זיינע אויערן.

ער איז פאַרזיכטיק צו צום פענסטער, אַרויסגעקוקט. דער גאַס-לאַמפּ פונקט אַנטקעגן פענסטער — האָט ער נעבן אויטאָמאָביל געזען אַ קעפקע אַרער צוויי, געזען פון וואַנען עס רייסט זיך דער איינגעהאַלטענער פּויה, דער זינגנדיקער רוף „באַדי“, געזען און געהערט דעם קלאַנג פון שליסל, געהערט, ווי די גאַס-טיר סקריי פּעט-אויף און פאַרהאַקט זיך און געהערט דאָס סקריפען פון די שטיגן.

דורך דער וואַנט האָט זיך געהערט איינגעהאַלטענער געריר- דער, רוקן פון בענקלאַך, אַן אויספלאַץ פון געלעכטער, אַ ראַז ציטערדיקער, אַ ליידנשאַפטלאַך-פריידיקער.

נאך אָנגעשטרענגטער צוהערן זיך — ביז קאָפּישווינדל, האָט אויפגעריסן אין איהם אַ בענקשאַפט, ווי אַ בלאַטער, זיך צעגאַסן איבער זיין גאַנצן איד, און געיאָגט דאָס בלוט, דאָס היציקע. מיט געזשמורעטע אויגן אין נאַכט־בלויקייט פאַרלירט ער זיך אין זיך.

זעט ער:

אַ גרויסער, ווי אַ קאַזאַרמע, טאַנץ־זאַל. דער נעגערשער אָר־קעסטער אַף אַ קליינער בינע רעוועט, פאַרגייט זיך, צעברומט זיך צעפויקעט זיך, צעגייסט זיך, צעלאַכט זיך און כּשופּ'ט און דרייט די פאַרלאַך.

ברוסט צו ברוסט, קערפּער צו קערפּער צעהיצט און געטוליעט, באַקן ברענען באַקן, פּיס ציטערן פון באַריר פון פּיס, פּנימ'ער פאַר'חושב'טע, פאַרפלאַמטע, פאַרטייעטע, פּנימ'ער בלאַסע, אויס־געצויגענע, מיט שפיציקע נעזער און אויפגעפלאַטערטע אומהיימ־לאַכע אויגן. אין די קעפּ געדראַנקען אויף בעטן צעטאַלטע, אויף קערפּערס צעפלאַמטע. נאָר פּיס טאַנצן, דרייען זיך אַליין אַנ'ם באַלעבאַס.

אויפגעשפיצטע בריסטלאַך, פון שלאַנקע מיידלאַך אַריינגע־טוליעט צום בחור, ציען־מיט די קערפּערס בויגיקע, און בעטן זיך: נעם מיד אַרײַן, בחור, איד ביז אינגאַנצן דיינע. (פּיס דרייען זיך, שפּילן נאָך דעם שפּיל פון אויבן).

דער בחור דריקט פּעסט שמאַלע פּלייצע, ברעכט מיידל ווי שטרוי: אַרײַן, אַרײַן מיידל, אינגאַנצן אַרײַן. (פּיס שפּילן נאָך דעם שפּיל פון אויבן).

מענער שטופן בילעטלאַך אין באַד'ס הענט:

— מיין טאַנץ, מיט מיר טאַנץ.

אַ פּליכעוואַטער מנוול'ניק — האָט זיך באַזאָרגט מיט אַ גאַנצן דאַלאַר בילעטן. זי געקויפט פאַר עטלאַכע טענץ מיט אַמאַל. נאָר דער אַלטער וויל ניט טאַנצן. ער וויל די צייט פון טענץ אויסציען מיט איר באַ אַ טישל.

באדי מוז שמייכלען און זיצן.
 דער אלטער מנוול קריכט מיט אדערדיקע ציטערדיקע הענט
 אויף באדי'ס שמאל הענטל. ביכיכיני.
 באדי מוז שמייכלען און זיך לאזן גלעטן.
 מיטן אלטן שלאגט אבער באדי באלד כפרות. — אהיימגיין
 מיט אים, א מכה!
 מיט יונגע סוד'עט זיך באדי. שעפטשעט זיי געלעכטערדיק
 אין די אויערן און שפעטער קומען זיי און פייפן ארויף און זינגען
 ארויף.

באדי, א באדי, יואו!
 כאפן אונטער די שליסל און די שטיגן צו באדי'ס צימער
 סקריפען אלע נאכט.

אח מאַרנן קלאַנגן זיך די שכנים. בערגער הערט און שווייגט.
 נאר אינווייניק, אין איהם, שווייגט ניט.
 יעדע נאכט זינגט באַ זיינע פענסטער פלאַטערדיק, ציטער־
 דיק, ווי אַ שטיל ליידענשאפטלאַך שעפטשען אין אַ מיידעל'ס
 אויער:

— באדי!

— באדי!

אונטן הערט ער רעדן וועגן באדי'ן.
 און אז ער גייט אראפ אין גאס, גייט נאך, נאך זיינע אויערן
 — באדי.

באדי האט פארנומען זיין גאנצן איד.
 באדי — ווער איז באדי? — איז געווארן אַן אייגענע, אַ
 נאנטע.

— באדי?

איז דאס די, וואס ליגט אין זיין זכרון, ווי אַ בלייפער־עריכתב
 אויף אלטן פאפיר? זיכער איז ער ניט.

נאָר באַדי איז אים נאָנט.
 זיין נאָנץ בלוט זינגט: באַדי.
 זיין נאָנצער איד שרייט: באַדי.
 זיינע ליפן מורמלען: באַדי.
 אז ער גייט פאַרביי איר טיר, פלאַטערט זיין האַרץ, ציטערט
 דורך אַ רעגונג דורך זיין קערפער.
 דער נאַכטיקער גערודער אין באַדי'ס צימער, מענער־שטימען,
 פאַרשטיקט געלעכטער און דער נאָמען באַדי אַף אַלעמענס ליפן,
 גיט אים ניט קיין רו.

אז ער גייט פאַרביי איר טיר, איז גלייך ער וואָלט דורכגע־
 גאַנגען און זיך אָנגערירט אַן באַדי'ס זיידן־רוישיקער קימאַנע.
 אינדערפרי, אז די אַלטע נעגערטע, וואָס רייניקט באַדי'ס צי־
 מער, לאָזט די טיר אַביסל אָפן, כאַפט ער פאַרבייגייענדיק אַ פאַר־
 גנב'עמן קוק, שטייט אַ וויילע כלומרשט צורעכטמאַכנדיק דעם
 ראַק, קוקט קנאה'דיק אַף די צוויי שמאַלע בעטן, די קאָלדע איז
 האַלב פאַרקאַטשעט, די מאַטראַצן אינגעטאַלטע, אין איינער פון
 זיי שלאָפט באַדי, אין איינער פון זיי... דורך דער חוטי־השדרה
 ציטערט דורך אַן עלעקטערישער שטראָם, ער לויפט שנעל און
 רעש'יק אַרונטער די טרעפּ.

איינמאַל, ווען די טיר איז געווען ברייט אָפן, האָט ער אָפן
 טיש דערזען גלעזער, איבערנעקערטע ביר־פלעשער. האָט אויפגע־
 טויכט באַדי'ס נאַכטיקע הוּליאַנקעס.

די נעגערטע האָט אַרונטערגעטראָגן אַ צעבראַכן ביינקל פון
 באַדי'ס צימער. די באַלעבאַסטע האָט עס צוגענומען און געזאָגט
 בערנערז:

— זיי רוען דאַרט ניט איין, די חברה.

בערנער איז שוין אַ גאַנצן טאַג ניט געווען רואיק. די באַקן,
 גאַענט צום מויל, האָבן אַלע וויילע גערועזן אויפגעציטערט. דער
 גאַנצער קאַפּ האָט געפלאַמט.

אויף מארגן האָט ער זי שוין יאָ געזען. שוין זיכער זי.
פון אונטן האָט די באלעבאָסטע גערופן באַד'י'ן צום טעלעפאָן.
זי האָט זיך אַריבערנעכויגן איבער די שטאַכעטן און געזאָגט, אַז זי
קומט.

ער איז געגאַנגען אַרויף די שטיגן, זי אַרונטער. איינס קעגן
צווייטן.

ער האָט דערזען שלאַנקע שטייפע פים דורך לייבלאַד-דורכ-
זיכטיקע זאַקן. אַ ראַזגעבלימלטע קימאַנע און ס'האָט פאַר אים
אַ בליאַסק געטאַן אַ ליכטיק-ווייס האַרץ, פון האַלז אַרונטער ברייט
און זיך פאַרשמעלערט, שמעלער און שמעלער, דורכשניידנדיק זיך
דורך די צוויי קליינע שטייפע, ווי באַרנעס אויפגעשפיצטע בריסט-
לאַך, אויף ביידע זייטן. אַ פאַרריסן, חוצפה'דיק נעזל, אינגלש
געשוירענע שיקסל-בלאַנדע האַר און, דאַכט זיך, בלויע אויגן. ניט
געוואָנט זיי גוט אַנצוקוקן. זי איז אים פאַרביי, ער זי, און ער
האָט אַוועקגעטראָגן דאָס געפיל פון אויסגעקנאַטן ווייך טייג.
מער האָט ער זי ניט געזען.

נאָר געפילט האָט ער זי מער ווי פריער. זי האָט זיך אַרומ-
געוועכט אַרום זיין גאַנצן איד.

באַנאַכט האָט ער, ווי אַלעמאַל, געהערט דורך די שויבן „באָ-
די“, געזען די קעפקעס אונטן און געהערט און געזען דאָס פאַלן
פון שליסל.

נאָר דער גערודער אין איר צימער איז געווען שטאַרקער ווי
אַלעמאַל.

דורך דער וואַנט האָט דורכגעוויינט באַד'ים אויפגענדיקע
שטים:

— איד וויל איד דאָ ניט. קיינעם ניט.

אַ טעמפער קלאַפ. אַ יאָג. אַ פאַרשטיקט געווייזן, אַ רעגנדיק
געטומל.

ער איז ארויס אין קארירדאר. באדי'ס טיר איז געווען האַלב אָפּ.

זי איז געזעסן האַלב נאַקעט אָפּ בעט, דאָס פנים איינגע-
גראָבן איז די הענט (ווידער ניט געזען דאָס פנים). זי האָט גע-
שלוכצט. פיר מענער זיינען געשטאַנען. צוויי האַלב אויסגעטאָן,
דער אַף דער שוועל אינגאַנצן אָנגעטאָן, דער אַנדער מיטן מאַנטל
אין האַנט. זיי האָבן געשמייכלט. די האַלב אויסגעטאַנענע, מיט
מאָדנע שמייכלען ליפּן־זייטיקע, נאַרישע אין פאַרלענגהייט.

— נייט — האָט זי זיך פאַרצווייפלט געבעטן.

בערנער איז צוריק אַריין צו זיך אין צימער. ווי מיט אַ בייטש
האַט עס אים אַרומגעיאָגט אויף און אָפּ.

אינדערפרי האָט זיך אונטן געטומלט. די באַלעבאַסטע איז גע-
שוואומען אין רייד. אָפּן טיש איז געשטאַנען אַ האַנט־רענצל מיט
אַן אָפּן מויל פון אַ קראַקאַדיל, און ווי באַ אַ פערד דער שוים,
האַט דאָ אַרויסגערונען רויט־שרייענדיק, רייצנדיק זיידן אונטער
וועש.

די באַלעבאַסטע האָט זיך געטומלט. די פירפאַלעק־באַקן זיי-
נען אַרומגעשוואומען ווי אויף גענוז־שמאַלץ.

— וואָס ס'האַט זיך דאָ אָפּגעטאָן באַנאַכט! אינמיטן נאַכט
איז זי אַבונטע צו מיר, באַדי, דער איטאַליענער האָט זי גע-
סטראַשעט מיט אַ רעוואָלווער, זי אַרומגעזוכט.

די צוויי אַלטע מוידן האָבן אויפגעלעבט, געשלעפט די זיידע-
נע העמדלאַך און הייזלאַך לייכטע, דורכזיכטיקע, זיי געהאַלטן אין
דער הויך מיט צוויי פינגער.

די באַלעבאַסטע האָט זיך ניט געקענט איינשטילן.

— איך האָב עס אַרונטערגענומען, זייער נאַנץ פאַרמעגן. זיי
וועלן קומען, וועלן איד זיי הייסן גיין, שוין.

די מיט די אויסגעסטאַרטשעמע ציין, האָט אויסגעצויגן דאָס
פנים.

— דאס אלץ וואס זיי פארמאגן?
 די מיטן מעליקדינגליש פנים, האט אויפגעלעבט.
 — וואס דען, די חברה דארפן עפעס. זיידענע אונטערוועש
 און א פוטער אין גאס. איין קליידל איז גענוג. אין הויז דארף
 מען גארניט...

בערגער איז א צעטומלטער ארויף צו זיך אין צימער.
 ווי פילקעס זיינען צו די ווענט צוגעפאלן און אפגעשפרונגען
 קלאנגען: באדי, באדי.

באדי איז שוין מער ניט געקומען.
 נאר אף בערגער'ס ליפן איז באדי'ס נאמען פארבליבן.
 צוויי אזויגער באנאכט האט דורך די שויבן ניט געקלונגען —
 נאר אין די אויערן האט געקלונגען, אין הארץ האט געפלאטערט
 און די ליפן האבן געמורמלט:

ב—א—ד—י.

מ ע ר י

מערי איז אויפגעוואקסן אין קארנוויל, א שטעטל פון איין לאנגער גאס מיט איין ריי הייזער, קאזארמעדיקע, מיט הילצערנע טרעפלאך. דא און דארטן האט זיך געפונען א קליין הייזל, נאך ווי אף להכעיס די קאזארמעדיקע, האט זיך דאס הייזל א רוק געמאן אף הינטער אדער א שפרייז געמאן פאראויס, כדי צו צעשטערן די מאנאטאנע גלייכגילטיקייט.

הארט באס שטעטל האט זיך געצויגן אן אומגעהויער לאנגער ציגעלנער מויער, מיט א סך פענסטערלאך מיט גראטעס, פון וואנען ס'האט זיך שטענדיק געטראגן א הוושעריי און גרילצענדיקע בייז-קייט — דאס איז געווען די פאבריק, פון וואנען דאס נאנצע שטעטל האט געצויגן חיונה.

גאנץ פרי האט די פאבריק מיט גרילצעריקן קוויטש גערופן פארכמורעטע, אנגעברוגז'טע פנימ'ער, האבן זיך געאיילט טאטעס און קינדער; מאמעס זיינען פארבליבן אין די קיכן בא די אויוונס. מיטאג'צייט האט די פאבריק צעעפנט די טירן, און דאס שטעטל האט אויפגעלעבט. נאכן עסן האט יונגווארג געשפילט באל, און די באיארנטע האבן גערויכערט די פיפקעס אף די הילצערנע לאנגע נאניקעס פון די קאזארמע-הייזער.

איינס אזויגער איז ווידער דאס שטעטל פארשטילט געווארן, ביז זעקס אזויגער, ווען דער לעצטער פאבריקפיה האט זיך צעשפרייט איבער די דעכער און איז פארלוירן געגאנגען אף נאכטיקע פעלדער און אף מארגן ווידער צוריקצוקומען.

שבת, איינס אזויגער, האט זיך דאס גיהנום-פייפל פארמאכט ביז מאנטיק פרי.

האט דאס שטעטל זיך ארויסגעשיילט פון וואַכעדיקער אָנגע-
צויגענער שטילקייט און אויפגעלעבט מיט דער פרויד פון רו-
שעה'ן.

אפגעגעסן דעם שבתדיקן מאַלצייט, האָבן זיך די באַיאָרנטע
מענער, מיט גרויסע שטעכיקע וואַנצעס, ברוינע פנימ'ער און שוואַר-
צע אויגן, אַרויסגעלאָזט אַף דער גאַס און וואויליונגעריש זיך פאַר-
מאַסטן אין די שפּילן: אייניקע האָבן זיך פאַרמאַסטן מיט קליינע
האַרטגעפלאַכטענע שטריקענע רייפלאַך אַף אין דער ערד אַרייַן-
געשטעקטע פלעקער. אַנדערע האָבן מיט הילצערנע באַלן זיך פאַר-
מאַסטן אַף הילצערנע פלעשער.
די אינגערע האָבן פאַרמירט אַ „טיס“ און געשפּילט „בייס-
באַל“.

די מיידלאַך האָבן זיך געפּוצט און געגרייט צו דער נעקסטער
„קאַר“, וואָס וועט פאַרביילויפן דאָס שטעטל און זיי אַוועקפירן
קיין ניובורג, אַ גרעסערע שטאָט, מיט דעפאַרטמענט סטאָרס, מיט
אַן „אַקעדעמי אָו מוזיק“ און „לאַעס“ טעאַטער. דאָרטן וועט מען
זיך אַרויסלאָזן אַף „שאַפינג“, און ווען ס'וועט נאָכט ווערן, וועט
מען אַריינגיין אין „לאַעס“ אָדער „אַקעדעמי“ און לעבן אַ גוטן טאָג.
די מאַמעס זיינען אַוועק מיט דעם מאַנ'ס און קינדער'ס „ענ-
וועלאַפּס“ אין דער קאַמפּאַני-קראָם זיך אַפּרעכענען. דער גרעסטער
טייל פון פאַרדינסט איז שוין דאָרטן פאַרבליבן, און דאָס, וואָס איז
איבערגעבליבן, האָט צוגענומען יעדן שבת דער פּעדלער פון ניר-
בורג, וואָס האָט מיט זיינע רייצנדיקע סחורות זיי צוגעמאַניעט צו
קויפן.

דער פּעדלער איז געווען אַ יונגער בחור, אַ שוואַרצער מיט
קוטשמע שוואַרצע האָר. אויסגעזען האָט ער ווי אַן איטאַליענער,
נאָר אז ער איז אַריינגעקומען אַ פאַר מאַל אין שטוב אַריין, האָט
ער זיך אַנגעגעבן פאַר אַ איד. נאָר אזוי ווי ער איז געווען ענלאַך
צו זיי, אַ פרעמדער אין אַ פרעמד לאַנד, גלייך ווי זיי, און גערעדט
האָט ער אַ פרעמדע שפּראַך, גלייך ווי זיי, און ענגליש האָט ער

גערעדט פונקט אזוי צעבראכן, ווי זיי, האבן זיי זיך געפילט היימיש מיט אים. א גאנצע וואך, אז מ'האט געזען פאר זיך דעם שבת'דיקן ריטאג, האט מען שוין געזען דעם אידישן פערלער אויך.

יעדעס מאָל האָט דער פּערלער נישט פּאַרנעסן צו דערצײלן, אַז ער פּאַרט קײן נײַ יאַרק אײַנקױפּן פּרײַש־צאַפּלדיקע סחורה. אַ פּיסקל צום רעדן האָט ער געהאַט. אַז געלט האָט זיך געלײזט, האָט זיך דאָס שאַרפע צינגל אַ לאַז געטאַן, און עס איז אַוועק אַ פּערלער.

— נײַ יאַרק איז אַ וואַנדערבאַרע שטאָט, — ס'אַראַ מױערן, רעסאַטראַנען, טעאַטערס, הײַמ־קראַצערס, פּאַבריקן, דעפּאַרטמענט סטאָרס. הײַנט בראַדוויי, דער ווייסער וועג! אַ, באַי, שױן אײַנמאַל אַ שטאָט!

אַז די מאַמע איז געשטאַנען מיט שײַנענדיקע אױגן און זיך געשפּילט אין דער צעוואַרפענער כּוואַליעדיקער סחורה אַף אַ נײַ קלײדל איז מערײַ געשטאַנען באַ דער זײַט, און פּאַרכאַפט זיך אײַנגעהערט און אײַנגעזאַפט אין זיך די באַגײסטערטע רײד וועגן נײַ יאַרק. פּון דעם פּערלער׳ס רײד האָט זי שױן געזען פּאַר זיך די שטאָט, און דאָס האַרץ האָט זיך געצאַפּלט און געצױגן אַהײַן.

צױשן די אײַנוואױנער פּון שטעטל האָט זיך מערײַ נישט געקענט אײַנלעבן. זי, אַז אַמעריקאַנערײַן, צױשן אַזױ פּיל פּרעמדע.

דורך אַ צופּאַל איז איר פּאַטער אַרײַנגעפּאַלן צױשן די פּרעמדע, וואו אַ חוץ דעם אױפּזעער האָט זיך נישט געפונען קײן אײַן אַמעריקאַנער.

זי האָט עס שױן נישט אײַנמאַל געהערט פּון איר פּאַטער.

זײ האָבן געלעבט עטלעכע מײל פּון קאַרנוויל, געהאַט אַ גרויסע פּאַרם, אַ צױײַ־שטאַקױק הױז, שײַערן, שטאַלן, געפּירט באַלעבאַמיש־קײט — מיט אַמאַל איז אַלץ מיטן פּײַער אַוועק, האָט אָפּגעברענט בײַ צום גרונט. פּאַרזױכערט איז מען נישט געווען, איז כאַטש וואַרף זיך אין וואַסער אַרײַן.

האט זיך דער פאטער געמוזט אריינקלייבן אהער. געדיינקט קומען צו א ביסל געלט און צוזיך.
און אזוי ליגט מען שוין דא. וואס מ'פארדינט, נעמט די קאמפאניע צוריק אפ.

מילא, דער טאטע מיט דער מאמען — פארפאלן. אבער זי, ניין! זי וועט ניט אפליגן אירע יארן מיט די פרעמדע דא. זי וועט אזעק קיין ניו יארק. זי וועט זיך שוין דערשלאגן צו עפעס.
און מערי האט גע'חלומ'ט און געביינקט און זיך געריסן. ביו איינמאל איז אראפגעקומען איר'ס א חבר'טע פון ניו יארק און געבראכט דאס ניריאַרק'ישע מיט זיך, האט מערי אויפגעהערט עסן, האט געהאלטן אין איין וויינען; די מאמע האט איינגעפאקט א פאר קליידלאך, אפגעווישט א טרעה, און מער'ס הארץ האט זיך געצאפלט אין יאגנדיקן וואגאן און געלאפן שנעלער פון דער באן.
פארשוואונדן איז מיט אמאל דאס איינגאסיקע שטעטל מיט דער פאבריק און קאמפאנייסטאר מיט דעם גאנצן מאָנאָטאָנעם ארימען לעבן.

איר חבר'טע האט געפונען פאר איר ארבעט אין א פאבריק פון פרויען-קליידער.

מערי איז פארכפט געווארן פון דער גרויסער פאבריק מיט די צענדליקע פענסטער, הונדערטער ארבעטער, „עלעוויטארס“.
די אכצן-יאריקע בלאַנדינקע מיט שלאנקע בויניקע גלידער און הימל-בלויע אויגן האט זיך געוויגט בא דער מאַשין, ווי א יונגע סאַסנע.

נייט זיך איינמאל אריין דער באלעבאס קייעט דעם גראָבן האַוואַנאַ-צינאַר, מיט איין אויגל פאַרזשמורעט, און דאָס צווייטע אויפגעריסן, קוקט ער אַרום דער פאַבריק און שטעלט עס אָפּ אַף מער'ן. איבער די פעטע ליפן בליצט זיך דורך א שמיכל.

— א רעגעלע „סוויט סיקסטין“. ווי קומט זי צו דער מאַשין?
מיט א וואונק רופט ער צו דעם פאַרמאַן. ער רעדט זיך דורך מיט אים, וויזנדיק מיט די אויגן אַף מער'ן. מערי דערפילט עס.

א ווארימע רויטקייט פילט זי, פארגייט איבער די באקן, און דאס הארץ הויבט אן קלאפן האסטיקער.

דער פארמאן רוקט זיך צו צו איר מיט א שמויכל און רופט זי אריין אין אפים. מערי גייט מיט א קלאפנדיק הארץ.

ביז זי קומט צו צו דער טיר פון אפים, טויכן אויף פאר איר בילדער פון ראמאנען און „מואוויס“ וועגן שיינע מיידלאך, וואס רייכע מענער ווארפן אה זיי אן אויג, פארווארפן זיי מיט גאלד, פאלן צו זייערע פיס.

דער באלעבאס בעט זי זיצן און שמויכלט צו איר אזוי זיס, אז מער'ס הארץ גייט אזש איין. ער ווייזט איר אן א שטול.

די טיר עפנט זיך אלע וויילע. עס קומען אריין און פארשווינדן מיידלאך שלאנקע, אנגעטאן אין זיידנס, אויסגעפוצטע, ערשט פון „ביוטי פארלאך“ ארויס. אנדערע אין זיידענע, רוישיקע, ראזע אונטערוועש.

— וואס איז דיין נאמען ?

ער מעסט זי פון אויבן אראפ און פון אונטן ארויף.

— מערי, — ענטפערט זי מיט אראפגעלאזטע אויגן.

— הער זיך איין, מערי, אזא שיינע מיידל, ווי דו, דארף ניט זיצן בא דער מאשין. קענסט פארדינען מער בא א שענערער ארבעט, אט ווי די מיידלאך. דאס זיינען מיינע מאדעלן, גייען ארום א גאנצע טאג אויסגעפוצט, ווי ליאלקעס, און מאכן א שוין לעבן. מ'דארף נאר שכל האבן, ווי צו ציען א „באיער“. פארשטייט זיך, אלץ מיט א „לימיט, יו נא !“

בוירדי, א פייערדיקע ברונעטקע מיט א לאנגלאך פנים, האט א שטורם געמאן דורכן אפים.

— בוירדי ! — האט זי דער באלעבאס א רוף געטאן.

בוירדי האט זיך פלינק, קאקעטיש א דריי געמאן, א בויג געמאן גראציעז דעם קערפער.

— יעס, מיסטער סאקס.

— נעם מערין אונטער דינע הענט און מאך זי פאר א לייט.
זי וועט זיין אלרייט.

מעריס הארץ האט זיך א צאפל געטאן. אזא אומדערווארטע-
טע איבעראשונג. אט דאס איז דאס. איצט הויבט זיך עס אָן,
דאס ניו יארקער לעבן. א מאדעל אין א גרויסער פאבריק מיט
זיידענע קליידער, מיט, מיט... איר הארץ האט געטאנצט אין איר.
איר אונטערבאואוסטויין איז געקומען צום לעבן. עס האט
אויפגעטויכט א בילד, וואס האט זיך אפגעדרוקט דארטן, א בילד,
וואס פעלט ניט אויס אין כמעט אלע פילם-בילדער, וואס מערי
זעט:

— אין דער רייכער „שאַררום“ דרייט זי זיך ארום. זי איז
אנגעטאן איז א וואונדערלאך שיין קלייד. א נייער „סטיל“, וואס
דער „דעזינער“ האט ערשט פארענדיקט.

זי שפאצירט ארום אה דער קליינער בינע, באגאסן מיט אלע
מאל-זיך-בייטנדיקע ליכט-עפעקטן.

עס זיצן ארום מיליאנערסקע מענער און פרויען און עסן זי מיט
די אויגן.

א יונגער מיליאנער, א ספארט, זיצט נאָענט צו דער בינע און
לאזט פון איר די אויגן ניט אראָפּ.

זייערע בליקן טרעפן זיך אָן, און דער קליינער קופיד לעכערט
דורך מיט זיינע פיילן ביידע הערצער.

דער יונגער מיליאנער לאזט זי שוין ניט אָפּ. ער לארט זי
אין פאר „לאַנטש“ אין דעם גרעסטן בראַווי האַטעל.

און — אינמיטן אַטלאַנטיק שווימטט זיך רואיק א שיה. אַפּן
שיה זיצט א פּאַרל: מערי און דער יונגער מיליאנער. זיי פאָרן
אָה זייער „האַנימון“ קיין אייראָפּע — — —

— וואָס חלומ'סטע, קיד? — קאָס-אַן!

מערי האט זיך א צאפל געטאן און דערזען בוירדין לעבן זיך.
בוירדי האט זי גענומען אונטער אירע פליגל.

מערי האָט זיך שנעל אויסגעלערנט ווי אַנצוטאָן אַ קליידל אָדער אַ מאַנטל, ווי אַרומצושפּאַצירן איבער דער „שארום“, ווען „באיערס“ זיינען דאָ. פּויל, נאַכלעסיק, ווי אַן אַריסטאָקראַטקע, זיך באַוועגן, בויגן דעם קערפּער קאָקעטיש, אַזוי, אַז יעדע באַוועגונג זאל אונטערשטרייכן די ליניעס פון איר שלאַנק, יונגען קערפּער. זיך גע'הנ'דלט, געקאָקעטעוועט און אַנגעצויגן די „באיערס“, צום פּלאַצן.

מיסטער סאַקס, דער באַלעבאַס, האָט געמונטערט:
— אַזוי, מערי, דאָ איז דיר ניט קאַרנוויל. וועסט אַמאָל אַריינכאַפּן אַ רייכן „באיער“, זיי נאָר ניט קיין יאָלד.
בוירדי, צו אַנאַנסירן דעם באַלעבאַס „סטײַלס“, האָט מערי'ן מיטגענומען אין די רייכע נאַכט קלובן, קאַבאַרעטס, און פאַרוואַרפּן ווערטער:

— מ'דאַרף ניט זיין קיין יאָלד. ס'איז דאָ ענוג „סאַקערס“. אַז מײן „דעדי“ ווערט מיר נמאס, קריג איד באַלד אַן אַנדערן. איד בייט זיי ווי אונטערוועש. כאַכאַכאַ.

מערי האָט אַ גלאַץ געטאָן די אויגן:
— האָסט אַ דעדי?

בוירדי האָט אויסגעשאַסן אַ שעלמישן געלעכטער:
— אַ כאַכאַכאַ. ווער ס'האָט אַ גרעסערן „ראָל“, דער איז מײן „דעדי“, פאַרשטייט? דאַרפסט אויך זען קריגן אַ „דעדי“. עטלאַכע „דעדיס“, טייערע. וואָס מער, איז בעסער, קיד I
מערי האָט אַ נעם געטאָן דאָס ניו יאָרקער לעבן באַ די הערנער. איז געוואָרן אַ שטערן, אַ ליבלינג. שוין ניט געהייסן מערי, נאָר מעני.

אַ גאַנצן טאַג איז זי ווי אַ זומער-פייגעלע אַרומגעלאַפּן איבער דער פאַבריק.

אין אונטערוועש, מיט אַ רייצנדיקן ראָז זיידן העמדל, מיט קורצע הייזלאַך, האָבן זיך אַרויסגעוויזן ראַזווייסע פיס. גלאַטע רוגע אַקסל מיט קלאַרער ווייסקייט האָבן זיך פאַרשמאַלט אינ-

מיטן מיט א שמאל טיף דיטשקעלע און זיינען פארלוירן געגאנגען אונטער די זידענע אימפארטירטע שפיצן, מיט פרוילאכן רייץ. די ארבעטער בא די מאשינען האבן געבלאנדזשעט איבער דער וויסקייט פון איר לייב, זיך געפלאנטערט און געגליטשט העכער, איבער וויסער גלאטקייט פון פיס, געפינקלט מיט די אויגן און געציטערט מיט די ליפן.

די ארבעט איז געווארן א נערוועזע, א ציטערדיקע, און באלד איבערגעריסן געווארן ווי מיט א שארפן מעסער.

— גע'הרג'עט זאל זי ווערן, זי ברענט דעם שאפ.

— מ'קען מיט איר אויסקומען אן א ווייב.

— ווינטער קען מען מיט איר ניט פירן.

און מיילער האבן זיך לאנג ניט צוגעמאכט, נאך איר פארשווינדן צוריק אין „שאַרום“.

אריינגעקומען צוריק אין „שאַרום“, איז זי געווארן אן אנדערע, געשמייכלט, גע'הנדלט זיך און אינזינען געהאט אַנציען די „באיערס“.

בינאכט איז זי געגאנגען איבער די קאבארעטן און גע'שכור'ט ביז ווייסן טאג.

דאס געצוימטע בלוט פון פוריטאנישע דורות האט אויפגעברויזט און איז ארויס פון די ברעגן. האט זי עס שוין ניט געקענט, און אפשר ניט געוואלט צוימען.

א פרימארגן געווען.

די ארבעט אין פאבריק איז אין פולן אימפעטיקן גאנג. די מאדעלן רוישן ארום, קאקעטעווען און בלישמשען מיט די אויגן און לייבער.

גיט זיך מיט אמאל א רייס־אויף די טיר — מערי איז דא! די האר צעפאטלט, דאס פנים פארלאפן, ווי אויפגעשוואלן, אונטער די אויגן היינגען שווארצע הייטלאך, נאכגעלאזטע פון נאכט ארגיעס:

— „היער אי עם באס!“

דער באַלעכאָס ציטערט אויף:

— אזוי שפעט? וואָס איז דאָס? וואָס דיינקסטו איז דאָ?

מעגי צעלאַכט זיך מיט אַ שעלמישן שכור'ן געלעכטער.

— ״וואָס איז דהי מעטער, באָס? יו דאָנ'ט לאַיק מי עני

מאָר?״

באָס באַלעכאָס פלאַמט אויף דאָס פנים. אזוי פיל „באיערס“

אָרום.

דער גאַנצער אָפּים האָט זיך אָפּגעשטעלט.

ער גיט זיך אַ צאַפּל, כאַפּט זי אָן באַ דער האַנט און שלעפּט

זי אַרױן אין אָפּים. מעגי לאַזט זיך ניט, פאַר'עקשנ'ט זיך באַ

דער טיר.

דער באַלעכאָס גיט זי אַ שלײדער אָפּ:

— נאַכט-מויך! טראַג דיך באַלד אָפּ פון דאַנען! דאָ איז

ניט קיין פּלאַץ פאַר אַזעלכע, ווי דו!

מעגי ווערט פאַרגלױוערט. דער פאַרטעמפּטער, אײנגע'שכור'—

טער מח הויבט זיך אָן באַוועגן. מיט אַמאָל גיט זי זיך אַ גלײך אויס

און הויבט אָן רײסן פון זיך די זײדענע קלײדער.

— „היר, נאַ, בעסטערד“, נאַ דיר נאַכט-מויך! נאַ דיר זײדענע

קלײדער. נאַ דיר „באיערס“. אזוי, איד שטיי דיר שוין ניט אָן

אָן? אפּשר נישט דאָס זעלביקע פלייש, פיינער מענטש, וואָס דו

ביסט, „יו דוירדי דאָג!“ אפּשר נישט די זעלבע חן-גריבלאָך אין

די קני? נאַ, קוק! שמוציקער הונט, איד בין דאָך געווען גוט צו

דיינע „באיערס“, אפּשר ניט? האַ?

דער באַלעכאָס האָט געוואָרפן מיט די הענט הין און צוריק.

רעדער האָבן זיך געדרייט פאַר זײנע פאַרלאַפענע אויגן. ער האָט

געזוכט עפעס, און ניט געוואוסט וואָס, איז באַלד אַוועק און באַלד

צוריק געקומען.

פיר געזונטע הענט האָבן זיך איינגעקלאַמערט אין מערין און
געעפנט מיט איר די טיר. די טיר האָט זיך צוריק פאַרהאַקט און
אַפּגעהאַקט דעם טומל.

מעג'ס יונגזעבראַכענער קערפּער איז געלעגן האַלב אָנגע-
שפּאַרט אָן דער בלינדער קאַרדאַרוואַנט. די פּאַרגלעזטע אויגן צו
דער טיר, די ליפּן טרוקענע, האָבן געהאַלטן אין איין מורמלען:

— „יו דוירדי דאָג! יו דוירדי דאָג!“

די אַרבעט אין פּאַבריק איז גענאַנגען אין פּולן אימפּעטיקן
נאַנג.

צ י ג ל

דער אלטער, רחבות'דיק־צעלייגטער באַרג האָט זיך אָפּגערוקט
עטלאַכע הונדערט פּיס פּונם ברעג, כדי ער זאָל קענען פּון דער־
ווייטנס באַוואַנדערן דעם בלויען, שפּיל־עוודיקן האַרסאָן. האָט זיך
אַרויפגעכאַפּט אַף באַרגיקער־פּלאַך אַ שטעטל און זיך אַ נאַמען
געגעבן — „קאַרנוויל“.

אַפּן קאַרק פּון באַרג האָבן זיך אָנגעהאַנגען עטלאַכע הילצערנע,
אַלט־גרויע שטיבלאַך, וואָס האָבן שוין קיין כּח ניט געהאַט צו
קלעטערן העכער און קיין ווילן צוריקצוגיין הינטען, קוקן זיי אויס
ווי אַ גרופּע באַרג־קלעטערער, וואָס די הויכקייט און שיינקייט פּון
באַרג, האָט זיי אַרויפגעמאַניעט אויבן, נאָר אינמיטן קלעטערן האָבן
זיי זיך צופּעליק אויסגעררייט און דערזען דעם וואַונדערלאַכן האַר־
סאָן און אזוי פאַרגליווערט געוואָרן מיט צע'חידוש'טע אויגן — איז
שווער צו זאָגן, צי זיי וועלן זיך באַלד אויסדרייען און צוריק אָנ־
הויבן קלעטערן באַרג אַרויף, אָדער זיך נעמען יאָגן באַרג־אַרונטער,
ניט קענענדיק איינהאַלטן די אייגענע טריט — אָט אזוי־אָ וועלן
זיי זיכער ניט בלייבן שטיין.

צופּיסנס דעם באַרג, ווי צעשראַקענע נעגערס, האָבן זיך צו־
געטוליעט איינגעשרומפּענע אין זיך, קאַסטנ־שטיבלאַך, מיט פענס־
טער לעכער פאַרבילמעטע מיט שמאַטעס און צעשראַקענע טירן ווי
פּליגל באַ פאַרצווייפּלטע פּייגל.

האַרט באַם האַרסאָן, האָבן רעלס־רייפּן, מיט שטאַלענעם
גלאַנץ, ווי קרעפּטיקע אַרעמס איינגעקרעמפּט דעם ברעג. עטלאַכע
מאַל אַ טאַג זיינען באַנען פאַרבייגעלאָפּן מיט ווילדער רציחה, אויפ־
געריסן באַ די ציגל־אַרבעטער די אויגן, אויפּגעצאַפּלט אַ פּרייד און
איבערנעלאָזט אַ נאַגנדיקע ביינקשאַפּט.

ס'האט זיך דורכגערעדט שטאלענע חיה מיט נענערשע אויגן.
 שטאלענע חיה האט סנאביש געבלאזן און געריטשעט:
 — צי צייט אט אט בין איך דא און אופאטאטא... ערניץ
 ליגן שטעט, לעבן מענטשן... או! או! —
 און נענערשע אויגן האבן געבליצט און געבעטן:
 — נעם אונז מיט, אונזערע הערצער צאפלען זיך. שלעפ אונז
 ארויס פון דאנען. פון קלעפיקן ליים.
 און מיסטער סמיטה'ס ביזע שטימע האט א קנאל געטאן ווי
 א בייטש:

— העי דארטן, ניגערס, וואס האט איר זיך דארטן פארקוקט
 צו אלדע שווארצע יאר. גייט דארטן אן מיט דער ארבעט — און
 אריינגעבורטשעט אין די שטעכיקע וואנצעס — גאט פארדאמטע
 הינט שווארצע.

דער שטענדיק ביזער מיסטער סמיטה איז געווען דער אויפ-
 זעער איבער דער גרויסער ציגל-פאבריק, וואס האט זיך רחבות'דיק
 צעלייגט צווישן די רעלסן און די קאסטנס-שטיבלאך צופיסנס דעם
 בארג.

אט דא גלייך פאר די נעגער שטיבלאך, האט מען דאס ליים
 געקנאטן, און די פארמס געפרעסט. אביסל ווייטער האבן ברייטע
 פלאכע אויוונס די רויע ציגל געשלאנגען און ביז רויטקייט געברענט.
 ריזיקע דעכער אף סליפעס, ווי שווארץ-נאכטיקע פליגל פון
 קראען, האבן די רויטע ציגל פון קאפריזנעס וועטער באשיצט.

קעסטלאך-וואגאנדלאך, זיינען אף שמאלינקע רעלסן, ווי פאר
 קינדער-באנען, געלאפן אהין און צריק. ברוינע מוסקעלירטע הענט,
 פון זין צעבאקענע, איינגעגעסן מיט ציגעלנעם שטויב, האבן די
 וואגאנדלאך אנגעלארן און געשטופט צי די פראכט-וואגאנען, וועלכע
 זיינען געשטאנען עטלאכע הונדערט פיס פון די אויוונס. אדער
 צו די שווערע בארזשן, וועלכע זיינען געשטאנען אין קליינעם
 האפן, צוגעבונדן מיט דיקגעפלאכטענע שטריק און זיך געלאזט
 וויגן פון די שטיפערישע האדסאז-כוואליעס. נאך די שווער-

געלאדענע וואגאנדלאך, האבן זיך מידע פים אין רערן-הויזן נאָכ-
געשלעפט.

איבער דער גאנצער געגנט האָט ביזן געבייטשט מיסטער
סמיטה'ס ביזע שטים. און ווייל די היימען פון די נענער-אַרבעטער
זיינען געווען האָרט באַ דער גרעניץ פון פאָבריק, כמעט אינע-
ווייניק — האָט זיין שטים געבייטשט ניט נאָר איבער די געבויגענע
רוקנס פון די נענער אַרבעטער, נאָר אויך איבער זייערע היימען.
און האָט זיך אפילו אַרויפגעטראָגן העכער אַפן קאַרג פון באָרג,
וואו ס'האָבן געוואוינט די קליינע צאָל ווייסע אַרבעטער. העט-
אויבן אַפן באָרג האָט זיין ביזע שטים ניט דערגרייכט.

די הייזלאַך און די געגנט אַרום האָבן געדרימלט אַ זומער נאָכ-
מיטאָגדיקן דרימל. דער גאנצער אַרום איז געווען פאַרמאַטערט
פון שווערער באַטאַניקער היץ, נאָר דער האַדסאַן איז פון אייגענער
קילקייט געווען פריש און שטיפעריש, האָט ער די באַרזשען, אַנ-
געלאָדענע מיט נייע ציגל מיט פרישער רויטקייט ווי אַ בעסאַ-
ראבער באַלעבאַס ערשט פון דער אויבערשטער באַנק אַרונטער
געקיצלט אין די מנוש'דיקע זייטן. אַלעמאַל איז אַ נייע כוואַליע
צוגעלאָפן, אַ קוש געטאַן דעם ברעג און אַנטלאָפן.

די אַרבעט אין דער ציגעלניע איז געגאַנגען שווער. עס האָט
געבאַקן די זון און די אויוונס האָבן געגליט. די הייסע לופט האָט
געמאַטערט. פון אייביקן ציגל-שטויב, וואָס איז געקראָכן אין מויל,
איז די אויגן, אין די נאָזלעכער און זיך איינגעגעסן אין די הויט,
איז שווער געווען צו דערקענען די ווייס-הויטיקע פון די שוואַרצע.
די שווערע, האַרעפאַשנע אַרבעט און דער שטויב האָט אַרויפגע-
צויגן איין הויט איבער אַלעמען. האָט אַלעמען אויסגעגלייכט —
די ברייטע אויוונס האָבן געשטרעקט פלאַמיקע צונגען און
געריסן:

— ציגל, ציגל, ציגל!

און רוקנס האָבן זיך געבויגן, און ציין האָבן זיך אין גראַבע
ליפן געביסן, און הענט האָבן זיך געשטרעקט:
— נאָ, פרעס און וואַרג זיך מיט דיין מיסטער סמיטה'ן
צוזאַמען.

וואַגאַנדלאַך זיינען געלאָפן אויף-און-אַפּ, צו און פון די באַרושן.
דזשים, אַ הויכער, געזונטער יונג, מיט וויסע ציין און אַ טשוּפֿ
רינע בלאַנדע האַר, וועלכע איז זיך שטיפּעריש צעפּאַלן אַפּן שטערן,
איז געאַנגען געבויגן אַ פאַראויס און אונטערגעשטופּט אַ וואַגאַנדל
אַנגעלאַרן מיט ציגל.

אַ נידעריקער, קיילעכדיקער נעגער מיט אַ צעפּלעטשטער נאָז,
איז געשטאַנען לעבן פאַרקנאַטענעם ליים און אַריינגעשאַרט די
ברענג, וואָס האָבן זיך צעגאַסן. אַז ער האָט דערזען דזשימי'ן האָט
ער זיך אויסגעגליכן, דערפילט פון דעם אַ ווייטאַג אין די קרויזשעס,
צוגעשפּאַרט די לאַפּאַטע צום בויך, זיך אַפּגעווישט דעם שווייס
און אַ קלאַפּ געטאַן מיט די גראַבע, פליישיקע ליפן צו דזשימי'ן:

— ס'אָ גהינוּמדיקער טאַג היינט, דזשים!

דזשים האָט זיך אויסגעגליכן, אַרויפגעוואַרפן די האַר פון
שטערן אַפּן קאַפּ:

— מיסטער סמיטה'ן אַרט דאָס ניט. אַז ער כעס'ט זיך אָן,
לויפט ער אַוועק אין סאַלון זיך לעשן, דער בעסטערד.

— דאָט'ס רייט באַי — האָט דער נעגער אַ פליעסק געטאַן מיט
די ליפן — גוט געזאַגט. הערסט דזשאַנסאָן — האָט ער אַ וואַרף
געטאַן צום צווייטן נעגער וואָס האָט געהאַדאָוועט דעם אויוון — און
צוריק צו דזשימי'ן — און אַז אַן אונזעריקע גייט צו צום פאַמפ
נאָך אַז עמער וואַסער, מאַכט ער גוואַלדן אַז מע צע'פטר'ט צייט,
אַזאַ הינטישער זון.

— אַז איר, ניגערס לאַזט זיך, מעג ער — האָט דזשים מיט אַ
העכעס־פייערל אין די אויגן אַ זאַג געטאַן — זייט ניט קיין גאַט־
פאַרדאַמטע שקלאַפּן.

אַפּגעזאַגט און אַוועק מיט מיט וואַגאַנדל.

— סעי, ניגער — האָט דער נעגער אַ רופּנעטאָן דזשאַנסאָנען —
 וואָס ביסטו ברוגז? אַזאָ ווייסן האָב איך נאָך ניט אָנגעטראָפּן,
 ער נעמט זיך אָן פאַר אונז ווי אַן אונזעריקער. ער לאָזט זיך ניט
 שפּייען אין פנים אַרײַן און קען ניט לײַדן וואָס מיר ציטערן אַזוי
 פאַר מיסטער סמיטה'ן. סעי, מיר איז קיין וואונדער ניט וואָס
 עוועלן איז אַזוי משוגע פאַר אים.
 דזשאַנסאָן איז צוגעקומען און געזאָגט מיט איינגעהאַלטענעם
 כעס:

— אַט דאָס איז דאָך מיט אייך ניגערס, אַז איר דערזעט אַ
 ווייסן דרייט איר זיך אין דרייען.

— דושים איז אַן אַנדערער. ער איז טאַקע אַ ווייסער, אָבער
 ער איז מיט אונז, אַן אונזעריקער. דו ביזט אייפּערויכטיק, קוקסט
 אַף אים מיט גרינע אויגן, דערפאַר רעדסטו אַזוי. יעס סיר.
 עס זיינען צוגעקומען נאָך עטלאַכע אַרבעטער. איינער האָט
 אַ זאָג געטאָן צום באַרעדעוודיקן נעגער:

— סעי, פעט, וואָס רעדסטו וועגן אים. פאַר וואָס האָסטו
 בעסער ניט התונה? זייט סערע האָט דיר דערלאָנגט מיט אַ פּוס
 אין הינטן, דרייסטו זיך אַרום ווי אַן אַלטער קאָטער.
 פעט האָט זיך צעטרעסלט:

— יעד־יעד־יעד! איך התונה האָבן? נאָ סערי. נאָ סערי.
 אַ ניגער טאָר ניט התונה האָבן. פאַר וואָס זאָל אַן אַנדער ניגער
 שלאָפּן מיט מיין ווייב, אַז איך קען שלאָפּן מיט יענעמס! יעד־
 יעד־יעד!!

אַ הויכער אויסגעדאַרטער נעגער איז צוגעקומען. מיט אַן
 אויסגעצויגן פּרום פנים, האָט ער גענומען רעדן, ווי ער וואָלט
 תפילה געטאָן:

— און איר זאָג, ברידער, ניגערס דאַרפן ניט התונה האָבן. צו
 וואָס התונה האָבן און בריינגען קינדער אַף דער וועלט? וואוינען
 אַט דאָ איז צינגל־שטויב, אונטערן באַרג אין מייזל־לעכער, מיט
 קעסטלאַך פאַר מעבל און שמאַטעס פאַר קליידער. ליגן אין רעגנ־

דיקע טעג אין די נארעם און ארויסקוקן אפן פאר'הושכיטן ווינקל
 דא און בעטן גאט אף זוניקע טעג, מען זאל קענען ארבעטן, און
 מיסטער סמיטה זאל שרייען אף אונז ווי אף עקלדיקע שרצים און
 זיך זייפן די הענט, נאכדעם ווי ער דערלאנגט איינעם פון אונז
 א קלאפ. איך זאג, ניגערס, מיר טארן ניט חתונה האבן, מיר טארן
 ניט בריינגען קיין קינדער אף דער וועלט. גענוג וואס די ווייסע
 פארמאטערן אונז, אויב אונזערע קינדער קענען ניט אויפואקסן
 קיין פרייערע מענטשן פון אונז, דארפן זיי ניט געבוירן ווערן.

דזשים איז ראפטאם צוגעקומען:

— און איך זאג: ניין. ניט דאס איז דער וועג, ניט אפ-
 שטעלן אייער לעבן. נאָר קעמפן! איר הערט, קעמפן! זאלן זיי
 אפשטעלן, די סאנאוואביטשעס. אט פרווט איינמאל זיך ניט
 לאזן שפייען אין פנים אריין און איר וועט הערן גאָר אנדערע רייד.
 — וועט מען ארויסווארפן ווי די גע'פג'טע הינט, און אראפ
 בריינגען אנדערע, פארלאזט זיך אף מיסטער סמיטה'ן —
 דזשים פנים האָט זיך פארענדערט, די אויגן האָבן געשפריצט
 מיט פייער-רויטע שטיקלאך ציגל:

— ניגערס, איר זייט גאט פארדאמטע, געבוירענע שקלאפן.
 האט איר קיין ביסל שטאלץ ניט אין זיך? באַליידיקט ווערן,
 ווארטן אף שיינע טעג ווען מ'עט קענען ארבעטן, פארדינען א
 קרענק און לעבן הינטיש.

— וואס קען מען טאן, דזשים?

— גאָר ניט טאן, אָט זאל ער מאַכן די ארבעט. גיסט נאָך
 אזוי און אזוי — איז נוט, א ניט — ארבעט מען ניט.
 — וועט מען בריינגען סקעכס!

— וועט מען געבן קלעפ. וואס האבן מיר צו פארלירן?
 לאַמיר ניט זיין קיין קנעכט. צוזאמען און מיר וועלן זיגן.
 פונווייטנס האָט איינער דערזען מיסטער סמיטה'ן. אלע זיינען
 אוועק צו זייער ארבעט.

סמיטה איז צוגעקומען. זיין ברייטן מגושמ'דיקן קערפער האָט
ער געשטופט פאַראויס, זיין רעכטע האַנט, מיט וועלכער ער האָט
געהערשט איבער די אַרבעטער, איז געווען פאַרדרוקט אין אַ
מגושמ'דיקער פּוּיסט.

— העי, ניגערס — האָט זיין שטים גענומען בייטשן מיט אַ
הייזעריקן פייה — וואס האָט איר זיך דאַרטן צעוואַרטשעט?
די האַנט האָט אים געביסן צו פאַרפאַרן עמיצן אין מאַרדע.
אונטער געבויגענע רוקנס האָבן זיך קעפּ פאַרגראָבן אין דער
אַרבעט.

נאָר מיסטער סמיטה'ס גראַבער מגושמ'דיקער גוף, פאַרגאַסן
מיט פעטקייט, האָט ניט צוגעלאָזט צו זיין בייז האַרץ, די גיפטיקע
שנאה'דיקע בליקן. דערפאַר האָט ער זיי ניט געפילט.

ס'איז געווען אַ וואונדערלאַכע זומערנאַכט. אויף אַ באַרוש,
פאַרלייגט מיט ציגל, זיינען געזעסן די נעגערס. די באַרוש האָט זיך
געהיידעט און זיי צוגעווייגט צו די טענער פון האַרציקן ליד. וואָס
האָט זיך געצויגן ציטערדיק — געצערטלט פון אַ יונגענערשן
האַלז. אַפן האַדסאָן זיינען עקסקורסיע שיפן, ווי פאַר'כישופ'טע
פאַלאַצן געשוואַומען. גאָרן אַה גאָרן האָבן שורות עלעקטרישע
לאַמפן געמאַניעט מיט אַלערליי קאַלירן, פון די פאַר'חלומ'טע ליכט,
ווי זשמורענדיקע קעצישע אויגן, זיינען לידער אַרויסגעשוואַומען
און זיך אַנגעשלאָגן אין די בערג. די בערג האָבן קלאַנגדיקע עכאָס
צוריקגעוואָרפן; די שפּילעוודיקע כוואַליעס האָבן זיי אויפגעכאַפּט,
זיי צוריק געקיקלט צו דער שיף און איינגעווייגט די פאַרלאַך וועלכע
האָבן האַלז אַה האַלז, ווי פערד וואָס חב'ר'ן זיך, פאַרוואַרפן, געוואָרן
איין — און פאַרלוירנגענאַנגען.

אַן אויסגעשטערנטער הימל, האָט זיך ווי אַן איבערגעקערטער
קופאַל געווייגט אין דער טיפעניש פון האַדסאָן און אַפן וואַסער-
פלאַך, האָט אַן איבערגעקערטע שיף מיט דייען אַנגעצונדענע פענס-
טער מאַיעסטעטיש געשניטן דאָס טונקל-בלויע וואַסער.

דער יונגער נעגער האָט געצויגן און געציקלט די טענער און די
 אַנדערע אַרום האָבן אויפגעכאַפּט און האַרמאַניש געצויגן דעם
 ניגון :

Oh Down —
 Oh Down,
 Mammy Wanna Take Me Downa Milky Way,
 Oh Down —
 Oh Down,
 Pappy Say To-Morra-a-a-ah !
 But Mammy Say To-Day,
 Yes — Mammy Say To-Day !

אין צווייטן עק באַרוש, וואו צווישן די ציגל און דער וואַנט,
 איז געווען אַ ברייטער דורכגאַנג, זיינען אַ גרופע נעגער געשטאַנען
 אַף די קני, אַרום זיי אַנדערע, איבערגעבוֹיגענע און חברה האָט
 געשאָסן „ביינדלאַד“. די שפּילער זיינען געווען צעהיצט. די
 וועלכע זיינען געשטאַנען אַף די קני, האָבן זיך אָנגעשפּאַרט מיט די
 גרויסע מאַלפּע־הענט אַף די ליטקעס און זיך געווינט אַהין און
 אַהער. די איבערגעבוֹיגענע, האָבן זיך מיטגעווינט.

„פעט“, אַ נידעריקער און געפאַקטער, האָט איצט אַף די קני,
 אויסגעזען ווי אַן אויפגעשטעלט פעסל, אַף אַ הוידנדיקער שיה, וואָס
 וועט זיך באַלד איבערקערן און זיך נעמען קאַטשען איבער דעם
 ליידיקן שטיק פּלאַץ, אַף דער באַרוש. ער האָט פאַרקאַטשעט די
 אויגן אַזוי, אַז ס'האַבן זיך אַרויסגעזען בלוז די ווייסלאַד. ער האָט
 אויסגעפליעסקעט מיט די פליישיקע ליפן אַ תפילה, אַרויסגעשאָסן
 די ביינדלאַד מיט אַ קנאַק פון צוויי פינגער און זיי אונטערגע-
 געבן מוט:

— קאַס אַן, בייבי, מעמי נידס עי פעיר אַף שום!

— קאַס סעווען, קאַס אַן בייבי!

אף א שטאנג האט זיך געוויגט א לאמטערן איבער די קעפ פון די שפילערס. ליכט און שאטן האבן געקעמפט פארן פלאץ. אט האט שאטן פארטונקלט די פנימ'ער, און אט האט ליכט זיי באשיינט, און באקופערט. לאנג האבן זיך ביידע ניט געקענט האלטן. איז געווארן א שפיל אין בייטעניש: אט איד, אט דו. אט דו אט איד.

אונטער דעם ליכט־און־שאטן־שפיל, האט די גרופע נעגערס אויסגעזען ווי זי וואלט דורכגעפירט א מיסטרעיווע, רעליגיעזע צערמאניע און מיט די גראַבע מורמלדיקע ליפן און ברייט־צעשפרייטע הענט פאר'כישופיען זיי די ביינדלאך.

די באַרוש האט זיך געוויגט און איבער די שפילערס האבן גע־ציערט די טענער פון די זינגענדיקע נעגערס:

Oh Down —

Oh Down,

Mammy Wanna Take Me Downna Milky Way —

דזשאַנסאָנען האט פארשפילט, ער האט געוואָרפן איינס נאָך ס'אַנדערע גרינע, צונויפגעקארטשעטע פאפירלאך, געביטן די רעכטע האנט אף דער לינקער, געביטן דאָס פלאַץ און ס'האָט ניט געהאַלפן. ער האט זיך אָבער געמאַכט האַרץ און געשאַסן מיט וויצן. זאָל אלע זען, אַז דזשאַנסאָן איז אַ ספּאַרט. פון לעצטן פינפערל, האָט ער יעדן דאָלער באַגלייט מיט אַ קוש. ער האָט צוזאַמענגעצויגן און אויסגערונדעט די גראַבע פליישיקע ליפן, ווי אַ שטיק פון אַפֿ־געבראַכענע געטרונקטע קישקע, אַ שמאַטשקע געטאָן דעם דאָלער און אַ וואַרה געטאָן פון זיך מיט אַ ברייטן זשעסט.

ער האט הויך געהירושעט פון זיינע אייגענע וויצן און אַז פעט האט אים געגעבן אַ זאָג אַרײַן:

— העי, ניגער, ס'גייט דיר ניט אין „קרעפס“ און — ניט אין

ליבע.

האָט ער זיך נאָך העכער צעהירזשעט און דאָס געלעכטער איז אַרויסגעקומען, ווי ער וואָלט וועלן פאַרלאַכן דעם ברען וואָס „פעט“ האָט אים דערלאָנגט גלייך אין האַרצן אַריין.

— יעד־יעד! יאָד־יאָד!

ער האָט זיך געכאַפט מיט די הענט באַ די זייטן און זיי גע־הויבן איבערן קאַפּ מיט צענומענע מאַלפּע־פינגער, זיי אַראָפּגעלאָזט אַף די ליטקעס מיט אַ פליעסק און ווידער זיי אויפגעהויבן איבערן קאַפּ, בייגנדיק זיך ארויף און אַראָפּ — ווי אַן אַראָבער כּשעת תּפּיל־ה־טאַן.

אַז ער האָט אויפגעהערט לאַכן, האָט ער מיט דער צונג אַ פּיר געטאַן איבער די פאַרטרוקנטע ליפּן:

— פּריי זיך ניט ניגער, איד וועל זי נאָך אַזוי לייכט ניט אַפּגעבן. נאָ סערי! איד וועל אים ווייזן דעם דזשימ'ן! לאַמיד אים נאָר פאַקן אין דער ריכטיקער צייט.

— קוק אָפּן ריכטיקן פּלאַץ, וועסטו געפינען, ניגערשער קאַפּ. האָסט קיין „מאַרטגעדוש“ אַף איר ניט געלייגט און דזשים מיינט עס ערנסט.

— נאָ — האָט דזשאַנסאָן צעפירט די הענט — קיין ווייסער מיינט ניט ערנסט מיט אַ ניגער. נאָ סיר, ער וועט זיך איבערשלאָפּן מיט איר, וועט ער איר געבן מיט אַ פּוס פּון הינטן — אַט דאָס וואָס ער וועט טאָן מיט איר.

— ניט דזשים, — האָט פעט זיך ניט געלאָזט — ניי, דזשאַנ־סאָן, דזשים איז אַ מאַן, טאַקע אַ ווייסער, אָבער אַן הינטער־חכמות, ער האָט פיינט הינטישע שטיק. דאָס וואָס ער זאָגט מיינט ער. דזשאַנסאָן האָט אַ קוש געטאַן דעם לעצטן דאָלאַר און אַ וואַרף געטאַן די ביינדלאַד:

— גענוג פאַר מיר.

ער איז אַרויפגעקראַכן אָפּן באַרג ציגל, זיך פאַרקוקט אָפּן האַדסאָן, מיט אַמאָל זיך אין עפעס דערמאָנט און זיך אויסגעדרייט מיטן פנים צו דער פאַבריק. ווי אויסגעשפּרייטע פּליגל האָבן די

ריויקע דעכער געוואָרפן ברייטע און לאַנגע שאַטנס. די שאַטנס האָבן זיך געפלאַכטן איינער איבערן אַנדערן. פון אלע זייטן האָבן זיך געצויגן און געהויבן ווענט פון ציגל, ציגל, ציגל, שמאַלע, לאַנגע, האַרטע, ציל.

אונטער די ווענט פון ציגל, האָבן איינגעשרומפּענע זיך גע־שראַקן די נענער־שטיבלאַך. דאָ און דאָרט האָט אַ שייַן פון אַ לעמפל זיך איינגענעסן און אַ שאַטן, אַ שמאַלן שניט געטאָן און אַליין געציטערט.

מיט אַפּענע שוואַרצע מייַלער זיינען די אויוונס געשטאַנע קעגן די צעשראַקענע שטיבלאַך.

דוּשאַנסאָן איז אַ פאַר־הלוֹמ'טער געבליבן זיצן מיט די אויגן צו עוועל'נים שטוב. ס'האַט אים געגריזשעט אונטערן האַרצן, ווי שטיקלאַך שפיציקע ציגל וואַלטן זיך דאָרטן פאַרקליבן: געקומען אַהער אַ ווייסער, דער טייוול ווייס פון וואַנען, און האָט זיך אַרייַנגעריסן אינמיטן צווישן אים און עוועל'ין, ווי אַ שוואַרצע קאַץ וואַלט דורכגעלאָפּן. איצט מאַכן די נעגערס פון אים חוּק. אייגענע ברידער און האָבן הנאה ווען אַ ווייסער הונט, שמעלט אים אונטער אַ פיסל. הינטיש בלוט. אמת, עוועל'ין האָט אים סיי ווי קיינמאָל ניט צוגעלאָזט צו זיך. אַ גאַנצע פּריצעטע, גייט מיט פאַרריסענעם קאַפּ און פאַרדרייט מיט דער נאָז: אַט ניגערס, זעט ווי שייַן איד ביו, כמעט אַ ווייסע, אַבער אַ מכה וועט איר מיך קריגן. וואַלט זיך אַבער דזשים ניט געיאָוועט, וואַלט ער געפאַלן איבער איר. אַ נענערטע איז ניט קיין צנועה, ס'איז נאָר דער אַנשטעל, ווייל די נעגערס שליינגען זי מיט די אויגן.

ער האָט זיך אַ הויב געטאָן ראפּטאם פון פּלאַץ, פאַררוקט די הענט אין די קעשענעס און זיך געלאָזט גיין אין שענק. איבערן אַקסל, ווי פון יוצא וועגן, האָט ער אַריבערגעוואָרפן:

— ווער גייט אַ טרונק טאָן באַים?

חברה האָט זיך אָפּגעריסן פון שפּיל און זיך געלאָזט אין שענק אַפן ראַג, איבער די רעלסן. פאַרבייגייענדיק לעבן איינעם פון די

אויונט, האָט דזשאַנסאָן דערזען אַ פּאַרל אונטער אַ וואַנט ציגל.
 עס האָט אים דערלאָנגט אַ זעץ אונטערן האַרצן. דאָס נעגערשע
 בלוט האָט אויפגעקאָכט: דזשים און עוועלין. די שלאַנקע, בויניקע,
 ווי אַ זאַנג, עוועלין, האָט זיך אַרײַנגעגעסן אין דזשימ'ן. דזשאַנסאָן
 האָט עס געוואָלט אַראָפּשלינגען און גיין ווייטער, נאָר חברה האָט
 שוין דערזען:

— העי, דזשאַנסאָן, זע וואָס דאָרט טוט זיך!

דאָס געשריי האָט צעטיילט דאָס פּאַרל.

פעט האָט אַ קלאַפּ געטאָן מיט די פּלוישיגע ליפּן:

— אָט האַסטו זי געפּאַקט, דזשאַנסאָן!

דזשאַנסאָן האָט פּאַרדרוקט צוויי פּויסטן אין די קעשענעס,
 מיט אַמאָל אַ רים געטאָן די הענט, זיי צענומען ווי צוויי שוואַרצע
 פּליגל, פון אַ רויב־פּויגל און צו, צו עוועלין, וועלכע איז געשטאַנען
 קעגן אים מיט פּאַרריסענער מאַרדע און געוויזן צוויי רייען ווייס־
 בלישטשענדיקע ציינער.

— מיט דעם ווייסן הונט, יא? הינטישע טאָכטער!

דזשים איז געשטאַנען מיט צעשפּרייטע פּיס און געשמייכלט,
 נאָר דער שמייכל איז געווען אַ נאַרישער, אַן אומבאַהאַלפענער,
 ווי ער וואָלט אַרויפגעפּאַלן אַפּן פּנים, ניט אין דער ריכטיגער צייט.
 עוועלין האָט זיך אַ צאַפּל געטאָן:

— אַוועק, ניגער, האַסט ניט קיין „מאַרטנעדזש“ אַף מיר.

דזשאַנסאָן האָט ווי מיט אַ צוואַנג זי אַ כאַפּ געטאָן באַ דער
 האַנט.

דזשים האָט געמאַכט אַ שפּאַן פּאַראַוים:

— גיי אַוועק, דזשאַנסאָן, זיי אַ ספּאַרט, לאָז זי אַפּ, זאָל זי

זאַגן מיט וועמען זי וויל.

דזשאַנסאָן האָט אַפּגעשטופּט דזשימ'ן:

— דו פרעמדער, מיש זיך ניט צווישן אונז ניגערס!

ער האָט זיך פּאַרמאַסטן אַף דזשימ'ן. דזשים האָט אויפגע־
 הויבן אַ שטאַלענע האַנט און פּאַרפּאַרן דזשאַנסאָנען אין פּנים

אריין. דאָס געשלעג האָט זיך אָנגעהויבן. דזשאַנסאָן האָט זיך געוואָרפן אָף דזשימ'ן און דזשימ'ס שטאַלענע פּוּיסטן האָבן אים צוריקגעהאַמערט, אים באַטויבט. ער איז צעמישט געוואָרן, געדשלאָגן מיט די צוויי גרויסע אומגעלומפערטע הענט אין לופטן. זיך געדרייט און יעדן מאָל ווען ער האָט זיך אָנגעשטויסן אָף דזשימ'ן, האָט אים יענער מיט שטאַלענעם כח אָפּגעשלאָגן. דזשאַנ-סאָנען האָט זיך געדוכט, אז דזשים האַמערט אָף זיין קערפּער מיט דורכגעברענטע שטאַרקע ציגל.

זיי האָבן זיך איינגעפלאַנטערט אין איין קנױל אָף ליימיקער ערד.

אין שיין פון ווינגנדיקן לאַמטערן איז דזשאַנסאָן געבליבן ליגן מיט אַ פאַרלאַפּענעם פנים. ער האָט זיך געוואָלט אויפהייבן און ניט געקענט. דזשים האָט אים אויסגעשטרעקט אַ האַנט:

— קאָם אַז, דזשאַנסאָן! דערלאַנג אַ לאַפּע און לאַמיר גיין טרינקען!

דזשאַנסאָן האָט דורך פאַרלאַפּענע אויגן געקוקט אָף דזשימ'ן וועלכער איז געשטאַנען געבויגן איבער אים, מיטן צעווילדעוויטן קאָפּ בלאַנדע האַר און געלאַכט מיטן מויל ווייסע ציינער; ער האָט אויסגעזען ווי אַ נעגער. ער האָט זיך נאָכגעגעבן דזשימ'ס שטאַרקע האַנט, וואָס האָט אים געצויגן אין דער הויד. ער איז געבליבן שטיין און זיך געוואַקלט. זיינע צוויי אומגעלומפערטע לאַפּעס האָבן זיך געבאַמבעלט און ער האָט אויסגעזען ווי אַ ריווקע מאַלפּע פאַר וועמעס פנים ס'איז פּלוצים אויסגעוואַקסן אַ שונא און זי וועט זיך באַלד פאַרמעסטן אָף אים. ער האָט געגעבן אַ שטרעק אויס אַ האַנט:

— נאָ, סאַז-אור-אַ-גאַן. ביסט אַ בעסער מענטש פון מיר, לאַמיר גיין פאַרטרונקען.

ער האָט זיך האַרציק צעלאַכט ווי אַ גוטמוטיק קינד וואָס האָט געקראָגן פאַרדינטע שמיץ.

דזשים האט פארווארפן א האנט אף דזשאנסאנים אקסל.
 דזשאנסאנים האנט האט איבערגעפלאכטן דזשימ'ס און ארומגע-
 רינגלט מיט דער חברה זיינען זיי אוועק אין שענק.
 עוועליו, א שטאלצע, איז געגאנגען בא דער זייט און אין
 הארצן האט געשפרונגען די פרייד.
 זי האט א ווארף געטאן צו דער חברה:
 — גוט נייט, באיעס! און דו דזשאנסאן זיי גוט ברוגז — זיי
 א ספארט.

און איז אוועק צו די קליינע געהויקערטע שטיבלאך אונטערן
 בארג.

די צעשראקענע טירן ווי פליגל פון פארצווייפלטע פייגל און
 די פארבילמעטע פענסטער-אויגן זיינען שוין אומרואיק געשלאפן.
 דאס קעראסין לעמפל האט באלויכטן דאס מעבל: א טיש מיט
 עטלאכע קעסטלאך פאר בענקלאך. זי האט זיך א ווארף געטאן אין
 אלטן צעפארענעם בעט. ס'האט א סקריפע געטאן. זי האט זיך
 אויסגעצויגן אין איר גאנצער ליינג, פארווארפן די הענט איבערן
 קאפ און דערפילט א זיסקייט, א נאגענדיקע אין די ביינער. זי האט
 געקוקט אף א פלעק אף דער סטעליע און געזען ווי דזשים קומט
 באנאכט. קלאפט שטיל אין פענסטער און זי מאכט פלאץ פאר אים
 אין בעט.

שפעט אין דער נאכט איז דזשים געגאנגען דורכן האלבן געסל.
 פון איין זייט האבן אין נאכט אריין געסטארטשעט די ריזיקעדעכער
 און די הויכע און ברייטע קוימענס און פון דער צווייטער זייט
 האבן זיך געקארטשעט די שטיבלאך אונטערן בארג —
 ס'איז אים געווען גוט.

אראפגעפאלן דא אין מיטן וואנדערן: דערזען א שטעמל.
 דערקענט באלד די דריי וועלטן, ווי אין די אנדרעע ענלאכע שטעמ-
 לאך דא. אויבן אפן בארג — לעבן די שטומע אמעריקאנער — מע
 פארדינט א קרענק אבער „מיר אמעריקאנער“. ציען זיך געסלאך

אלע פון איין פארם געגאסן מיט די זעלביקע וועראנדעס און אפילו די זעלביקע פארהענגלאך צונעמען מיט א הנ'עוודיקן קנייטש אין מיטן. נאך דער ארבעט באשפריצן אלע די לאַנקעס און דערנאָך זיצן צוויי רייען אמעריקאנער פון ביידע זייטן גאס, אַף די גאניק־לאַך. מען לייענט די זעלביקע צייטונגען און מען פיפקעט די לילקעס — שווייגנדיק דערלאַנגט מען דער מיסעס די פאמיליע אפטיילונג און די קינדער די „קאמיקס“ און אלע שווייגן. נאָר אין די קליידער שאַפעס היינגען די ווייסע קיטלען פון קו־קלוּס־קלען.

אַפן קארק פון באַרג — די זוניקע קינדער פון סיצייליע: זיי אַרבעטן באַס צווייטן באַרג. גאַנצע טעג הערט מען דאָרטן פאַר־דומפּטע אָפהילכן. מען דרילעוועט די געדערס פון אַלט באַרג. לעבן די הייזער טומלט זיך אין די אַוונטן, ס'דוכט זיך אַז מען קריגט זיך דאָרטן, נאָר די לעבעדיקייט פאַרלירט זיך, אַז מען קומט אַמאָל אַרויף אַפן באַרג — ווייל מען דערמאָנט זיך אַז מען איז אַ פרעמדער.

און אונטערן באַרג די נעגערס, באַ די ציגל פאַבריק. אַ דיקע נעגערטע, האָט פון דער שוועל פון אַ שטיבל אַ רופֿ־געטאָן:

— העי, פרעמדער, ווילסט אַ לעב טאָן?

און ער איז פאַרטראַכט.

נאָר אַט האָט ער דערזען עוועליון, אַ שלאַנקע, אַ הויכע, אַ בויגיקע ווי אַ זאַנג. די הויט פון פנים איז ווי אַ דינער שיכט שאַקאלאַד און אונטן פליסט ווייסע מילך, אַזאָ רייצענדיקער ליכ־טיקער שאַקאלאַד קאָליר און אַ פאַר לעבעדיקע, צאַפֿלדיקע אויגן וואָס שטעלן זיך אַף אַ רגע ניט אַפּ — האָט ער באַשאַסן דאָ צו בלייבן.

וועט ער שוין זען אַז דער אויפזעער פון ציגל־פאַבריק זאָל שוין רואיק ניט שלאָפן. די נעגער זיינען הינטיש־הכנעה'דיק, וועט ער זיי אַ וועק טאָן.

עוועלין האט אים גלייך א פרעג געטאן :
 — נו, און די ווייסע? זיי וועלן דען שוויגן — א ווייסער
 צווישן אונזעריקע?

— וועלן מיר זען.
 ער האט דערזען דאס שוואכע ליכטל פון לעמפל. א ריר געטאן
 דאס פענסטער. מיט איין שפרונג איז עוועלין געווען כאס מיר
 און זיך איינגעקלאמערט אין זיינע ליפן.
 — טוסט מיר וויי, לאז אפ —
 די מיר האט זיך פארמאכט.
 דאס לעמפל האט זיך אויסגעלאזשן.

דזשאנסאן איז אן אויפגערעגטער צוגעקומען צו דזשימ'ן:
 — נו, ווען?

דזשים האט מיט געבויגענעם קאפ כלומרשט געארבעט פליי-
 סיק, און ארויפגערעדט פון אונטן ארויף, זיינען די ווערטער ארויפ-
 געקומען ווי בולבעס אף דער אויבערפלאך פון וואסער, פון איינעם
 וואס טונקט זיך אונטער.

— גיי דערוויל צו דער ארבעט, ווען איר וועל געבן מיין
 סיגנאל איז אוועקגעווארפן די ארבעט און פארטיק.
 — א קעי באם! — האט דזשאנסאן פריילאך אוועקגעטאנצט.
 — באסיווע מיר ווייניקער, איר בין דיר ניט מיסטער סמיטה,
 הינטישער זון — האט דזשים גוטמוטיק נאכגעווארפן דזשאנסאנען
 און זיך צעלאכט.

די ארבעט האט פיבעריש געברענט. מיסטער סמיטה האט
 געוואלן, נאך כדי ניט צוצוגעבן דאס האט ער געטריבן :
 — קאס אן, מען דארף היינט ענדיקן דעם „ארדער“. גיט זיך
 א צאפל.

אין רעכטן מיטן ברען האט א הילכיקער פייף דורכגעשניטן
 די פאבריק.

אלץ האט זיך אפגעשטעלט.

די אויוונס זיינען געבליבן שטיין מיט אָפּענע פּוסטע מיילער —
 נאָר קיינער האָט זיך אָף זיי ניט אומגעקוקט.
 חברה האָט אַרומגערינגלט דזשימ'ן.

מיסטער סמיטה איז פון אָנהויב געבליבן שטיין, גלייך עמיצער
 האָט אים מיט אַ ציגל דערלאָנגט אין פליכעוואַטן קאַפּ. באַלד
 האָט ער זיך אַ צאַפּל געטאָן און מיט צענומענע הענט צו צו דער
 חברה:

— וואָס איז דאָס? וואָס איז געשען?

— אַט, נאָר ניט — האָט דזשים רואיק געענטפּערט, כאַטש
 ער האָט השק געהאַט אים צו פאַרפאַרן און אויסגעפאַשעטן פּרעסער
 אַרײַן — אַט מען אַרבעט ניט מער.

— וואָס ווילט איר?

— זאָלסט ניט הייבן קיין הענט, ניט רופן ניגער און געבן
 אַ געלעגענהייט צו מאַכן אַ לעבן וועט מען אַרבעטן.

— אזאַ מאַכער ביזטו נאָר? אפּשר אַ ראַדיקאַל, צי נאָר אַ
 באַלשעוויק? ביסט געקומען אויפהעצן די אַרבעטער? דאָס וועט
 דאָ ניט גיין, ניט אין דעם שטאַט און איר ניגערס צו דער אַרבעט!
 ווייס און שוואַרץ האָט זיך צוזאַמענגעמישט, געוואָרן איין
 פּעסטער קנויל.

דזשאַנסאָן האָט זיך אַרויסגעריסן:

— ערשטנס רעדט ווי אַ מענטש, ניט ניגערס, נאָר נעמען, מיר
 זיינען ניט קיין ציגל, נאָר מענטשן! הערסט מיסטער סמיטה,
 נעמען, נעמען, גאָט פאַרדאַמטער — אַ ניט כאַפּסטו אין פּרעסער
 אַרײַן.

מיסטער סמיטה'ס צונג האָט זיך ניט געקענט אַ ריר טאָן, זי
 איז געוואָרן שווער ווי אַ ציגל.

ער איז אוועק אין זיין בודקע און דער טעלעפּאָן האָט אָנגע-
 הויבן צו קלאַפּן.

די אַרבעטער האָבן זיך צעשטעלט ווי וועכטער אַרום דער
 פאַבריק.

ס'האט זיך אנגעהויבן דער סטרייק.
 א פאר טעג איז געווען שטיל.
 אין א פרימארגן האט זיך באוויזן מיסטער סמיטה מיט א גרופע
 ארבעטער.

דזשים מיט זיינע מענטשן האבן זיי פארשטעלט דעם וועג.
 — דאס וועט ניט גיין, מיסטער סמיטה. קיין סקעכס וועלן
 מיר ניט דערלאזן.

עמיצער האט א ווארף געטאן :
 — די גאט פארראמטע נעגערס, די שמוציקע הינט, וועלן אונז
 זאגן דעות!
 און —

ציגל האבן גענומען פליען איבער קעפ. און שווארץ און ווייס
 זיינען געפאלן איבער גלאנציקע רעלסן.
 די סקעכס, מיט מיסטער סמיטה'ן פאראויס זיינען אוועק אין
 שטעטל.

דעם גאנצן טאג איז געווען שטיל. א שטיקענדיקע שטילקייט.
 אונטער דער שטילקייט האט זיך געפילט א פארביסנקייט, א
 שטילקייט וואס וועט באלד א פלאץ טאן און אויסשיסן מיט שטייף
 צעקנאטענער ליימיקער מאסע.

אין אונט האבן זיך אף דער בארזש אנגעלאדן מיט ציגל, פאר
 זאמלט די ארבעטער. דער לאמטערן האט זיך געווינגט איבער
 זייערע קעפ און געביטן ליכט און שאטן. די ארבעטער האבן זיך
 צוגעהערט צו די ווערטער, וועלכע זיינען געפאלן ווי שווערע, הארטע
 ציגל פון דזשימ'ס מויל :

— זיך ניט אונטערגעבן. לאמיר קעמפן ווי ביז היינט און
 מיר וועלן געוויינען.

— גוט געזאגט, דזשים!

— גערעכט!

האבן זיך געהויבן הענט און ליפן האבן צוגעפליעסקעט.

שפעט אין דער נאכט איז זיך חברה צעגאנגען.
די פייערלאך אין די שטיבלאך האבן זיך שוין גענומען אויס-
לעשן.

נאך דזשים איז נאך געזעסן אף דער בארוש און מיט א גרופע
גענערס זיך דורכגערעדט וועגן דער מארגנדיקער ארבעט.
פון אונטער די דעכער, פון אונטער די בערג ציגל זיינען אויס-
געוואקסן ווייס-מאסקירטע געשטאלטן מיט שטורקאצן אין די הענט.
זייערע לאנגע שאטנס האבן זיך צעלייגט איבער דער פאבריק.
איידער מען האט זיך נאך געכאפט, האט מען שוין ארומגערינגלט
די בארוש. אלע זיינען פארגליווערט געווארן פון שרעק. זיך ניט
געקענט רירן, נאך די אויגן זיינען געקראכן פון זייערע לעכער.
שטריק האבן זיך ווי שלענג געפלאכטן איבער קערפערס. אינ-
מיטן בארוש איז אויסגעוואקסן א הילצערנער גרויסער צלם. מיט
אין שטריק האט מען די נעגערס ווי געפאנגענע געבונדן די הענט
און פיס.

דזשימין האט מען צוגעבונדן צום צלם.
מיט אמאל האט דער צלם אויפגעפלאקערט —
מען האט אפגעהאקט די שטריק און אפגעשטופט די בארוש.
עוועלין איז געקומען צולויפן. נאך איר, ווייבער און קינדער.
ס'איז געווארן א שיסעריי. קולות האבן געריסן די נאכט.
די כוואליעס האבן אויפגעכאפט די בארוש און זי געשלעפט
אין מיטן האדסאן אריין.

אין מיטן נאכט, אין מיטן האדסאן, איז די בארוש געשוואומען.
דער צלם, ארומגעכאפט פון פלאמען, האט געפלאקערט און גע-
קנאקט. די פייער-צונגען האבן, ווי א ראם, ארומגעכאפט דזשימין.
די בארוש איז געשוואומען ווייטער, ווייטער, ווייט אין האדסאן
אריין, אין נאכט אריין.

און דארט ווי האדסאן און הימל זיינען זיך צוזאמענגעקומען
איז די בארוש אריינגעשוואומען אין הימל. איז פון דארטן גע-
קומען דאס ציקלדיקע, דאס וויינענדיק-פארגייענדיק געזאנג.

אפן אויסגעשטערנטן הימל איז געשוואומען א פלאמענדיקער
צלם מיט דזשימ'ן דעם געקריוציקטן.

בא זיינע פים דאס געזאנג פון וויינענדיקע נעגערס.

דזשאנסאן האט זיך צוגעקאטשעט און מיט די ציון געביסן די

שטריק פון דזשימ'ס פים —

עוועליון איז פארמאטערט געווארן פון נאכאנאנדיקן קוויטשען.

געבליבן ליגן אפן בויד, אף ליימיקער ערד, באם ברעג האדסאן.

ס'האט איר א שארפן שניט געטאן אין בויד, האט זי זיך איבער

געדרייט אף א זייט און דערפילט א צאפל פון א נייעם לעבן וואס

גייט אויף אין איר —

די פארגלאצטע אויגן האבן געקוקט אפן הימל וואו דער פייער

דיקער צלם, האט זיך געהויבן העכער און די פלאמען האבן געוויקלט

דזשימ'ן ווי א קינד.

טאני דהי וואפ

קליינע ליימיקע הייזלאך, קינדער־פענסטערלאך און שטרויענע דעכלאך. א הוצפה'דיקער שפיציקער קלויסטער, א שטומע שול און רחבות'דיקע ברייטע פעלדער. גערטנער אף מייזן און מייזן. בלוי־טויאיקע פלוימען מיט רויט־בעקלדיקע עפל און בארן, — שפע פאר געציילטע, דלות פאר אלע, — א דאָרפיש שטעטל אין פאָ־דאָליע. אָפגעטיילט פון פעטער שוואַרץ־ערדיקער בעסאָראַביע, מיט אַ בלויזן פּאַס — דער דניעסטער.

דאָרט איז יאַנקל געבוירן געוואָרן. די מוטער כאַנטשע די אלמנה, איז געשטאַנען מיט אַ הילצערנעם קלייטל אין מאַרק און פון דעם געצויגן די חיונה פאר זיך און די קינדער. די עלטערע טאכטער, גאַלדע, האָט אַרויסגעהאַלפן אין קלייטל און אין הויז און די אינגערע האָט זיך געלערנט באַ דער שטעטל־דיקער מאַדיסטקע.

איידער יאַנקל איז נאָך אויפגעשטאַנען, איז די מאַמע שוין געווען אין מאַרק און איז אַהיימגעקומען, ווען ער איז שוין גע־שלאָפן. מיט פאַרשוואַלענע הענט האָט זי איבערגעציילט דעם טאַג־לייזונג, געקוקט אַ ווייל אַף יאַנקלען, וואָס איז נאָך אַ טאַג אַרומלויפן געשלאָפן ווי אַ גע'הרג'עטער, זיך אויסגעווישט די, שטענדיק פאַרוויינטע אויגן און אַ מידע אוועקגעפאַלן אָפן געלעגער. יאַנקל איז זיך געוואַקסן אַלײן, ווילד, פאַר זיך. די מאַמע האָט קיין צייט ניט געהאַט זיך אומצוקוקן אַף אים און אויב יאָ — האָט עס ניט געהאַלפן.

גאַנצע טעג איז יאַנקל אַרומגעלאָפן אין מאַרק, צווישן די שטעלן, צווישן די פויערשע וועגעלאַך. זומער האָט ער זיך אַ גאַנצן טאַג געוויקט אין דניעסטער, אָדער איז אַרומגעלאָפן איבער די

גערטנער און גע'גנב'עט פרוכט. ווינטער איז ער גאנצע טעג אָפּ געלעגן מיט די שקצים אָפּן גליטש און אָנגעפירט מלחמות מיט די בעסאראביער שקצים פון יענער זייט דניעסטער.

איינמאל האָט אים די מאַמע אָפּגעגעבן צו אַ שניידער. אפשר וועט ער אין דער פרעמד ווערן אַ מענטש. האָט עס אָבער ניט געהאלפּן. יאנקל האָט פיינט געהאַט מען זאָל זיך מיט אים שאַפּן. ווען דער שניידער האָט אים דערלאָנגט דאָס פרעסל און אים גע' הייסן אַרויסגיין אין דרויסן פאַנאָדערבלאָזן די קוילן, איז ער שוין מער ניט צוריקגעקומען.

פריי און ווילד געלעבט אָף דער גאַס. איז געווען אָנפירער פון אַ באַנדע און אַלע שטעטלשע פיינע קינדער האָבן געציטערט פאַר אים אימת מות.

די קרעמער האָבן זיך געהיט פאַר יאַנקלען און אים געטריבן פון די טירן.

אַז די שוועסטער, גאַלדע, איז גראַד געווען אין הויז און אים גענומען מוסר'ן און שילטן, האָט ער איר נוט אָנגערופן די האָר, דערלאָנגט עטלעכע בוכצעס אין דער דאַרער פלייצע און דאָס גאַנצע שטעטל איז זיך צוזאַמענגעלאָפּן „אַף יאַנקעל'ס ביז וואונדער“.

אַז קיין קונה איז ניט געווען אין קראָם האָט כאַנטשע, די מאַמע זיינע, געהאַלטן אין איין ווישן די אויגן, געמאַכט מיט די ליפּן און געבעטן באַ איר זלמנ'ען ע"ה ער זאָל דאַרטן זיין אַ גוטער בעטער און זיך מיען פאַר זייער קינד עס זאָל צוריק אַרויף אָפּן גלייכן וועג.

אַמאָל אַז יאַנקל איז איר געקומען אונטערן האַנט, נאָכדעם ווי עמיצער האָט זיך פאַר איר אַף אים באַקלאָגט, האָט זי אים אַנגעכאַפט און מיט די פינגער געריסן שטיקער פלייש און געהאַלטן אין איין וויינען:

— הלואי וואָלסטו געווען אויסגערונען געוואָרן באַ מיר אין בויד, משומד איינער. דו ניסט דאָך דעם טאַטן ניט קיין רו אין קבר; פאַרשוואַרצסט מיר ס'פנים; דעם גרויסן נדן, וואָס כ'האַב

אומשטיינס געזאָגט אָנגעגרייט פאַר דייע שוועסטער, גאָט זאָל
מיד ניט שטראַפֿן פאַר די רייד.

יאַנקל פֿלעגט בלייבן פאַרשטיינערט. אַ רחמנות האָט אים
אַרומגענומען צו זיין מוטער מיט דעם צוקנייטשטן פנים און פאַר-
פאַרשוואַלענע אויגן, און ס'האָט זיך אים געוואַלט אַרויפפאַלן אַף
איר, זי כאַפֿן קושן, בעטן זי זאָל אים מוחל זיין און איר צוזאָגן,
אַז פון היינט אָן וועט ער שוין ווערן בעסער. איז אָבער באַ אים
אויסגעקומען מאַדנע, וואָס עפעס קושן אַ מאַמען, קיינמאָל האָט
ער עס ניט געטאָן. ער האָט זיך געשעמט פאַר זיך אַליין, וואָס פאַר
אַ פנים וועט ער האָבן !

האָט אים וויי געטאָן און פאַרדראַסן אַף זיך, וואָס ער קען ניט
קושען די מאַמען, וואָס אים טוט וויי פאַר דער מאַמען און אַז די
שוועסטער איז אים געשטאַנען אונטער דער האַנט און נאָך צו-
געוואַרפֿן אַ וואַרט, האָט ער איר דערלאַנגט אַ פאַר קלעפּ און איז
פאַרשוואַונדען אַף אַ פאַר טעג.

ליגט זיך אַזוי יאַנקל באַנאַכט אַפֿן געלעגער און קען ניט אייני-
שלאָפֿן. דערהערט ער, ווי די מאַמע קומט אָן, מאַכט ער זיך
שלעפּערדיק, נאָר איין אויג לאָזט ער אַביסעלע אַפֿן, אַ שפּעלטעלע
בלויז. זעט ער ווי די מאַמע שמעלט אַוועק דעם קויש, זעצט זיך
באַם טיש, נעמט אַרויס פון בוזים אַ געל פאַרשמאַלצן טאַרבעלע,
קערט עס איבער, ציילט דאָס געלט. גייט צו צום בעט, הויבט אויף
איין איבערבעט, אַ צווייטס, קנעפלט עס אויף שטופט אַריין די
האַנט, אַ ציטערדיקע. נעמט אַרויס אַ פעקל שמאַטעס, צעוויקלט
עס, און ס'גייט אַ בלישטש פאַר זיינע אויגן גאַלדענע און זילבערנע
מטבעות. זי זיצט פאַרטראַכט און רעדט צו זיך :

— אַ דאַנק דיר, רבוננו של עולם. ק"ו רובל שוין אָנגעקליבן פאַר
גאַלדע'ן. זלמן, זאָלסט זיך דאַרטן מיען, אַז זי זאָל קריגן אַ לייטישן
זיוג.

יאַנקלען האָט אַרומגענומען אַ רחמנות צו דער מאַמען, אַ וואָ-
רימקייט איז זיך אים צעגאַנגען איבער'ן האַרצן; ער האָט גע-

וואלט אראפלויפן פון בעט, פאלן צו אירע פיס און צוזאגן, אז ער וועט שוין זיין גוט, האט אים עפעס אויפגעבליצט אין מח א געדאנק, וואס האט אים געשראקן, האט ער דעם געדאנק ניט צוגעלאזט. א גאנצע נאכט, האט ער זיך געדרייט פון איין זייט אה דער צווייטער און ניט געקענט איינשלאפן.

א פאר פאר-חלומ'טע טעג — און יאנקל איז פארשוואנדן פון שטאט צוזאמען מיט גאלדע'ס נדן.

און אז כאנטשע די אלמנה איז שפעט באנאכט אהיימגעקומען פון מארק, האט זי שוין ניט געהאט וואס צו ציילן, נאר איז געזעסן און געוויינט.

איז אמעריקע האט זיך יאנקל גענומען פארקויפן צייטונגען. א לייכטע ארבעט, ניט קיין באלעכאס, ניט קיין מאמע, קיין שוועסטער, פריי ווי דער וויינט און שטענדיק אין גאס. פריער האט יאנקל פארקויפט אידישע צייטונגען און אז ער האט זיך אביסל אויסגעגריינט, געכאפט דעם „סלענג" פון דער גאס זיך שוין אויסגעלערנט „שיסן ביינרלאך", איז ער אוועק צו די ענגלישע צייטונגען, גאנצע נעכט האט ער זיך ארומגעשלאפט אין די „סאבוועיס", לעבן די האטעלן און געלעבט, ווי א פרייער פויגל. קורץ-געוואקסן, קרעפטיק, א בריוו צעווינטיקט פנים און א קוטשקע פער-שווארצע האר, אז ער פלעגט זיך אוועקשטעלן און נאכמאכן דעם אקצענט און צוזאמעננעמען די פינגער און רעדן ווי אז איטאליענער, האבן זיך חברה געקארטשעט פון געלעכטער, גע-בויגן זיך אין דרייען.

— אטא באי I האבן זיי ווילך געלאכט.

— רזשאסט לייק עי וואפ I

חברה האבן יאנקלען ליב געקראגן און פון יאנקלען וואס איז שפעטער געווארן דזשעק, איז איצט געווארן „טאני דהי וואפ". מיט שמונדן פריער, איידער די צייטונגען זיינען פארטיקט גע-ווארן, איז ער שוין געווען אפן פלאץ. פריילאך געמאכט די חברה,

געשפילט מיט זיי אין נאָענטן „פול רום“, אָדער געשאַסן „בינדלאַך“.

אין מיטן שפּיל, אויסצונעמען באַ דער חברה, פּלעגט ער נאָכ־מאָכן ווי אַ נעגער שפּילט „קרעפּס“; ער האָט זיך אוועקגעשטעלט אַף די קני, אַריינגענומען די ביינדלאַך אין האַנט, זי צוגעמאַכט, גענומען טרייסלען, פאַרגלאַצט די אויגן, ווי אין אַ געבעט, אַ קלאַפּ געטאַן מיט די ליפּן:

— קאַם אָן בייבי, מיימי נידס עי פּעיר אַף שום !

— קאַם אָן סעוון !

דערנאָך האָט ער אויסגעשטעלט אַ פּאַר גלעזערנע אויגן און איז געבליבן פאַרשטיינערט אין שרעק.

חברה האָט שיר געפלאַצט פון געלעכטער.

שפעטער האָט זיך יאַנקל אוועקגעלאָזט טרעמפּעווען.

נאַצטע טעג איז מען אָפּגעלעגן אונטער זון און זיך געוואַרעמט. איז מען הונגעריק געוואָרן האָט מען זיך געלאָזט זוכן עסן, אַמאָל האָט מען „אָפּגעשטעקט“ אַ פּאַר הינער; אָפּגעדרייט די קעפּלאַך, צולייגט אַ פייער און געגעסן. אַמאָל האָט מען אַרונטערגעכאַפּט אַ פּאַר הייסע „פּאַיס“, וואָס די פאַרמערקע האָט נאָר וואָס אַרויס־גענומען פון אויוון און אוועקגעלייגט אויסקילן. אין אַ נויט האָט מען געבעטן דעם פאַרמער ער זאָל לאָזן אָנהאַקן אַ ביסל האַלץ אָדער אַן אַנדער אַרבעט און קריגן דערפאַר עפּעס צו עסן.

אַ לעבן אָן אַרבעט, אָן זאַרג, אָן בענקשאַפּט — איז מען גע־לעגן אַף דער ערד אָדער אין פּראַכט־וואַנאַן, — ווען מען איז געפאַרן, און ניט טראַכטנדיק געקוקט גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַריין. איז געשטאַנען פאַר די אויגן אַ טייך צי אַ באַרג האָט מען גע־קוקט אַף דעם. איז געווען פינסטער האָט מען געקוקט אין דער פינסטערניש.

דאַס לעבן פון אַמאָל, פון שטעטל איז שוין לאַנג פאַרשוואַונדן פון טאַגני'ס זכרון. מיט'ן ערשטן טריט אַף דער אַמעריקאַנער ערד

איז אלץ אפגעווישט געווארן. א היים, — דאס האט ער ניט געזען, ניט געהערט ניט געטראכט פון אזעלכעס.

ער האט געלעבט זיין לעבן.

ליגט זיך אזוי איינמאל, טאג, לעבן א יונגן וועלדל און זשמוי-רעט מיט די אויגן, האט אים גענומען הונגערן. פון אנהויב האט ער זיך ניט וויסנדיק געמאכט, זיך געלעגן און געקוקט אריבער צום בארג, וואס איז וואס אמאל געווארן טונקעלער, טונקעלער, ביז דאס פינצטערניש האט ארומגעכאפט דעם גאנצן בארג און ס'איז גע-ווארן נאכט.

דער הונגער האט גענומען נאָגן. ער האט זיך פויל אויפגע-הויבן, א טראכט געטאן און זיך געלאזט גיין.

פון ווייטן האט זיך פון דער פינסטערניש ארויסגעוויזן א פלעמל, ארום פלעמל א שטיבל — דאס פלעמל האט פארלענדט א שטיק נאכט.

ער האט זיך געלאזט צום שטיבל. זיך צוגעשארט שטיל צום פענסטער און איז צוגעקלעפט געווארן צום פלאץ.

באם טיש — א יונג פאָר פאלק. זיי האָבן געגעסן וועטשערע. ארום זיי אן אינטימע געמיטלאַכקייט, אזא ליכטיקייט. האט זיך עס אריינגעגאסן אין טאָגן האַרץ.

האט זיך טאָג פון אַרט ניט גערירט.

שטיל און רואיק האט דער יונגער פארמער מיט זיין ווייבל אפגעגעסן. דער פארמער האט פאררויכעט זיין ליולקע, זיך אוועק-געזעצט אין וויגשטול און גענומען דאָס קינד צו זיך אה די הענט. דעם קינד'ס קליינע הענטלאך האָבן זיך געהויבן אין דער הויך און געוואלט אַנכאַפן די ליולקע. דער יונגער פאָטער איז פון התפעלות זיך פאָרגאנגען אין א קינדערשן געלעכטער.

די יונגע פרוי האט ארומטערגענומען אלץ פון טיש. איז אוועק אין צווייטן צימער און אביסל שפעטער צוריקגעקומען און זיך צוגעשפארט לעבן מאן.

זיי האָבן שטיל גערערט. געשמייכלט און זיך געשפילט מיט'ן
קינד.

טאני האָט דערפילט אַזעלכעס, וואָס ער האָט נאָך קיינמאָל
ביו איצט ניט געפילט.

דאָס ליכטיקע היימישע פיער האָט זיך אַריינגעגאַסן צו אים
אין האַרץ.

אומגעריכט פאַר אים האָט זיך דער פאַרמער אויפגעהויבן,
איבערגעגעבן דאָס קינד צו דער מוטער, ביידע אַרומגענומען —
דאָס ליכט האָט זיך אויסגעלאָשן.

כאַ טאני'ן זיינען פייכט געוואָרן די אויגן. ער האָט פאַרביסן
די ליפּן, איז געשטאַנען אַ ווייל און זיך געלאָזט גיין פאַרטראַכט
אין זיך.

מיט אַמאָל האָט ער זיך אויסגעגלייכט, געגעבן אַ שלידער אַראָפּ
ד שווערע געדאַנקען.

— טו העל !

די געדאַנקען זיינען אָפגעשפרונגען און באַלד צוריקגעקומען.

יענע נאַכט איז טאני ניט געשלאָפּן.

פאַרטאָג האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט צו דער נאַענטער

סטאַנציע — — —

מעני איז געשטארבן

די באז, א לאנגישלאנגיקע, האט געשניטן די פינצטערניש און די רוטע פייערדיקע אויגן האבן זיך געגעסן אין גלאנציקן זילבער בליאסק פון די רעלסן. א הייוועריק אפגעהאקט פייפן האט צולע-כערט שטיקער נאכט ווי א זיפ, זיך אפגעקלאפט ווי א האגל אין די בערג און צוריקגעקומען פוסט און נאריש.

איז דעם לידיקן פראכט'וואנאן, וואס האט זיך געטרייסלט און געהאצקעט, זיינען, איינגעגראבן אין א קופע שטרוי, געזעסן צוויי פארוואקסענע, אין שמאטעס איינגעהילטע פיגורן, איינער קעגן אנדערן, איבערגעבויגן איבער א שווארץ פעקל, פון וואנען עס האבן ארויסגעגליט א פאר פינקלדיקע, פיבערדיקע אויגן.

איינער האט זיך נאנט איינגעבויגן צום פעקל און געפרעגט מיט דעם צערטלאכסטן טאן, וואס ער האט נאר געקענט ארויס-קריגן:

— ווי פילסטו מעני ?

— איד ווער פארברענט, — האט אן אנגעשוואכטע פרויען-שטים געענטפערט, — א ביסל וואסער.

זי האט מיט דער צונג ארומגענעצט די טרוקענע צעשפאלטענע ליפן.

די צוויי איינגעבויגענע קעפ האבן זיך אויפגעהויבן און זיך פארטראכט. זיי זיינען געבליבן זיצן פארצווייפלט מיט איינגע-האלטענעם אטעם. אין זייערע מוחות האבן זיך גענומען שפינען פלענער, אפגעריסענע. זיי האבן גוט געוואוסט דעם טעם פון דורשט. און נאך פאר א קראנקן... אין ביידע מוחות האבן זיך איינגעקלאמערט די לעצטע ווערטער „א ביסל וואסער“.

א פאר וואלפישע אויגן האבן זיך א צינד געטאן אין דער פינסטער, א קליינע פיגור האט זיך א הויב געטאן און מיט אן איטאליענישן אקצענט געזאגט:

— הער, דזשים, איד דענק, אז דא באַלד איז א סטאַנציע. איד וועל זיך אראפכאַפן און זען קריגן א ביסל וואסער.

— ניין, טאָני, — האט דאָס צווייטע געשטאַלט געענטפערט, אויפהויבנדיק און שטעלנדיק זיך אָף די קני, — איד בין גרעסער פון דיר, „קיד“, איביל אַרונטערגיין און אויב מ'עט דאַרפן א „פייט“ מיט דעם „ברעיקמאַן“ וועל איד שוין אַטענדרן.

„ביג דזשים“ איז אָף די קני צוגעקראַכן צו דער טיר, זי מיט זיין געזונטן אַקסל אַ ביסל אָפגערוקט. אַרויסגעשטעקט דעם צע-ווילדעוועטן קאַפ און זיך אַרומגעקוקט.

אין דער געדיכטער פינסטערניש איז אַלץ געווען פאַרשטאַרבן. קיין לעבעדיקער אַטעם האָט זיך ניט געהערט. דא און דאַרט האָט אויפגעבליצט אַ רויט אַדער גרין אויג און פאַר'סוד'עט די נאַכט.

„ביג דזשים“ איז ניט פאַרכאַפט געוואָרן פון דער סודות'דיקייט, זיינע אויגן און אויערן זיינען געווען אַנגעצויגן און אַנגעשטריינגט ווי די סטרוגעס פון אַ פידל. מיט זיינע קעציש-גרוע אויגן האָט ער געשניטן דאָס אַרומיקע פינסטערניש ווי מיט צווייזייטיק געשאַרפֿ-טע מעסערס און אין זיינע אויערן האָט זיך איינגעזאַפט יעדער שאַרד און ריר פון אַרום.

ס'האַבן זיך דערהערט טריט, טעמפע טריט. דזשים האָט אַריינגעצויגן דעם קאַפ און געבליבן ליגן מיט איינגעהאַלטענעם אַטעם.

ס'האַט אַ גרילץ געטאָן אָף די רעלסן, די וואַגאַנען האָבן אַ קרעכץ געטאָן, די באַן האָט זיך אָפגעשטעלט.

די טריט האָבן זיך דערווייטערט. ער איז נאָך געלעגן אַ ווייל, מיט אַמאַל זיך געגעבן אַ צי און פלינק זיך אַרויסגעשאַרט פון וואַגאַן.

טאני מיט מעג'ן האבן איינגעהאלטן דעם אַטעם און פאַרנומען די שטילקייט.

— קיפ אָפּ, מעגי, — האָט זי טאָני געהאַלטן אין איין טרייסטן, — באַלד וועלן מיר אַנקומען אין טאָל.

ער האָט זיך אויסגערייט צו דער טיר און אָנגעשטריינגט, לױערנדיק ווי אַ קאַץ אָפּ אַ מויז, האָט ער געקוקט און זיך צוגע-הערט צו דער טיר.

די וואַגאַנען האָבן אָנגעהויבן קרעכצן און זיך רירן מיט אָפּ-געהאַקטע גרילצן. די באַן האָט אָנגעהויבן גיין. דזשים איז ניט צוריקגעקומען.

טאני האָט אָנגעשטריינגט און אומגעדולדיק געקוקט צו דער טיר.

ער האָט מיט אַמאָל דערפילט עמיצענס קומען. אַ האַנט, ווי אַ שלאַנג, האָט זיך געגעבן אַ צי אַרײַן אין וואַגאַן. די האַנט האָט געהאַלטן איינגעקלאַמערט אַ בלעכן קעסטל פון סאַרדינען אָנגעפילט מיט וואַסער. טאָני האָט אַ כאַפּ געטאָן דאָס בלעכל, אָנגעכאַפט די האַנט און אין אַ סעקונדע איז דזשים געווען אין וואַגאַן.

די באַן האָט אָנגעהויבן גיין שנעלער.

דזשים איז צוגעקראַכן צו מעג'ן, האָט אַרויסגענומען פון בוים אַ פּעדערדיק וואַרעם פּעקל, עס אַוועקגעלייגט, צאַרט אָנגע-נומען מעג'ן און זי אויפגעהויבן אין אַ זיצנדיקער פּאָזע. טאָני האָט איר צוגעטראָגן דאָס בלעכל צום מויל. זי האָט עס אַ כאַפּ געטאָן מיט ציטערדיקע פיבערדיקע הענט און ליידנשאַפטלאַך זיך צוגעכאַפט צום וואַסער.

— ווילסט עפעס עסן, מעגי ? — האָט דזשים געפּרעגט.

— יאָ, דזשים, איך בין שרעקלאַך הונגעריק, — האָט זי שוואַך געענטפּערט.

— קאם אן, טאָני, — האָט דזשים אַ רוף געטאָן.

זיי זיינען אריבער אין צווייטן עק וואגאן, וואו ס'איז געווען
ליידיק. דזשים האט עפעס ארויסגעוויקלט פון א פאק פאפירן.
טאני האט אָנגעטאַפּט אַ וואַרימע זאַך.

— וואס איז דאָס, דזשים ?

— אַ „טשיקו“, כּיחָאָב שוין אַראָפּגעדרייט דאָס קעפּל.

טאני האט זיך גיט פארוואונדערט. ער האט עס אויך שוין
פיל מאל געטאן. מען איז אונטערוועגנס, מען איז הונגעריק, כאפט
מען זיך אריין צו א פארמער און מען דרייט אָפּ דאָס קעפּל פון אַ
הינדל.

ער האט ארויסגענומען אַ שוועבעלע און אונטערגעצונדן די
פאפירן. אַ פאַר לאַקנדיקע צונגען האָבן זיך אַרויסגעשליינגלט
פון די פאפירן און צעטריבן די פינצטערניש אין די ווינקלען.
דזשים האט געהאלטן די הונד איבערן פייער און די פּעדערן האָבן זיך
געסמאַליעט.

טאני האט זיך צוגעשארט צו מעגיל'ן און פריילאך איר גע-
זאגט :

— דזשי, מעני, באַלד וועט זיין געבראַטענע „טשיקו“.

אין דער מינוט האָט דער דאָך פון וואַגאָן אָנגעהויבן צו
קרעכצן. ס'האָבן זיך דערהערט טריט.

— מען גייט . . . דער „ברעיקמאַן“ איז אָפּן דאָך.

חברה האָבן מיט ציין און ליפּן פאַרהאַלטן די ווערטער און
דעם אַטעם אין מויל.

דזשים האָט גיך-גיך, מיט די פיס פאַרטראָטן דאָס פייער.
אַז ס'איז שטיף געוואָרן, האָט זיך דזשים צוגעשארט צו מעגיל'ן,
אָפּגעריסן אַ פּולקע פון דער הונד און איר דערלאָנגט. מעני האָט אַ
כאַפּ געטאַן דאָס וואַרימע פּלייש און גענומען שליינגען :

— ס'איז רוי, דזשים.

דזשים האָט אַ קרייץ געטאַן מיט די ציין :

— גאַדעמעט, דער טייוול האָט אים אָנגעטראָגן.

ער האט מיט א קרעפטיקן קולאק א מאך געמאן צום דאך :
— שמוציקע הינט !

פארטאג האט זיך די באן אפגעשטעלט לעבן א קליינער היל-
צערנער סטאנציע.

דזשים האט ארויסגעשטעקט דעם קאפ און פארשנדיק מיט די
אויגן זיך ארומגעקוקט.

דזשים און טאני האבן צארט און פארזיכטיק אויפגעהויבן די
אפגעשוואכטע מעני און זי צוגעטראגן צום טיר. זיי האבן זי
ארונטערגענומען און אונטערהאלטנדיק זי אונטער די ארימס, האבן
זיי זיך א לאז געמאן רעכטס צום וועלדל.

איבערן וועלדל האט זיך באוויזן א שמאלער פאס זילבער-
ליכטיקייט. דער טאג האט זיך גענומען דורכברעכן.

ווען דער טאג איז שוין אינגאנצן געווען אויסגעשפרייט איבערן
פרייען פעלד, האבן זיי זיך דערשלעפט צום טאל.

דער טאל איז געווען דער פונקט, וואו אלע טרעמפס וואס גייען
פארביי די געגנט, שטעלן זיך דארטן אפ אף א פאר טעג, רוען זיך
אויס די ביינער אונטער דער ווארימער זון, אומגעשטערט פון
פרעמדע, און אז זיי גייען אוועק וואשן זיי אויס די בלעכן, גרייטן
צו האלץ פאר פייער ס'זאל זיין גרייט פאר אנדערע דורכגייער.

איצט איז נאך דער טאל געלעגן אין ביינאכטיקער שטילקייט.
ארום טויטן פייער זיינען געשטאנען פארשידענע בלעכן און
קעסטלאך-כלים אנגעגרייט פארן קומענדיקן מאלצייט.

חברה ארום האבן געשמאק געבראפעט.

א פאר זיינען שוין געווען וואך. איינער איז געווען האלב
נאקעט און געלאטעט אן אמאל-געוועזן ווייס העמד. א צווייטער
האט זיך ראזירט און געשפיגלט זיך אין א גלאנציק איבערגעקערט
בלעכל אף אן אפגעהאקטן בוים.

אז חברה האבן דערהערט טריט, האבן זיי זיך אויפגעכאפט,
דערקענט פון ווייטן מעגליך, האבן זיי זיך א וואַרף געטאָן צו איר:

— וואָס איז דער מער מעני ?

זיי האבן שנעל אויסגעבעט א געלעגער און זי אַוועקגעלייגט.
אַלע זיינען געוואָרן פאַרזאָרגט וועגן איר.

מעני איז געווען די איינציקע פרוי וואָנאָבונד, צוזאַמען מיט
די מענער געוואַנדערט און דורכגעמאַכט ווי זיי אַלערליי דערפאַ-
רונגען. זי איז געווען דער ליבלינג צווישן זיי.

ווער זי איז און פון וואָנען זי האָט זיך גענומען, האָט קיינער
ניט געוואוסט און ניט געפרעגט. וואָנאָבונדן האָבן פיינט זיך צו
גריבלען אין יענעם פאַרגאַנגענהייט. ביזט פון אונזערע, ביזט
א חברה. וואָס איז וויכטיק ווער דו ביזט ?

חברה האבן שנעל אויפגעכאָכט וואָסער און זיך צולאָזט קריגן
עסן.

דזשים איז צוגעגאַנגען צו מעגליך, אָנגעטאַפט איר שטערן, וואָס
האָט געברענגט, און געפרעגט:

— מעני, ווילסט גיין אין נאַענטן שטעטל ? דאָרט איז דאָ
א שפיטאַל.

מעני האָט אַ דריי געטאָן שוואַך דעם קאַפּ, רעכטס און לינקס:
— נאָ יוז, דזשים... כ'וועל שטאַרבן דאָ... צווישן אייך... טו
העל וויט דהעם...

זי האָט אָפּגעהאַקט.

אַפּו, פון זון און ווינט צעהאַקטן פנים, איז איצט געלעגן אַזאַ
איידעלע צאַרטקייט...

שפעט ביינאַכט האָט זיך די היץ פאַררעסערט. חברה האָבן ניט
געוואוסט וואָס צו טאָן.

פאַרטאָג איז זי איינגעשלאָפן מיט אַ קראַנקלאַכן שמייכל צו
די „באָים“ און צום אויסגעשטערנטן הימל.

זי איז אוועקגעשלאָפן ביז שפעטן טאָג, אויפגעשטאַנען מיט אַ שמייכל. ס'איז איר לייכטער געוואָרן... זי האָט זיך געוויצלט און ס'האָט אויסגעזען אז זי בעסערט זיך.

פאַרנאַכט איז זי איינגעשלאָפן אַ באַרואיקטע. מיט אַמאָל זיך אויפגעכאַפט. די גרויסע טיף-בלויע אויגן זיינען נאָך גרעסער געוואָרן. ס'האָט זיך אָפגעשפיגלט אין זיי די רונדע פייערדיקע זון, וואָס האָט זיך גערוקט אַרונטער אונטערן באַרג. זי האָט אויפגעהויבן שוואַך אַן אויסגעבלייכטע האַנט, וועלכע דזשים האָט באַלד אונטערגעכאַפט, שוואַך אַ זאָג געטאָן :

— גוד באַי, באַי.

אַ צוק געטאָן און —

צוזאַמען מיט דער זון איז פאַרגאַנגען מעג'ים לעבן.

איז דזשימ'ס גרויסער ברוינער האַנט איז פאַרקוועמט געוואָרן מעג'ים האַנט, ווי אַ טויט פויגעלע...

חברה האָבן צולייגט אַ פייער, זיך אַלע אַרומגעזעצט אַרום מעג'ז און אזוי געזעסן אַ גאַנצע נאַכט אין שטילן שווייגן.

פיר

דער הונט האט געהייסן ביל.

ווי זיין נאָמען, אזוי זיין לעבן — פראָסט און חוצפה'דיק. אָפּ זיידענע קישעלאַך איז ער ניט געשלאָפּן. אין קיין וואַרימען שויס זיך ניט געוואַרימט. ניט געצערטלט געוואָרן פון ווייסע, אויסגעכאַליעטע הענט מיט מאַנוקירטע נעגל, שפיציק און ראָ-זאווע. פון אזאָ לעבן האָט ביל קיינמאָל ניט געוואוסט.

ביל איז געבוירן געוואָרן אונטער אַ פלוּיט. נעלי, אַ נידעריק געוואַקסענע צויג, די מאַמע זיינע, האָט אין אַ קאַלטן פרימאַרגן דערפילט ווייען, האָט זי זיך מיטן אַראַפהענגענדיקן פולן בויך קוים דערשלעפט צום פאַרמער'ס טויער, גענומען שאַרן זיך אָפּ אַלע פיר צו דער גרויסער שטאַל מיט היי און זיך ניט דערשלעפט. האָט זי זיך מיט די לעצטע כוחות צוגעשאַרט און צוגעטויליעט צום פלוּיט, פון שטיינער אַנגעהויפנט, און פון איר טראַכט זיינען אַרויס זעקס בלינדע הינטעלאַך מיט ווייסע און שוואַרצע פלעקן און אַ פייכטן גלאַנץ.

נעלי'ס אויגן זיינען געווען פאַרלאָפּן און איר פעל האָט גע-ציטערט און אויפגעטרעסלט די בלינדע, פייכטע קינדער, וואָס האָבן זיך געגליטשט איבער די ציצן. דער גאַנצער קערפער איז געווען ווי צוגעשמידט צו פייכטער פרימאַרגן-ערד, נאָר דעם קאָפּ האָט זי אַלעמאָל געדרייט צו די זעקס נפשות'לאַך, וואָס האָבן זיך אומ-באַהאַלפּן עפעס ווי געכוואַליעט און געזוכט מיט פייכטע מיילער. נעלי האָט דערפילט אַ וואַרימקייט אָפּ דער ציטערדיקער פעל, האָט זי פאַרריסן דעם קאָפּ אין דער הויך און פאַרזשמורעט די אויגן פון גרויסן וואַרימען ליכט וואָס איז געפאַלן אָפּ איר. די זון האָט זיך שוין אַרויפגערוקט העכער אין הימל און שוין געוואַרימט

דאס נאקעטע פעלד און אויך דאס שטיק פלויט, הינטער וועלכן
נעלי איז געלעגן.

נעלי האט מיט דער צונג אַרומגעלעקט און אַרומגעוואָשן אירע
סינדער.

פון הינער־שטיבל איז אַרויסגעקומען די פאַרמערקע מיט אַן
עמער אייער, וואָס זי האָט ערשט אָנגעקליבן אין די שטרויענע
נעסטן, וואָס זי האָט אַליין פאַרגרייט פאַר די הינער. די לינקע
האַנט האָט זי געהאַלטן אין עמער, צוגעטוליעט צום בויך, און מיט
די דאַרע אויסגעאַרבעטע פינגער האָט זי געצערטלט די נאָך וואָר
דימע אייער, וואָס האָבן מיט מאַמע־וואַרימקייט געגלעט איר
האַרץ.

זי האָט זיך אַראָפּגעלאָזט לעבן נעלי'ן, צוזאַמענגעצויגן די
דאַרע ליפּן:

— פּור נעלי (אַרימע נעלי).

און אַ גלעט געטאָן נעלי'ן איבערן קאַפּ. נעלי האָט הינמיש־
אונטערטעניק איינגעצויגן דעם קאַפּ, ווי פאַר אַ קלאָפּ, און באַלד
אים נאָכגעגעבן.

די פאַרמערקע האָט זיך אויפגעשטעלט, אַרונטערגעוואָרפן
פון זיך די ווייבקייט, צוגעלייגט אַ האַנט צום מויל, ווי אַ דעכעלע,
און אַ שלשלתדיקן קוויטש געטאָן:

— אַ דזשאַ־אַן!

פון ווייט איז צוריקגעקומען:

— אַ האָ!

ס'איז צוגעקומען דער פאַרמער, מיט אַ ברוינעם, ערדישן
פנים, אַרויפגערוקט דעם ברויטן שטרוי־הוט אויף דער פאַטעל־
ניצע, זיך אַ קראַץ געטאָן, אָפּגעשפיגן פון זיך אַ ברוינע מאַסע, אַ
וויש געטאָן מיט דער האַנט, ווי אַ פון זון צעפלאַצטע שטיק ערד,
די נאַסע מאַרדע און אַ וואַרטשע געטאָן:

— ניש'קשה פון אַ פאַמיליע, ביי גאָד!

נעלי האָט זיך נאָך מער איינגעקארטשעט און נאָך קלענער געוואָרן.

שפעטער האָט נעלי גענומען די קינדער, איינציקווייז, צווישן די ציין. זי האָט זיך לייכט איינגעקלאַמערט אין די פעלעכלאָך איבער די ווייכע רוקנס און זיי אוועקגעטראָגן אין שיער. גע- נאַנגען איז זי שוואַך, ווי אַ מאַמע נאָכן האָבן.

עטלאַכע טעג האָט די מאַמע געניאַנטשעט די קינדער. פאַר- שוואַנדן געוואָרן פאַר שטונדן. די קינדער זיינען זיך צעקראַכן איבערן גאַנצן שיער, יעדער אין אַן אַנדער פּלאַץ. כאַטש אַלע האָבן געזוכט דאָס זעלביקע, דער מאַמע'ס ציצו. אַז נעלי איז צוריק געקומען, האָט זי זיי צוזאַמענגעקליבן אַפּן זעלביקן פּלאַץ, וואו זי האָט זיי געבראַכט צום ערשטן מאל אין שיער.

איין נאַכמיטאָג איז נעלי צוריקגעקומען. זי האָט אַרומגעזוכט דעם גאַנצן שיער, זיך געדרייט לאַנג אין אַ ראַד אַרום זיך און אוועק פון דארטן מיט אַן אַראַפּגעלאָזטן קאַפּ, פּוזינדיק אַרום ווי דאָן נאָכן האָבן.

נעלי'ס פאַמיליע איז צעשפּרייט געוואָרן אַף מיילן אַרום. ביל איז אַריינגעפאַלן צו אַ אירישן פאַרמער. די פאַרם איז געווען אַ פאַרוואַרפענע, ווייט פון וועג. מען האָט זיך געדאַרפט שלענגלען אַ לאַנגן וועג, ביז מען האָט זיך דערשלאָגן צום אידנ'ס פאַרם. דער איד האָט זי געקויפט, ווייל ער האָט אַנגעהויבן ליידין פון אַסטמאַ און פיינט געהאַט די גרויסע שטאַט, ווייל ער האָט פיינט געהאַט מענטשן, ווייל ער האָט פיינט געהאַט צו ריידן, געווען אַ פאַרביסענער, אין זיך. ער איז אויפגעוואַקסן געוואָרן אין אַ דאָרף, האָט ער ליב געהאַט די אַרבעט דאָ. ווען ער האָט אַפּגעקויפט די פאַרם מיט די אַכט קי און צוויי פּערד, האָט אים דער אַלטער פאַרמער אויך איבערגעלאָזט דעם הונט, כאַסטער, אַז אַלטער, אַז ציין, מיט אַן אויסגעקראַכענער קאַלירלאָזער פעל. ביל'ן האָט דער פאַרמער ניט געוואָלט און ניט געדאַרפט. כאַס- מער איז שוין געווען. און ער איז אַלט, געזעצט און קריכט ניט

אין די אויגן אריין. נאָר אַז דער גוי'אישער פאַרמער האָט אים געבראַכט, האָט ער ניט געוואָלט אַפּוּאָגן: ער האָט אפילו גע-שמייכלט. כאַטש ער האָט פאַרמאַגט די ערנסטקייט פון אַן אַלטן אַמעריקאַנעם פאַרמער, ביי וועמען דאָס מויל איז אַנגעזעטיקט מיטן אַרום און האָט ניט קיין פּלאַץ פאַר ווערטער. האָט ער צו-נענומען דאָס קליינע הינטל. דער פאַרמער האָט אים גערופן ביל, האָט ער אים באַגריסט:

— האַלאָ, ביל!

און אפילו אַ גלעט געטאָן מיט אַ צעשערבערטער האַנט ווי אַ

ריב'אייזן.

ביל'ס פעל האָט געהאַט צוויי קאָלירן: ווייס און שוואַרץ אויסגעקוקט האָט ער, ווי ער האָט אינגאַנצן געדאַרפט זיין ווייס, נאָר איבער זיין שלאַנקן רוקן האָט זיך ווי אַ זאָטל אַריבערגעוואָרפן אַ שוואַרצער פּלעק. אויך דער קורצער עק, און צווישן ביידע זייטן פּיס וואו דער עק ליגט, ווי אין אַ קאַרעטע, איז געווען שוואַרץ, די נאָז איז געווען ווייס, נאָר העכער האָט זיך אַ צי געטאָן אַ שוואַר-צער סאַמעט איבערן קאַפּ און אַפּגעשוואַרצט די צוויי שפיציקע אויפגעשטעלטע אויערן. אין מיטן פון שוואַרצן גלאַנציקן קאַפּ איז דורכגעלאָפּן אַ ווייס שנירל, ווי אַ שרונט באַ אַ מענטשן.

ביל האָט נאָכן גלעט אַנגעשטעלט אַ פּאַר קיילאַכדיקע אויגן אַפּן נייעם מענטשן. דער אידישער פאַרמער איז געווען אַ דאַרער, אַ הויכער, זיין פנים און הענט ווי הרודעס ערד צוגעברוינטע און צעטראַסקעט פון ווינט. ער האָט אַרומגעשנאַרכט מיטן נעזל דעם פאַרמער'ס גלאַנציקע הויזן, קיילאַכדיקע ווי רערן, זיך געפלאַנטערט פון איין פאַרמער'ס פּיס צווישן צווייטן.

ווען דער פאַרמער איז אַוועקגעגאַנגען, איז ביל אַ וויילע גע-שטאַנען ווי פאַרטראַכט און באַלד גענומען אַניאָגן דעם פאַר-מער. נאָר יענער האָט אים אַפּגעטריבן פון זיך. ביל איז געבליבן שטיין אין אַ פּאַזע, גלייך ער וואָלט זיך געלאָזט גיין מיט איינמאַל אַ צוויי וועגן: מיט די פּיס צום אידישן פאַרמער, דעם נייעם

באלעבאם, און מיטן קאפ און די אויגן — נאכן אלטן באלעבאם. דאס יונגע הארץ האט זיך געשראקן פארן נייעם, פארן פרעמדן און די אויגן האבן געקוקט מיט געבעט פון א קינד. נאך דעם פארמער'ס הארץ איז געווען הארט און נאך די זיכערע פאראויס-דיקע טריט, האט ביל געזען, אז ס'איז אליץ פארפאלן. ביל האט דערפילט טריט פון זיין מין. פון שטאל איז ארויס באסטער מיט זיין קאלירלאזער אויסגעקראכענער פעל. ער האט זיך אינסטייניק טיוו א לאז געטאן צו ביל'ן, פון געוואוינהייט, ניט מיטן געדאנק. באלד זיך צוריקגעכאפט און גענומען גיין פאמעלאך, ווי ער וואלט זיך דערמאנט, אז ס'פאסט ניט פאר אן עלטערן זיך א יאג צו טאן אפ אזא שנעק. ביל האט זיך א ציגעטאן צוריק, בלויז די פיס צוריקגעבויגן, נאך געבליבן אפ זיין פלאץ, ווי די נעגל וואלטן זיך פארהאלטן אין דער ערד. באסטער האט זיך דער-נענטערט און גענומען ארומשמעקן דעם גאסט. דערזען דעם פאר-מער גיין צו דער שטאל, האט ער איבערגעלאזט ביל'ן און זיך א יאג געטאן צו דער שטאל.

ביל איז געבליבן אליין און ניט געוואוסט וואס צו טאן. האט ער גענומען ארומבלאנקען ארום הויז, ארומגעקוקט און ארומגע-שמעקט די נייע היים, זיך געשפילט און ארומגעיאגט איבער דער לאנקע, אריינגעשפרונגען אין גארטן און אנגעהויבן ארומשמעקן די הינערשטיבלאך. ער איז צוריק ארויסגעקומען לעבן דער שטאל. דער פארמער האט ארויסגעפירט צוויי ברוינע שווערע פערד, אריבערגעווארפן איבער יעדן א כאמוט, אויסגעפלאנטערט די לאגן גע לערענע לייצעס און זיי אויסגעצויגן. ער האט גערעדט צו זיי ווי צו נאענטע. מיט גוטן און מיט בייזן. באסטער האט זיך גע-דרייט ארום די פערד, ווי אן אלטער דינער. אז דער פארמער האט א שמאטשקע געטאן מיט די ליפן און די פערד האבן גע-נומען גיין בארגארונטער צום וואלד, איז באסטער זיי פארלאפן דעם וועג און געטאנצט פאראויס, מיט אן אויסעדרייטן קאפ צוריק. ביל איז נאכגעלאפן פון הינטן, נאכן פארמער, וועלכער

האט געצויגן די לייצעס, ווייט פון הינטן, ווייל דער וואגן איז ניט געווען.

אין וואָלד האָט דער פאַרמער צוגעטשעפעט צו די פּערד, מיט אַ קייט, אַ לאַנגן דעמב, וועמעס צווייגן זיינען שוין געווען אָפּ-געהאַקט.

אַרויסקריכן מיטן דעמב פון וואָלד איז געווען שווער. דער וועג, ניט קיין אויסגעפאַרענער, האָט זיך געדרייט צווישן ביימער, אַנגעפאַלענע צווייגן, אָפּגעהאַקטע שטאַמען, אַרויסגעשטאַרצטע וואַרצלען און שטיינער. די פּערד האָבן געריסן פון זיך דאָס גע-זונט, זיך באַנאַסן מיט שווייס. אַז איינער פון זיי האָט זיך אַביסל נאַכגעלאָזט, האָט דער פאַרמער נאָר באַדאַרפט אַ רוף טאַן: „באַסטער“ און באַסטער האָט זיך מיט די לעצטע כחות אַ יאָג געטאַן פאַראוים און מיטן אַלטן מויל אַריינגעכאַפט אַ שטיק פּערדישע פּוס. אַז דאָס פּערד האָט דערפילט באַסטער'ס מויל אַפּן פּוס, האָט זיך עס אַ ריס געטאַן — ניט פון בים פון באַסטער'ס מויל אַז ציין, נאָר פון אַלטער געוואוינהייט, פון ציטער פון אַמאָ-ליקע ציין.

ביל' האָט זיך אויך פאַרמאַסטן אַ לויף צו טאַן פאַר די פּערד, נאָר באַסטער האָט שוין ניט געלאָזט קיין פּלאַץ פאַר אים אַף דעם שמאַלן, נאָך ניט אויסגעטראָטענעם וועג, איז ער אוועק צו דער הויז.

ס'האָט זיך אַנגעהויבן פאַר ביל' אַן אַרים לעבן.

דער פאַרמער איז געווען אַ קאַרגער. ער האָט געלעבט אַף קאַשע און טיי. איינער אַליין האָט ער געלעבט אַף דער פאַרוואַר-פּענער פאַרם. די ווייב זיינע, אַן אויסגעמאַגערטע, אַ הויכע ווי ער, איז געווען ווינטער אין שטאַט און געאַרבעט. זי האָט גע-האַלפּן אָפּצאַלן די פאַרם.

ביל' איז אַנגעקומען שווער צו קריגן עסן. ער האָט געניש-טערט און געזוכט און געלאָפּן אַף ווייטע, פּרעמדע פאַרמס.

אמאל אף א זונטיק, איז געקומען די ווייב. דעמאלט איז דער פארמער געווען פריילאכער. און ס'איז געווען אויסגעשמאטשקעטע צעברעקלטע ביינדלאך פון א הון. אף זיין חלק איז אויסגעקומען מער, ווייל דער אלטער באסטער האט געגעסן לאנג און ווייניק. ס'איז אים אנגעקומען שווער דאס קייען. בא ביל'ן איז עס געווען אף איין צאן: א האס, אמאל מיט די ציינער, צוויי דריי קנאק, א שלונג און די אויגן זוכן שוין ווייטער. באסטער האט גע'מעלה' גרה'ט, געקוקט מיט אן אויג זייטיק אף ביל'ן און געווארטשעט אונטער דער נאז.

ביל איז געווען שטענדיק הונגעריק און קיין ליבע האט אים דער פארמער ניט ארויסגעוויזן. דעם פארמער איז געווען שווער ליב צו האבן, אפילו דעם וואס ער האט ליב געהאט. ס'האט זיך אויסגעשפרייט פאר ביל'ס יונג לעבן א ווייסע וועלט. ס'איז אזוי אוועק וואכן און חדשים. ביל איז געוואקסן, שנעל געוואקסן, זיך געהויבן אלץ העכער אף די פיס און זיך גע-צויגן אין דער ליינג.

וואכן און חדשים און אלע טאג דאס זעלביקע. דער באלעבאס האט געשפאנט די פערד און ער מיט באס-טערן זיינען געלאפן פאראויס. נאכן שפאנען די פערד, האט ער שוין געוואוסט צי מען גייט אין וואלד אריין שלעפן אפגעהאקטע ביימער, צי מען פארט אין שטעטל און מען שטעלט זיך אפ לעבן דער גרויסער קראם מיטן ברייטן און לאנגן גאניק, וואס איז אג-געשטעלט מיט זעק און קעסטעלאך.

אז דער באלעבאס האט געהאקט ביימער, איז באסטער גע-לעגן און נאכגעקוקט יעדע באוועגונג פון באלעבאס, ווי ער הויכט די האק, ווי ער לאזט ארונטער מיט א "הא!". ביל האט ניט גע-קענט ליגן אף א פלאץ. אט האט ער זיך געזעצט און אט איז ער אויפגעשפרונגען און זיך גענומען יאגן נאך א וועוריק אדער א פארביילויפנדיקן האז. יענע זיינען געווען פלינקער פון זיין בליק. מיט באסטערן איז ער שוין געווען פריינטלאך. קיין אנדערע הינט

זיינען ניט געווען. דער פארמער האט אים געיאָגט פון זיך. ער איז געווען צרויילד, געקראַכן אין די אויגן אַרײַן. ניט אַזוי געזעצט ווי באַסטער.

אין מיטן ווינטער האָט פאַסירט עפעס, וואָס האָט געמאַכט דעם פאַרמער נאָך פּײַנטלאַכער צו ביל'ן.

ס'איז געווען אַזוי:

דער פאַרמער האָט צוגעשטעלט די מילך פון זיינע אַכט קי צו אַ גרויסער קאַמפּאַניע. יעדן אינדערפרי פלעגט ער אַוועקפירן עטלאַכע גרויסע בלעכענע קאַנען מילך אַפּן וועגעלע. דאָס איז געווען די אינטערעסאַנטסטע צייט אין די נודנע ווייסע ווינטער־טעג. ביל און באַסטער פלעגן נאַכלויפּן און אַרומקרייזן פּערד און וואָגן. באַסטער האָט געמאָן זיין געוויינלאַכע אַרבעט פון אונטער־יאָגן מיט זיין אַלטן מויל דאָס פּערד וואָס איז געווען אַביסל הינ־טערשטעליק. יעדן חודש איז געקומען פון דער קאַמפּאַניע דער וועטערינאַר און באַטראַכט די קי, צי זיי זיינען געזונט און מען מעג נוצן זייער מילך. איז יענעם חודש געקומען דער וועטערינאַר און זיך ליינגער אָפּגעשטעלט לעבן קוויני'ן, אַ ברוינע קו מיט געלע און שוואַרצע פלעקן.

אַז דער פאַרמער האָט געזען, ווי דער דאָקטאָר פאַרקעט זיך דאַרטן צו־לאַנג, האָט ער גענומען פאַרשן יענעמ'ס פאַרטראַכט פנים און זיך עפעס דערשראָקן.

— וואָס איז דער מער, דאָקטאָר?

— אַט, די קו האָט שווינדזוכט, וועסט זי דאַרפן שיסן.

דער פאַרמער האָט דערפילט, ווי מען וואַלט אים איבערנע־גאַנגען מיט אַן אַקער איבערן האַרץ. ער איז געבליבן שטיין מיט אַ האַלב אַפּן מויל, מיט פאַרשלונגענע ווערטער.

יענעם טאָג איז דער פאַרמער אַרומגעגאַנגען, ווי אַף אַ פרעמ־דער וועלט. ער האָט געהאַלטן אין איין דרייען ציגאַרעטלאַך און געשפיגן. ער האָט געטראַכט וועגן גרויסן שאַדן, וועגן „מאַרט־

געדוש" און וועגן לעבעדיקן נפש, וואָס ער וועט דאַרפן דער-
שיסן.

ער האָט עס ניט געקענט טאָן. ער האָט געוואָלט גיין צום
נאַענטן פאַרמער, יענער זאָל עס טאָן פאַר אים. ער האָט זיך אָבער
געשעמט. מען וועט לאַכן פון אידישן פאַרמער.

גאַנץ פרי, נאָך אַן אומרואיקער נאַכט, האָט דער פאַרמער
גענומען קוויני'ן און זי אוועקגעפירט אין אַ פאַרוואָרפן ווינקל
אין פעלד. ווען דער פאַרמער האָט אָפגעבונדן דאָס שטריקל און
גענומען אַרויספירן קוויני'ן, האָט זי געמרוקעט, גלייך זי וואָלט
פאַרשטאַנען, וואוהין מען פירט זי און זיך געזעגנט מיט די זיבן
קי. די ביקס האָט ער געהאַלטן פאַרשטעלט, קוויני זאָל זי ניט
זען. קוויני האָט זי אָבער, ווייזט אים, געפילט, ווייל זי האָט
אַלע מאָל אויסגעדרייט דעם קאַפּ, געצויגן דעם האַלז און געקוקט
אַה אים מיט שטומע בעטנדיקע אויגן. ער האָט אַ שפּאַן געטאָן
מיטן שטריקל פאַראוים. ער האָט ניט געקענט זען קוויני'ס אויגן.
ער איז געגאַנגען פאַרטראַכט, פאַרטאָן אין זיך. ער האָט זי צור
געבונדן צו אַ בוים, אַ הויב געטאָן די ביקס און אוועקגעטריבן די
הינט. ער האָט ניט געוואָלט זיי זאָלן דאַרטן זיין... באַסטער האָט
קיין סך טענות ניט געמאַכט, אַרונטערגעלאָזט דעם עק צווישן די
פיס און זיך שנעל אָפגעטראָגן. שוין געווען באַ אים אַ געוואוינהייט
צו פאַלגן דעם באַלעבאַס. ביל האָט זיך אויך אַ יאָג געטאָן צום
אוועקלויפן, נאָר באַלד זיך אויסגעדרייט און זיך אָפגעשטעלט
קוקן אָפן באַלעבאַס. ער האָט געפילט, אַז דאָ וועט עפעס באַלד
פאַרקומען, עפעס אויסערגוויינלאַכס. יענער האָט געכאַפט אַ שטיין
און אַ שלירער געטאָן אַה ביל'ן מיטן גאַנצן כח.

דער פאַרמער האָט אויפגעהויבן די ביקס קעגן קוויני'ן. די קו
האָט זיך אַ צייגעטאָן צוריק און אויסגעצויגן שטייף דעם נאַכ-
געלאָזטן שטריק. זי האָט אַ פאַרצווייפלטן מרוקע געטאָן און אַנ-
געשטעלט צוויי קיילאַכדיקע תמ'עוואַטע אויגן מיט רחמנות. דער
פאַרמער האָט אַראָפגעלאָזט די ביקס. פאַרביסן די ליפּן, ניט גע-

וואוסט וואָס צו טאָן. ער האָט געוואָלט צוגיין צו קוויני'ן און איר אַ גלעט טאָן. זיך געגעבן אַ גלייך אויס, געמאַכט האַרץ, ראַפּטאָס אַ הייב געטאָן די ביקס, צוגעשטעלט צו קוויני'ס מוח און — באַלד, נאָכן אָפהילכנדיקן קנאַל, וואָס האָט זיך אוועקגע- קאַטשעט איבער פּוסטע ווייטע פעלדער, האָט זיך אַ ריס געטאָן אַ מאַוימ'דיקער וואַיע צום הימל.

ביל איז געשטאַנען אַף דער שטיינערנער צוים. ניט ווייט פון בוים, מיט אַ פאַרריסענער מאָרדע. דער פאַרמער האָט זיך אויס- געדרייט צום ביל'ן, זייערע בליקן האָבן זיך באַגענט. פון פאַר- מער'ס מויל האָט אַ שפיי געטאָן אַ ביז וואָרט. ביל האָט עס פאַרשטאַנען, האָט ער זיך אַ ריס געטאָן פון פלוט און גענומען זיך יאָגן איבער די ווייסע פעלדער.

קוויני'ס פיס האָבן מער ניט געקענט פאַרטראָגן דעם שווערן קערפער, האָבן זיי גענומען זינקען — דאָס שטריקל, וואָס איז געווען צוגעבונדן צום בוים, האָט זיך אויסגעצויגן. — לעבן בוים האָט זיך געשלענגלט אַ רויט שנירל. ס'איז באַלד פאַרפרוירן געוואָרן.

שפעטער, ווען דער פאַרמער איז צוריקגעקומען און זיך אַרונ- טערגעלאָזט דעם קליינעם בערגל, פאַרן הויז, איז אים ביל חוצפה- דיק אַנטקעגנגעשפרונגען, גלייך צווישן זיי וואָלט נאָר ניט פאַ- סירט. נאָר יענער האָט אים צוגעוואָרפן אַזאַ פּייליקן בליק אַז ער האָט זיך באַצייטנס אָפּגעטראָגן. ער איז אַוועק, אַנפאַנגס — פאַ- מעלאַד, דערנאָך — גענומען יאָגן זיך באַרג-אַרויף און מיט אַמאָל, גלייך ער וואָלט פאַרגעסן אַז אַלץ, האָט ער זיך עטלאַכע מאָל דורכ- געקאַטשעט אין שניי, אַ וויילע געלעגן אָפּן קרויז מיט די פיס פאַרריסן אין דער הויך, זיך אַ וויג געטאָן אַזוי אַהין און צוריק, ראַפּטאָס אויפגעשפרונגען, צעשפרייט די פיס, אָפּגעטרייסלט דעם שניי און אַוועקגעלאָפּן ערגעץ אין דער ווייטקייט.

פון דעמאָלט אַז האָט אים דער פאַרמער טאַקע פיינט געקראָגן.

אזוי האט זיך געצויגן פאר ביל'ן א לאנגער, ווייסער ווינטער אף דער פארווארפענער פארם מיטן ניט־פריינטלאכן באלעבאם, מיטן אלטן באסטער, עלנט און הונגעריק.

ווען דער פרילינג איז אנגעקומען, האט ער שוין געטראפן ביל'ן א הויך־געוויקסיקן, מיט א גלאנציקער ווייס־שווארצער פעל און הויכע, דינע פיס.

מיטן פרילינג איז ביל געווארן אומרויאיקער און אויפגעלעב־טער. דער פרילינג האט אריינגעגאסן וויין אין זיינע אדערן און אים פאר'שיכור'ט. ער האט אנגעהויבן אפט וואנדערן איבער וויי־טע פארמס, געשפיצט די אויערן נאך זיין מין, געוואלט אַנקניפן פריינטשאפט. מען האט אים אָבער געיאָגט.

ערשט אין רעכטן מיטן זומער איז געקומען אַן ענדערונג אין ביל'ס אַרים לעבן.

דער פארמער האט ארויסגעפירט ביידע פערד, אין א שטארק הייסן טאָג. באסטער איז אַרומגעגאַנגען מיט אַן אַפן מויל און די צונג, אַ לאַנגע, אַ שפיציקע, האט אַראָפּגעהאַנגען. ביל איז אויך צוגעקומען. פויל האט ער זיך אויפגעהויבן פון זיין שטענ־דיקן פלאץ און זיך געלאָזט גיין צו די פערד. אַפן פלוים, לעבן שטאַל, האט ער דערזען צוויי פייגעלאך, מיט גע־גאַלדענע פלי־געלאך, רויטע בייכעלאך און אויפגעשטעלטע טשובעקלאך. זיי האָבן זיך ביידע געצופט מיט די ביינערדיקע שנאַבלען. ביל האט געגעבן אַ שפרונג צו זיי — די פייגעלאך האָבן אַ פאַכע געטאָן מיט די פליגעלאך און מיט אַ צווישטשעריי זיך אַ הייב געטאָן אין דער הויך און אַרויף אַפן נאַענטן בוים. דאַרטן האָבן זיי, גלייך ס'וואַלט גאַרניט פאַסירט, ווידער אַנגעהויבן זיך צופן מיט די ביינערדיקע שנאַבלען.

ביל איז געבליבן שטיין מיט אַ פאַרריסענעם קאַפּ אַרויף. גע־שטאַנען און געשטאַנען, ביז ער האט זיך אַרונטערגעלאָזט און געבליבן זיצן אַף די הינטערשטע פיס.

ווען ער איז צוגעקומען צו דער שטאָל, איז שוין קיינער דארט ניט געווען. די פארם איז געשטאנען א פארלאזטע, א פאר טייעטע פון דער באַטאַניקער זומערזון.

ביל איז פאמעלאַד צוגעגאנגען צו דער ווערענדע און זיך אוועקגעלייגט, אַנשפאַרנדיק די מאַרדע אַף די פאַרדרייטע לאַפעס.

ער האָט פאַרזשמורעט די אויגן און געדרימלט און געוואַכט. פון דער אַפענער טיר פון לאַנגן קאַרידאָר איז אַרויסגעקומען די קאַץ. ביל האָט געעפנט די אויגן און זשמורענדיק איר נאַכגע-קוקט. די קאַץ האָט אַ דריי געטאַן דעם קאַפּ אַף רעכטס און אַף לינקס, איז צו צום בוים, וואָס האָט מיט זיינע צווייגן פאַרשאַטנט אַ האַלכ הויז, זיך געגעבן אַ צי, אַ בויג געטאַן דעם רוקן, אַ מעסט געטאַן מיט די אויגן די הויך און — האַפּ! אַ שפרונג געטאַן אַפן בוים, זיך איינגעשטאַכן מיט די נעגל אין דער קארע און אַרויף, אַרויף. דאָרט וואו די צווייגן צעייטלן זיך האָט זי זיך אַפגעשטעלט, געגעבן מיט אַמאָל אַ שפרונג און — ס'האָט זיך דערהערט אַ פישטש, אַ מאַך פון פליגעלאַך און אַ פויגעלע האָט זיך אַ הייב געטאַן און — הידאָ...

צי דערפאַר, ווייס ס'איז געווען אַ שיינער טאַג און ס'האָט זיך איר געוואַלט אַ שטיף טאַן; צי דערפאַר, ווייל ס'איז איר ניט געלונגען צו כאַפן דאָס פייגעלע און זי האָט זיך געוואַלט מאַכן, אַז זי האָט ניט געמיינט דאָס פייגעלע, נאָר גלאַט אַזוי — זי האָט זיך ווידער געגעבן אַ צי, אַ שפרונג און אַנגעכאַפט אַ בלעטל, אויסגעצויגן אַ לאַפקעלע און אַ שטיף געטאַן מיט אַן אַנדער בלעטל.

ביל האָט זיך געמאַכט שלאַפנדיק, נאָר מיט אַן אַפן אייגל גנבה'דיק געקוקט אַף דער קאַץ.

די קאַץ איז אַרונטער פון בוים און זיך געלאָזט גיין פאַזע דער וואַנט פון הויז צו דעם קיך-פליגל.

ביל האָט זיך געגעבן אַ כאַפּ אויף און זיך אַ יאָג געטאַן צו דער קאַץ. די קאַץ איז אַרויף אַף דער קופע אַנגעוואַרפענע צע-

האקטע קלעצלאך האַלץ, זיך איינגעצויגן און אויפגעהאַרבט דעם רוקן. די וואַנצעס האָבן זיך באַ איר אָנגעשטייפט ווי שפּיזלען און גרוי־גאַלדענע פייערלאַך האָבן אויפגעבליצט אין אירע אויגן און געשטאַבן.

ביל האָט זיך אַ צי געטאָן אַף צוריק. ס'איז אים געוואָרן אומ־היימלאַך פון דער מאָדנער באַשעפּעניש.

די קאַץ איז אַרונטער פון דער קופּע האַלץ און איבערגעשראַקן אַ גרויסע הינער־משפּחה וואָס האָט געזוכט אין מיסט אַרום דער קיך. זיי זיינען זיך צעלאָפּן אין אַלע זייטן.

די קיך איז ניט געווען קיין פעסט געמויערטע, נאָר אַ היל־צערנע, אַ פּליגל צוגעטשעפּעט צו דער גרויסער צוויי־שטאַקיקער הויז. דער דיך פון דער קיך איז ניט געלעגן גלייך אַף דער ערד, נאָר אונטערגעשפּאַרט מיט שטיינער אין אַלע פיר ווינקלען און אין מיטן, כדי ער זאָל זיך ניט איינזאַפּן מיט דער פייכטקייט פון דער ערד.

די קאַץ איז אַרונטערגעשפּרונגען אונטערן דיך, וואו זי לויפט תמיד אין אַן עת־צרה, אַ שטייגער ווען זי כאַפט אַ נאַש און מען צעבייזערט זיך אַף איר.

ביל האָט מיט זשערנע אויגן, מיט אָנגעזאַפּטער פּרילינג־אומרו און גלוסטונג אין זיינע גלידער, נאָכגעציטערט דער קאַצ'ס גאַנג.

ער איז, קריכנדיק אַף אַלע פיר, אַרונטער הינטערן דיך.

צי פון שרעק, צי פון היפּנאָז פון ביל'ס גליענדיקע אויגן — די קאַץ איז געזונקען אַף אירע פיס און זיך ניט גערירט; זיך איינגעשטאַבן מיט די לאַפעס אין דער ערד און אַ פּאַרטייעטע גענלאַצט מיט תמ'עוואַטע אויגן און געוואַרטשעט אונטער דער נאַז. ביל'ס האַריקער קערפּער האָט זיך גערוקט אַף איר ווי אַ וואַלקן.

פּאַרנאַכט איז אָנגעקומען דער פּאַרמער. באַסטער איז געלאָפּן אַז אויפגעלעבטער פּאַר די פּערד. דער וואָגן איז געווען געפּאַקט

מיט פרויען און קינדער. דעם פארמער'ס ווייב איז אויך געקומען מיט די געסט.

אף דער פארם איז געוואָרן טומלדיק, לעבעדיק. דער פאר מער איז געווען אָנגעטאָן ווי אַ ישוב'ניק וואָס קומט אין שטאָט אַרײַן אַף ימים נוראים. ער האָט אַפילו אַ שמייכל געטאָן. ביל האָט אויפגעלעבט, גענומען אַרומשפּרינגען אַרום וואָגן, אַרום די ווייבער און קינדער, באַלד געוואָרן היימיש מיט יעדן, געשטיפט פּריילאָך מיט די קינדער, אויפגענומען גוטמוטיק די פעטשלאַך און זיך געלאָזט דרייען און רייסן די נאָז פון קליינע פינגערלאַך.

ביל'ן איז געוואָרן גוט.

מיטאַנדיצייט איז אים גאר געווען פּריילאָך. פון אלע זייטן האָט מען אים געטראָגן ביינער און ביל האָט געכראַמטשעט און הנאה געהאַט. ס'האַט שוין ניט געפּעלט קיין עסן. די קאָץ האָט זיך שוין פאר ביל'ן ניט געשראַקן, ניט אַנטלאָפן פאר אים. און אפשר איז עס געווען פון שרעק?

אפט, נאָכמיטאָג, ווען די ווייבער האָבן שוין אָפּגעגעסן און זיך צוגעלייגט אין די „העמאַקס“, אָדער אַפּן גראַז אַפּן בערגל, האָבן זיי געזען ווי די קאָץ גייט פאַמעלאַך, פאַראויס, פאַזע דער וואַנט, אַזוי פּויל, שלעפּעריק; ביל גייט איר נאָך, אַביסל אַפּ געטראַטן פון הינטן; די קאָץ גייט אַרונטער הינטער דער קיך, איינבויגנדיק די פיס. ביל'ס האַריקער קערפּער פאַרדעקט איר הינטער זיך. זי שטייט מיט געזונקענע פיס, פאַרטייעטע אויגן און וואַרטשעט אונטער דער נאָז.

די ווייבער שטורכען זיך אין די זייטן און כיכיקען.

שבת איז צוגעקומען אַ נייער גאַסט. אַ יונגע ווייבל, איינע אַליין, אַן קינדער.

די ווייבל איז ניט געווען פאַרנומען מיט קיך און קינדער. האָט געהאַט מער צייט פון די אַנדערע זיך אָפּצוגעבן מיט ביל'ן און מיט באַסטער'ן. און מער עסן האָט זי אויך געגעבן. יעדן טאָג

האט זי געהאט א טעלער ביינער און אז זי האט גענעסן, האט זי די הינט ניט געטריבן פון זיד, נאר כמעט זיד געמיילט מיטן עסן. א חוץ דעם איז זי ניט איינגעזעסן אף קיין פלאץ. גאנצע טעג האט זי געקלעמערט אף ארומיקע בערג, געלאפן צום בריוויקעסטל, א היפשע שטרעקע פון פארם, און שפאצירט צו אנדערע פארמס. ביל איז שוין פון איר ניט אפגעטראטן. באסטער אויך ניט. ווי נאר זי האט זיד א הויב געטאן פון איר פלאץ און געשטעלט א פוס, זיינען זיי ביידע אויסגעוואקסן, וואו זיי זאלן ניט געווען זיין. גלייך די ערד אונטער איר ערשטן טריט וואלט זיי געלאזט וויסן: אט גייט זי ערגעץ.

דער ערשטער איז שטענדיק אויסגעוואקסן ביל, באלד באס'טער, ווייל אויך אים איז נמאס געווארן, ווייזט אים, דאס דרייען זיד ארום הויז. ביל האט אים געטריבן און געיאגט. און אז ער האט אים שוין פאריאגט, האט ער זיד אפגעשטעלט קוקן, צי ער גייט שוין טאקע ניט נאך. און אז ער איז שוין געווען זיכער, האט ער זיד ערשט א יאג געטאן פאראויס שטיפעריש און חוצפה'דיק, ווי א זיגער.

צוליב דער ווייבל האבן זיד ביידע הינט צעריסן. ס'האט זיד צעפלאמט א פארביטערטע שנאה. אבער שטענדיק איז דער יונגער קרעפטיקער ביל ארויס דער חוצפה'דיקער זיגער. דער אלטער באסטער איז געווארן נערווע, שטענדיק אנגע'כמורעט.

ביל האט אים געטאן אין טויט אריין.

אט שפילן זיד די קינדער ארום דער וועראנדע. די מאמעס זיינען פארנומען אין קיד. ביל לויפט אונטער און כאפט עפעס אויס א נאש בא א קינד, ניט ווייל ער איז הונגעריק, — קיין עסן פעלט אים איצט ניט. דאס יונגע ווייבל באזארגט אים מיט גענוג בינדלאך פון יונגע הינדעלאך, וואס צעגניען זיד אין מויל ווי פוטער, — נאר ער וויל גלאט א שטיף טאן. ס'איז אים גוט. באסטער טוט אים נאך. באסטער איז טאקע הונגעריק. ס'איז אים

שווער צו קייען די ביינער. נאָר ער טוט עס ניט געשיקט. ביל איז פלינקער, ביטרער פון אים. איז אז באַסטער גיט שוין עפעס אַ כאַפּ, כאַפּ ער דערווייל אַריין אַ קינדערש הענטל. און כאַטש בייסן קען ער ניט, אָבער פון דער באַרירונג פון הינטישן מויל, פון עקלדיקער פייכטקייט, ציטערט אויף דאָס קינד און פאַרגייט זיך. איז אַ קוויטשיקן געוויין. ביל'ן גיט דער אינסטינקט אַ זאָג אונטער, ער זאָל זיך גלייך אַפּטראַגן און ער איז שוין ניטא. און אידער באַסטער פאַרמעסט זיך צו אַנטלויפן — אַהא, די ווייבער זיינען שוין דאָ מיט קוויטשיקע געוואַלדן.

באַלד וואַקסט אויס פון ערנעץ דער פאַרמער. פון די געוואַלדן און פון טייטלען מיט די פינגער אַף אים, ווייס ער, אז קיין גוטס טראַכט מען איצט ניט וועגן אים. שטייט ער מיט אַן אַראַפּגעלאָזטן כאַפּ, אַ פאַרשולדיקטער און רירט זיך ניט פון אַרט.

דער פאַרמער, וועלכער איז די ערשטע עטלאַכע טעג געווען אויפגעלייגט פון פולן וואַגן געסט, איז שוין ווידער דער שטענדיקברוגזער — ס'איז אים שוין נמאס געוואָרן אויסצוהערן די טענות — און ער האָט מורא, די ווייבער זאָלן אים ניט איבערלאָזן, פירט ער אַוועק באַסטער'ן אין שטאַל און בינדט אים צו מיט אַ שטריק.

וואַלט דאָס געשען מיט ביל'ן, וואַלט ער גלייך איבערגעביסן דעם שטריק. אָבער באַסטער האָט שוין קיין ציין ניט. באַסטער קען ניט איינרוען אין שטאַל. ער רייסט זיך אין אַלע זייטן, עס וואַרנט אים אין האַלן. אַ גאַנצע נאַכט ברומט ער, קאוואַטשעט פאַרשטיקט. ער האָט שוין קיין כח ניט.

און ביל שפּרונגט מיט הוצפּה'דיקער פּרייד. ער טאַנצט אַזש אונטער.

ער דאַרף זיך מער ניט יאָגן איבער די פעלדער נאָך באַס-טער'ן, ווען ער נייט מיט דער יונגער ווייבל.

אז דאס ווייבל רוט, טרעט ער ניט אפ פון איר, ער נורעט איין די מאַרדע באַ איר אין שוים און דרימלט. אָבער צו יעדן ריר אירן איז ער וואָרד.

איין טאָג איז צום ווייבל געקומען אַ מאַן. ביל האָט אָנגעשפּיצט די אויערן, נאָכגעפּאַרשט מיט די בליקן, געקוקט אָפּ איר, אָפּ אים און געוואָרן מיט אים אויך פּריינט. ער טרעט פּון ביידע ניט אָפּ. דער מאַן איז אויך גוט צו אים. אז דער מאַן טרייבט אים אָפּ, לויפט ער צו איר. און פּאַרקערט. נאָר אז ביידע רופן אים, לויפט ער פּריער צו איר.

יעדן טאָג זיצט דער מאַן אין איר צימער. ער זיצט איבער-געבויגן איבערן טיש און פּליט מיט דער האַנט איבער ווייסע בויגנס פּאַפּיר. ביל שפּאַרט אָן די מאַרדע אָפּן טיש און אז ער זעט, אז יענער קוקט זיך ניט אום אָפּ אים, ציט ער זיך אַוים לעבן טיש צופּונסן און דרימלט האַלב וואַכנדיק.

ס'איז אים גוט. ער איז זאַט, ער איז פּריילאָך.

באַסטער איז שוין צוריק אָפּגעלאָזט פּון שטריק. דער יונגער ווייבל האָט געריסן דאָס האַרץ פּון זיין נאָכאַנאַנדיקן קאַוואַטשען דורך די נעכט, האָט זי אים אָפּגעבעטן באַם פּאַרמער און געגעבן צו פּאַרשטיין די ווייבער, אז באַסטער בייסט ניט און אז די קינדער שרעקן זיך אומזיסט. אָבער ביל'ן גייט ער שוין ניט נאָך. ער האַלט זיך פּון ווייטנס.

ס'האַט אָנגעהויבן שמעקן מיט צייטיקע תּבואה און צייטיקע

פּרוכט.

די געסט זיינען זיך צעפּאַרן. די ערשטע זיינען אַוועקגעפּאַרן דאָס ווייבל מיטן מאַן. ביל איז נאָכגעלאָפּן דעם וואָגן ביז דער באַזיסטאַנציע און צוריקגעקומען אַ פּאַרביינקטער מיט אַן אַראָפּ-געלאָזטן קאַפּ. אין אַ פּאַר טעג איז קיינער ניט פּאַרבליבן אָפּן פּאַרם. דעם פּאַרמער'ס ווייב איז אויך אַוועקגעפּאַרן צוריק אין שטאַט אַרײַן.

דער פארמער איז געבליבן אליין און מער אָנגעכמורעט און ברוגז ווי שטענדיק.

און ווידער איז שוין ניט געווען קיין ביינער. ביל האָט געביינקט און קיין פלאַץ ניט געקענט געפינען פאַר זיך. דער פאַרמער האָט אים איצט נאָך מער געטריבן פון זיך. ס'זיינען שוין ניט געווען קיין געסט...

ביל האָט זיך אַוועקגעלאָזט איבער די פאַרמס. געטראָטן איז בער דער ברייט און לענג פון פעלדער און וועלדלאַך. קופער-געלע בלעטלאַך האָבן געוויינט אונטער זיינע פיס — און ס'איז אים געווען טרויעריק.

ער איז פאַרלוירן געוואָרן אַף גאַנצע טעג און אַז ער איז צוריקגעקומען, האָט ער זיך אַרומגעדרייט ווי אַ פרעמדער. ער איז קיינעם ניט אָנגעגאַנגען און ס'איז ניט געווען וואָס ס'זאָל אים אַנניין.

באַסטער האָט זיך אַרומגעדרייט. אָבער ביל איז ניט געווען. דעם פאַרמער האָט עס ניט געקומען. ביל האָט עס געוואוסט. איז געקומען איינמאָל דער פאַרמער דזשאַנסאָן: — אייער הונט מאַכט מיר אַן שאַדן. כאַפט זיך אַריין אין הינער-שטיבל און טוט אַן צרות. נאָך איין מאָל — וועל איך אים דערשיסן.

און ביז זיינען געקומען די ווערטער פון פאַרמער'ס מויל: — וועל... שים.

נאָך דזשאַנסאָן'ס אַוועקגיין איז ביל געקומען. דער פאַרמער האָט זיך ניט אומגעקוקט אַף אים. ס'איז שוין געווען האַרבסט-קייל. און ביל האָט שוין באַלד פאַרגעסן זיין היים. ס'האָט זיך געשטעלט אַ זוניקער טאַג. אָבער די קעלט האָט געשפיזלט און ביל איז געווען הונגעריק. ער האָט דערזען אַ באַקאַנטע פאַרם, איז ער אַריין אין הויף, אַריבערגעשפּרונגען דער שטיינערנער צוים און אַריין אין הינער-שטיבל. די הינער האָבן אויפגעהויבן אַ טומל, אַ קוויטשעריי און

געקלאפט מיט די פליגלען אין שרעק. ס'איז געווארן א זאווערוכע
פון קאלירטע פערערן.

די פארמערקע האָט אַריבערגעקוויטשעט איבערן פעלד:
— העי, דושאַנסאַן!

אַז דושאַנסאַן האָט זיך דערנענט צום הויז און דעהערט
דעם טומל אין הינער־שטיבל, האָט אים דאָס האַרץ גלייך אַ זאָג
געטאָן וואָס דאָרט קומט פאַר. ער האָט איינגעקוועטשט דאָס
לינקע אויג און פעסט אַ מאַך געטאָן מיטן קאַפּ, ווי ער וואַלט
געזאַגט, ענדלאַך זיך דערוואַרט.

ער איז שנעל אַרײַן אין הויז און באַלד אַרויסגעקומען מיט
דער ביקס.

ביל האָט דערפילט דאָס אַנקומען פון פאַרמער, האָט ער זיך
אַ רײס געטאָן צום טויער.

ס'האָט אַ קנאַל געטאָן. ביל האָט געגעבן אַ שפרונג אונטער
אין דער הויז, אַזוי ווי ער וואַלט זיך וואויל־יונגעריש אַ לאָז גע-
טאָן אַ שטיף טאָן איבער דער לאַנקע, זיך געגעבן אַ דריי אַרוב,.
געמאַכט אַ ראַד אין האַרבסטיקן טאָג און אַ פאַל געטאָן צו דער
ערד.

ביל איז געבליבן רואיק און ס'האָט זיך געקענט דוכטן, אַז
דאָס מאַכט ער איינע פון זיינע שטיפערייען. ער וויל פאַרנאָרן
אַ פליג, וואָס דערקוטשעט אים, מאַטכ ער זיך שלעפּעריק, און
אַז זי וועט צוקומען גאַר נאָנענט צום פנים מיט אַ זוו, וועט ער
פלינק אַ הייב טאָן דעם קאַפּ און — האָם — — —

ווען ניט דאָס שנירל וואַרימע בלוט.

דארע חלה

בייביקע, פארריסענע פיל־שטאָקיקע מויערן, פארשוואַרצטע, פארשטויבטע, מיט שילדן באַהאַנגענע — הייבן זיך פון ביידע זייטן, ווי ריזיקע פעלזן און אין מיטן אַ שמאַלער טיפער פאַס, ווי אַ טאַל — די גאַס.

אין מיטן גאַס, אין טאַל, בלאַנקעט זיך אַרום אַ מענטש, אַ שמאַלער, אַ דאַרער, מיט צעפלאַנטערטע זיגזאַגדעראַנקען און זוכנדיק אויגן — יצחק.

פון די, מיט שטויב באַהויכטע ברייטע פענסטער, גרילצן אַרויס צאַפּלדיקע, לעבעדיקע קלאַנגן און רייצן זיינע אויערן.

מיט זיינע אויגן טאַפּט ער אַרום די שווערע שוואַרצע טירן און בלינדע ווענט — אַ שילדל, וואָס זאָל אויפבליצן אַ שטיקל האַפנונג. אומזיסט.

לעבעדיקייט אין גאַס רייצט זיך מיט אים. ער איז מקנא די, וואָס יאָגן זיך מיט די וועגעלאַך, מיט שניט־סחורה. אַלץ איז פאַרנומען.

אַ גאַנצן פרימאַרגן געקלעטערט איבער קרומע און סקריפנדיקע שטיגן, געקלאַפט אין טירן — נאָר באַגעגנט האָבן אים קאַלטע שטאַלענע בליקן, געמאַסטן זיין ליינג — און די טיר האָט זיך פאַר־האַקט אונטער זיין גאַז.

איצט בלאַנקעט ער זיך אַרום אין פאַרצווייפלונג. די פיס שלעפן זיך, ווי פרעמדע, אַנגעטשעפעטע. די הענט נאַכלעסיק אַראַפגעלאַזט, די אויגן פאַרלאַשן, עס אַרט אים שוין ניט וואוהין זיי קוקן און וואָס זיי זען.

פאַבריקן האָבן אויפגעפויפט. צוועלף אַזיינער.

הויב־מאשינען האבן זיך צעלאָזט. טירן האָבן אויפגעפראַלט. אַ מענטשן־שטראָם איבער דער גאָס. פאָרכיי אים. זיך אָנגעשטויסן אין אים. זיך ניט אומגעקוקט. ווייטער אין וועג. אָן רעקלאָד. אַז קעלנער, פאַרקאָטשעטע אַרבֿל — אין די רעסטאָראַנען, אָנ־געפֿילט, אָנגעפאַקט.

אַ פאַרשעמטער און אַרויסגעשטויסענער, אין אַ ווינקל פאַר־רוקט, קוקט ער מיט קנאה/דיקע בליקן.

זיך צוגעשלעפט צום נאָנטן פאַרקל, וואָס ליגט זיך רחבות'דיק איבער דעם סקווער און זיך יאָושידיק אַוועקגעזעצט.

ער האָט אויסגעדרייט דעם קאָפּ. אַף דער צווייטער זייט באַנק איז געזעסן אַז אַיטאַליענישער שיד־פּוצער, געהאַלטן זיינע פֿיס אַף זיין קעסטל און פּון אַ פעקל האָט ער אַרויסגעשלעפט אַ „סענדר־וויטש“ געמאַכט פּון אַ גרויסן פּלאַטשיקן אַיטאַליענישן ברויט. מיט גרויס אַפעמיט האָט דער אַיטאַליענער אַרײַנגעלאָזט זיינע ווייסע, געזונטע ציין אין ברויט אַרײַן און בײַדע באַקן זיינען אויפגעשוואַלן געוואָרן.

יצחק האָט פּון דער זייט געוואָרפֿן זשערנע בליקן —

עס האָט אַ פּאָד געטאָן אין דער לופּט, עטלאַכע טײַבעלאָד זיינען אַרונטער, אונטערטאַנצנדיק שפּאַצירט איבערן אַספּאַלט און געצויגן די העלזער אַרײַן און אַרויס.

עטלאַכע טויבן האָבן זיך אַ לאָז געטאָן אויפקלייבן די ברעק־לאָד באַם אַיטאַליענער'ס פֿיס און זיך באַלד צוריק געצויגן, מורא געהאַט אײַנצושטעלן. אײַנס, מיט אַ בלוילאָד צעשוּיבערט טשור־ביקל האָט געקראָגן מוט, פּאַוואַליע זיך דערנענטערט און גענומען פֿיקן די ברעקלאָד; באַלד זיינען די איבעריקע צוגעקומען און אויך גענומען פֿיקן.

יצחק האָט זיי מקנא געווען.

עס האָט אים פאַרקלעמט באַם האַרצן און ס'האַט אים אַ שווינדל געטאָן פאַר די אויגן. ער האָט זיי פאַרמאַכט, פעסט

איינגעקלאמערט און א שווארצקייט האָט זיך צעגאַסן און אים אַרומגענומען.

איצט אין דער מינוט — האָט דער פאַרהאַנג, וואָס האָט פאַר שטעלט זיין ביז־איצטיקן לעבן, זיך מיט שוואונג אַליין אַ רים געטאָן. און אַלץ האָט צוריק אויפגעלעבט פאַר זיינע אויגן. אַ קייט פון לייך האָט זיך געצויגן.

דער טאַטע איז געשטאַרבן, ווען ער איז נאָך אַ קינד געווען. געבליבן די מאַמע מיט די קינדער. איז די מאַמע מיט דער עלטערער שוועסטער אָפגעשטאַנען גאַנצע טעג אין מאַרק באַ אַ שטעל מיט צעלניק. ער מיט די איבעריקע קינדער זיינען געבליבן אין הויז. איין גרויס צימער און אַ קיך. קאַלטע, נאַסע ווענט, מיט אָנגעפרויר רענעם שניי באַדעקט, פאַרפרוירענע פענסטער און אַ קאַלטער, נאַסער, ליימיקער דיך.

און אַז די מאַמע איז אַף דער נאַכט אַהיים געקומען מיט דער שוועסטער, ביידע פאַרפרוירענע, דענערווירטע, מירע, צע שמיסענע פון ווינט, האָט מען אָפגעקאַכט אַ גרויסן טאַפ זופ פון קאַרטאָפליעס, זיך אָנגעוואַרימט די קישקעס און זיך געלייגט אין קאַלטן בעט.

די מאַמע שטענדיק אַ ביזע, אַן אָנגעכמורעטע, פלעגט אים שטיקער הענט אויסרייסן פאַר כאַפן נאָך אַ שטיקל ברויט. עס לויפט אים דורך אין געדאַנק און זיינע ליפן מורמלען אויס: „אַ שלעכטע מאַמע געווען.“ „און אפשר איז זי גאָר ניט שולדיק געווען? ווער ווייס צי אַנדערע מאַמעס אין אַזאַ לאַגע וואָלטן אַנדערש געווען?“

שפעטער, אַז ער איז עלטער געוואָרן, האָט אים די מאַמע אַוועק געגעבן אויסלערנען אַ מלאכה, האָט די שניידערקע געשאַטן מיט קללות און דער שניידער מיט פעטש. איז ער אַוועק. ס'האָט זיך אים זייער ניט געוואָלט שיידן מיט דער עלטערער שוועסטער, וואָס האָט געשלעפט מיט דער מאַמען דעם יאָך פון פרנסה. ער האָט זי ליב געהאַט. ער האָט אַבער געמוזט אַוועק.

ער האָט געאַרבעט אין אַן אַנדער שטעטל, אין אַ סקלאַד פון ברעטער, געאַרבעט שווער און טאַג און נאַכט באַדאַרפט היטן. האָט זיך עס געצויגן פאַסקורדנע, נורנע. שווערע אַרבעט אין דער פּרעמד, ביז ער האָט אָנגעקליבן גענוג געלט און אוועק קיין אַמעריקע.

געהאַפּט, אַז דאָ וועט ער אַרבעטן שווער, ער איז דאָך שוין אזוי געוואוינט צו דעם. ער וועט מאַכן גענוג געלט אַריבערצו-נעמען די עלטערע שוועסטער און שפעטער וועט ער נאָך אַריבער-נעמען די מאַמע מיט די קינדער.

ער האָט דאָ געטראָפּן זיינעם אַ קאַזין. יענער האָט אים באַלד אוועקגעפירט אַף אַ „דושאַב“. „ווייטער — האָט ער אים געזאָגט — איז אַמעריקע אַ לאַנד, וואו מען דאַרף זיך אַליין העלפּן.“ אַפּגעאַרבעט אַ קורצע צייט און באַלד האָט זיך אויסגעלאָזט די אַרבעט, „סלעק“, און אָט בלאַנקעט ער זיך אַרום.

— וואס וועט זיין דער סוף ?

— אפּשר צוגיין צום קאַזין ? — לויפט אים דורך אַ געדאַנק —

עפעס אַפּצועסן וועט ער דאָרט קריגן.

ער האָט זיך פאַרטראַכט, זיך אויפּגעהויבן און זיך געלאָזט

גיין.

ס'איז שוין געווען פאַרנאַכט, ווען ער איז אָנגעקומען צום קאַזין. די פּרוי האָט צוגעגרייט וועטשערע. דאָס קינד, אַ מיידעלע פון אַ יאַר פינף, איז אַרומגעלאָפּן איבערן הויז און זיך געשפּילט. יצחק איז געשטאַנען אין קיך, געקוקט אפּן ברויט מיט דעם צוגעגרייטן אַפעטיטנעם פאַרשפּייז. אין זיין נאָז האָט געקיצלט דער ריח פון אַ געשמאַקן מאַלצייט, אפּן אויוון.

עס האָט אים גענאָגט אונטערן האַרץ.

די פּרוי איז אַריין אין צווייטן צימער, זיך דאַרטן פאַרזאַמט. יצחק'ן האָבן די הענט געצויגן, זיך אַליין געהויבן. ער האָט מיט די האַנט באַטאַפּט דאָס פּרישע ברויט, די ווייסע שטיקער חלה, זיין האַנט האָט זיך אַפּגעשטעלט אַף אַ שטיק אַלמע, דאַרע חלה.

עם האבן זיד דערהערט טריט. ער האָט זיך אַ צאַפּל געטאָן.
די הענט האבן אַ כאַפּ געטאָן דאָס שטיקל דאַרע חלה און אַרונטער
גערוקט אונטערן ראַק.
די פרוי האָט צוגעגרייט דעם טיש. דער קאָזין איז אָנגעקומען.
מען האָט זיך געזעצט עסן.
— נו, יצחק, וואָס שטייסטו ? קום מיטעסן — האָט אים דער
קאָזין איינגעלאָדן.
— אַ דאַנק, איד בין ניט הונגעריק.
און דער ריה פון די געשמאַקע מאַכלים האָבן אויפגעציטערט
די נאָזלעכער.
— אַ, מאַך זיך ניט נאַריש.
דאָס קינד האָט געזען אַז ער לאָזט זיך בעטן, איז זי צו צו אים
און אים גענומען שלעפּן באַם ראַק:
— אַ, קאם אַז, אַנקל, קאם אַן !
דער לויזער קנאַפּ פון ראַק האָט געגעבן אַ שפרונג אָפּ. דאָס
שטיק חלה איז אַראַפּגעפאַלן אַפּן דיל.
— לוקי, פאַ — —
אַ פאַרגליווערטע שטילקייט . . .
פון יצחק'ן איז געוואָרן אַ שטיק בליי, שווער און טעמפּ. באַלד
איז דאָס בליי צעגאנגען. ער האָט זיך אַ צאַפּל געטאָן, אַ רים געטאָן
די טיר און איז פאַרשוואונדן.

צוויי חברים

נאכן ערשטן אקט איז אין טעאטער ליכטיק געוואָרן.
ברוד האָט זיך אויפגעכאַפט ווי פון אַ חלום, די אויגן האָבן
געזשמוּרעט פון קוקן לאַנג און אַנגעשטרענגט אַף דער בינע־ראַם,
ווי ס'האַט זיך גע'חלומט אַ פרעמד לעבן. ער איז אַרויס אין דער
לאַבי פאַררויכערן.

אַ יאַרדיקער טומל האָט געקלאַפט אין די אויערן. ס'איז
געווען אַ פרעמיערע. זיינען געשטאַנען אין אַ ווינקל די קריטיקער,
האַבן געוואַרפן מיט די הענט און ווערטער און איינער האָט דעם
צווייטן געצויגן באַם לאַפּעל, באַם קנעפּל און — די צונג.
לעבן די קריטיקער איז געשטאַנען איינער מיט אַ היפּשן בייכל
און אַ שטעק, ער האָט תּמ'עוואַטע געגלאַצט מיט די אויגן, אַרונ־
טערגעכאַפט מיט די בליקן יענעם ווערטער פון מויל, און אַלע מאָל
אַ טראַכט געטאַן אַף אַ זייט.
ברוד האָט אַ שמייכל געטאַן.

— איצט וועט ער שוין וויסן וואָס צו שרייבן וועגן דער פּיעסע,
דער בייכלדיקער קריטיקער.

מיט אַמאָל האָט ער דערזען אַ באַקאַנטן פנים:
— דוכט זיך ישׂראל! — האָט ער אַ טראַכט געטאַן און זיך
אַ לאַז געטאַן פאַרביי יענעם אַ קוק צו טאַן.
ביידע אַמאָליקע חברים האָבן זיך אַרומגעכאַפט.
— וואָס מאַכסטו ?
— וואָס טוסטו ?

מען האָט זיך צערעדט וועגן אַמאָליקע פּריינט און באַקאַנטע,
זיך נאַכגעפרעגט אַף דעם, אַף יענעם. ווערטער, נעמען האָבן זיך
געוואַרפן איינס איבער סאַנדערע, זיך געפלאַכטן און געקנוילט.

א קינדערשע פרייד, א ווארימע האט האט ביידע פריינט ארום
גענומען.

דער עולם האט זיך גענומען שטופן אין טעאטער אריין, ס'איז
געווארן טונקל.

די חברים האבן געמוזט איבעררייסן דעם שמועס.
— פארגעס זשע ניט I — האט ישראל נאכגעשריען צו ברוך'ן
— זונטיק פאר „דינער“. מיר וועלן ווארטן אף דיר.
— אַלרייט I איך וועל ניט פארגעסן.

פאַרנדיק אַהיים, פון טעאטער, האט זיך ברוך דערמאנט אן
יענע יארן, ווען ער מיט ישראל'ן האבן געלעבט צוזאמען. שוין א
היפש ביסל יארן אַוועק. ער האלט נאך ווי דאן. וואו שטייט איצט
ישראל ?

ביידע זיינע געקומען פון שכני'שע שטעטלאך אין פאראליע.
יונג, סענטימענטאל און פארחלומ'ט האט מען געביינקט און גע-
הונגערט.

איז מען געווען נאנט איינער צום צווייטן.
האט מען אין איין קליין צימער געוואוינט, און אין איין בעט
געשלאפן, און איין מאַלצייט געגעסן.

זיינען ביידע געקומען שפעט אַהיים, ווען ס'איז ניט געווען צו
באַצאלן דירהיגעלט און ביידע האבן געוואנדערט איבער די גאַסן
מיט פאַרטריקנטע ליפן און געשלאנגען דורך די גרויסע פענסטער
פון די בעקערייען — דאָס דייצנדע אַפעטיטנע געבעקס.

קיון מלאכה האבן ביידע ניט געהאַט און אז מען האט זיך
געלערנט אף דעם מאַשין, איז דער קאַפּ ניט געווען דערביי, דאָס
האַרץ אודאי ניט.

און אז די מאַשין האט דאָס דערפילט, האט זי אַפגעטרייסלט
זייערע הענט פון אירע פלאַכע אַקסל און די פיס פון טרעטער.

אַלעמאַל האט זי זיך פאַר'עקשנ'ט:

— גרר... גרר... גרר I

האָט זי אָנגעשטעלט די ציין, ווי אַ צורייצטער הונט, זיך פאַר-
האַקט — און ניט פון אַרט.

און אז די מאַשין האָט געשצירעט די ציינער און זיך גע-
עקשניט, האָט שוין דער באַס אויך גענומען שצירן און מיט אַ
שטעכיקן שמייכעלע איז ער פּאָוואָליע אונטערגעגאַנגען אונטער
„יאַשקען“ (יעדן קאָליקע בעל-מלאכה האָבן זיי גערופן יאַשקע).
האָבן די שטעכיקע, הייסע בליקן געגליט דעם געבויגענעם קאַרק,
איז מען געוואָרן אומרואַיק, האָט מען איינגעגראָבן די פּאַרנעפּלמע
אויגן אין דער אַרבעט און די הענט זיינען געוואָרן לעפּיש, זיך
באַוואָיגן ווי צוגעטשעפעמע.

איז ער שוין אַרויס פון פּאַרנט, פאַר די אויגן, און דאָס פעטע
שמייכעלע האָט זיך צעשפּרייט איבערן גאַנצן פּאַרלאָפענעם לבנה-
פנים.

— יאַשקעס! מיט אַזעלכע הענט וועט איר אַרבעטן, ווען
ס'וועט קומען די ציציאַלע רעוואָלוציע.

— גייט אין דער יוניע אייערער, ציציאַליסטלאַך. זאָל אייך די
יוניע געבן אַרבעט.

קאַטשעט מען באַליידיקטע, דערנידריקטע אַרונטער די אַרבל,
די פים קענען ניט געפינען דעם ווינקל, וואו ס'היינגען די רעקלאַך,
די הענט טאַפן און די אויגען זעען ניט.

גייט מען איבער די הילצערנע, צעבראַכענע טרעפּ, וואָס וויגן
זיך באַ יעדן טראַט, צווישן די פינסטערע ווענט פון קאַרידאָר.
פון די אויגן בליצן פיינטלאַכע פאַר'סמטע פּיילן און פון די
מיילער זשיפען קללות איבער זאַטע, גלאַנציקע קעפּ.

נאָר אז מען קומט אַרויס אַף דער שטויביקער, נאָר ליכטיקער
נאַס, און די זון גיט אַ כמאַליע אין פנים אַרײַן, כאַטש מען זעט
ניט פון וואַנען זי קומט, גיט זיך אַ רים פון פאַרטריקנטע ליפּן:

— ווערן זיי גע'הרגיעט!

— אפילו שוין!

— די מינוט!

די כמארע רוקט זיך אַרונטער פון די פריער צעקרימטע פנימ
ער און מען אַטעמט אָפּ פרייער.

כאַפּט זיך ברוד צו דער קעשענע און רופט זיך אָפּ אַ פריי-
דיקער :

— ס'איז דאָ אַ קיילעכדיק ניקעלע מיט אַ פעטן בופל-אַקס,
וועט מען עסן און טרינקען און רויכערן און ס'עט נאָך בלייבן
אַ פעני אין קעשענע.

— ווי אזוי, חכם מיינער ?

— גאַנץ פשוט. פאַר דריי סענט ברויט, אַ פעני צינאַרעטלאַך,
וואַסער פון קאַלטן קראַז און ס'עט נאָך בלייבן אַ פעני.

— איד האָב עס !

— האַלט עס !

לאַזט מען זיך באַגייסטרט אַהיים, מען שמעלט זיך אונטער
אַ פיסל און מען דערלאַנגט זיך צו בוכטשעס אין די זייטן.

און אַז מ'גנב'עט זיך אַרײַן אין צימער און קיינער איז ניטאָ,
גיט ברוד אַ צערייס דאָס פאַפירענע זעקל פון ברויט, אין דער
ליינג, גיט עס אַ גלעט אָפּ, ווי אַ טישטוד, פאַרוואַרפט אַ טיכל
איבער דער האַנט, טראַגט אַרײַן צוויי גלעזער וואַסער, ציט זיך
אויס ווי אַ דינער באַ אַ מיליאַנער, גייט זיך אַראָפּ און בריינגט
אַרײַן זאַלץ און פעפער און לאַכנדיק קייט מען דאָס ברויט און מען
פאַרוופט מיט וואַסער.

נאָכן עסן ציט זיך ברוד אויס איבער דער ברייט פון בעט,
ביידע פאַרויכערן און ישראל ציט זיך אַרונטער פון בענקל און
צעשפרייט די פיס איבערן ליינג פון צימער.

און ביידע ציען מיט אַזאַ געשמאַק דעם רייד, ווי זיי וואַלטן
וועלן פאַרשלאַגן דאָס פעטקייט פון רייכן מאַלצייט . . .

ישראל'ס הויז האָט ברוד'ן אויפגענומען מיט אַ מחיה'דיקער
וואַרימקייט.

צושרט האט אים אויפגענומען דער „רעגעלע קיטשן סעט“ :
 א ווייסער טיש, ווייסע ביינקלאך און א ווייסער אייזקאסטן.
 דערנאך דער „דיינינג רום סעט“ : א שוין פאלירטער טיש, א
 שווערער בופעט, א קאבינעט-זינגער מאשין, מיט א וויקטראלע פון
 אויבן אן. דאס בארימטע קיישעלע אפן טיש מיט די קינסטלאכע
 פרוכטן מיט טויטער וואקסיקייט.
 פון לינקס, דורך צוויי צענעמענע פארהאנגען האט געמיטלאך
 ארויסגעקוקט דער בעד רום סעט, אלץ איינגעהילט אין ראָז און
 געמיטלאך-באלעבאטיש דערציילט א שטילן סוד ניט חלילה קיין
 זינדיקן, נאר אזוי באלעבאטיש, פוין.
 מען האט דערלאנגט דעם פיינעם „דינער“; פעטקייט און פלייש-
 קייט, פליישקייט און פעטקייט. ס'האט זיך געטראָגן פון טיש
 און פון אלע צימערן א שלעפערדיקע, זעטיקע ווארימקייט, וואָס
 שפארט אונטערן לעפעלע, ציט דעם קערפער, ווי מיט בליי, פון
 זעטיקער מידקייט און ציט צונויף די אויגן לערלאך זשמורענדיק.
 די וויקטראלא איז ניט אפגעשטאנען און צוגעגעבן פעטע
 אידיש-רחמנות'דיקע, זיסע הארציקייט.
 ישראל מיטן אָנגעפילטן בויד, א ברייט צעזעסענער קעגן אים
 האט דערציילט פון די „ביונעס“, ווי ס'האט זיך אָנגעהויבן און
 ס'איז אוועק . . .
 די פעטע צענאָסענע ווייב, ווי א צעפארעטער שיה-סטוארט,
 האט זיך געהאלטן אין איין קאטשען מיט אָנגעפילטע פארשוואומע-
 נע מעלער.
 יא, ער האט איצט א רייד געשעפט אף באַדוויי... עם אַרבעטן
 באַ אים א סך מענטשן.
 ווען ער, ברוד, איז געווען אין דער מלחמה, האט ער אין שאַפ
 זיך באקאנט מיט איר, מיט ענין הייסט עם, האט זי אים צוגעלערנט
 די אַרבעט. האט מען צוזאמען געאַרבעט. דער שוואַגער זיינער,
 אַ ביונעס-מאַן מיט „עקספירענץ“ האט אים געהאלפן אַרײן אין
 „ביונעס“ און איצט איז ער אַלרייט, ס'פעלט אים חלילה, גאַרניט.

ברוד'ן האָט די געמיטלאַכע וואַרימקייט, זעטיקייט, געשפּאַרט אונטערן האַרצן, ווי ער וואַלט זיך איבערנעפרעסן מיט אַ סך זיס-קייטן. ער האָט געפילט זיך אַ ריס צו טאָן און אָפּאטעמען אַף דער פרייער לופט.

ישראל האָט אָבער געהאַלטן אין איין רעדן ביזנעס און ביזנעס. און וואָס מער ישראל האָט גערעדט, אַלץ מער האָט ער זיך דערווייטערט פון ברוד'ן.

אַ ווייטער מהלך האָט זיי ביידע צעטיילט.

ברוד האָט געקוקט אַף אים, געוואַלט אים דורכדרינגען: איז דאָס דער אַמאָליקער ישראל, וועלכער האָט זיך געהאַלטן פאַר אַן אַנאַרכיסט און צוזאַמען מיט אים גע'חלומ'ט צו זען די וועלט אַ פרייע אַן אַנדערשדיקע ?

וואו זיינען אַהינגעקומען זיינע אַמאָליקע חלומות ?

ער האָט באַטראַכט די צימערן מיט די „סעטס“, ישראל'ן, דאָס ווייב זיינס, זיך דערמאַנט אַן אַמאָליקע יאָרן און אים באַדויערט.

ס'האָט אים וויי געטאָן דאָס האַרץ אַף זיין פאַרפרעמדטן חבר.

— און דו ביסט טאַקע געוואָרן אַ שרייבער און קעמפּסט נאָך אַלץ ? — האָט אים ישראל איבערגעשלאָגן דאָס טראַכטן — כ'זע אָפּט דיינע זאכן. ניטאָ קיין צייט צו לייענען.

— אַט, מען שרייבט — האָט ברוד אַוועקגעמאַכט מיט דער האַנט ניט וועלנדיק רעדן וועגן דעם.

דער שמועס האָט זיך שוין ניט געבונדן.

ס'האַבן גערעדט צוויי ווייטע, פרעמדע מענטשן.

ברוד איז אַרויס מיט אַ טרויעריק געמיט. געוואַרמט אין האַרצן זיין רחמנות צו ישראל'ן און באַדויערט זיין פאַרלאָרענעם חבר, וואָס איז אַזוי פאַראַרימט געוואָרן מיט זיין רייכקייט . . .

ווייסע פרייד

דער שניי איז געפאלן. ווייס-בלוי האָט געבלענדט פון אלץ ארום. אַ ווייסע האָט זיך די גאָס געיווּט-טוב'ט אין גאָלדיקייט. דעכער האָבן געבלישצט און גאָלדענע רענדלאַך זיינען געפאלן מיט דימענטענע שפּריצלעך אויף זילבערנע טאַצן.

קינדער-שליטלאַך האָבן געשניטן מיט צוויי שאַרפּן דעם סקריי פּענדיקן שניי, קינדערשע געלעכטער האָט יונגער און לעבעדיקער געמאַכט די ווייס-בלענענדיקע גאָס. און יונגע ביימלאַך האָבן געציטערט מיט ווייסן ווינטערדיקן צווייט.

גאָלד האָט זיך אַרומגעדרייט באַ זיך אין צימער, אן אויס-געפּוצטער, געגלעט מיט דער האַנט די גלאַט פּאַרקאמטע האָר: דערפּילנדיק די גלאַנציקע גלאַטקייט און זיידענע ווייבקייט פון די האַר, האָט ער זיי גענומען צערטלען איידעלער, קוים זיי אָנגערירט מיט די פינגער, ווי ער וואַלט צערטלען דאָס צאַרטע פנים פון אַ יונגער מיידל. ער איז אַ פאַר מאָל פאַרבייגעגאַנגען דעם שפּיגל, זיך אַ דריי געטאַן איבערן בחור'שען אָפּגעלאָזטן צימער און אַ טראַכט געטאַן, אַז אַזא שיינער און אויפגעפּוצטער, ווי ער איז איצט, האָט ער באַדאַרפט ערניץ ניין. זיין אין געזעלשאַפט און זיך באַקאַנען מיט אַ פאַר מיידלאַך.

— ווי לאַנג נאָך זיך אַרומדרייען אַ פרעמדער? שבת און זונטיק קאַן מען דאָר אויסגיין פון ביינקשאַפט, אָט אין אַזא שיינעם טאַג ווי היינט, איז דאָך אַ מחיה צו שפּאַצירן מיט אַ שיין מיידל, וואָס האָט דיך לייב.

ער גייט צו צום פענצטער. פון זיין אַטעם גיט זיך אַ צי איבער דער שויב אַ בלויער הויך. די האַנט הויבט זיך אויף, און אַ פינגער נעמט זיך דרייען אָפּ אָנגעהויבנקעטן פענצטער: סטעלאַ. ער פאַר'חלומ'ט זיך.

. . . דאס דאָרף איז אינגאנצן פאָרזונקען אין שניי, האַלבע הייזלאַד קוקן אַרויס פאַר'חלומ'טע אין אַ לאַנגן דרימל. ווי קינדערשע ווייסע קעפּלאַך. ווייסע שטילקייט. אַ פּולע רונדע לבנה שווימט אין בלויער-ווייסקייט און דינע בלייכע שטראַלן פּאַלן אַף אַלץ אַרום.

ער און סטעלאַ — בלאַנדע האָר, בלויע אויגן און ווייסע לאַכנ-דיקע ציין — זיצן ביידע אין שליטן, איינגעוואַרעמט איינער אין אַנדערן. גלעקלגעקלאַנג פון ווייטע, פרעמדע ווייסע וועלטן, אַזוי דין און פאַר'חלומ'ט — דזשין — דזשין — דזשין! און דאָס שליטל — פּייל פון בויגן, ווי אַ שיפל אַף רואיקן וואַסער. ווייס-קייט, ווייסקייט אַף מייַלן אַרום. פון בלענדנדיקער ווייסקייט פינקלען שטערן אַף דער ווייסער ערד.

און סטעלאַ טוליעט זיך נענטער, נענטער.

— קאַלט — זאַגט זי.

און ער פּילט ווי זי לייגט אַריין איר הענטל אין דער לינקער קעשענע פון זיין וואַרימען מאַנטל. נעמט ער איבער די בייטש מיט די לייצעס אין דער רעכטער האַנט און די לינקע ציט זיך צו דער קעשענע. ביידע הענט באַגעגענען זיך, שטילער ציטער. צאַרטע ציטרנדיקע פינגער פאַרפּלעכטן זיך, האַנטפּלאַך צו האַנטפּלאַך טוליעט זיך, רייסן זיך, ווילן אַריין איינס און צווייטן און ווילן ווערן איינס. ציטערט אויף דאָס בלוט אין די הענט און הייסע שטראַמען צעניסן זיך איבער די יונגע קערפּערס. קערפּערס שטייפן זיך אָן, ווערן ציטערדיק.

אויגן — שוואַרצע מיט בלויע באַגעגענען זיך. שטילע, פאַר-ביינקטע קוקן זיי און שטומען — און רעדן אַזוי פּיל. הערצער פאַרנייען זיך און שמעלצן זיך.

טראַכטן ביידע ניט, ווייסן ביידע ניט און גיבן זיך אַ צי און

ליפּן זוכן ליפּן.

די לבנה איז אַזוי צאַרט און פאַר'חלומ'ט און שטערן פינקלען אַף ווייסער ערד. די וועלט האָט זיך איבערגעדרייט און דער

הימל ליגט איצט פון אונטען מיט זיינע כשופ'דיקע שטערן —
מיטאמאל — א קער איבער און ביידע, פארפלאַנטערט אין די
שווערע ווינטער-קליידער קאטשען זיך איבערן שניי.

— כא, כא, כא !

— כא, כא, כא !

און דאס געלעכטער קלינגט אין דער ווייסער נאַכט, ווי ס'האַבן
פריער געקלונגען די גלעקלאַך אויפן פערד.

— כא, כא ! — גיי ווייס אַז דער ווייסער שניי האָט פאַרדעקט

אַ גרוב אונטער זיך.

— כא, כא, כא !

— כא, כא, כא !

— דזין — דזין — דזין !

נאַלד כאַפט זיך אויף און לויפט עפענען די טיר. אפן ווען:
שלאַגט ער זיך אָן, און די נאַקעטע עלנבויגנס פון זיין בעל-הבית'מעס
מיידל, וואָס איז פון ערגעץ אָנגעפלוין און לויפט אויך צום טיר.

די טיר עפנט זיך און ס'קומט אַרײַן דער מיידעל'ס „באָי“
גיט זי זיך אַ כאַפּ און אַ חנ'דל :

— אַ העלאָ סעם !

נעמט אים אונטערן ארעם און ביידע פארשווינדן.

נאַלד קערט זיך אום און ס'דוכט זיך אים, אַז ער האָט נאָר

וואָס עפעס פאַרלוירן.

צוריקקומענדיק אין צימער, דערמאַנט ער זיך אין דעם, וואָס

ער האָט נאָר וואָס גע'חלומ'ט.

ער בלייבט שטיין אַ וויילע פאַרטראַכט און מיט אַמאַל לעבט

ער אויף און גיט כמעט אַ שריי אויס :

— עט, איד וויל זיך נאָר גיין גליטשן !

אַ פאַרגליווערטער ליגט דער טייד נעבן הויכן באַרג פון גרויסן

פאַרק. אַלץ אַרום איז ווייס. ציטערט מיט ווינטער. אַרום און

אַרום היינגען די עלעקטרישע לאַמפּן, גיבן צו עפעס פאַרכשופ'די-

קעס, וואַרפנדיק שטראַלן איבער ווייס-צעצווײטע בוימלאַך.

חברה יאגנט זיך אין ווייסע סוועטערס מיט פארשפיצטע קעפּ-
קעס, שניידט מיט שארפע שטאַלענע גליטשערס דאָס אייז און
דרייען זיך אין ראָד. באַקן רויטלען זיך, בלוטן צעוואַרעמען זיך
און יוגנט שפּריצט מיט לעבן.

גאַלד איז פּאַרכאַפּט געוואָרן, האָט זיך אַ וויילע פּאַרטראַכט.
מיט אַמאַל האָט זיך אַ פּריידיקייט צעגאַסן איבער זיין קערפּער.
ער האָט פּלינק, מיט איין שפּרונג אַריבערגעטאַנצט דעם פּאַרקאַן,
אַנגעטאַן די גליטשערס און מיט שוואונג זיך אַ לאַז געטאַן איבערן
אייז. די הענט צעשפּרייט, האַרץ און פנים אָפּן קעגן נאַכטיקן
פּראַסט.

— או — או I — האָבן זיך מיירלאַך איבערגעקוויטשעט.
אַ לעבעדיקע לוסטיקייט האָט זיך צעלאָזט איבערן גליטש.
ער האָט מיט דעם רעכטן פּוס אַ דריי געטאַן איבער דעם
לינקן, זיך געדרייט אין אַ קרייז, אַ מיידל האָט זיך אַ לאַז געטאַן
דורך אים, זיך אַנגעשלאָגן און אַ בויג געטאַן זיך הינטער-
וויילעכטס, אַט אַט פּאַלט זי; ער האָט זי געוואָלט אַ כאַפּ טאַף
האָבן זיך ביידע אויסגעגליטשט און אַ זעץ געטאַן אפּן אייז.
אַלע אַרומיקע האָבן אויסגעשאַסן אַ געלעכטער. ביידע האָבן
זיך אויפגעזעצט, זיך אַנגעקוקט און זיך צעלאַכט.
ער האָט זיך אויפגעהויבן, זי צוגעפירט צום ברעג פון גליטש
און זיך אוועקגעזעצט אַף דער באַנק. דער עלעקטרישער לאַמפּ
האָט זיי באַשאַטן מיט ראַז ליכט. אין ווייסן סוועטער און אין
קעפּקע מיט רויטן שאַל, ה'עוודיק פּאַרוואַרפן אַרום האַלז, האָט זי
אויסגעזען וואונדערלאַך שיינ. באַ גאַלד'ן האָבן זיך די אויגן ווייט
צעעפנט.

— מיין נאַמען איז יעקב גאַלד, און אייערער?
— ליזי ראַטשטיין, עס פרייט מיד אייד צו קענען.
און ביידע האָבן זיך הילכיק צעלאַכט.
האָט מען זיך דורכגעוואַרפן מיט ווערטער. געזעסן אַביסל,
דערנאָך האַנט אין האַנט געשלאָסן זיך אוועקגעלאָזט אפּן גליטש.

נאלד האט זיך צעווארעמט, זיך דערפרישט, אויפגעלעבט און איז געווארן פלינק, אינגליש.

א פייף פון פאליסמאן האט דורכגעגרילצט די ווייסע ווינטער-נאכט און אלע האבן זיך א לאז געטאן צום ברעג. די עלעקטרישע ליכט האט זיך אויסגעלאשן.

נאלד האט לילי'ן געהאלפן אויסטן די גליטשערס און זי איינגעלאדן אה א שפאציר:

— איצט אין אזא ווייסע נאכט, ווען אלע וועגן אין פארק זיינען אליין, פון קיינעם ניט באטראטן, איז א מיהה צו שפאצירן.

— יא, — האט לילי געענטפערט באגייסטערט — איך האב טאקע ליב צו גיין אה נאך ניט געטראטענעם שניי און זיך צוהערן צום סקריפען פון אונטער די טריט.

זיי האבן זיך אוועקגעלאזט אה א שטילן ווייסן וועג.

נאלד האט זיך געשפילט מיט אירע ווייסע פינגער, געפילט די פיינע ווייסקייט און זיין הארץ איז געוואקסן אין אים. ס'האט זיך אים געוואלט, אז די נאכט זאל געדויערן אז אייביקייט.

ביידע האבן זיך געפילט גליקלאך און געפלאפלט ווי קינדער.

שפעט אין דער נאכט האט ער זי אפגעפירט אהיים.

— קומט אמאל ארויף — האט זי אים איינגעלאדן.

— ווען?

— ווען איר ווילט — האט זי שעמעוודיק געענטפערט.

— טרעפן מיר זיך מיטוואך?

— זאל זיין מיטוואך.

— גוט, א גוטע נאכט.

— א גוטע נאכט.

נאלד האט נאכגעקוקט, ווי זי לויפט ארויף די שטיגן. אין מיטן לויפן האט זי זיך אפגעשטעלט, זיך אומגעקוקט, דערזען, אז ער שטייט נאך, האט זי א שמייכל געטאן און איז פארשוואונדן.

גאלד האָט געוואַלט פאַרוואַרפֿן די גליטשערס איבערן אַקסל,
האָט ער דערזען, אַז ער האָט אירע גליטשערס אויך, האָט ער אַ
שמייכל געמאַן.

— מיטוואָך אָוונט.

אַ פּריידיקער האָט ער זיך געלאָזט אַהיים. פון אונטער זיינע
טריט האָט דער שניי אויסגעסקריפעט אַ פּריילאָד ליד אין דער
בלענדנדיקער נאַכט אַריין.

רב אלתר שוחט

גאנץ פרי, קריכט רב אלתר ארונטער פון געלעגער. שלאפן, שלאפט ער שוין ניט פון פארטאג נאך. ער דרייט זיך פון איין זייט אף דער צווייטער דרימלט און חלומ'ט ווי אין א נעבל אזעלכע מאדנע חלומות, נאך שלאפן קאן ער ניט. נאך צו וואס וועט ער אויפשטיין? ליגט ער און ליגט. וואס וועט ער אויסליגן? שטייט ער אויף, גיסט אפ נעגל-וואסער, רעדט זיך דורך מיט דער אל-טיטשקער, וואשט זיך אפ, און וויל כאפן טלית און תפילין און אריינלייפן אין בית-המדרש אפדאווענען אין מנין, כאפט ער זיך, אז היינט איז דאנערשטיק און אז דער באס האט אים פארזאגט ער זאל קומען פרי, די „קאסטימער“ וועלן רייסן שטיקער.

כאפט ער ארויף אף גיך טלית און תפילין. כאפט דאס דאך ווענען און אז ער שמעלט זיך אוועק שמונה עשרה, ווערט ער מבלבל פון די טרויעריקע מחשבות וואס קריכן אים אין קאפ אריין. אין מח פארפלאגטערט זיך א קנויל און עס נעמט א לאנגע צייט ביז ער פלאגטערט זיך ארויס.

ער וואלט געוואלט סיזאל נאך זיין פרי, זייער פרי, ער זאל זיך אזוי פאוואליע דאווענען און דאווענען און דער זייגער זאל זיינע ווייזערס קיינמאל צו זיבן ניט צו רוקן. און ער זאל קיינמאל אין „טשיקן מארקעט“ ניט דארפן גיין.

— אוי, רבוננו של עולם, טאטע זיסער! זיפצט ער אפ, ווען ער גייט אויס די שמונה עשרה.

ער זופט אין איילעניש דאס גלעזל ווארעמס.

— אוי, גאטעניו! אד אלטע, אלטע, גאט זאל אונז נאך ניט

שטראפן. איך פארזינדיק זיך קעגן אים.

ווישט די אלטע אפ א טרער:

— פאר וואס אלתר, פאר וואס זאל ער אונז שטראפן? ווייניק האט ער אונז געשטראפט? פארווארפן געווארן אין א פרעמד לאנד. צווישן פרעמדע מענשן, עלנד, און א קינד, און א רינד, פאר וואס אלתר, פאר וואס זאל ער אונז שטראפן?

— אבער, אלטע, מיין קאפ ארבעט שוין ניט אזוי קלאר, און די האנט ציטערט, וויל גלייך ניט שטיין, און ער, דער „כאס“, ס'איז דאך ניט אונזער בעל טאקסע ר' לייבעלע, א איד א ירא שמים, מיט דרך ארץ, דאס איז דאך א פראטער נפש, ער טרייבט אונטער: „האריאפ“, רב אלתר. איד פיל זיך ווי א משרת-אינגל. אד, גאטעניו, דערלעבט!

נאך דער זייגער שטייט ניט, ווי אף להכעים לויפט ער.

— א גוטן טאג.

— גיי געזונטערהייט!

ער ניט א פיר מיט דער האנט איבער דער מזוזה, קושט די האנט און איילט זיך ארונטער די שטיגן.

איידער רב אלתר עפנט נאך דאס קעסטל ארויסצונעמען דעם חלה, יאנט מען אים שוין אונטער.

ער כאפט אף שנעל אפ די ברכה „על השחיטה“ און נעמט קוילען.

א געזונטער יונג רייסט אויף די שטייגן, כאפט צו דריי הינער אין ביידע הענט און שטופט זיי אונטער איינציקווייס רב אלתר'ן. די עופות מאכן און א געוואלד, פון אלע זייטן הויבט זיך אף א טומל און ארום שטייען די ווייבער און לארמען צוזאמען מיט די עופות.

דער אלטער שוחט שטייט איבער און אייזערן פאס, קוילעט און ווארפט אריין די עופות. אין צווייטן צימער פון אונטן שטייט דער בעל-הבית מיט א מעסער און שניידט עופות פאר די גוי'אישע קונים, ס'וואקסט בא אים דאס פאס, דאס עוף גיט אפילו קיין פיפס ניט.

רב אלתר כאפט צוריק א געקוילעטע היין פון פאס און מיטן גראָבן פינגער נעמט ער אַרויסקוועטשן דעם קנה מיטן ושמ... פאלט אָן אַף אים דער יונג, וואָס וואָרט אָן אומגעדולדיקער מיט עופות אין ביידע הענט:

— קאם אָן, „פאַפּ“! די קאָסטימער רייסן שטיקער.

— שעיק עי לעג, פאַפּ!

רב אלתר ווערט צעטומלט, אַ היץ שלאָגט אים אַרויס אַפן קערפער. די הענט הויבן אים אָן ציטערן, מעכאניש שניידט ער איין העלול נאָכן צווייטן ביז דאָס אייזערן פאַס פילט זיך אָן מיט אַ ווערד.

אַ די קאָסטימערס צעגייען זיך און ס'איז דאָ אַ שטיקל ליי-דיקע צייט, ווישט ער אָפּ דעם חלף אָן דעם פאַרבלוטיקטן כאַלאַט, כאַפט ננב'יש אַ קוק אין אונטערשטן צימערל, וואו דער באָס שטייט און „שניידט“, כאַפט שנעל אוועק דעם קאַפּ. און לאָזט זיך אַ מידער, אַ פאַרמאָטערטער אַראַפּ אַף אַ בענקל.

ער פאַררייט אַ ציגאַר טיטון. ציט שטאַרק דעם רויך אַריין, לאָזט אַרויס גאַנצע וואַלקנס און שאַקלט מיטן קאַפּ.

— אד! אד!

מיט דעם דאָזיקן: אד, אד! דריקט ער אויס אַלעס, אַלעס וואָס ס'ליגט אים אַפן האַרצן.

— אד! אד! איבערגעקומען. רב אלתר שוחט — מיט אַ „באָס“, „האַרי-אַפּ“, „פאַפּ“.

געהאַט באַ זיך אין שטעטל די חזקה פאַר יאָרן און יאָרן. געהאַט אַ שיינע הויז אַ שיינעם נאָמען. געשטאַנען אין שעכט-הויז אין אַ געראַמען גרויסן צימער, אַ האַלב פאַרצאַמט מיט שטאַץ-כעטן.

ווער האָט געקענט צו אים צוקומען? אַ באַזונדער, הינטער טיר פאַר די בעל-הבית'טעם, מען האָט אים דערלאָנגט דאָס קוויטל און דאָס עוף דורך די שטאַכעטן.

— זייט אזוי גוט, רב אלתר. איך האָב געלאָזט דאָס קינד
אַליין אין הויז, ס'וועט צעריסן ווערן פון וויינען.

און אין פרייער צייט איז ער זיך אַריינגעגאַנגען צו זיך אין
שטיבל, אָנגעוואַרעמט זיך באַם אויוון, געטרונקען אַ גלעזל וואַרעמס.
געכאַפט אַ שמועס, מיט ר' לייבלען דעם בעל טאַקסע. אַ טייערער
איד געווען, אַמאָל איז אַריינגעקומען דער רב אָדער אַן אַנדערער פון
די פּני.

און אין בויען! די קצבים האָבן פאַר אים געהאַט דעם גרעסטן
דרדראַרץ, געוואוסט, אַז אַף אַ סירחא איז קיינער צו אים ניט
גלייך, אפילו די שוחטים האָבן פאַר אים דרדראַרץ געהאַט. געווען
אַ מומחה.

די וועלט מלחמה האָט דאָס גאַנצע שטעטל פאַרוויסט. באַלד,
באַלד אין אָנהויב, גאַנצע קהילה צעטריבן. קיין איד ניט פאַר-
בליבן. וואָס מיר חזקה. אַז ס'איז קיין איריש נפש ניטאָ. זיך
באַהאַלטן ביז דער לעצטער מינוט. הויל און נאַקעט אַרויס. ממש
נאַקעט. ער וועט עס קיינמאָל ניט פאַרגעסן, פאַרטאָג אין קעלט פון
הויז אַרויסגעטריבן. נאַקעט און באַרוועס מיט אַ קאַלדרע זיך
אַרומגעוויקלט און געלאָפּן.

לאַנדסלייט האָבן זיך מרחם געווען, אים אַרויסגענומען אַהער.

— בעסער ניט געווען געקומען — טראַכט ער פאַר זיך. דאָרט
פאַרבלייבן ערגיץ וואו צווישן אירן. אַבער וואו? ניין, קיין אַנדער
ברירה ניט געווען.

פאַרנאַכט אַז ער גייט אַהיים, כאַפט ער זיך אַריין אין דער
נאַענטער שול אַף אַ מנחה און מעריב. נאָר זיינע מחשבות גיבן
אים ניט קיין רו.

— אפשר אינגנצן אויפגעבן? איד האָב מורא, אַז איך טאָר
ניט, איד טאָר ניט!

— אַ גאַנצן טאָג שניידן, אַט ווי מען שניידט קעפּלאַך קרויט.
אין מיטן טראַכטן בליצט אים אין מח אויף אַ בילד.

כמעט יעדן דאָנערשטיק פֿלעגט צו אים קומען רב אלתר יאָר־
שעווער, אַ איד אַ בטלן פון זיין בית המדרש. ער פֿלעגט קומען
מכסה זיין דאָס בלוט פון די עופות. איין מאָל אַ וואָך פֿלעגט ער
קומען פֿאַרדינען די מצוה, אַ חזקה שוין געהאַט.
ווען אלתר יארשעווער זאָל וויסן אָפּ וואָס אַלְתֶּר שוחט איז
איבערגעקומען.

און צו דעם אַלעם — די הענט, די הענט — דער חלף ציטערט.
— איז וואָס זשע זאָל איד טאָן, האָ? פֿרעגט ער זיך אַליין —
זיך אַוועקלייגן מיט דער אַלטיטשקער און אויסגיין — דאָס מיינט
דאָך שוין גאָר... גאָט זאָל מיך שומר ומציל זיין.
באָ דער וועטשערע חזרט זיך איבער כמעט דאָס זעלביקע ווי אין
דער פֿרי.

— וואָס טוט מען, אַלְטע?

— גאָט וועט ניט פֿאַרלאָזן. ער שפּייזט דאָך יעדן ווערימל. —
ענטפֿערט זי מיט אַ תּחינה־דיקן ניגון.
— איד פֿאַרזינדיק זיך, אַלְטע...
— זעסט, דער לעפל קען זיך ניט האַלטן אין האַנט, האָרי אָפּ,
האָרי אָפּ, פּאַפּ!

גאָט וועט מוחל זיין, ער איז אַן אל רחום...

בלייבן ביידע פֿאַרזונקען אין טרויעריקע מחשבות.

דאָס געזפֿלעמל ציט זיך און ציטערט איבער זיי און שיפֿעט
ווי אַ שלאַנג...

צווי וואס האבן זיך צעטיילט

צווי זיינען זיי געווען.

פריער צוויי — באזונדער. דערנאך צוויי אינאיינעם, און

דערנאך...

צוויי וואס האבן זיך צעטיילט.

די ערשטע איז געקומען קיין אמעריקע ראזי. געקומען צו א מומע, געארבעט אין פאבריק בא פרויען-קליידער און אין די פארנאכטן און ריטעג זיך געפילט אן עלנדע און געבענקט נאך א גאנצן פריינט.

שפעטער איז געקומען פעני, געקומען צו א שוועסטער, גער ארבעט בא דער זעלבער ארבעט וואס ראזי און געפילט דאס זעלבע וואס ראזי.

ביידע האבן זיך געטראפן אין איין פאבריק, מיטאג צייט, זיצנדיק באס פענסטער און עסנדיק דעם טרוקענעם מאלצייט האט מען זיך באקענט און צערערט. האט מען אויסגעפונען, אז מען וואוינט ניט ווייט איינער פון צווייטן און אפגעמאכט זיך צו טרעפן שבת נאך דער ארבעט.

אזוי איז די פריינשאפט געשלאסן געווארן.

שבת האבן זיך ביידע אויסגעפוצט, ווי זיי וואלטן זיך דארפן באגעגענען מיט זייערע הארציקסטע געליבטע.

ביידע מיט דער שיינענדיקער יוגנט אף זייערע פנימ'ער און קערפערס. ראזי א שווארצע מיט לעבעדיקע (פייערדיקע אויגן, מיט א ראזן קאליר אף די באקן. פעני, א בלאסע מיט א לאנגלאך פנים און בלויע פאר'חלומ'טע אויגן.

און דער קנופ פון פריינטשאפט האט זיך געשטארקט און פעסטער געווארן פון וואך צו וואך, פון חודש צו חודש און פון יאר צו יאר.

ביידע האָבן אָנגענומען די זעלבע מאניערן, זיך אויסגעגלייכט, זיך גענייט די זעלבע קליידער, פאַרקעמט גלייך די האָר, געהאַט די זעלבע געדאַנקען, גע'חלומ'ט די זעלבע חלומות. זיך צענויפֿ'געגאַסן, זיך אויסגעפורמט און כמעט איינס געוואָרן.

און אַז ס'איז געקומען שבת נאָך דער אַרבעט איז מען אַהיים געלאָפֿן, זיך אַרומגעוואַשן, אויסגעפּוצט און געוואַרט איינע אַף דער צווייטער און זיך געטראָפֿן אין מיטן וועג. און איז איינע ניט געקומען צו דער מינוט איז מען געוואָרן אומרואַיק, טעלעפּאָנירט, געזוכט און, אַז מען מען האָט זיך דערנאָך געטראָפֿן, האָט מען זיך געבייזערט, פּאַרוואַרף געמאַכט : ווי אַ געליבטע מאַכט פּאַר-וואַרף אַ געליבטן, אָדער אַ מוטער אַ קינד, וועלכעס האָט זיך פּאַרשפּעטיקט און אומרואַיק געמאַכט די מאַמען. דערנאָך האָט מען זיך איבערגעבעטן און פּאַרגעסן.

אַז ס'האַט זיך אונטערגערוקט אַ בחור, האָט ער זיך קיין עצה ניט געקענט געבן. געוואָרן אומבאַהאַלפֿן און ניט געוואוסט ווי זיך צו האַלטן.

?

ראַזי איז געווען מיט אַ פּאַר יאָר עלטער, געקוקט אַף יעדן בחור מיט אַ שטרענגן בליק און זיך אָפּגעטרייסלט פֿון אַ מענערשע האַנט-באַרירונג ווי אַ פּרומער איד פֿון חוּזר.

פעני איז געווען אַ שטילערע, אַ מילדע, האָט אָבער גערעדט וועגן מענער מיט דיזעלבע ווערטער וואָס ראַזי — כאַטש די אויגן זיינן געווען מילדער, ניט אַזוי שטרענג ווי ראַזי'ס, און די האַנד-לונגען זיינען געווען קעגן אירע געפילן.

דער בחור וואָס האָט זיך דערנענטערט צו פעני'ן, האָט זיך שטאַרק געהיט פּאַר ראַזי'ס בליק, געוואַלט בעטן פעני'ן זיך צו טרעפֿן אַליין, געפילט אָבער, אַז ס'איז שווער זיי צו שיידן — האָט ער זיך אָפּגערוקט און זיך מער ניט געוויזן.

ראַזי'ס שטרענגקייט האָט פּאַרטריבן יעדע בחור'שע מחשבה צוצוקומען צו פעני'ן.

אמאל האט זיך צוגעשארט א בחור, א געוואנטער, א דיפלאך-מאט, איז ער געווארן גוט צו ראז'ן, זיך געהאלטן ווי א סטאטיק, געבראכט איר בלומען, געמאכט קאמפלימענטן, און אזוי אף א סטראטעגישן אופן, זיך צוזאמענגערעדט מיט פעני'ן און אויסגע-דונגען בא איר א „טרעפעניש“ אף שבת נאך דער ארבעט.

פעני האט זיך געפילט א זינדיקע יענעם טאג. האט אבער ניט געקענט ביישטיין דעם נסיון.

האט איר ראזי געפעלט, זי האט זיך געפילט אומרואיק. ניט געקענט באשטימען בא זיך א מיינונג וועגן בחור און ענדלאך גע-בעטן באם בחור, אז מארגן זאל מען אויך איינלארן ראז'ן.

דעם זונטיקדיקן טאג האט זיך דער בחור געפילט אומרואיק, זיך ניט געקענט פריי האלטן. ראז'ס בליקן האבן אים געפענטעט. ער האט געמוזט מער יוצא זיין קעגן ראז'ן ווי קעגן פעני'ן.

איז ער פארשוואונדן און זיך מער ניט געוויזן

פעני האט געבענקט און געשוויגן.

איז אוועק א יאר און נאך א יאר.

יארן גייען ניט צוריק און מיידלאך ווערן עלטער.

האבן קרובים פון ביידע צדדים, אָנגעהויבן דערשמעקן דאָס

געפאר און מען האט גענומען ארבעטן אף ביידע זייטן.

— וואס וועט זיין דער סוף? ...

— איר וועט קיינמאל צו קיין תכלית ניט קומען.

איבערהויפט האט פעני'ס שוועסטער אָנגעהויבן איר דעהנין

די יארן.

און אז דער פארשוואונדענער בחור איז ווי דורך א נס צוריק

געקומען, האט פעני אָנגעהויבן „אויסגיין“ מיט אים.

געבענקט נאך ראז'ן, זיך געפילט ווי א פארברעכער. נאך

אונטער א האגל פון דער שוועסטער'ס רייד איז זי געגאנגען.

נאך פאר ראז'ן האט זי זיך מורא געהאט צו ווייזן, זיך געשעמט.

און אז ס'איז אוועק עטלאכע חדשים — האט זי שוין ניט געוואנט

אפילו זי צו אפרופן. מורא געהאט.

פעני האָט חתונה געהאַט. זיך אַרויסגעקליבן אין אַ ווייטע געגנט. זיך איינגעריכט אַ שיינע הויז מיט „רעגעלע סעטס“ מיטן גאַנצן קלאַפּער געצייג, ווי אין אַלע אַמעריקאַנער אידישע הייזער. אַמאַל פּלעגט ראַזי צוקומען. אַרומגעקוקט דאָס מעבל, די צימערן, געגעבן עצות און געקוקט...

פעני האָט אין איר געגנווארט ניט געקענט אויפהויבן די אויגן... מיט גרינע פייערלאַך אין די אויגן האָט ראַזי אַלעס באַטראַכט... — ביזט דאָך געוואָרן אַ רעגעלע מאַדאַם, פעני! שוין און געזונט, לעבסט זיך ווי אַ קעניגין, ס'פּעלט דיר גאָר ניט.

פעני האָט מיט אַ פאַר'גנב'עטן בליק, געזען די קנאה־פּיערלאַך אין אירע אויגן, און זי באַדויערט.

באַם אוועקגיין האָט מען זיך צעקושט. פעני האָט זי געבעטן קומען אָפּטער, און אין האַרצן געבעטן אַז זי זאָל שוין מער ניט קומען.

אַ קינד איז געקומען.

אַ שיינער זוניקער טאָג געווען. פעני איז געשטאַנען לעבן שוין געפלאַכטענעם „קינדער־וועגעלע“ מיטן בלויען צודעק און זיך גע־שפּילט מיטן קינד, וואָס האָט זיך געריבן די יאַסלעס מיט אַ ביינער־דיק בייגעלע. און אומגעריכט:

— העלאָו פעני!

ראַזי איז געשטאַנען לעבן איר. מיט בלויע זעקלאַך אונטער די אויגן און אַ צעקנייטשט פנים.

ביידע חברטעס האָבן זיך אָנגעקוקט.

און שווער איז געווען איינע די צווייטע צו פאַרטראַגן.

ראַזי האָט ניט געקענט פאַרטראַגן דאָס גרויסע גליק וואָס שיינט אַרונטער פון פעני'ן.

און פעני האָט ניט געקענט פאַרטראַגן דעם גרויסן עלענדר, דעם צער פון ראַזי'ס אויגן.

מען האָט זיך אָנגעהויבן אויסמיידן.

אז מען האט זיך באגעגנט אין גאס, האט מען זיך געמאכט ניט
זענדיק.

שווער געווען פאר ביידע זיך צו באגעגענען.
איז זיך פעני מיטן קינדער וועגעלע מיט פרייד אוועק אין
אין זייט, און ראזי מיט איר עלנר אין א צווייטער.
אזוי האבן זיך די צוויי צעטיילט.

שׁוֹת פִּיִּם

דוד האָט זיך אַרומגעדרײט צווישן די שעפּער פון פּרויען-
קליידער, געריסן דעם קאַפּ אָפּ אַלע זײַטן און געזוכט אַ שילדל
וואו מען נױטיקט זיך אין אַרבעטער.
מער לײדן האָט ער שוין נײַט געקענט. דער לעצטער סענט
איז אַוועק.

האַט ער מיט אַ פּלאַטערדיק האַרץ געדרייט דעם קאַפּ.
אָפּ אײַן אײַזערנער טיר פון אַ הויכן שוואַרצן מויער האָט
ער דערזען אַ הויכענדיק שילדל „אפּערוויטאַרס וואנטער“.
דאָס האַרץ האָט גענומען קלאַפּן האַסטיקער. ער האָט זיך
געשראַקן. ער האָט זיך נײַט געפילט זיכער, ער האָט געוואוסט,
אַז ער איז נאָך נײַט קײן ערפאַרענער אַרבעטער, עס איז אים שווער
בייצוקומען דעם מאַשין און די אַרבעט, ער האָט אָבער געפילט,
אַז ער מוז איצט עפעס קריגן — מער קײן הלוואות קען ער שוין
נײַט מאַכן.

אונזיכער איז ער אַרײַן אין „עלעוויטאַר“ אַ הויב, אַזש
דער אַטעם האָט אים פאַרכאַפּט, די טיר האָט זיך אויפגערוקט,
צוגענאַקט און ער האָט זיך דערפילט, ווי אײנער וואָס מען האָט
אים פון ערגײץ אַרויסגעוואַרפן און פאַרהאַקט די טיר הינטער
אים.

ער איז געשטאַנען אַ פאַרלױרענער און געוואַרט.
ס'איז אַרויס פון הינטער אַ הילצערנעם ווענטל, אַ קלײן
פאַרשויןדל מיט אַ פנים וואָס האָט זיך דאַכט זיך קײנמאָל נײַט
אַ רײד געטאָן צום שמײכלען. דאָס פאַרשויןדל האָט אים באַטראַכט
פון אויבן ביז אַרונטער, געהײסן אים אויסטאָן דעם מאַנטל און
אַנגעוויזן אַ מאַשין.

ניט זיכער האָט זיך דוד אוועקגעזעצט באַם מאַשין, זיך אַרומ-
געקוקט און אַרומגענומען דעם גאַנצן שאַפּ.

דאָס פאַרשוידלע האָט צוגעבראַכט אַ פעקל אַרבעט און אוועק-
דוד האָט איינגעגראָבן די אויגן אין דער אַרבעט.
געלייגט אַף זיין מאַשין.

די מאַשין האָט דערפילט אַ ניט געניטן פירער, האָט זי איבער-
געהאַקט דעם פאַדעם, אַריינגעצויגן די וואַרע צווישן די ציין און
זיך גערייצט מיט אים.

גררר, גררר!

אַלע אַרבעטער האָבן אָנגעשטעלט זייערע אויגן אַף אים.
אַף דוד'ס קערפער האָבן אָנגעהויבן אַרומצוקריכן הייסע שפּיל-
קעס, עס האָט אים באַזעצט אַ שווייס און דאָס בלוט איז אים
אַריין אין פנים.

זיין נאַענטע שכנה, אַ מיידל פון אַ יאָר עטלאַכע און צוואַנציג,
אַ בלאַסע מיט אַ שוואַרצן קאַפּ האָר אַרום ווי אַ ראַם, האָט אַלע
וויילע געוואַרפן אַ בליק צו דוד, און צו דער טיר פון אַפּים.
זי האָט זיך אויפגעהויבן, צוגעגאַנגען אים איינגעשטעלט די
מאַשין און אין אָנגעוויזן ווי אָנצוגיין מיט דער אַרבעט, אַז די טיר
פון אַפּים האָט אַ סקריפע געטאָן האָט זי זיך שנעל צוריקגעזעצט
און זיך פאַרטיעפט אין דער אַרבעט.
זי האָט זייטיק געקוקט אַף דוד'ן.

זיינע שוואַרצע האָר זיינען זיך צעפאַלן ווי שעפעלאַך אַף אַ
בערגל. די גרויסע ברוינע, צעעפנטע אויגן זיינען געווען פאַרטאָן,
צעטומלט. די עטוואַס פאַרריסענע נאָז און דאָס לפּיפּן-גריבעלע
איז מיטן פון דער אויבערשטער ליפּ איז געווען אויסגעהאַקט ווי פון
דער דלאַטע פון אַ געאיבטן סקולפּטאָר.

באַ דער מיידל האָט אויפגעבליצט אַ געדאַנק אין מה. — אַז
דער מלאַך וואָס האָט אים אַ שנעל געטאָן, אין דער אויבערשטער
ליפּ, אַז ער זאָל פאַרנעסן אַלעס וואָס ער האָט מיט אים געלערנט
איז זיין מאַמעס בויד — האָט געמוזט זיין אַ גרויסער קינסטלער.

זי האָט אַ שמייכל געטאָן.

אַז די פּאַכריק פּייפּלאַד האָבן זיך צעגרייכט און די עלעקטריק האָט זיך פאַרהאַקט מיט אַ לעצטן טיך — איז זי צוגעגאַנגען צו דוד'ן. נאָך אַמאָל געגעבן אים צו פאַרשטיין ווי אַנצוגיין מיט דער מאַשין, מיט דער אַרבעט און אים אַנגעזאָגט ווי צו רעדן מיטן „באַס“, זי וועט אים אַרויסהעלפּן.

דוד האָט דערפּילט אַ דאַנקבאַרקייט צו איר פאַר איר פּריינט-לאַכקייט, האָט ער איר דערציילט דעם גאַנצן אמת, אַז ער האָט ניט קיין ערפאַרונג אין דער אַרבעט, פּון יעדן פּלאַץ שיקט מען אים אַרונטער און ער האָט ניט קיין געלעגנהייט זיך אויסצולערנען די אַרבעט ווי אַ בעל מלאכה.

זי האָט אים אויסגעהערט, מיטגעפּילט, און אַ שאַטן פּון טרויער האָט זיך געלייגט אַף איר בלאַסן פנים.

ער האָט פאַרשעמט אַ פרעג געטאָן:

— ענטשולדיקט, וואָס איז אייער נאָמען:

— ראַזי!

— מיין נאָמען איז דוד.

ביידע זיינען אַרונטער, געגעסן און געוואָרן היימישלאַך.

ראַזי האָט געשלאָנגען יעדעס וואָרט זיינס. ניט אַרונטערגע-

נומען די אויגן פּון אים.

שיין, יונג, באַגייסטערט, קיין אפּערייטאַר רעדט ניט אַזוי.

די אויגן האָבן באַ איר אויפגעלויכטן און אַז מען איז אַרויס

אין גאַס האָט זי ניט זיכער פאַרגעלייגט:

— לאַמיר ווערן שותפים. איד וועל זאָגן דעם „באַס“, אַז איר זייט מיינער אַן אַלטער פּריינט, מיר האָבן אַמאָל געאַרבעט אין שותפות אין אַ שאַפּ און איצט וויל איד ווייטער מיט אייך אַרד בעטן. איד אַרבעט פּון שטיק, פּון וואָך וועט איר ווייניק פאַרדינען. אַזוי וועט ער זיך קיינמאָל ניט כאַפּן צי איר קענט די אַרבעט צי ניט, מיר וועלן אַרבעטן אַף פּראַצענטן.

דוד האָט זיך געווערט:

— ניו, ניו, דאָס ניט.

ראַזי האָט ניט אָפגעלאָזט:

— איר וועט זיך אויסלערנען די אַרבעט. און שפעטער וועט

איר קענען אַרבעטן באַזונדער פאַר זיך.

נאַכמיטאָג איז שוין דוד געזעסן באַ דער אַרבעט אין אַ געד

הויבענער שטימונג. ס'איז ניט געווען די אַרבעט, ווי די מאַדנע

מיידל ראַזי.

די מאַשין האָט זיך אונטערגעגעבן...

האָט מען שוין גערעדט און פאַרצויגן אַ ליד. צוזאַמען געד

אַרבעט. צוזאַמען געגאַנגען עסן. און מיטאַנצייט שפאַצירט

אַרום שאַפּ צווישן רעדלאַך אַרבעטער וואָס האָבן באַלאַגערט די

טראַטאַרן אין שעה פון רו.

נאָך דער אַרבעט האָט ער זי צוגעפירט צום „סאַבוויי“, ראַזי

איז געפאַרן אָפּטאון, זי האָט געוואונט באַ אַ שוועסטער.

און אַז עס איז געקומען שבת נאָך צוועלף און מען האָט זיך

באַדאַרפט צעשיידן ביז מאַנטיק פרי, האָט ראַזי כלומר'שט פאַר

בייגייענדיק, אַ פּרעג געטאַן:

— ווי פאַרבריינגט איר זונטיק?

— אַט, — האָט דוד אַוועקגעמאַכט, — מיט פריינט, מען גייט

ערניץ.

— אויב איר ווילט, — איז ראַזי געגאַנגען פאַרזיכטיק ווייטער

— קומט אַמאל צו צו אונז.

— איר קענט מאַרגן צוקומען, אויב איר ווילט. קומט צו

פאַר דינער.

דוד האָט נאַכגעקוקט, ווי ראַזי לויפט אַרונטער די שטיגן אַ

לייכטע, אַ לופטיקע. ראַזי האָט אויסגעריריט דעם קאַפּ, די אויגן

האַבן זיך באַגענגט און זיך צעשמייכלט.

דוד איז אַ פריילאַכער, אַן אויפגעלעבטער אַוועק אַהיים. אין

האַרצן האָט זיך צעשטראַלט אַ פריילאַכער ניגון.

זונטיק האָט זיך דוד אויפגעכאַפּט פריער. ווי אַ געוויינלעאַכן זונטיק, ער איז געלעגן אַ צייט מיט אָפּענע אויגן און געטראַכט פון ראַזי'ן —

ער האָט געפילט, אַז די ראַזי האָט זיך אַריינגעכאַפּט אין זיין לעבן און אויפגעמישט אַ ניי בלעטר. די גאַנצע וועלט האָט אויפֿגעטויכט אויפגעלויכטן פאַר זיינע אויגן. גאַס, שטאָרט און מענטשן האבן געקראַגן אַן אַנדער קאַליר.

מיט איין שפּרונג איז ער אַרונטער פון בעט, זיך אויסגעפּוצט און אַוועק צום „סאַבוויי“.

דאָס ריטמישע קלאַפּן פון „סאַבוויי“, האָט פאַר אים איצט אויסגעקלאַפּט אַ פריילאָך לידל. זי פירט אים איצט צו איר, צו ראַזי'ן מיטן בלאַסן פנים און שוואַרצע האָר, ווי אַ ראַם אַרום דעם — היינטיקס מאַל, האָט ער זיך ניט באַדאַרפט ברעכן דעם קאַפּ, וואוהין פאַרט מען היינט, וואוהין גייט מען, וואו טוט מען אַהין די ליידיקע שיינע שעה'ן.

איצט פאַרט ער מיט אַ ציל.

ראַזי האָט אומגעדולדיק געוואַרט, אַן אויסגעפּוצטע, אַ שיינענ־דיקע, זיך צוגעהערט צום גלעקל.

מיטן קלונג פון גלעקל האָט מיטגעקלאַפּט איר האַרץ.

זי האָט אים פאַרגעשטעלט פאַר דער שוועסטער, פאַרן שוואַגער און פאַר דער אינגערער שוועסטער.

זיך געדרייט אַ שלאַנקע, אַ בויגיקע, אַן אַנדערשדיקע.

באַם עסן האָט זיך דוד דערפילט היימיש; אַרומגערינגלט פון פריינטלאַכע שמייכלען און היימלאַכע בליקן. ווי איינער פון דער משפּחה.

אַ צעוואַרעמטער האָט ער שוין געוואוסט, אַז ער בלייבט איינער פון זיי. און ווען ער וועט קומען וועלען אים די פריינטלאַכע אויגן און שמייכלען וואַרעמען.

ער האָט געקוקט אַף ראַזי'ן, אויפן, שותף און געשמייכלט.

קוני דער נאר

(אימפרעסיע)

קוני איילענד דער נאָרישער אינזל. ער האָט זיך אויסגע-
שפּרייט און איינגענעסן זיך, ווי אַן אַקטאַפּוס, מיט אַלע זיינע
אַרעמס און ניט פון אַרט. לאָזט דער אַקטאַפּוס אַרויס אַ טינט-
פליסיקייט אַרום זיך — האָט זיך קוני אַרומגענומען מיט טויזנטער
עלעקטרישע ליכט — שפּריצט זיי אַרויף העטהעט אין דער הויך
און מיט זיינע טויזנטער פינקלדיקע אויגן מאַניעט ער, רופט און
ווינקט:

— אַהער, אַהער, איר אַלע, קומט אונטער מיינע פליגל! מיר
האַבן אָנגעגרייט פאַר אייך פּולע שיסלען מיט „פּלעזשור“! קומט
און זופּט און האָט הנאה!

פּלאַנטערן זיך געקאַרטשעטע אַדערן אין דער ערד פון ניריאַרק,
ברוקלין און אומגעגנט און אַלע ציען אַהער, צום נאָרישן אינזל.
דאָס ניריאַרקישע און ברוקלינישע האַרץ ציט צום ביסל „פּלע-
זשור“, פאַרברייט אין שיסלען.

פּלאַנטערן זיך הענט און פיס, מישט זיך אויס מענטשלאַכער
שווייס און שטיקנדיקער אַטעם. היינגט מען איינער איבערן
צווייטן, קריכן עלנבויגנס אין פרעמדע זייטן, בייטן זיך שטעכיקע
בליקן שאַרפן זיך, קרימען זיך שמייכלען, פאַלן ווערטער, ווי
מיאוס'ע שרצים, און די הערצער קלאַפן מיט דערוואַרטונג אַרייני-
צופאַלן אין די אַפענע אַרעמס פון אינזל מיט איבערגעפּילטע
שיסלען.

אַט שטעלן זיך די באַנען אָפּ. און ווי אַ שווערער האַגל אַף
דעכער, פאַלן מענטשן פון באַנען־מיילער אַף די נאַסן פון קוני
איילענד.

און קונני דער נאָר בייגט זיך אין דרייען, קייכט פון געלעכטער
און רופט מיט די הענט, מיט די פיס, מיטן לייב און מיט די
אויגן:

— אַהער, אַהער, איר אלע! צו מיין נאַרישקייט איז ניטאָ
קיין שיעור. מיר האָבן אָנגעגרייט פאַר אייך גענוג, און אויך פאַר
אַלע, וואָס וועלן קומען נאָך אייך וועט גענוג פאַרבלייבן.

— אַהער! אַהער!

— דאָס גרויסע, ריזיקע מויל פון „סטיפלטשיים“ איז אָפֿן
און וואָס עס גייט דאָרט אַריין איז ווי אַ טראָפֿן אין ים, וואָס ליגט
באָ מיינע פיס.

גייט שוין קיינער ניט וואו מען וויל —

אַלע גייען וואוהיין קונני דער נאָר וויל.

די אויגן קוקן ניט וואוהיין זיי ווילן, נאָר וואוהיין קונני דער
נאָר וויל.

שרייען מיילער. שרייען שילדן. שרייען עלעקטרישע ליכטער

און קונני דער נאָר שרייט העכער פון אַלעמען —

און קלינגט צו מיט גלעקלאַך —

אַהער! אַהער!

גייען אזוי אוועק יאָרן און יאָרן און וואָס עס איז געווען איז
ניט געווען. עס האָט קונני דער נאָר, ווי דער מלאַך אין דער מאַמע'ס
בויד, אַ שנעל געטאָן, ניט אונטער דער נאָז, נאָר גלייך אין מח
אַ פיק געטאָן. אָט דאָ זענט איר געווען און דאָ זענט איר דאָ.

די מיידל, וועלכע ליגט מיטן קאָפּ אָפֿן בעזים און קערפער

אין דער לופט — ליגט שוין אזוי יאָרן. פאַראַיאָרן איז זי דאָ געווען
און פאַר צוויי-יאָרן, און אזוי צוריק, צוריק. און דאָס מיידל מיטן
אָנגעשמינקטן פנים, שלנגט נאָך אַלץ שווערן צו צוויי און דריי
אַפּ אַמאָל. אַפּ דער אייגענער גאַס, אין אייגענעם „הלוס-לאַנד“.

און דער בושמאַן מיטן פנימל ווי אַן איינגעשרומפענער, געד

פרויענער עפל און מיטן קוטשעראַווע קעפל, זינגט נאָך אַלץ דעם

ווילדן ניגון אָן טענער און מאַכט נאָך אַלץ משוגע'נע העוויות —

היינטיקס יאָר ווילדעוועט ער נאָך מער — ווייזט אויס, שוין געד
קראַנג אַ העכערונג אַף זיינע שכירות...

און די פעטסטע פרוי אין דער וועלט זיצט נאָך אַפן זעלביקן
פלאַץ, פאַרקויפט די זעלביקע קארטלאַד אירע, און פאַרשפרעכט
נאָך אַלץ חתונה צו האָבן מיט דעם בחור, וועלכער וועט זי קענען
אַרומנעמען. און דער זעלביקער עולם אַרום לאַכט נאָך אַלץ פון
דעם ווייץ — ווי פאַראַיאָרן און פאַרצווייאָרן און נאָך און נאָך
יאָרן.

און דער זעלביקער שוואַרצער גורל־טרעפער זיצט נאָך אַלץ
אין דער ווייבערשער קימאָנע מיט ברייטע אַרבל און שלעפט פאַפיר־
לאַך פון זיי און טרעפט אייך, אַז איר האָט נאָר־גאָר גרויסע פֿלענער
און אַז ס'איז אַ זיכערער „סוקסעס“.

איר דאַרפט זיך נאָך היטן פאַר אַ ברונעט, ער וויל אייך
שמערה, היט זיך פאַר אים, ווי נאָט איז אייך לייף

און דאָס קליינע געניץ־מענטשל, דער פרינג אַיִן־קוצץ־בון־קוצץ,
קושט נאָך אַלץ די שענסטע מיידלאַך, בעט אייך „שייקן הענטס“
און רוקט אייך אַרײַן זײַן בילד פאַר „טען סענטס אַנלי“.

און קוני, דער נאָר, קייכט און רופט:

— אַהער, אַהער! נאָך ניט אַלץ האָט איר געזען!

— אַהאַ! אַהאַ! אַט דאָס איז עס!

די אויסגעמאַטערטע נעגער־בחורים און נעגער־מיידלאַך טאַנצן
נאָך דעמזעלכן „דושינג“. די מידע פיס פלאָנטערן זיך. זיי ווייסן
שוין ניט וואָס זיי טוען. די גראַבע ליפן קלאַפן ווי טאַצן. זיי
קאַנקורירן. די קעפּ דרייען זיך צו דער צווייטער טיר — עס שמעקט
מיט „הייסע הינטלאַך“. און דאָס קליין אייריש ווייטערל „דושי־
נעט“ אויס אַן אייריש לידל. ס'טאַנצט שוין אַזוי יאָרן און יאָרן.
ווען וועט עס שוין אַמאָל אויפהערן? ! וואָס פאַר אַ כח ליגט אין
דעם?

קוני דער נאָר דרייט זיך אין זעקסן און לאַכט!

— אַהער, אַהער!

— אַהאַ! די מיאוס'טע פרוי אין דער וועלט. אַ פאַרשטיינער
טער מענטש. דער אינגל מיטן חזיר'שן אויג. די גרעסטע וואונדער
פון דער וועלט — ניט מער ווי צען סענט.

און דער ווילדער אַפריקאַנער טומלט, רופט קונים מיט משונה
דיקע געשרייען. העלפט דעם „באַס“ אין געשעפט. רערט אַף אַ
מאָדנער שפראַך און לַעקט אַן „אייזקרים סענדוויטש“.

— אַהער! אַהער! די גרעסטע מיסטעריע אין דער וועלט,
פאַר איין ניקל!

און פון שילר געוואַלדעוועט אַרונטער אַ ריזיקער פרעגצייכן.

ציט דאָס נייגעריקע האַרץ, זאָגט איינער דעם צווייטן:

— בלאָף!

— פּיוק!

— באַנק!

— עט, איד ווייס ס'איז בלאָף, לאָז ער מיך אַפּנאַרן.

רוקט מען זיך צו, קוקט מען אַרײַן, זעט מען אַ מאַלפּע, אַ געד
וויינלאַכע מאַלפּע, פאַרשעמט מען זיך, קען מען דעם צווייטן אין
די אויגן ניט קוקן. שמייכלט מען נאַריש. מען גייט צוריק, וויל
מען ניט, אַז יענער זאָל פרעגן. שאַרט מען זיך אַוועק. קוקן די
אַנדערע נייגעריק. וואָס האָט מען געזען? שטופּט מען די ניקלס.
און דער מאַן מיט דער פאַפּירענער טרובע, מיט דער ערנסטקייט
ווי פאַר אַ וועלט־אונטערזאָג, געוואַלדעוועט:

— די גרעסטע מיסטעריע פון דער וועלט!

און עס מישט זיך דער טומל מיט די געוואַלדן, מיטן ריח פון
הייסע ווארשטלאַך, געבראַטענע ראַקעס און שווייסיקע לייבער,
נאַרישע שמייכלען, „אייזקרים“, „פינאַטס“, זאַלץ וואַסער און
זאַמד.

און קוני דער נאָר פינטלט מיט טויזנטער אויגן אין דער
נאַכט אַרײַן, אין טאַג אַרײַן און לאַכט און קייכט:

— אַהער! אַהער!

ס ט ר י י ק

בא בילין אין הויז

ביל, א הויכער, ברייט-ביינערדיקער, מיט א שטאלענעם גלאנץ אין די גרויע אויפפינקלדיקע אויגן, האָט זיך עטוואָס אָנגעבויגן, אַריבערטערטנדיק די שוועל פון זיין הילצערן קאַמפּאַניע-שטיבל. אַרונטערנעמענדיק דאָס בלעכענע שפייז-קעסטל פון זיין אַרעם, האָט ער אַ וויש געטאָן מיט ביידע פאַרסאַזשעטע הענט איבער די גלאַנצנדיקע, שטייפּע הויזן, וואָס האָבן ווי צוויי קוימ-רערן אַרומ-גענומען זיינע הויכע פיס. ער האָט אַרויסגעברומט אַ „גוד איור-נינג“, וועלכער האָט אַ רעג געטאָן מער'ס האַרץ, און דאָס שיסעלע וואַסער, וועלכעס זי האָט אים אַנטקעגנגעטראַגן, האָט אַ לייכטן ציטער געטאָן און אַרויסגעפלושעט אַביסל וואַסער אפן רויען היל-צערנעם די.ל.

די קינדער וועלכע האָבן אָפּגעריסן די קעפּ פון טיש און כמעט ביידע אין איין צייט זיך אַרונטערגערוקט פון די עטוואָס צוהויכע בענקלאַך פאַר זיי, און זיך געוואַלט אַ לאַז טאַן צו ביל'ן, זיינען ביידע, ווי זייערע קליינע הערצללאַך וואַלטן זיך אָפּגעשטעלט גע-בליבן אין דער דאָזיקער פּאַזיציע.

דער אויפּרעננדיקער „גוד אייונינג“ האָט אָפּגעשטעלט די לופט. ביל האָט זיך אויסגערייט צו דער לאַנגער באַנק, וואו דאָס שיסעלע איז געשטאַנען און זיין בליק האָט זיך פאַרהאַלטן באַם שפיציקן שטיקל שפינגל, צוגענאַגלט צו דער וואַנט. ער האָט אַרונטערגענומען דאָס שוואַרצע היטל מיטן לעמפל, וואָס האָט איצט אויסגעזען ווי אַן אויסגעלאָשן אויג, און ער האָט דערזען זיין לאַנגלאַך טונקל פנים. פאַרסאַזשעט, אויף אַ רויטלאַכן הינטער-גרונט, גרינע אויגן מיט גאַלדענע אויפּבליצן און ליפּן פאַרשלאַסענע.

פאר'עקשניטע. פון די נאז'פליגלען, ארונטער דער אויבערשטער
ליפ, האבן זיך געטיפט צוויי שארפע שניטן.

ער האט זיך דערמאנט, אז ער דארף זיך איילן.

מערי, א קלייניקע, א רונדע מיט אן אויפגעשפיצטן בויד, וואו
עס האט זיך געצאפלט א ניי פריש לעבן, האט אפיר גענומען פון
אונטער בילן, וועלכער איז געשטאנען איבערגעבוירן ווי א האלבער
רייף, דאס שיסעלע מיט דער שווארצער פארמולעטער ברודיקייט
און פארזארגט מיט פארשאטנדיקע אויגן א פרעג געטאן:

— וואס איז געשען, ביל?

זי האט געקוקט אה די ברייטע הענט, אפן האנטוד, וואס האט
זיך געדרייט ארויף און אראפ איבער זיין פנים.

— מ'האט היינט עפעס גערעדט?

— איך האב מורא, — זיינען געקומען ווערטער, פארשטיקטע
פון אונטערן האנטוד און באלד פרייערע, — היינט איז א מיטינג.
עס מיינט א סטרייק.

ער האט א ווארף געטאן דעם האנטוד אה דער באנק.

— ס'מ'געבן שנעלער עסן. די קאמפאניע וויל נישט נאכגעבן,
היינט באם מיטינג וועט מען באשליסן.

בא מערי'ן איז הארצן האט גענומען גיך קלאפן א קליין העמערל
טיקטאק, טיקטאק, מיט טייוולשער שנעלקייט געהאמערט און
געשפרייט שרעק. זי האט זיך ניט גערירט פון ארט.

— נו, נארעלע, וואס האסטו זיך אזוי דערשראקן? זיי ניט
קוין קינד, אזוי איז דען בעסער? א הינטיש לעבן, ליג א גאנצן
טאג אין א שווארצן גיהנום, ברעד זיך אין דרייען, רייס מיט די
ציין יערער שטיקל קויל, ארבעט אונטערן פרייז און ערשט בא
שווינדלט מען דיך בא דער וואג. „רעד מייק“, דער הינטישער
זון, וועט דיר ארויס'גנב'ענען דעם קויל'שטויב פון אונטער די
נעגל. א, מאד זיך ניט נאריש, גיב עסן.

— כא, כא, כא! — האט ער זיך הארציק צעלאכט, כאטש

אונטערן געלעכטער האט, דוכט זיך, געציטערט א דינער שרעק, —

זעט קינדער, די מאמע האט זיך דערשראקן. בוי! בוי! א בוגי מען,
כא, כא, כא!

די קינדער זיינען אָנגעשמעקט געוואָרן פון זיין געלעכטער.
דאָס קלענערע האָט זיך אַ צי געמאַן און ביל האָט אונטערגעכאַפט
די אויסגעצויגענע הענטלאַך און עס אַרויפגענומען צו זיך אפן
שויס.

— ווייסט פאָ, — האָט די עלטערע דזשאַנעט, זיך אָנגעשפּאַרט
אף ביידע הענטלאַך איבערן טיש, — די קינדער אין שול האָבן
היינט געזאָגט, אַז באַלד וועט זיין אַ סטרייק. און די לערערקע
האָט געזאָגט אַז נאָר „פאַראיינערס“ סטרייקן. זיי זיינען קיינ-
מאַל ניט צופרידן. זיי דאַרפן דאַנקבאַר זיין אונזער לאַנד, וואָס
מען האָט זיי אַריינגעלאָזט אַהער, און זיי געגעבן אַ מעגלעכקייט
צו אַרבעטן. זיי זיינען שולדיק אין אַלע צרות. ביסטו אַ „פאַר-
איינער“, פאָ ? האָ ?

— זעסט, מערי, הערסט ? — האָט ביל אַריינגעשריען אין
קיד, ווי מערי האָט צוגעגרייט דאָס עסן, — זעסט, אונז פאַר'סמ'ט
מען מיט קוילן־שטויב און זיי פאַר'סמ'ט מען מיט שנאה, מיט נאָד אַן
ערגערן גיפט. מען וויל זיי אַפּרייסן פון אונז, זיי די הינטישע
זין, רייצן אויף די קינדער קעגן אונז!

— הערסט, דזשאַנעט, אַז דו וועסט נאָך אַמאָל הערן אַזאַ
„באַנק“, זאָג דיין לערערקע, אַז זי איז אַ פאַרדאַממע ליגענערין!
הערסט ? אַזוי זאַלסטו זאָגן.

— „נאָ“, פאַפּאַ, — האָט זיך דאָס קינד דערשראָקן, — זי וועט
מיר רייסן די האַר.

ביל האָט מיט רוגזע געשלאָנגען די ביסנס, ווי דעם קינד'ס רייד
וואַלטן אים אונטערגעבייטשט.

ער האָט געקושט די קינדער, מערי'ן, צוגעוואָרפן אַ „זאָרג
ניט, מערי, אַ גוטע נאַכט“, און אין איילעניש אַרין אין דער
נאַכט.

סטרייק

אפגייענדיק מיט האַסטיקע טריט אַ שטיקל וועג, האָט ביל גענומען טראַכטן און זיינע טריט זיינען געוואָרן איינגעהאַלטענער, די אַקסלען האָבן זיך אַרונטערגעלאָזט. ער האָט געשפּאַנט איבער צעקעסטלטע פּאַסן ליכט, וואָס זיינען געפּאַלן פּון קליינע פענסטער-לאַך, פּון ביידע זייטן געסל, פּון געקרימטע, צעדרייטע, הילצערנע הייזלאַך. צווישן צוויי הויכע, שוואַרצע בערג, מיט קוילן-מיסט אַרויסגעריסן פּון די קוילן-שאַכטן, האָבן זיך די צוויי שורות הייז-לאַך געדרייט אין אַלע זייטן. אייניקע האָבן זיך געצויגן פּאַראַוויס אַנדערע האָבן זיך געבויגן צו דער ערד. אייניקע האָבן אויסגעקוקט ווי האַרבאַטשעס מיט איין אַקסל אַרונטער, דעם צווייטן אַרויף.

ביל'ס האָבן געשראַקן די הייזלאַך, געלייגט זיך שווער אַף זיין געמיט. עס האָט זיך אים געדוכט, אַז פּון יעדן ווינקל קוקט מען אים נאָך. די „אַמעריקאַן קאַאַל קאַמפּאַני“ האָט נאָלדענע רענדלאַך, האָט זי טויזנטער אויגן. זיי לויערן נאָך יעדן אַרבעטערס טראַט. ער האָט זיך אַ צאַפּל געמאַן. באַלד זיך אָפּגעטרייטלט, זיך אויסגעצויגן אין דער גאַנצער הויך און גענומען האַסטיק שפּאַנען מיט פעסטע טריט.

ער האָט זיך אַריינגעדרייט אין אַ פינסטער געסל.

אין געהיימען לאַקאַל זיינען איבערן גאַנצן זאַל געווען צעוואָרפּן גרופּן אַרבעטער. חברה האָבן גערויכערט, געשפיגן מיט געלע און שוואַרצע פּלאַכעס, געקלאַפט מיט מאַזאַליעטע ברייטע הענט און זיך געאַמפּערט.

ביל איז אַריין. האָט מיט זיין גרוי-שטאַלענעם בליק און שניידנדיקן גלאַנץ אַרומגעכאַפט דעם עולם און מיט דער נאָז דער-שמעקט דעם פּולווער אין דער לופּט. ער איז באַלד אַריינגעכאַפט געוואָרן אין אַ רעדל און ווערטער, שטאַלענע, זיכערע, האָבן גענומען קלאַפּן ווי האַמעס, פּון אַלע זייטן. דאָס וואָרט „סטרייק“ איז געשפּרונגען פּון מויל צו מויל, זיך געהערט איבער אַלע אַנדערע.

מיטן ערשטן האַמעריקאַנער קלאַפּ האָט מען באַ יעדן אַרויסגעקלאַפּט די ווערטער פון מויל. בענקלאַד האָבן זיך צעקערעכצט און אַלץ איז פאַרשטומט געוואָרן.

איבער נאַקעטע קעפּ, איבער אויפגעבליצטע אויגן זיינען געפאַלן ווערטער, האָבן געהאַמערט ווערטער. ווערטער וועגן ביזן לעבן, וועגן גיהנום'דיקן לעבן. שטאַרקער ווי די טאַג'טעגלאַכע בייטש פון דער „אַמעריקאַן קאַזאַל קאַמפּאַניע“, האָבן די ווערטער, הייסע, בלייאַיקע, זיך געשניטן איבער הערצער און מוחות.

די מאַסע האָט זיך געדרייט, די מאַסע האָט געברומט. דער זאַל האָט אויפגעשטורעמט, שטאַלענע ווערטער זיינען געשפּרונגען אין דער געדיכטער, אַנגערויכערטער גרויטיקייט.

— סטרייק! סטרייק!

— מיר זיינען ניט קיין ווערים!

— טו העל וויט דהעם!

פון צווישן עולם האָט ביל גענומען שפּאַנען מיט פעסטע טריט. די ליפּן האָבן זיך פאַרעקשנ'ט און אַ בלייכקייט האָט זיך צעגאַסן איבער זיין לאַנגן פנים. מיט אַ שאַרפּן, שניידנדיקן בליק האָט ער דורכגענומען די אויפגערגטע מאַסע.

ס'האָבן אין אים אויפגעגליט די ווערטער, וואָס דאָס קינד האָט דערציילט באַ דער וועטשערע און זיין פנים האָט זיך אַנגעגליט מיט רויטקייט.

ער האָט דורכגעפירט די חברים אַרבעטער דורכ'ן אונטער-ערדישן לאַבירינט פון זייע אייגענעם פאַרגיפטעטן לעבן.

חבר'שע, האַרציקע בליקן האָבן אים צעוואַרימט.

— אַלץ האָבן זיי פאַרכאַפּט פאַר זיך, אונזער היים, אונזער ברויט, אונזערע קינדער, אונזער אייגענע ברידער פון אונזערע רייען אויסגעריסן, אונזער גאַנץ לעבן איז פאַר זיי אָפּן. אפילו דאָ איז זאַל זיינען מיר ניט זיכער, אַז עס געפינען זיך ניט דאָ דער קאַמפּאַני'ס שפּיאַנען. (אַרבעטער אַה אַרבעטער קוקט זיך אַרום, מיט שפּיזיקע אויגן בויערט איינער דעם צווייטן). אונזער גאַנץ

לעבן איז פאַרמשכונ'ט צו זיי. אונזערע אייגענע קינדער העצן זיי קעגן אונז.

— ביל איז גערעכט!

— סטריק!

— אַ סטריק!

אין דער שפעטער נאַכט האָט זיך דער אויפגערעגטער צאָרן געטראָגן פון הויז צו הויז, פון שאַכט צו שאַכט.

— סטריק!

— סטריק!

ס ק ע ב ס

אַן אומגעזעענער, אַנגעלאָדענער קנויל האָט, ווי אַ שאַרפע שווערד, געהאַנגען איבערן גאַנצן געגנט. אַרום די טויערן, וואָס פירן צו די שאַכטן, דורך דער גאַנצער לענג פון די בלאַנקענדיקע באַנעזערלעסן, האָבן זיך געדרייט, מיט געלאָדענע ביקסן, פאַרדעכ-טיקע פאַרשויןען מיט צעפּלעטשטע נעזער, האַרטע שטעכיקע מאַרדעם און דיקע, אויפגעלאָפענע אויערן—פון שטענדיקע געשלעגן. זייערע אויגן, גרויע, האָבן געשפיזלט איבערן געגנט און אַרומגעטאַפט יעדן פאַרבייגייער. די ציין האָבן געשטשירעט ווי ביזע, צערייצטע הינט, און אַלע וויילע האָבן זיי אַרויסגעפּלויכעט אַ געלע שמוציקע קלעפּיקייט, וואָס האָט דערלאָנגט אַ טראַסק אַף דער שמוציקער ערד. זייערע אומגעלומפערטע, רויע, מאַלפּישע הענט האָבן זיי געביסן אימיצן צו פאַרפאַרן אין מאַרדע אַריין, אַדער אַ זעץ טאַן מיט דער קאַלבע פון ביקס.

איבער דעם שוואַרצן באַרג איז אַרויס די זון און עטלאַכע שטראַלן האָבן זיך געטוליעט מיט הייסע בעקלאַך צום קאַלטן שטאַל פון די ביקסערערן, מיט לידיקע אויגן-לעכער, טיה-שוואַרצע... אין דער פּרישער, פּרימאַרגין-קאַלטער לופט האָבן, אין רייען, פאַרביי די טויערן פון די קוילן-שאַכטן, מאַרשירט מיט שווערע

טריט, פארטראכטע פנימ'ער און געשלאָסענע ליפן, שוואַרצע און גרויע געשטאַלטן.

זיי זיינען גענאָנגען אויף און אָפּ און שטיל, פאַר'עקשנ'ט גע-שוויגן. בליקן האָבן געשניטן, טאַנצנדיקע, אַף ביידע זייטן.

פון צייט צו צייט האָבן זיך, בורטשענדיק, דורך געלע ציין, דורכגעזייט, אָפּגעהאַקט:

— די פאַרדאַמטע גאַרילעס!

— געלע הינט!

— הינטישע זין!

— פאַר זיי איז דאָ געלט, בעסטערדם!

מיט אַמאַל זיינען די רייען צעפאַלן און זיך פאַרקנוילט אין קנוילן. ווערטער, ווי בייזע הינט, האָבן גענומען אַרויסטאַנצן פון מייילער אין דער אַנגעכמורעטער לופט. פנימ'ער זיינען געוואָרן אַנגעצויגענער, אַנגעשטרענגטער.

נעבן דער קאַמפּאַניס קראַם האָט זיך באַוויזן אַ חברה מיט פעקלאַך. די חברה איז אַנגעקומען מיט אַ טומל, וועלכער איז באַלד אָפּגעהאַקט געוואָרן. זייערע טריט האָבן זיך ווי אַן עפעס פאַרהאַלטן. די באַוואַפנטע, פון דער קאַמפּאַניגעדונגענע פּאַלי-ציסטן, די געלע הינט — ווי די קוילן-גרעכער האָבן זיי גערופן — האָבן גענומען אונטערטרייבן:

— וואָס שלעפּט איר זיך? זיך דערשראַקן פאַר די לויזיקע

בעסטערדם?

— זאַלן זיי נאָר שטעלן אַ פּוס, וועלן מיר זיי געבן פּילזוער

שמעקן.

צווישן די סטרייקערס איז געוואָרן אַ מורמלעריי. יעדער האָט

אָפּגעוואַרפן פון זיך, ווי מען וואַרפט אָפּ אַ שרץ:

— סקעבס!

— סקעבס!

די מחנה סטרייקערס, אויפגעקנוילטע אין איין באַוועגלאַכער,

צאַפּלדיקער מאַסע, האָט זיך אַ ריר געטאָן פאַראַויס און באַלד צוריק

געטראָטן פון די אָנגעשטעלטע ביקסן מיט די שוואַרצע טיפקייטן, ווי אויסגעהוילטע אויגן-לעכער, פון וואָנען ס'האָט גע-
לויערט אַ בלייערנער טויט.

אַן אַלטער, אויסגעבלאָסטער קוילן-גרעבער, מיט אַ גרייזגרויען
קאַפּ, מיטן אויסזען פון אַ הייליקן, האָט אויפגעהויבן די האַנט,
געמאַכט אַ ווענטל איבערן מויל און אַריבערגעשריען צו די אַנ-
קומענדיקע סטרייק-ברעכער:

— ברידער, יאָרן האָבן מיר געקעמפט —

מיט אַ האַנט, ווי מיט אַן אייזערנעם דראָנג, האָט אים איינער פון
די באַוואָפנטע וועכטער אַ שניט געטאָן איבערן פנים. דער אַלטער
האָט צעפירט די הענט, זיך אַ וואַקל געטאָן און אומגעפאלן ווי אַן
אונטערגעהאַקטער קלאַץ. די מאַסע האָט זיך אַ וויג געטאָן. דער
צאָרן האָט געשמיסן ווי בייטשן און געטריבן זיך אויסצוגיסן...

די סטרייק-ברעכער זיינען געשטאַנען מיט פאַרהאַלטענע טריט,
ווי צוגעקאוועטע צו דער ערד.

אַ האַרטע, גלאַנציק-שוואַרצע הרודע קויל האָט אַ פייף געטאָן
אין דער לופט און פאַרבייגעלאָפן איינעם פון די וועכטער'ס רויט
אַנגעגאַסן פנים. יענער האָט זיך מיטן אינסטינקט פון אַ חיה אַ
בויג געטאָן און די הרודע האָט אַ זעץ געטאָן אין אַ גלאַנציקער
שטיק רעלס און צעשמעטערט געוואָרן אַף פּיצלאַך.

ס'האָט אויסגעבראַכן אַ שלאַכט. פּויסטן האָבן געהאַמערט
איבער זייטן, איבער קעפּ, איבער פּנימ'ער. קאַלבעס פון ביקסן
האָבן זיך געהוידעט אין דער לופטן און אונטערגעשפרונגען, שטיי-
נער זיינען געפלוין איבער קעפּ, וועלכע האָבן זיך באַשיצט מיט
ציטערדיקע הענט. די שלאַכט איז וואָס אַמאָל געוואָרן פאַר-
ביטערטער, צערויצטער.

ס'זיינען אָנגעלאָפן די וויבער מיט יאַמערדיקע קוויטשערייען,
קינדער מיט אויפפראַלנדיקן געוויין. פון ביידע זייטן האָבן זיך
פאַרגרעסערט די מחנות, ס'זיינען אָנגעקומען פון שוואַרצן געסל

קוילן-גרעבער, פון אלע זייטן האבן אנגעהויבן שטראָמען די „געלע הינט“.

באלד האט זיך דורכגעטראָגן ווי אַ וויסטע בשורה :

— די קאָזאַקן קומען !

ס'האָבן זיך באַוווּיזן די באַוואָפנטע רייטער, געדונגענע פון דער קוילן-קאָמפּאָני. זיי האָבן זיך אַרײַנגעשניטן מיט די פּערד צווישן די פּליישיקע קנוילן און געשניטן אַף רעכטס און לינקס. די פּערד האָבן מיט שטעכיקע פּאַדקאוועס געקנאַטן פּלייש און בייכער, גע- ביסן מיט די ציין און געקלאַפּט מיט די פּיס אין צערייצטע מאָרדעס. די דרעסירטע פּערד האָבן געטאַן זייער אַרבעט גלייך מיט זייערע רייטערס.

ס'האָט עפּעס אַ קנאַל געטאַן, אַ פייה געטאַן, וואַר-אַ-ראַ טאַטאַטאַ.

די פּרויען האָבן גענומען שלעפּן די קינדער, וועלכע האָבן גע- זאַמלט קוילן-שטיינער און באַוואָרפן די וועכטער. זיי האָבן גע- טריבן די קינדער אין שוואַרצן געסל, צווישן די רייען הייזלאַך. צווישן די קינדער זיינען אויך געווען ביל'ס.

ביל איז פון אַ ווינקל אַנגעלאָפּן, מיט פּאַרהאַקטן אָטעס. פּאַר זיינע אויגן האָט זיך געיאָגט אונטער פּליישיקן קנויל, מערי. איבער איר קאַפּ זיינען געפּלויגן קוילן, שטיינער. זי האָט אַ כאַפּ געטאַן די קינדער, זיי באַשיצט מיט איר קערפּער, איבערבוּיגנדיק זיך איבער זיי. אַ רייטער איז פּאַרבוּיגנעלאָפּן, איר אַ שניט געטאַן מיט דער קאַלבע פון ביקס. מערי האָט זיך אַ דריי געטאַן, זיך איבערגעקערט און דאָס פּערד האָט איר אַ קנאַק געטאַן מיט דער פּאַדקאווע און אַ זעץ געטאַן מיט דער שווימיקער מאָרדע.

ביל'ן האָבן זיך אונטערגעהאַקט די פּיס, ווי אימיצער וואָלט אים אונטן אַרום דערלאָנגט מיט אַ שטיק האַלץ. עס האָט זיך אים עפּעס אַ ריס געטאַן פון האַלץ און ער האָט אַרונטערגעשלאָנגען אַ הייסן קנויל.

געזעץ

דער ריכטער, א קיילאכדיקער, מיט א לבנה־פנים, אָנגעשוואַלן ווי אַ פענכער, מיט אַ טאָפּלטן גוידער, אַ שמאַלציקן, איז געזעסן אַה זיין ריכטער־שטול. די קורצינקע פּוכקע הענטלאַך האָבן מיט פאַרפּלאַכטענע פּינגער שלעפּעריק גערוט אפּן אַרויסגעשפּאַרטן גראָבן בויך. די אויגן פאַרזשמורעטע, ווי באַ אַ הונט אַ זאַטן, וואָס ליגט מיט דערן צונג אין דרויסן אין אַ הייסן זומער־טאָג, האָבן שלעפּעריק געבלאָנדרושעט איבער שוואַרצע געווירעטע שורות. ער האָט געטראַכט וועגן די אַקציעס, וואָס ער האַלט אין דער „אַמע־ריקאַן קאַאַל קאַמפּאַני“ און דאָס בלוט־פּרלאַפּענע פּנים איז רויטער געוואָרן. ער האָט זיך שווער אַ דריי געטאָן אפּן שטול:

— דאָס וועלן מיר באַ אונז אין לאַנד ניט דערלאָזן. עס איז אונזער פליכט צו באַשיצן יעדנס אייגנטום.

ער האָט אויסגעשמרעקט די האַנט נאָך דער פען, דער שווערער קערפּער האָט זיך קוים נאַכגעגעבן, האָט ער מיט אַ קרעכץ דער־גרייכט די פען און אונטערגעשריבן דאָס פּאַפּיר.

דער אַדוואַקאַט פּון דער קאַמפּאַניע האָט די גאַנצע צייט מיט די כיטרע לויפּנדיקע אויגעלאַך נאַכגעפּאַלגט יעדע באַוועגונג פּון ריכטער, און אַז דאָס פּאַפּיר איז שוין געווען אונטערגעשריבן, האָט ער עס פּאוואָליע צונויפּגעלייגט, אַריינגעלייגט אין פּאַרטפּעל און מיט פּאַרנאַצטע אויגן געזאַגט צום ריכטער:

— יוד האַנאָר, איך האָב פּריער געוואוסט אַז באַ אייך וועלן מיר קריגן גערעכטיקייט, באַ אונז אין לאַנד דאַרף אָפּגעהיט ווערן געזעץ און אַרדנונג.

דער ריכטער האָט צונויפּגעלייט ביידע הענט אַזוי, אַז די פינג שפּייץ־פינער פּון דער רעכטער האַנט, האָבן זיך צעקושט מיט די פינג שפּייץ־פינער פּון דער לינקער האַנט און מיט אַ פרומער מינע האָט ער הייליק אַרויסגעזאַגט:

— געזעץ און אַרדנונג !

ארבעטער זיינען געשטאנען מיט ווייטצעפענטע אויגן און געלייגענט די אויסגעקלעפטע ווארונגען אה הייזער און פלויטן.

די ווארונגען האבן געלאזט וויסן, אז אין פיר-און-צוואנציק שעה מוזן אלע סטרייקערס זיך ארויסקלייבן פון די קאמפאניע-הייזלאך, זיי טארן ניט אריבערשפאנען דאס לאַנד, וואָס געהערט צו דער קאמפאניע, זיי טארן ניט גאט-בעטן אין קאמפאניע-קלויס-טער און קיינער טאר ניט געבן קיין הילף צו די סטרייקערס.

בלוטן האבן זיך געצונדן, ציינער האבן געקריצט, פויסטן האבן זיך געשטייפט מיט אַנגעצויגענע אַדערן און גאַליקע קללות זיינען געפאלן אה זייערע קעפּ.

ביל איז ארויסגעקומען פון זיין הויז. ער האָט דערזען די ארבעטער, שנעל דורכגעלאָפן מיט די אויגן דאָס צעמל. ער האָט געגעבן אַ קרומען שמיכל, פון וועלכן ס'האָט זיך געגעבן אַ צי-ארויף דאָס אויבערשטע שטיקל באַק מיט דער ליפּ:

— ס'פעלט נאָד ! און מען טאר ניט אַטעמען די לופט פון

דער קאמפאניע.

אלע האבן אויסגעררייט די קעפּ. איינער האָט אַ פרעג געטאָן :

— וואָס מאַכט דאָס ווייב, ביל ?

— שוואַך, זייער אַפגעשוואַכט. — זיינע אויגן זיינען געווען

אונטערגעצויגן מיט בלוי, און דאָס פנים אויסגעבלייכט. — זיי האָבן

זי שיער ניט דער'הרג'עט, די הינטישע זין.

— בעסטעס. — האָט איינער אַרויסגעשפיגן — אפילו קיין

פרויען שאַנעווען זיי ניט.

— און קיין קינדער ניט.

ביל האָט אַ ברום געטאָן :

— יושר באַ זיי...

ער האָט אַ וואָרף געטאָן אַ בייזן בליק אַהין צו דער קאמפאניע.

— וואָס וועלן מיר איצט טאָן ?

— וואוהין פאַרנעמט מען זיך מיט די בעבעכעס ?

ביל'ן האָבן די פראַגן געלעכערט דעם מוח.

— ניט געזארגט, — האט ביל געטרייסט די ארבעטער. מיר האבן זיך געריכט אף דעם. די יוניאן זוכט א פלאץ אף אויפצו- שטעלן באראקן. ס'איז שווער צו קריגן. קיינער וויל ניט פאר- דינגען קיין לאנד. מען האט זיך מורא אָנצוהויבן מיט דער קאָמ- פאָניע. זי וועט זיך אָפּרעכענען מיט זיי. מיר וועלן אָבער קריגן א פּלאַץ. נו, איד דאַרף גיין. מיר וועלן היינט זיכער קריגן א שטיק לאַנד.
ער איז אוועק מיט שנעלע טריט.

אין די באראקן

א גאַנצן טאָג האָט זיך גערודערט צווישן די צעקרימטע הייל- צערנע הייזלאך דורך צעפראַלמטע טירן האָט מען געשלעפט פעקלאַך. דאָס געסל איז פאַרלייגט געוואָרן מיט מעבל, קליידער, בעטגעוואַנט און קינד-געשיר.
אייניגע האָבן זיך גע'עקשנ'ט. שווער געווען צו רירן. יאָרן דאָ אָפּגעלעבט. קינדער אויסגעהאַדעוועט, געוויינט און געפרייט זיך. ס'רירט זיך ניט אזוי.
די באראקן, שנעל צונויפגעקלאַפּטע, זיינען שוין געווען פאַר- פולט, איבערגעגאַנגען מיט אַ ווערד.
און נאָך און נאָך זיינען געקומען מיט די אָרימע בעבעכעס.
די עקשנים האָבן זיך ניט געוואַלט רירן.
ביל איז געווען צווישן זיי. פאַר'עקשנ'ט מיט פאַרביסענע ליפּן, מיט שטעכיקע בליקן.
געקוקט אָף דער בלייכער פרוי מיט פאַרטריקענטע ברענענדיקע ליפּן און געטראַכט: אַ טויטן וועלן זיי מיד פון דאַנען אַרויס- טראָגן.

ס'איז געווען אַ האַרבסטיקער טאָג. ס'האָט זיך געזיפט אַ שטעכיק רעגנדרל. דאָס שוואַרצע געסל איז געווען בלאַטיק און

אומעטיק. הורכן פענצטער האט ביל געזען דאס אַנקומען פון צוויי וועכטער. זיי האבן זיך דערנענט צום הויז. נאך זיי זיינען געגאנגען צוויי מענער מיט סטאַליע-ר-געצייג.

ס'האבן זיך דערהערט הוצפה'דיקע קלעפּ אַף דער טיר. איינער פון די וועכטער מיט אַ גאַרילאַ-פנים איז אַרויס פאַר אויס:

— מיר גייען אַרונטערנעמען דעם דאָך, די קאַמפּאַניע וויל איבערבויען דאָס הויז.

— דאָס הויז קאסט מיר מער פון דער קאַמפּאַניע.
דער, וואָס מיטן גאַראַליאַ-פנים, האָט אַ וואונק געטאָן און זיי זיינען אַרויס.

באַלד האָט זיך דערהערט דאָס טרעשטשן פון דאָך. העק האָבן טעמפּ געהילכט איבערן פאַרפּוילטן האַלץ. שטויב האָט זיך זשמע-ניעס-ווויז געשאַטן און באַלד זיינען שפּענער געפּאַלן.
דאָס הויז האָט ווייטאַנדיק געקרעכצט אונטער די שטאַרקע קלעפּ.

די קראַנקע האָט זיך אין היץ געדרייט אַף אַלע זייטן און גע-נעצט מיט אַ שפיץ פון ווייסן צונג די פאַרבּרענטע ליפּן.
ביל האָט דערפּילט שטעכיקע טראַפּנס אפּן פנים. די טראַפּנס האָבן אַנגעהויבן צו שמייסן איבערן בעט פון דער קראַנקער.
מיט פאַרביסענע ליפּן האָט ער געצוימט דעם צאַרן אין זיך, געשטייפט די מוסקולן פון די פּיס ער זאָל די טריט פון דיל ניט קענען אַפּרייסן. מיטאַמאַל זיך אַ ריס געטאָן אפּן גאַס. צוויי גאַרילאַ-פנים'ער האָבן אים, ווי צערייצטע הינט, געוויזן שטעכיקע ציינער און מיילער פון ביקסן.

ער האָט גענומען זיין מאַנטל, אַריבערגעוואַרפּן איבערן בעט און מיט ברעטלאַך אימפּראַוויוזירט אַ דעכל איבער דער פּרוי'ס פנים.

דאָס גאַנצע בלוט פון זיין פנים איז פאַרשוואַנדן און זיינע הענט האָבן פיבערדיק געציטערט.

א פאר שכנים זיינען אריינגעקומען, געשטאנען מיט געבויגענע קעפ, גערעדט אפגעהאקטע רייד, און אים געבעטן:
— אט ביל, ביזט דאך אן אונזעריקער, עקשן זיך ניט, קום מיט אונז.

ביל האט פארביסן געשוויגן און געטראכט.
פארנאכט-צו האט ביל געזען דורכן פענסטער ווי די פאר-
בליבענע עקשנים שלעפן זיך מיט די פעקלאך.
דאס זעלביקע פערדל, דאס פארשלאפענע, האט געשלעפט דאס
ווייב זיינס מיט די קלימעקס צו די באראקן.
דער לעצטער פון געסל איז ארויס ביל.
ווען ער האט דערזען ווי בידע קינדער זיצן מיט ערנסטע
אלטע פנימ'ער אפן וואגן, האט ער די ליפן ביז בלוט געביסן צו
צאמען די טרערן אין זיינע אויגן.

ביו שפעט אין דער נאכט איז ביל געזעסן לעבן דער קראנקער
מערי. דאס קעראסין לעמפל האט געווארפן א שוואך ליכט אף
דער קראנקער. די שמאטעס אף איר קערפער האבן זיך לייכט גע-
הויבן. עס האט לאנג געדויערט ביז די שמאטעס האבן זיך נאך
אמאל א הייב געטאן. די קינדער האבן געקרעכצט פון שלאף, גע-
האט שלעכטע חלומות.

דאס קליינע שטיקל פלאץ, אפגעצוימט מיט א ווענטל פון צו-
נויפגענייטע זעק, אין א ווינקל פון באראק, האט אף אים אנגע-
מאכט נאך א גרעסערע מרה שחורה.

עס האט זיך געהערט א כראפען, שווער אטעמען, און סקריפען
פון בעטן. די פארשטיקטע לופט האט אים געווארגן.

ער איז ארויס פון באראק, צעשניטן מיטן פאס שוואכן ליכט,
פון דער געפנטער טיר, די געדיכטע פינסטערניש. פון ווייטן האט
זיך געזען א ליכטיקער שמראם, וואס האט זיך געדרייט און געטריבן
שטיקער נאכט פון דער געגנט פון די קוילן-שאכטן.

מ י ל ק א

פון דער צווייטער זייט זאקוואנט האָט געסקריפעט אַ בעט. מילקא, א יונגע, בלאַנדע מיידל, אינגלש געשוירן, מיט אַ לאַנגלאַך פנים און פלאקער־פיערלאַך אין די אויגן, איז געועסן אפן ברעג בעט אַ פּוס פאַרלייגט איבער אַ פּוס. אַנגעשפּאַרט אַף אַ דאַרער בלייכער האַנט, איז זי געועסן שטאַרק פאַרטראַכט. פון צייט צו צייט האבן באַ איר די אויגן אויפגעבליצט.

די יונגע, שפּיציקע בריסטלאַך האַבן זיך, פון האַסטיק אַטעמען, געהויבן אַרויף און אַראַפּ. דער אומרו האַט זיך געצאָפּלט אין איר פון די שפּיץ־פינגער ביז די האַרדוואַרצלען פון היציקן סקאַלפּ, און געהאַקט אין די שלייפּן. אַ רויער כּח האַט זיך געריסן אין איר און געשטרעבט זיך אויסצופורעמען, אויסגעשטאַלטן אין ווערטער. . . . און אין גליאַיקן מַח האַבן בילדער־פּראַגמענטן, ווי פּיל־ם־ בילדער געשווינדעלט . . .

. . . אַ ראַד פון אַ צאָפּלדיקער מאַסע. פאַרצאָרנטע געזיכטער. אַ ברומען. מענער, פרויען און קינדער וויגן זיך און צאָפּלען זיך — ווי מיט אַ מעסער שניידט זיך דורך אַ שפּאַלט אין ראַד — אַף אַ טראַג־בעטל ליגט דער טאַטע מיט אַ פאַרדיסענער שטעכיקער באַרד קעגן הימל. די באַקן איינגעפּאַלן. די בלויע אויגן זיינען פאַר־ שטאַרט קעגן בלויען הימל, וואָס קוקט תּמ'עוואַטע אַרונטער אַף דעם אַנגעפּראַרענעם, אויפגעוירטן שטיקל לעבן דאָ . . .

זייט דאָן האַט דער איינציקער ברודער, דזשאַן, אַ העלדישער יונג, אַ העלדישער קעמפּער, פאַרנומען דעם טאַטנס פּלעצער. געווען גוט צו איר, צו דער מאַמען. עס האַט אויסגעבראַכן דער סטרייק. דזשאַן האַט פאַרנאַכלעסיגט דאָס הויז, געקומען שפּעט פּאַנאַכט אַהיים. פאַרטאַג שוין געווען באַ די קוילן־שאַכטן. געהאַלטן רעדעס, געמוטיקט די סטרייקער, אומדערשראַקן געקראַכן אין פּייער. דאָס לעבן געשטרעקט און אוועקגעגעבן . . . געענדיקט — מיט אַ שוואַרץ געדיכט ריטשקעלע באַם שלייף. אַ פאַרבלאַטיקט.

פארפאפט שטיקל בלאַנדע קאַפּ. און אַ פּערדישע מאָרדע, אַ שווימיקע, קלאַפט אים אין זייט.

דאָס גאַנצע הויז האָבן פּרעמדע פּאַרנומען, קוואַרטיראַנטן, אַרבעטער ווי דער טאַטע און דער ברודער. אַזוינע פּאַרהאַרטע, וועטע, מיט שטעכיקע בערד און קייען ליולקעס און רערן מיט אָפּ געהאַקטע ווערטער, ווי מיט אַ לאָם אויסגעהאַקט אַ שטיק קויל. פון ניין יאָר אַן אַזוי, מיט דער מאַמע, געראַמט און געוואַשן און פּאַרבעטן די בעטן, און די בלויע אויגן האָבן אַלץ איינגעזאַפּט, ווי אַה פּילמס אַראָפּגעכאַפּט.

און איצט דרייען זיך אַף די רעדלאַך פּילמס און באַשטראַלט פון אייגענעם ליכט וואָס צינדט זיך איצט אין מוה, זעט זי די אַלע בילדער אַזוי קלאַר, ווי זיי וואַלטן אַט ערשט פּאַסירט.

דאָס קרעכצן אַף יענער זייט וואַנט פון דער קראַנקער מעריץ האָבן געטריבן אין מויל ברענענדיקע, גליענדיקע ווערטער, ווי הייסע קוילן. ווערטער האָבן זיך אין מח געפּלאַנטערט, געריסן זיך צום מויל, צעשטעלט זיך אין שורות.

זי האָט גענומען שפּאַנען האַסטיק איבערן צימער און מיטן האַסטיקן שפּאַנען האָט אויפגעברויזט דער צאָרן און קינדרעשער צער, פון יונגמיידלשן צער, פון מענטשלעכן צער צו אַלע אַרומיקע. די הענט, די בלייכע לאַנגע הענט, האָבן זיך געצויגן, צונויפצונעמען די אַלע פּאַר'הושכ'טע, געליטענע, פּאַר'צרה'טע; זיי טרייסטן און פּאַרגיטיקן פּאַר זייערע אייביקע ליידן.

הייס-בלייאַיקע ווערטער זיינען געפּאַלן פון איר מויל אַף די קעפּ פון אונטערדריקער, אַף די קעפּ פון צופּרידענע און זאַטע.

. . . אַנגעטאָן אין איר רויט קליידל, דאָס צעפּליגלטע, וואָס זי טראַגט יעדן זונטיק, שטייט זי העכער איבער אַלע קעפּ. פון מויל פּאַלן ווערטער אַף געבויגענע קעפּ, שווער אַראָפּגעלאָזטע קעפּ. די ווערטער באַפּליגלען די קעפּ, הויבן זיי אויף, און זיי פּאַר-

רייסן זיך; זיי שיינען. די אויגן פלאַקערן. זי פאַראוים און זיי נאָך איר. אַנטקעגן שונא, צו די מיילער פון די שאַכטן . . .

זי וועט זיי פירן און דערפירן צו אַ זיג.

. . . אַ שטאַלצע שפּאַנט זי פאַראוים און נאָך איר זיי מיט שווערע זיכערע טריט . . .

זי האָט דערפילט זיכערקייט. זי האָט געקראָגן ווערטער און רייד, וואָס וועלן וועקן און רופן און פירן און זיגן.

מיט זיכערקייט האָט זי זיך געלאָזט צום בעט. זי וועט זיך אויסשלאָפן און אויפשטיין אַ פּרישע, אַ רואיקע, אַ זיכערע.

מיטן שלאָף האָט זי געוואָלט פאַרקלענערן די נאַכט.

די נאַכט האָט זי אַן אומרואיקע געמאַטערט און זי געדרייט אַף אַלע זייטן.

בילס שווערע טריט איבער זאַמדיקער קרישליקער ערד האָבן איר גערעגט.

מערי'ס קרעכצן אויך.

גרויער פאַרטאָג האָט זי איינגעשלאַפּערט. נאָך אין שלאָף, אין אומרואיקן, האָבן אין די אויערן געקלונגען מערי'ס קרעכצן, און אין אַנגעגליטן מח האָבן זיך אַפּגעדרוקט ביל'ס נערוועזע טריט.

ד ע ר מ א ר ש

דער נערודער אין באַראַק האָט זי אויפגעוועקט. זי האָט זיך אַ ריס געטאַן פון געלעגער, זיך אַפּגעפּרישט מיט קאַלטע וואַסער און זיך אויסגעפּוצט אין זונטיקדיקן רויטן קלייד.

אַנטקעגן איבער די באַראַקן האָט זיך געקנוילט אַ גרויסער ראָד פון פאַרכמורטע, צאַרנדיקע פּנימ'ער, וואָס האָבן אַלע וויילע אויפגעלויכטן, זיך געצונדן. און שווערע פּויסטן האָבן זיך געווינט אין דער לופט.

אַף אַן איבערגעקערט פּעסל איז געשטאַנען ביל און גערעדט. זיינע ווערטער האָבן צערודערט די פּרימאָרגנדיקע קילע און שטילע לופט.

ציטערנדיק מיטן יונגען קערפער, ווערנדיק אלע וויילע בלייד
 אדער פאררויטלט, האט זי מיטן דארן קערפער, ווי מיט א מעסער
 געשטניטן דעם קנול, זיך איינגעגעסן מיט ברענענדיקע אויגן אין
 ביל'ס פנים. אין וועלכן עם האבן זיך אפגעשפיגלט די ליידין, די
 עקשנות פונם נאנצן קאמף.

ס'איז געווען ווי פון דער העלער הויט זיך אפגעריסן — ווייל
 קיינער האט זיך באלד ניט געכאפט — צוויי באוואפנטע וועכטער
 אין ציווילע שטאטישע קליידער האבן זיך דורכגעריסן, און איידער
 ביל איז נאך צו זיך געקומען, האבן צוויי לאפעס, ווי מיט אייזערנע
 צוואנגען איינגעקלאמערט און אים אראפגעשלעפט פון דער אימ
 פראוויזירטער פלאטפארם.

די מאסע האט זיך א צאפל געטאן, נאך פון אלע זייטן, אין א
 ראד, ווי וועלכע ארום זייער קרבן, האבן זיך געשטירעט מארדעם
 מיט ציין און שטאלענע רערן פון ביקסן.

איז מען געבליבן מיט אראפגעלאזטע הענט און מיט נאך פאר
 גרעסערטן צארן, וואס מען האט פארביסענע ציין געצוימט אין זיך.
 מילקא איז געשטאנען און געפיבערט. די ברענענדיקע אויגן
 האבן נאכגעצפלט די הינטערוויילעכס זיך אפרוקנדיקע וועכטער,
 און ביל'ן, וואס איז געגאנגען מיט געשלאסענע הענט אף הינטן
 אבער מיט א שטאלצער ארויסגעשטעלטער ברוסט און די אויגן
 ערנעץ אין דער ווייט.

ווי א פילקע, וואס שפרינגט אפ פון דער ערד איז מילקא ארויף
 אף דער פלאטפארם פון וואנען מען האט ביל'ן ערשט ארונטער
 געריסן.

מיט א האנט פאריסן אין דער הויך און מיטן ווארט וואס האט
 אי בעטנדיק אי באפעלעריש אפגעקלונגען:

— הכרים!

האט זי זיי אלעמען אויסגעררייט צו זיך מיט פאררייסענע קעפ.
 פליגנדיקע ווערטער, הארציק באהויכט, דערהויבענע, אויפ
 לויכטנדיקע, האט זי געווארפן צו זיי. זיי האבן זיי אויפגעכאפט

מיט די אויערן, אויגן און מוסקלן פון פנים און ס'איז אריין טיף אין הארצן, אין דער נשמה.

ס'האט זיך צעגאסן אין זיי א נייער מוט, נייע האפנונגען, א נייער גלויבן.

— זיינע קוילן-גרעכער טרוסן? מיט ציין און נעגל רייסט איר די קוילן פון דער טיפסטער טיפעניש פון די פארבארגנסטע ווינקעלאך. יעדן טאג לאזט איר זיך ארונטער אין שווארצן גיהנום, געזענענדיק זיך מיט דעם ליכט און זון פון דער וועלט. וועט איר ניט קעמפן אין ליכט פון טאג פאר די אויגן פון ווייב און קינד? ניט קעגנשטעלן זיך די פארדאמטע סטרייקברעכערס?

די מאסע האט אויפגעצאפלט און זיך א לאז געטאן. מען איז געגאנגען מיט פאראויסגייענדיקע טריט, מיט עקשנותדיקע טריט; אנטקעגן איז געגאנגען דער באוואפנטער שונא, ארויסרופנדיק, שפעטנדיק . . .

די סטרייקערס זיינען געבליבן שטיין פארווירטע מיט פאר האלטענע טריט.

צוויי לעבעדיקע ווענט זיינען געשטאנען, פארמאסטן איינער קעגן אנדערן.

האט זיך מילקא ווי א שארף פון א מעסער, א שניט געטאן פאראויס, מיט בלייכער, דארער האנט פאריסן, מיט צעפלאטערטן רויטן קלייד פאראויס, פאראויס.

פלאמנדיק צעגליטע אויגן האבן זיך אין איר איינגעגעסן און מילקא האט געשפאנט פאראויס.

פון איבער איר דארער פלייצע זיינען אריבער געפלויגן די ווערטער:

— ווער נאך מיר? !

ס'האט א ציטער געטאן די מאסע. איינער האט זיך א לאז געטאן, א צווייטער, די נאנצע וואנט האט זיך גענומען ברעכן. דער שונא איז אף א ווייל פארווירט געווארן און באלד געקומען צו זיך. ס'האט א סווישן געטאן — א קויל, א צווייטע.

מילקא שפאנט פאראויס — וויטער, וויטער. פאראויס.
 בריסט פאראויס. פעסטער שפאן. די אויגן ברענען, צינדן דעם
 וועג — דאס רויטע קלייד פלאטערט אין ווינט פון אייגענעם שנעלן
 גאנג. פלאקערט ווי זי וואלט געווען איינגעוויקלט אין א בלוט-
 רויטער פאן. ווי א פייערדיקער זייל טראגט זי זיך, פאראויס,
 פאראויס. די מאסע נאך איר, דורכרייסנדיק זיך דורכן שונא —
 די וואנט פון שונא איז צעבראכן — דער שונא איז צערייצט.
 בלייענער טויט ווערט ארויסגעשפיגן פון שווארצע ביקסן-דערן.
 סטרייקערס פאלן, סטרייקערס גייען.
 מילקא איז ווייט, ווייט פאראויס.
 צום שונא, צו די קוילן-שאכטן.

א רייטער, מיט שפארן איינגעשניטן אין פערדישן בויד,
 האט זיך א יאג געטאן. ס'האט א לאנגער שלאנג א גליטש געטאן
 זיך דורך דער לופט, און איידער די מאסע איז צו זיך געקומען
 איז שוין מילקא'ס דינער קערפער פארפלאנטערט געווען אין ריי-
 טערס שטריק, וואס האט זי ארומגעכאפט, און געשניטן אונטער
 דער ברוסט. דאס פערר, צעווילדעוועט פון שטעכיקע שפארן,
 האט זיך אויפגעשטעלט אף די הינטערשטע פיס, דער שטריק האט
 א שלעפ געטאן מילקא'ס קערפער, אים איבערגעקערט און גע-
 שלעפט נאך זיך.

א יונגער סטרייקער, מיט צעפלאמטע, ארויסגעסטארטשעטע
 אויגן האט זיך א יאג געטאן צו מילקא'ן און באַלד א פאל געטאן
 פון שונא'ס קויל, ווי פון א בליץ געטראפן.

— בעסטארדס!

— הינטישע זין!

די מאסע האט א ברום געטאן, זיך א ווארף געטאן. שטיקער
 שטיין-קוילן, שטעקנס, שטיינער האכן גענומען האַגלען אף שונא'ס
 קעפ און זיי פאריאגט אין אלע זייטן.
 דער צארן פון מאזאליעטע הענט האט זיי נאכגעיאגט.

א דעמאנסטראציע

א ווינקל אין ניו יארק. פון ביידע זייטן ריזיקע מויערן. טויזנטער פענסטער. די גאס איז ווי א שמאלער שפאלט צווישן ריזיקע פעלזן. א ווירבל־ווינט פון מענטשן. טומל. פון הויכבאן, פון אונטער־ערד־באז, פון טראמוויען, פון טרובעס פון אויטאס, פון משאווענגענער, פון צייטונגס־פארקויפער, פון מיילער, פון שיפן, וואס וויגן זיך אין נאענטן שמוציקן וואסער. עס יאווען זיך פראנטן מיט פארטפעלן, צייטונגס־אינגלאך מיט שווערע פעק, וואס רייסן ארונטער די אקסלען. ברייטע הענט, ברוינע מיט פאר־קאטשעטע ארבל שלעפן שווערע קאסטנס. אויסגעפוצטע פראנטן שטייען אה די שוועלן פון די קראמען און גלעטן די מיט פאמארע־צוגעקלעפטע האר אה די אויסגעכאליעטע קעפ. פון העט־הויד טראגט זיך א נאכאנאנדיקער טומל פון אן עלעקטרישן עקבויער אין שטאלענע שטאנגען. אז מען רייסט ארויף דעם קאפ, זעט מען א ריזיקן שטאלענעם סקעלעט, וואס האט נאך אה זיך ניט אָנגענומען דאָס פלייש און בלוט פון שטיינער און צעמענט. אן ארבעטער זיצט דארט רייטנדיק אה א שטאלענעם שטאנג און דרילעוועט לעכער.

פון פענסטער הענגען ארויס מאלפע־מענטשן, מיט טרייבלאך אה די אויערן. זיי מאכן מאָרנע העויות. עס ציטערן די מוסקלען אה זייערע פנימער. די הענט וואַרפן זיך, די פינגער מאַכן אַלער־ליי קונץ־שטיק, פאַרבייגן זיך עפענען זיך, ציען זיך אויס.

אן עולם ארום, ווי פאריקטע, כאפן אה די צייכנס, מאכן נאך מיט די פינגער, מיט די הענט, מיט די פנימ'ער, ווי זיי וואַלטן נאכגעקרימט די הענגענדיקע מענטשן־מאלפעס, ס'ציטערט יעדער נערוון פון יעדן איינעם דא. ס'איז די ניו יארקער בירושע, וואו מען שפילט מיט מענטשלאך בלוט און שווייס, וואס ליגט ערגעץ אין די קוילן־שאכטן, אין די שטאל־פאבריקן, אה די גומי־פלאנטא־

ציעם, אף די פעלדער, אין די זומפן און פאבריקן, אף די שיפן, אין דער לופטן, אף די שלאכטפעלדער.

צוועלף אזויגער — פאבריקן-פייפלאך ציטערן אף דעם ארום. פן צעפראלטע טירן גיסן זיך ארויס שטראמען מענטשן און מישן זיך צונויף אין שטראמיקן ווירבל-זוינט — אלע מיט איין ציל, מיט איין פארלאנג — פארבאטן א פלאץ אין איינעם פון די נאָענט-סטע רעסטאראנען, אראָפּשלינגען די ביסנס און צוריק פארשווינדן דארט, פון וואָנען זיי זיינען אַרויסגעשפיגן געוואָרן.

מיט אַ מאָל האָט זיך דער שטראָם אָפּגעשטעלט, געבליבן שטיין מיט ברייט-צעפנטע אויגן.

לעבן דעם הויפט-אָפּיס פון דער „אַמעריקאַן קאָאַל קאַמפאַניע“, וואו ס'געפינט זיך דער באַלעבאָס, דער מיליאָנער סאַנדערס, האָבן זיך געהויבן איבער די קעפּ פון דעם מענטשן-שטראָם קאַלירטע פלאַקאַטן מיט שרייענדיקע, מאָנענדיקע אויפּשריפטן: „מיסטער סאַנדערס, שטעלט אָפּ די שלאַכט I“ „מיסטער סאַנדערס, שטעלט אָפּ דאָס מאַרדן פון פרויען און קינדער I“

איבער דער גאַנצער ליינג און ברייט פון טראַטואַר האָבן מאַר-שירט אַרבעטער, געפירט פון קוילנגרעבער, אָנגעטאַן אין זייערע אַרבעט-אוינפאַרמס מיט די לעמפלאַך אף די היטלען און פלאַקאַטן איבער זייערע קעפּ. פאַראַוים איז געגאַנגען מילקא און געפירט די דעמאָנסטראַציע.

דער מענטשן-שטראָם איז פאַרכאַפט געוואָרן פון בילד. זיך אָפּגעשטעלט און פאַרגעסן וואוהין מען האָט זיך געיאָגט.

פון דער מאַסע האָבן זיך דערנענט די אַרבעטער, זיי אַפּלאַ-דירט און אייניקע האָבן זיך אָנגעשלאָסן אין דער דעמאָנסטראַציע. באַלד האָבן פאַטאַנראַפּישע אַפּאַראַטן גענומען קלינגען. פיפּיקע רעפּאַרטערס האָבן זיך געוויצלט און געשריבן אין נאָטיץ-ביכלאַך.

פּאַליציי האָט זיך דורכגעריסן. — פאַטראָל וועגענער זיינען אָנגעלאָפּן מיט טומל, מיט גוואַלדן — פּאַליציי-שטעקנס האָבן זיך געהויבן איבער קעפּ.

דער שטראם איז צעפלאָסן געוואָרן, זיך צעגאָסן אין קליינע
רימשקאלאַך.

פאַטראַל וועגן זיינען אוועק מיט קלינגענדיקן גוואַלד.
אַף שטיינערנער גאָס האָבן זיך געוואַלגערט שטיקער פלאַקאָטן
מיט אַויסגעשרייען אין די טויבע פענסטער אַרײַן.

ד י ג ע ל ע פ ר ע ס ע

מיליאָנען עלעקטרישע ליכטער האָבן אויפגעבליצט, ווינקען און
מאַניען אין דער נאַכט אַרײַן. גיגאַנטישע טורמס מיט אָנגעצונדענע
שטערנס ווינקען און הוזקין ווי אַרויפגעאַרבעטע אַלרײַטניקעס.
ס'איז נאַכט געוואָרן אין ניו יאָרק. דרוקמאַשינען קלאָפן. רעדער
דרײַען זיך, שלינגען לאַנגע ווייס־געלע פאַסן פאַפיר און שפייען
אַרויס צייטונגען — בערג מיט צייטונגען. פאַרהאוועטע יונגען מיט
שוויסיקע שטערנס און שוואַרצע הענט רײַסן די ביסנס פון מאַ-
שינען־ציינער.

קוריערן אָנגעפאַקט מיט בערג צייטונגען, יאָגן זיך שנעלער
פון גיכע־הילף וועגענער און טראַסקען אַרויס פעק אַף די ראַגן פון
ביידע זייטן גאָס.

שוין אַרויס די אָונט־צייטונגען.

אַף ראַגן, אין יאָגנדיקע באַנען שלינגען אויגן די פרישע ניס
און זאַפן אַרײַן אין די נעזער אַ קיצלדיקייט פון פרישן טויט.
חדשים־לאַנג, אַז ס'גייט אַן אַ סטרייק פון קוילן־גרעבער, נאָר
היינט דערוויסט מען זיך, אַז אַ מיידל אין רויטן פירט אַ דעמאָנס-
טראַציע פון אַרבעטער כאַס אַפּים פון מיליאָנער סאַנדערס.
אַ סענסאַציע, אַ מיידל אין רויטן . . .

דאָס טאַבלאיד, — אַ בולוואַר־צייטונג, האָט געוואַלט איבער-
שטייגן זיין קאַנקורענט — און אַף דער מיטלסטער זייט, אַ הויך דער
באַשרייבונג, אויך געבן אַ בילד פון דער דעמאָנסטראַציע און פון
מילקאָ'ן.

ניו יאָרק האָט זיך דערוואוסט פון קוילן־סטרייק.

באלד ווי דער מיליאנער סאנדערס האָט דערזען די אָונט־
צייטונגען, האָט ער אַ קוועטש געטאָן אַ ווייס קנעפל אַף זיין
מאהאָגאַני־טיש. לעבן קנעפל איז געווען אַנגעשריבן „סעקרעטאַר“.

אַף מאַרגן האָבן די צייטונגען מיט גרויסע, ריזיקע בוכשטאַבן
דערציילט, אַז דער מיליאַנער סאנדערס האָט נעכטן ביינאַכט געגעבן
אַ האַלבן מיליאָן דאַלער פאַר אַ שפיטאַל פאַר אונהיילבאַרע קראַנקע,
פּופּצן טויזנט דאַלער פאַר אַ בית־עוֹלם פּון אַריסטאָקראַטישע הינט
און אַ פּערטל מיליאָן פאַר אַן עקספּעדיציע צום נאָרט־פּאָל. די ניס
איז אַרומגעשטעלט געוואָרן אַרום אַ גרויסן פאַרטרעט פּון מיליאַנער,
געמאַלן פּון אַ באַרימטן קינסטלער.

אין אַלע צייטונגען זיינען געווען צוויי גאַנצע זייטן מיט אַ
ריזיקע אַנאַנס וועגן די מעלות פּון דער גומי וואָס ווערט פאַבריצירט
פּון דער „אַל גוד ראַבער קאַמפּאַניע“...

די צייטונגען האָבן נאָר ניט דערציילט אַז דער מיליאַנער
סאנדערס איז אויך דער באַלעבאַס פּון דער דאָזיקער קאַמפּאַניע.
וועגן קוילן־סטרייק איז אין דער פּרעסע בלוז געווען עטלעכע
געציילטע שורות, מיט קליינע בוכשטאַבן.

דער מיליאַנער סאנדערס האָט יענעם טאַג פאַרבאַכט אין
גאַלף קלוב און פאַרנאַכט האָט ער טעלעפּאָנירט צום אויפּזעער פּון
די קוילן־גרובן — פאַרוואָס מען לאָזט דעם „מאַב“ רואינירן זיין
פאַרמעגן.

ד י נ א כ ט ב ר ע נ ט

אין שוואַרצער נאַכט שלאָפּן אומרואַיק די באַראַקן. קרעכצן
בעטן. קרעכצן מענטשן. שווער אַטעמען. שווערער שלאָף; אומ־
רואַיקער שלאָף.

די צוויי אַרבעטער, די נאַכטיקע וועכטער וואָס היטן די באַ־
ראַקן, האָבן זיך צוגעשפּאַרט פּלייצע צו פּלייצע. אויסגעמאַטערטע
פּון קאַמף, האָט די קילע נאַכט געגאַסן מידיקייט אין די ביינער.

דרימלען זיי. אט פאלן אראפ די קעפ. אט גיבן זיי זיך א צאפל
און קוקן זיך ארום.

אין שווארצער נאכט פארבארגן גנבה'ט זיך דאס אומנילק.
פאררעטערישע פיס. גיפטיגע שלאנגען ערגעץ אין טיפעניש
פון נאכט. פאררעטערישע הענט גיסן פון בלעכן רונד ארום די
בארסקן.

ס'האט א פלאמיקע נקמה, מיט אמאל זיך א הויב געטאן —
ס'האט א פייערצונג א לעק געטאן די גראזן, די יונגע ביימלאך
און באַלד איז דער גאנצער ארום פארשאפט געוואָרן. עס האָט אַ
רויטע וואַנט, אַ פּלאַמיקע, אַרומגעצוימט, ווי מיט אַ פּלויט, די
בארסקן.

דאס פייער האט פארלענדט דאס גראז און זיך א לאַשצע
געטאן צו די ווענט פון די באַרסקן.

דאס פייער האט געברענט די נאכט.

ס'האט אויפגעציטערט דער ארום.

נאָקעטע געשטאַלטן האָבן גענומען טאַנצן אַ משונה'דיקן טאַנץ
אין דער ברענענדיקער נאכט.

פארהארטעוועטע מענער שטימען האָבן געברומט, פרויען האָבן
געקוויטשעט און קינדער זיינען זיך פארגאנגען.

ס'האט די מחנה סטרייקערס אין ווילדן וויכער טאַנץ זיך צע-
לאזט פון און ארום די באַרסקן.

זיינען פלאַמיקע ווערטער געפאלן:

— אַ פּלוד אַף זייערע קעפּ !

— די בעסטיעס !

און זיך אַ לאַז געטאָן צו די פּלאַמיקע ווענט, אין דער נאכט
אַריין. קינדערשע הענטלאַך האָבן זיך געקלאַמערט אַרום אויפ-
געהאָדערטע העלזער, האַריקע בריסטן.

נאָר דורך פּלאַמיקע ווענט האָבן געפּיפט די קוילן. זיך אייני-
גענעסן אין האַריקע בריסטן. האָבן זיך הענט ווי פּליגל צעשפּרייט

און געפאלן זיינען זיי ווי דעמבעס מיט קינדערשע הענטלאך אף הארערדיקע העלזער.

און קוילן האבן געסווישטשעט מיט חוזק/דיקן אומרחמנות/דיקן געלעכטער.

ס'האט דאס פייער זיך געהויבן העכער, העכער. אפגע- לעקט דעם דאך און געקראכן העכער.

פון דער ערד ארויף געברענט און פארלענדט די נאכט, ביז די הימלען זיך געהויבן. ס'האט שוין ניט געהאט וואס צו ברענען און געברענט.

אינמיטן נאכט איז א ווינט געקומען.

און דער ווינט האט א יאג געטאן, א טראג געטאן און אויס- געקירעוועט דאס פייער אהין, צוריק, צוריק, צום אפענעם מויל, צום פינסטערן מויל, צום טיפן אפרונט פון קוילן-שאכט, צום שונא אין הארצן אריין .

געכאפט דאס שטיק נאכט איבער די שאכטן, אין די שאכטן און געלאפן פריי, פריי.

ס'האט דאס פייער זיך צעפלאקערט און די האנט וואס האט עס אנגעצונדן און פריי געלאזן האט עס שוין צוריק ניט געקענט אפ- האלטן.

ס'האט דאס פייער איבערגענומען די שליטה איבער דער נאכט.

מיין פריינט, דער שונא

נאך איצט געדענק איד עס.

א הייסזוניקער פרימארגן. דער שווערער פאק רייסט אומ-
רחמנות'דיק די אקסל, די זון-פארטריקנטע הארטע לעדערנע פאסן
שניידן דאס לייב. די ביקס דריקט ווייטאקדיק ארונטער דעם לינקן
אקסל און דער שווערער העלמעט, ווי אן איבערגעקערט שיפל,
קוועטשט די שלייפן ווי מיט קלאמערן.

די זון שטעכט די אויגן מיט רויטע אנגעגליטע שפיזן, בלענ-
דעט מיט בלויע, רויטע און פורפורנע רעדער, אין א שווינדלדיקן
געדריי. אונטער די שווער-באנאגלטע שיד קריזשלט זיך דאס נאָל-
דיקע זאמך, קיצלט אין די שווער-אטעמדיקע נאָזלעכער, קנאקט
אונטער די ציין און רייסט אין האַלן.

סארדזשענט סקארי, א הויכער, א קופער-געגאסענער, איז אינ-
גאנצן אנט איין שטיק צוזאמענגעוואקסן, מיט די שווערע ברייט-
נאָזיקע שיד, מיט די „פוריס“, וואָס שלענגלען זיך אַרויס און
קרעמפּעווען איין די פיס ביו די נאָקעטע, טונקל-ברוינע קני, מיט
די קורצע הייזלאך, מיטן רעקל מיט די מעשענע קנעפ און מיט
דעם קליינעם היטעלע אפן זייט קאַפּ. ס'דוכט זיך, אַז דער
מענטש איז צוזאמען מיט דעם אַלץ אזוי צונויפגעוואקסן אַט דאָ,
אין דעם אַפריקאנישן מדבר, ס'א שטיק אַף דער זון געבאָקענער
קופער. נאָר דער אַבויסגעסטאַרטשעטער קנאַפּ פון לאַנגן רויטן
גאַרגל יאַנט זיך ארויף און אַראָפּ. ער קאַמאַנדעוועט מיט האַרט-
קייט, בייזקייט, פאַר'עקשנ'טקייט, עפעס ווי ער וואָלט מיט דעם
נקמה גענומען פון דער וועלט פאַר די פינף יאָר „פאַרדאַמטע
מלחמה“, וואָס האָט אפילו אַרויסגעריסן די מענטשלאַכע שפּראַך

פון אונטער זיינע דינע ליפן. פאר'עקשנ'ט לאזט ער דעם אָטעם
ניט כאַפן :

— פארוואָרד, מאַרש!

— לינקס, רעכטס, לינקס, רעכטס!

ניט מיר פאלגן די באַפעלן, נאָר די פיס.

— האַלט! דיסמיסד!

די גלייכע ליניע צעברעכט זיך. מיר גיבן זיך אַ לאָז צום
גרויסן ביידל פון באַמבעי־שטעקנס און ראַגאָזשעס, וואַרפן אַרונד
טער די ביקסן, די פעק, און גיבן זיך אַ וואַרף אַפן פון שאַטן אַפּ
געקילטן זאַמד.

געזאַלצענער שווייס קילט זיך אַף וויעס און ליפן.

מיון אָפיציר שטייט אין אַ דראַענדיקער פּאָזע און גיט די טעג
לאַכע פּרי־מאַרגן לעקציע :

— יעדער טערק איז אייער שונא. אַ שילינג און אַ האַלב קרינג
יעדער פון אייך פון דער ענגלישער רעגירונג און פאר די געלט
דאַרפט איר יעדן טאַג דער'הרג'ענען דריי טערקן.

— אַ האַלבער שילינג אַ טערק, — גיט זיך אַ רעכן באַ מיר
אין מח.

נאָר איצט קען איך ניט פאַרנעסן די דאָזיקע ווערטער.

איר געדענק אפילו, אַז דער אָפיציר האָט אויסגעקוקט אַזוי
מיד און אויסגעבלייכט, און דאָס פנים — ווי באַ אַ ישיבה־בחור,
אַ מתמיד, נאָר אַ נאַכט פּראַווען משמור.

נאָר יענע צייט האָב איך עס פאַרגעסן.

סיאיז געווען אַפן צווייטן טאַג ווי מיר האָבן אויפגעשטעלט
אונעזר לאַגער אין דער מדבר ראַפּאַ. מיר זיינען געקומען היטן
דעם אַרסענאַל פון אַמוניציע, וואָס איז פאַרכאַפט געוואָרן פון די
טערקן, און אויך די טערקישע געפאַנגענע.

באגינען. דער שמאלער זילבער־פאס צווישן א ים בלויקיט, האט זיך צעברייטערט און צעוואקסן. דער לעצטער טראטא פון טרומיטער האט אָפגעציטערט און איז פארשטאַרבן אין דער פריי מאַרגנדיקער קילקייט. א פאַר מינוט שטייל און מיט אַמאל א גרילצנדיקער פּיף.

ציטערנדיק פון פרימאַרגן־קילקייט, האַלב אָנגעטאָן, מיט אויפ־געשנורעטע שיד־בענדלאַך, האָבן זיך אַלע סאַלדאַטן אַ לאַז געטאָן פון זייערע רונדע ביידלאַך צום „ראַל־קאַל“.

— קאַמפּאַני, ...טשאַן!

די לעצטע העלפט פון וואַרט „אַטענשאַן“ האַט היציק אַ שניט געטאָן די קילע לופט און אָפּגעהאַקט, ווי מען פאַרהאַקט אַ פעסטן קאַסטן־שלאַס.

שיד אָן שיד האָבן אַ קליק געטאָן און אַלץ איז פאַרגליווערט געוואָרן.

ס'איז געווען אַ פרימאַרגן, ווען דער מדבר־הימל האַט זיך אַ שפּיל געטאָן. אַ שאַרפע זון איז אַרויס. כּשופֿ'דיק האָבן זיך די קאַלירן געביטן אָפּן הימל. אַט האָבן זיך אַ שפּרייט געטאָן רויטע שטיקער טוד, געטונקען אין בלוט. אַט בלויע, און אַט ראַזעווע. די זיינען פאַרשוואַונדן און נייע טיכער האָבן גענומען שפּילן מיט פאַרבן, געביטן זיך שנעל, שנעל.

סאַלדאַטן האָבן פאַרריסן די קעפּ און זיינען אַוועק פון מדבר, פון לאַגער, פון זיך. דער האַרטער סאַרדזשענט סקאַרי, דער קליי־נינקער קאַפּטאַן רייז, האָבן זיך אויך פאַרנעסן, פאַרריסן די מאַר־דעס צום הימל. די רייען זיינען זיך צעפאַלן.

ס'האַט אויסגעקוקט, ווי אַ סטאַדע וועלף וואַלט זיך פאַר־קליבן אין לאַגער און שטייען מיט פאַריסענע העלזער און וואַיען צום הימל.

אין דערבייאַיקן לאַגער, וואו די טערקישע געפאַנגענע האָבן זיך אַרומגעבלאַנקעט צווישן שטעכיקע דראַטן־ווענט, האַט זיך עפעס אַ רובּער געמאַן.

סאדזשענט סקארי איז געקומען צו זיך, זיך אויסגעצויגן אין זיין גאנצער ליינג און פון אויסגעצויגענעם שטרענגן פנים האָט אַ שניט געטאָן:

—...טשאַן!

מיר זיינען אַראָפּגעפּאַלן אין לאַגער...

ס'האָט זיך אָנגעהויבן די רוטינע.

איד מיט נאָך עטלעכע סאלדאטן און אַ קאָרפּאָראַל זיינען באַשטימט געוואָרן אַרויסצונעמען אַ גרופּע געפּאַנגענע צו דער אַרבעט באַ דער נאָענטער באַז-סטאַנציע.

אַ מעשענער גרילץ האָט אונז פאַרבעטן צו דער אָפּענער קיך. מיר זיינען באַפּאַלן די רעדליקע קיך, געכאַפט צו טעפּלאַך ענגלישע טיי אין אונזערע האַלב-לכנה'דיקע קעסטלאַך. אַ לאַנגן לאַבן ברויט, אַף וועלכן ס'איז זיך מאַיעסטעמיש געלעגן אַ קופּע קעלע גרוי-געלער חלשות'דיקער לימענע-איינגעמאַכטם.

מיר האָבן זיך אַרונטערגעלאָזט אַפּן זאַמער האַרט לעבן דער וואַנט פּון לאַנגן ביידל פּון באַמבר-שטעקנס. מיט אַן אָפּגעבראַכן שטיקל ברויט פּון לאַנגן לאַבן האָט מען געשמירט דעם איינגע-מאַכטם.

פּון ביידע זייטן האָבן זיך געצויגן די לאַגערן פּון די געפּאַנ-גענע. פּון דער רעכטער זייט אַ ריזיקער לאַגער פּון צענדליקער טויזנטער טערקן און עטלעכע טויזנט דייטשן. דאָרט לעבן דער קיך האָט זיך פאַרענדיקט דער לאַגער מיט אַ צוים פּון שמעכיק דראַט. דאָרטן איז געלעגן דער אָפּפּאַל פּון קיך, וואו די דייטשן האָבן שטענדיק גענישטערט. נאָענט צום אָפּפּאַל האָבן זיך גע-צויגן צוויי רייען פּון עטלעכע הונדערט אָפּטריטס. פּון דער זייט איז געלעגן דער קלענערער לאַגער פּון אַ קליינער צאָל געפּאַנגענע און ריזיקע בערג פּון די אַלמע קליידער און שמאַטעס פּון די געפּאַנגענע. לעבן דעם— די שטאַל פּון די מויל-אייזלען. מיליאָנען פּליגן האָבן אונז באַלאַגערט. מיר האָבן זיי געהאַלטן

אין איין טרייבן פאר יעדן ביס אין ברויט, נאָר איידער מיר האָבן
נאָך איינגעביסן די ציין, איז שוין דער איינגעמאַכטס באַזעצט
געוואָרן מיט פליגן.

איך האָב אַרונטערגעשלונגען אַ פליג, איידער איך האָב זיך
נאָך געכאַפּט, און מיט אַ צווייטן ביסן אַרונטערגערוקט די ניט-
גוטקייט.

סאָרדזשענט סקאָרי'ס פייפל האָט אונז אַ ריס געטאָן פון די
פלעצער.

איך בין געשטאַנען אָנגעשפּאַרט אַף מיין ביסס און זיך צו-
געקוקט ווי די גרופע געפאַנגענע שלעפט די פאַרפלאַנטערטע רעד-
לאַך שטעכיק דראָט, און לאָרט זיין אָן אַף אַפּענע וואַנאַנען.

פלעגמאַטיש-פּויל האָבן זיי זיך געשלעפּט, קוים וואָס זיי האָבן
זיך באַוואויגן. איז יעדן קער, איז יעדן שפּאַן און בויג — האָט
זיך געפילט, אַז זיי האָבן נישט דעם מינדסטן חשק צו דער אַר-
בעט, דערצו האָבן זיי נאָך געזונגען אַ טערקישן פּויל-צעצויגענעם
ניגון, וואָס האָט די עצמות אַרויסגעצויגן.

נאָר איינער פון זיי האָט געאַרבעט, אָן אַ סימן פון ניט-וויילנ-
דיקייט. דאָס איז געווען אַ הויכער, שלאַנקער יונג, זיינע קליי-
דער זיינען געלעגן נעט, אָן איין פלעק. די הויכע, רויטע פעסקע
מיטן זיידענעם, שוואַרצן טראָלד איז זיך געשטאַנען שטאַלץ אַפּן
קאַפּ. די האָר שיינ און גלאַט פאַרקעמט, ווי ער וואָלט ערשט
אַרויס פון אַ רייכן שערער סאַלאָן. ס'האָט זיך ניט געמערקט אין
איהם קיין סימן פון פּוילקייט, פון וועלן זיך אַרויסדרייען פון דער
אַרבעט. ניט אַפרוענדיק זיך אפילו, האָט ער געשלעפּט איין שטיק
דראָט נאָבן צווייטן און אָנגעלאָדן אַפּן וואַנאַן.

איך האָב געהאַלטן אין איין קוקן אַף אים.

עטלאַכע מינוטן זיינען פאַרביי.

איך האב אים אָפּגעשטעלט. אין אַ געמיש פון ענגלישע און אַראַבישע ווערטער און מיט די הענט און אויגן, האָב איך אים געגעבן צו פאַרשטיין, אַז ער זאָל זיך אַביסל אַפּרוען.
מיט דער זעלביקער שפּראַך האָט ער מיר געענטפּערט, אַז ס'מאַכט ניט און איז אַוועק זיין וועג.

צוריקגייענדיק פון וואַגאַן, האָט ער זיך אָפּגעשטעלט האַרט לעבן מיר. אַנזערע אויגן האָבן זיך געשפיגלט איינס אין ס'אַנדע־רע. בליקן האָבן זיך חבר'יש געשלוּמט און הערצער האָבן זיך דער־גענט.

מיט די אויגן האָט ער מיר אַוועקגערוּפּן הינטער אַ הויכן באַרג דראַט.

ער האָט אַריינגערוקט די האַנט אין בוזים־קעשענע, אַרויס־גענומען פון דאַרטן פיר קליינע טערקישע מטבעות און מיר דער־לאַנגט :

— דיס... מאַטהער... סאָוועניר...

און מיר געוויזן אַף די לעפּלאַך פון די אויערן.

איך האָב אים פאַרשטאַנען. אונזערע הענט האָבן זיך האַר־ציק צוזאַמענגעדריקט. איך האָב אים באַדאַנקט.

ער האָט מיר געענטפּערט אַף טערקיש און צוגעגעבן :

— נעווער מיינדי, אַלרייט, באַראַשאַ.

דאַס לעצטע, רוסישע, וואַרט האָט מיר פאַרוואַנדערט. קוקנדיק אין מיינע אויגן האָט ער עס פאַרשטאַנען.

ער האָט מיר אַף גיך דערציילט, אַז ער האָט, פאַר דער מלחמה, געאַרבעט אַ צייט אַף אַ רוסישער שיף, אַז ער איז געווען אַ קורצע צייט אין רוסלאַנד. זיין פאַמיליע איז אין יפו, העלפּט אים אַרויס פון צייט צו צייט מיט אַ ביסל געלט. ער איז שוין אַריבער צוויי יאָר דאָ אין געפאַנגענשאַפט. די היים אַזוי נאַענט, מיט דער האַנט צו דערגרייכן, אַ געפאַנגענער אין אייגענעם לאַנד.

מען לעבט דא אין שמוץ. מען באהאנדלט ווי הינט. שווער זיך
צו האלטן ריין...

— וואס איז דיין נאמען? — האט ער מיט געבעט א פרעג
געטאן.

— און דינער?

— איבראהים.

מיר האבן זיך ביידע פארשריבן די נעמען.
פארן אוועקגיין האט ער מיך געפרעגט אויב איך וויל עסן.
ער האט ברויט, טייטלען, אייער, ס'פעלט אים גאר ניט.

— ניין, א דאנק, איך וויל ניט.

— דארפסט זיך ניט שעמען — האט ער זיך גענומען בעטן. —
איך ווייס אלץ, מיר, געפאנגענע, האבן מער עסן פון איך. אייער
דע בעטן בא אונז עסן. ניטא זיך וואס צו שעמען. איך ווייס די
לאגע. מיר זיינען ביידע גלייך. דו ביזט פונקט אזא געפאנגענער,
ווי איך. איך ווייס וואס ס'מיינט זיין א סאלדאט. האסט ניט מער
פרייהייט, ווי איך. נארישקייטן.

ער האט ארויסגענומען פון זיין פעקל א שווארצן לאבן ברויט,
א הויפן טייטלען און מיר דערלאנגט.

מיטאגצייט האבן מיר זיך צעשיידט.

אפט האבן מיר זיך געטראפן. אמאל, ווען איך בין געגאנגען
מיט געפאנגענע צו דער ארבעט; אמאל, ווען ס'איז מיר אויסגע-
קומען צו שטיין אף דער וואך בא זייער לאגער.

ער פלעגט מיך אפּווארטן, פאר'גנב'ענען זיך צו מיר און צו-
טראגן עפעס עסן. אמאל אפילו א פאר געקאכטע אייער און א
טעפל טיי.

ס'איז אויסגעקומען, אז איך בין געווען אוועק פון לאגער
עטלאכע וואכן.

דעם זעלביקן פארנאכט, וואס איך בין צוריקגעקומען, האט
מען מיך געשיקט אף וואך צום טערקישן לאגער.

ס'איז געווען א פאר'חלומ'טער פארנאכט. נאָענט צו דער פאָרניינדיקער זון האָבן זיך געלאָשן הרודעס אויסגעלאָשענע האַר לעוועשקעס, פון קופעררויט געוואָרן גרוי, און באַלד גרוי־ווייס, ווי שטיקער וואַטע. אַפֿן געלן זאָמך האָבן זיך געשאַטנט די קאָלירן פון דער זון.

אַראַבער האָבן מיט אַ כּיכּי אַרונטערגעקניט זייערע קעמלען מיט דינע, צעשפּרייטע פּיס, צעשפּרייט די אַבאָיעס, געקניט אַף זיי און מיט די שטערנס געקלאַפט אין זאָמך. פאַרשפּעטיקטע קאָלראַוואַנען־פּירער האָבן געצויגן אַ טרויעריקן מאַנאַטאַנעם ניגון, די קעמלען, מאַיעסטעטיש שפּאַצירנדיק, האָבן צוגעקלונגען מיט די גלעקלאַך דינדיק, דינדיק, און שאַקאַלן האָבן געלאָזט הערן זייער אַנקומען.

א פאַר'חלומ'ט־ביינקענדער מדבר־פאַרנאָכט.

אין טערקישן לאַגער האָבן שוואַרצע געשטאַלטן, ווי קראַען, זיך געבויגן און געהויבן איבער דער ערד.

באַלד האָבן זיך אַף די שמעכיקע דראַטן אַרום לאַגער אָנגע־צונדן די גאַז־לאַמפּן, צעוואַרפּן שאַטנס מורא'דיק לאַנגע און גע־ציטערט ווי שלענג.

ס'איז היינט אַ פאַנטאַזי (יום־טוב) אין לאַגער פון די גע־פאַנגענע.

אַ שטיק פון לאַגער איז געווען אויסגעשפּרייט מיט קאַלדרעס, אַרום זיינען געזעסן די געפאַנגענע. לעבן יעדן זיינען געלעגן קופֿ־קעס צונויפּגעדרייטע ציגאַרטן, נאַשערייען און אַלע זיינען געווען יום־טוב'דיק אויפּגעלעבט.

אַרום אַ פּלאַקערדיק פייער האַט מען זיך אַרומגעקרייזט, גע־צויגן אַ מאַנאַטאַן ליד, וואָס האַט זיך געצויגן לאַנג־לאַנג. אין דעם ליד האַט מען דערציילט פון שווערן לעבן פון הייסע טעג און קאַלטע נעכט אין מדבר.

איינער האָט געזונגען, געפליעסקעט מיט די הענט און גע-
צויגן דאָס ליד און אַלע האָבן געזונגען דעם רעפּריין.
ער האָט שוין אויך אַרײַנגעפּלאַכטן אין ליד נייע פּערזן,
וועלכע זײַנען צוגעקומען דאָ, אין לעבן פון געפּאַנגשאַפּט.
און אַלע האָבן, פּליעסקנדיק מיט די הענט, אונטערגעכאַפּט
נאָך יעדן פּערז:

קאַ-אַם לײַל,
קאַ-אַם יאַם.

(וויפּיל נעכט און וויפּיל טעג.)

פון הינטער די גרויע ביידלאַך איז אַרויס איינער מיט אַ הויכן
שקאַרמיץ אָפּן קאַפּ. אַרויס איז ער פון דאָרטן פּלוצלונג און מיט
משונה'דיקע העוויות.

חברה האָט זיך געהאַלטן באַ די זייטן פון געלעכטער. ער האָט
זיך דורכגעריסן דורכן קרייז און זיך גענומען דרייען אַרום פּיער
פאַר די אויגן פון דעם קרייז.

וויילדע געשרייען:

— יעלאַ, יעלאַ!

— עסענקאַרי, עסענקאַרי.

— אַר-אַר-אַר!

אַ ווילד-ברויונדיק געלעכטער האָט צעשטורעמט די מדבר-
שטילע נאַכט.

ס'האָט זיך אָנגעהויבן דער טאַנץ עסענקאַרי.

דער טענצער האָט שטייל צעווינגט דעם קערפּער, אַרויסגע-
שטעקט די צונג, פאַרקאַשעט די ליפּן, אָנגעבלאַזן דאָס פנים, גע-
דרייט קאַמיש מיט די הענט און מיטן קערפּער.

חברה האָט געלאַכט, געפליעסקעט מיט די הענט, אים אונט-
טערגעהיצט.

ער האָט אויסגעגלאַצט די אויגן, אַרויסגעשטעלט דעם בויך,
אַרונטערגעלאַזט די הענט, ווי זיי וואַלטן זיך געהאַלטן אַה כשר'ע

פארים, ארויסגעשטעלט א לאנגע צונג און זיך גענומען דרייען ארום פייער, מיט משונה'דיקע העויות.

די געפאנגענע זיינען זיך פארגאנגען, געשאקלט זיך אהין און אהער פון גרויס נחת, געקויכט פון געלעכטער און געשריען:

— מאגנון!

— מאגנון!

(משונע.)

די פייער-צונגען האבן זיך צעטאנצט אף אלע זייטן, געלעקט און פארלענדט שטיקער נאכט, אויסגעברענט לעכער אין איר און געווארפן קופער-שאטנס אפן ארומיקן קרייז.

וואס אמאל איז געווארן דאס זינגען שטילער, דאס הענט פליעסקען ריטמישער, ס'האט אויסגעקוקט, ווי זיי ווילן צוריק פארווינגן די שטילע מדבר-נאכט, וואס זיי האבן אויפגעוועקט.

איד האב געזוכט איבראהימ'ען. ער איז ניט געווען.

די שכנים פון איבראהימים ביידל האבן מיך דערזען. איינער פון זיי האט מיר צוגעטראגן א הויפן טייטלען און א קאלטע קווארט עפל-קוואס. איד האב זיך ארומגעקוקט צי ס'קומט קיינער ניט, האט ניט-טרויענדיק באטראכט דאס געטראנק און אויסגע-טרונקען.

— וואו איז איבראהים? — האב איד געפרעגט און געניש-טערט מיט די אויגן צווישן דעם עולם.

איינער איז אוועק. איד האב אומגערולדיק מיט די בליקן גע-טראכן די נאכט צווישן די ביידלאך. באַלד איז ער צוריקגעקומען.

— ער זיצט א טרויעריקער אין ביידל. ער גלויבט ניט, אז דו ביזט דא. ער מיינט, אז איד וויל אים אָפּנארן. זייט דו ביזט פארשוואונדן געוואָרן, גייט ער ארום א טרויעריקער. ער האט היינט ניט געוואלט גיין צו דער פאנטאזי.

איד האב אים געבעטן, ער זאל נאך אמאל גיין.

פון דערווייטנס האב איך אים דערקענט. אין שוין פון די ברענענדיקע שטורקאצן האב איך אים דערקענט. מיט אויפשיי- נענדיקע און באַלד מיט טרערן-פארלאַפענע אויגן האָט ער זיך אַ לאַז געטאַן צו מיר. ער איז צוגעלאָפּן צום שטעכיקן דראַט, זיך אַרונטערגעלאָזט, גלייך ער וואָלט ניט געקענט שטיין אַף די פיס. — מאַריס, מאַריס.

נאָר אַ געליבטע, וואָס איז געווען אַ צייט צעשיידט מיט איר געליבטן, קאָן אזוי אַרויסזאָגן אַ נאַמען.

ער האָט אַרונטערגעלאָזט דעם קאַפּ און צוגעדריקט זיין הייסן שטערן צו מיין האַנט.

איך האָב געפילט, אַז ווען ער שעמט זיך ניט, וואָלט ער גע- קושט מיין האַנט.

נאָר טרערן האָב איך דערפילט.

באַלד האָט ער זיך אַ כאַפּ געטאַן :

— וואָס ווילסטו? — האָט ער מיר אַריינגעקוקט אין די אויגן — קוואַס? טייטלען? אפשר דאַרפסטו געלט? — ער האָט זיך געכאַפּט צום גאַרטל.

איך האָב געראַנקט, געזאַגט, אַז איך דאַרף ניט.

— וואָס דען ווילסטו? זאַג, וואָס ווילסטו?

און פאַרזיכטיק, מיר ניט וויי צו טאָן, האָט ער מיר, ווי אַ מאַמע אַ קינד, פאַרנעוואַרפן פאַרוואָס איך האָב זיך ניט געוויזן די גאַנצע צייט.

מיט פאַרטערטע אויגן פול מיט ליבע, האָט ער געקוקט אַף מיר.

איך האָב געביסן די ליפן צו פאַרהאַלטן די טרערן.

— ווילסטו טיי? זאַג, וואָס?

ער האָט געוואָלט לויפן עפעס בריינגען און איך האָב געזען, אַז ס'איז אים אַ שאַד די צייט צו פאַרלירן. ער האָט זיך אַבער

א רים געמאז, איז אוועק און באלד צוריקגעקומען מיט קוואס, טייטלען, ברויט, ציגארעטן און א שיין געשטריקטער פעסקע:
 — נא, דאס איז פאר דיר צום געדענקען.
 בא איבראהימען איז יענעם אוונט געווען די אמת'ע פאג-טאזי.

אנהויב הארבסט.

א שטורעמדיקער פרימאגן. גאלדיקע זאמערעלאך האבן זיך צונויפגענומען און געפראוועט א מדבר-הויליאנקע, געטאנצט אין דער לופט, זיינען געקראכן אין מויל, אין אויגן, אין אויערן, פארטויבט און בלינד געמאכט.
 איד בין געשטאנען באם טויער פון אמוניציע-ארסענאל אף דער וואך.

אינווייניק האבן געארבעט, ווי אלע טאג, די טערקישע גע-פאנגענע, געטראגן קעסטלאך אמוניציע פון איין ארט אפן צווייטן, סארטירט, אויסגעגלייכט און געפאקט.

ס'האט זיך דערהערט א קראך. די ערד אונטער מיר, די גאנצע געגנט האט אויפגעציטערט. איד האב זיך א צאפל געמאן. ניט געוואוסט וואס צו טאן. האב איד דאן געטראכט, אז א סאלראט טאר ניט פארלאזן זיין פאסטן, מעג ער אפילו צעריסן ווערן? איד געדינק ניט. איד בין ווי א פלאקן איינגעשטעקט געווארן אין דער ערד.

פייפעלאך האבן געגרילצט. די וואך איז זיך צונויפגעלאפן. באלד איז אויסגעוואקסן מיון אפיציר אף זיין ברוינעם, אומרויאקן פערד. ער האט זיך אריינגעשניטן אינווייניק, איז באלד צוריק געקומען און באפוילן די וואך זאל זיך אויסשטעלן אף ביידע זייטן טויער.

מיר האבן זיך צעשטעלט, זעקס קעגן זעקס. געקוקט איינער אפן צווייטן מיט פרעגנדיקע אויגן. די מיילער האבן ניט געטארט

רעדן און אפשר קיין לשון ניט געהאט, האבן מיר זיך דורכגע-
רעדט מיט די אויגן:

— וואס איז געשען? הא?

ס'איז איינער פון אינווייניק ארויס:

— א קעסטל אמוניציע אויפגעריסן. דריי פארוואונדעט. דאָס
איבעריקע פארכאפט אין צייט. געקענט איך אלע אויפרייסן.
מען האט ארויסגעטראָגן די פארוואונדעטע.
אָר די אַקסלען פון דריי געפאָנגענע איז איבראָהים געלעגן.
דער קאָפּ אַראָפּגעהאַנגען, די האַר פאַרקלעפּט מיט בלוט און
זאַמד.

די אויגן פארגלאצט, איבערגעקערטע, האָבן געקוקט אָר מיין
זייט. צוקומענדיק נאָענט פאַרביי מיר, האָבן זיי זיך געעפנט, גע-
קוקט טויט אָר דער וואָר. זיי האָבן מיך דערזען, די אויגן, זיך
אפגעשטעלט אָר מיר, זיך אָנגעטשעפעט.

די ליפן האָבן שוואַד, פאַרשטאַרבנדיק, אַרויסגעמורמלט:

— מאַרים.

איך האב זיך אַ צי געטאָן, מיטן אויבערשטן טייל קערפער,
ניט רירנדיק מיט די פיס.
דער אפיציר איז נאָכגעריטן נאָך די פארוואונדעטע, איך האָב
זיך אויסגעגלייכט ווי אַ ווירע.
אַ פאַר טעג שפעטער בין איך מיט מיין קאַמפּאַני אַוועק אָר
אַן אַנדער פּאַסט.

וואָס איז געוואָרן מיט מיין ליבן איבראָהים?

אין דער וואוא פון קאאירא

גאלד האט זיך אויפגעכאפט גאנץ פרי און דערוען, אז ער געפינט זיך א צימער, אָנגעגאסן מיט ווייס־בלענענדיק ליכט, דורכגעשפריינקלט מיט פארביקע שמעטערלינג־פליגעלאך, וואָס האָבן זיך אָפגעריסן פון דער מאַמע־זון און טאַנצן אַרום־אַרום זיין בעט. ווייסע, וואַרימע פרויען־הענט האָבן זיך צעפּרילינגט באַ אים איבערן האַרץ — ער האָט זיך דערפילט לייכט און גרינג, כאַטש גיב אַ מאַך מיט די הענט און צעשוויים זיך אין אַ ים פון ליכט.

אַ צופּרידנקייט האָט זיך צעלייגט אַף זיין פנים.

ער האָט געגעבן אַ צי אויס די ביז די עלנבוינגס ברוינע און אויבן ווייסע הענט. די ביינער האָבן אַ קנאַק געטאַן. מיט אַמאָל זיך געגעבן אַ הויב, אַ זעץ אויף און אַ זאָג געטאַן מיט פרויך צו זיך:

— בין איך ענדלאַך, הייסט עס, אין קאאירא!

ווי אַ פאַרצוימטער וואַסער־שטראָם, אזוי האָט זיך גאלד געריסן פון מדבר תל־אל־כביר קיין קאאירא. פון די חברים סאַלראַטן, וואָס האָבן געהאַט די זכיה צו זיין פון די ערשטע אַף אורלויב אין קאאירא, האָט ער זיך אזוי פיל אָנגעהערט. אין זיבן מאָל זיבן שלייערן איז קאאירא געווען פאַר אים פאַרהילט, און יעדער איינער, וואָס איז געווען דאָרטן אַף אַ באַזוך, האָט צוגעוואָרפן נאָך אַ שלייער. יעדער אייגנאַרטיק, אַף זיין שטייגער, לויט זיין פאַנטאַזיע. קאאירא איז געוואָרן פאַר אים דאָס מיסטעריעזוסטע פּלאַץ פון דער וועלט.

און אַט איז ער אין קאאירא. וואָכן. חדשים. תל־אל־כביר. מדבר. גרוי זאמר. אַש־קאַלירטע הימלען. מאַנאַטאַנער גלעקל־

געקלאנג: דיִן־דין און דיִן־דין און שטילער שוויגן. און מיט אמאל — קאאירא, א רייכער, פיל־קאלירטער טעפיד — אה גרויען זאמר. אזוי פיל קאליר, אזא פאנארעמע.

ער האָט געגעבן א שפרונג אראפ פון בעט, איז אריין אין באַד־צימער, אויפגעדרייט דעם קראן פון שפּריץ און געלאָזט לויפן דאָס קאַלטע, פּרישע וואַסער איבער זיין קערפּער. דאָס קאַלטע וואַסער האָט, ווי אַ האַגל, זיך אָפּגעקלאַפּט אַ די ביינער. פון פרייד האָבן די ביינער פּריילאָכע טענער אַרויסגעגעבן. דאָס בלוט האָט עס באַלד דערפּילט, אויפגעכאַפּט. האָט זיך עס צעוואַרימט און גע־נומען אונטערזינגען און אונטערטענצעלען. האָט זיך גאַלד שוין מער ניט געקענט איינהאַלטן, געגעבן אַ שפרונג אַפּיר פון אונטערן וואַסער און זיך צעטאַנצלט איבער דעם שוין־געפּלאַסטערטן דיל.

ער האָט שנעל אָפּגעפּרישטיקט און איז אַרויס אין גאַס. אַרום דער גרויסער געביידע פון דער „יאַנג מענס קריסטשן אַסס'ן“ האָבן זיך געדרייט סאַלדאַטן, אַפּיצערן און אַראַבער, אויס־געפּוצטע אין שוואַרצע און ווייסע אַבאַיעס.

צוערשט איז אים באַפּאַלן אַ כאַפּטע אַראַבישע אינגלאַך מיט קעסטלאַך און בערשטלאַך. נאָר ווי פון אונטער דער ערד איז מיט אַמאַל אויסגעוואַקסן עפעס אַ לץ, אינגאַנצן אין ווייסע, פּריש־בלאַנקנדיקע תּכּריכּים, ערשט פון קבר אַרויס — און גענומען טרייבן די קאַמאַנדע. גאַלד האָט זיך געכאַפּט, אַז דאָס איז דער עניפּטי־שער אַרדנונגס־היטער, האָט ער גענומען דאָס ערשטע ענגלישע און אַראַבישע וואָרט, וואָס ס'איז אים אַרונטער פון דער שפּיץ צונג, עס איינגעוויקלט אין די מילדע בליקן פון זיינע לעבעדיקע אויגן און אַרויסגעשאַסן דורך די שמייכלנדיקע ליפּן. באַגלייטנדיק מיט אַ מאַד מיט דער האַנט:

— אַלרייט, מאַשקוואַיעס, קוואַיסקאַטיע!

וואָס דאָס האָט באַדאַרפּט הייסן „ב'מאַכט ניט אויס“. דער פּאַליציימאַן האָט אַביסל איינגעצויגן דעם אונטערשטן טייל נאַקן און אַרויפּגעצויגן צוריק־צורוועגס אַביסל די אויערן,

וואָס דאָס האָט געמיינט, אַז ער שמייכלט. און גאָלד האָט זיך פון איינעם פון די אינגלאַך געלאָזט אָפּפּוֹצן די סאַלדאַטסקע שיד. אַז די אויסגעפּוּצטע אַראַבער האָבן אים שוין דערזען אַ באַ-פּרייטן, האָבן זיי זיך אַ לאָז געטאָן צו אים, מיט צעפּלוּיגענע פּאַלעס, ווי אַ מחנה היישעריקן.

אַף אַ גאַנץ פּיינעם צעבראַכענעם ענגליש האָבן זיי זיך פּאַר-געשטעלט אַלס די בעסטע „גאַרדס“ (וועגפירער) פון קאאיראָ. און וועגן זיכערקייט איז דאָך ניטאָ וואָס צו ריידן. יעדער איינער פון זיי טראָגט אַן אַבאַיע, אונטער דער אַבאַיע אַ גרויס לייונט העמד און אונטערן העמד אַ . . . כּוּזים און צווישן העמד און כּוּזים געפינט זיך באַ יעדן אַ פּאַפּיר און אונטער יעדן פּאַפּיר איז דאָ אַן אונטערשריפט פון לוטענאַנטן, גענעראַלן, בלוז קעניג דזשאַרדזש פעלט.

אַז גאָלד האָט זיך באַפּרייט פון די דאָזיקע היישעריקן, האָט ער געגעבן אַ בלאַז אַן די ליפּן און אַרויסגעלאָזט דאָס גאַנצע ביסל לופט, וואָס האָט זיך געפונען אין זיינע לונגען.

ער האָט זיך אַוועקגעלאָזט אויסקוקן קאאיראָ, איז געגאַנגען פּאַמעלאַך, באַטראַכט, זיך אָפּגעשטעלט, ווי מען פאַרוכט וויין: אַ זופּ, געהאַלטן אַ ביסל אין מויל, זיך צוגעהערט צום טעם, אַ קוועטש מיט די אויגן, אַ שמאַצקע מיט דער צונג, אַ שלונג, און נאָך אַ זופּ און נאָך אַ זופּ. און אַז דאָס גלעזל וויין דערפילט שוין די ווייניקע אַטמאָספּערע ביים פאַרוכער אין מויל — ווער איז באַלעבאָס?

איז זיך גאָלד אַזוי געגאַנגען, באַטראַכט די שיינע אייראָפּי-אישע גאַסן, רעם ווייכן, סאַמעט-שוואַרצן אַספּאַלט, די בוימער באַ די זייטן, די שיינע רייכע הייזער, די פּראַנטישע פּאַרבייגייער מיט די גרויסע, לאַנגע, ווייסע העלם-היטלען, ווי איבערגעקערטע שיפּ-לאַך, אַף די שטאַלצע קעפּ צו באַשיצן זיך קעגן דער טראַפּישער זון; באַטראַכט די רייכע, פּאַרפּוּצטע דאַמען, די אָפּגעריסענע אַראַבער,

וואס האָבן אויסגעזען ווי פאַרבלאַנדזשעטע אַהער און מיט אַמאָל —
ה'רהא! ה'רהא!

זיינע גרויסע אויגן זיינען גרעסער געוואָרן.

ער האָט דערזען אַ גרויסן, רונדן פּלאַץ; אַלע גאַסן פאַר-
ענדיקן זיך דאָרט און פון אַרום, ווי פון קאַנאַלן, גיסן זיך אַריין
שטראַמען מענטשן און ווערן באַלד אַריינגעצויגן און פאַרמישט אין
קאַכיקן ווירווואַר.

ער האָט דערהערט אַ טומלען און איבערשרייען פון אַלע זיבעציק
שפּראַכן, איבער דעם דאָס געוויין פון פאַרביינקטע קליינע איי-
זעלאַך, כליפּנדיק ווי פאַרבלאַנדזשעטע קליינע קינדער און אַ כאַרכ-
לען פון קעמלען. און העכער איבער אַלץ די וואַרפנדיקע, שרייענדיקע
פאַרבן; טורבאַנען, קעפּיעס, פעסן, העלמס און פאַרשיידענע אַנ-
דערע קעפּיצודעקערס. אַראַבער האָבן געשריען מיט באַנומענע
קולות, גע'טענה'ט מיט די הענט, מיט רויט-געפאַרבעטע נעגל, די
ברוינע אָדערן באַ די שלייפן האָבן זיך געצויגן ווי אַנגעשטייפטע
שטריקלאַך און די בלוין-געמאַלענע פייגעלאַך איבער זיי, האָבן זיך
באוואויגן, צענומען די פליגעלאַך — אַט וועלן זיי זיך געבן אַ
ריר און — היידא!

אין גרויסן ווירבל האָט זיך געטומלט, געטומלט. געשריען, גע-
רעט. רוסישע גלחים אין זייערע לאַנגע, ברייטע, שוואַרצע כאַלאַטן
מיט הויכע היטלען, ווי איבערגעקערטע קוגל-טעפּ, סקאַטישע סאַל-
דאַטן מיט קורצע געקעסטלטע קליידלאַך, טערקן מיט רויטע פעסעס
און מיט שוואַרצע זיידענע טראַלדן, הנ'עוודיק ווינגנדיק זיך אַהין
און צוריק, קאַקעטיש. ענגלישע סאַלדאַטן מיט קורצע הויזן און
נאַקעטע אָפּגעברוינטע קני, בעדואינער, סיריער, אַרמעניער, רוסן,
פרויען מיט פאַרשטעלטע פּנימיער, פון וועלכן עס האָבן אויס-
געקוקט שוואַרצע אויגן, שטיקלאַך וואַקסענע נעזער און טויטע
שוואַרצע ברעמען; פרויען מיט גרויסע רינגען אַף די נעזער און
טערקישע פּיאַסטערס, איינגעפלאַכטן אין די האַר.

און די פאַרבן און די שפּראַכן האָבן זיך געמישט און אויפ'-
געהויבן זיך אין דער הויך, ווי אַ פאַרע איבער אַ זודיקן טאַפּ.

און גאלד'ן האָט זיך געדוכט, אז ער שטייט פאר אַ ריזיקן שמעלץ טאָפּ, וואָס ווערט געמישט פון אַ ריזיקער ניט געזעענער האַנט, אַ ריזיקער שמעלץ-טאָפּ, וואָס שמעלצט און שמעלצט, און שמעלצט ניט צוזאמען.

גאלד איז געשטאַנמען און גע'חלומ'ט...

אַ ריזיקער וועלט-מאַסקאַראַד. פעלקער פון אלע לענדער פון דער גארער וועלט האָבן זיך פאַרזאַמלט אַהער, צוזאַמענגעמישט און — — אַט באַלד וועט אַ שטאַלצער עגיפטישער פרינץ אַרויס פון סולטאַנ'ס שיינעם פאַלאַץ, אַרויפגיין אַפן העכסטן מעטשעט און אויסשרייען:

— אַט יענער שטאַלצער בעדוואינער יונג, מיט דער זיידענער קעפיע און גאלד-געשפינטן אַנאַל אַפן קאַפּ, קריגט דעם ערשטן פרייז.

אַ כוואַליע רוישנדיקער אַפלאַוז, ווילדער אויסגעשריי פון המון:

— יאַלא, יאַלא.

און דער שטאַלצער בעדוואינער יונג וויגט זיך אַף ברוינע הענט, ווי אַף אַ פעלד פון קאַר-זאַנגען.

ער האָט זיך עטלאַכע מאָל אַרומגעקוקט און זיך געריכט, אז מיט אַמאָל וועט פון אונטער דער ערד אַרויסוואַקסן אַ ליי, אַ פאַיאַץ מיט אַ מיצל, באַהאַנגען מיט גלעקלאַד, און אים אַריינלאַכן אין פנים אַריין מיטן אַרבישן געלעכטערל:

— אַד, אַד, אַד!

— אַנטי מאַגנון! (ביזט פאַרריקט).

— אַנטי מאַגנון!

אים אַרויסשטעלן אַ לאַנגע צונג און פאַרשווינדן.

— קלינג-קלאַנג!

אַט האַסטו דיר אַ טראַמוויי אין מיטן. ער שפאַלט דעם מענטשן-שטראַם ווי אַ שיף דאָס וואַסער, און באַ דער זייט שפאַנט

זיך מאיעסמעטיש א קעמל און אויבן וויגט זיך א בעדוואינער און
ציקלט א גמראדיקן ניגון.

— העי אנגליזי!

דער שטראם האָט אים שוין פאַרוואָרפן אין אַ זייטיקן קאַנאַל
— אַ שמוציק אַראַביש געסל. און פאַר אים טאַנצט אַן אַראַביש
אינגל:

— העי אנגליזי!

גאַלד פּרעגט אים מיט צעטומלטע אויגן, וואָס ער וויל.

— העי אנגליזי, וואָזאָ?

און דער אינגל וואַרט ניט אַף קיין ענטפער און כאַפט אַף
שנעל אַפּ דעם אויסגע'חזר'טן פּזמון:

— נייע גוירלס, סוויט גוירלס, אַלע קיינע גוירלס; אַראַבי,
איטאַליע, דזשואַישי, ראַשיאַ, סיריע, טוירקיש, דזשאַפּאַני — און
ציט אויס צולעצט אַ וויינענדיקן ניגון — באַקש—י—ש!

און הינטער אים יאָגט זיך נאָך אַ קליינער קאַראַפּוזיק און
זינגט מיט אַן אַראַבישן ניגון אַ לידל, וואָס ענגלישע סאָלדאַטן
האַבן אין שפּאַס פאַר אים צוזאַמענגעשטעלט.

„מי נאָ גאַט פאַטהער,

מי נאָ גאַט מאַטהער,

מי נאָ גאַט סיסטער,

מי נאָ גאַט בראַדער,

— גיוו מי באַקשיש!”

ווי בליצן שניידן זיך די ווערטער „באַקשיש“ פאַר זיינע אויגן
און ווי אַ האַגל קלאַפן זיי זיך אַפּ אַף זיינע צעטומלטע אויערן.
זיך באַפרייט פון די קליינע „באַקשישניקלאַד“, האָט ער זיך
געלאָזט פירן פון אַראַבישן אינגל. דאָס האַרץ האָט האַסטיק גע-
נומען קלאַפן. דאָס בלוט האָט אויפגעלעבט און געפלאָסן
שנעלער...

אַן אויפגערגטער האָט ער זיך געדרייט דורך די שמאַלע,
שמוציקע געסלאַד, פאַרנעשעפטעוועטע פון ביידע זייטן מיט קליינע

קרעמלאד פון פארשיידענע שארפע געווירצן און שמוציקע טרינקאכצן.

דער געפעפערטער גערוד פון די געמלאד האט גאלד'ן אויפגע-
 נומען ווי א פריינט, זיך געגעבן א כאפ אריין צו אים אין נאָז און
 געוואַלט גיין ווייטער אינווייניק, שליסן אן אינטימע פריינט
 שאפט, ווערן בוזיס-פריינט. האט אָבער דאָס ביסל לופט פון די
 רייכע אייראָפּיאישע גאָסן, וואָס האָט זיך דאָרט געפונען, עס
 ניט געוואַלט ליידן, האָט זיך אָנגעהויבן אַ שלאַכט, וואָס האָט גאלד'ן
 געמאכט קיצלען אין דער נאָז... ס'איז אים געוואָרן האַרבלאַד אין
 דעם אויבערשטן טייל, עס האָט אַ צוק געטאָן — אַ סינגאַל פון אַ
 קאַטאַסטראָפּע, און מיט האַרמאַטן-שאַס און הורא־געשרייען צוריק
 געטריבן די אַרימע געפעפערטקייט. ס'איז אָבער באַלד צוריק
 געקומען מיט פאַרגרעסערטע פּרישערע כחות.

גאלד איז אריין אין אַ געגנט, וואו עס האָבן זיך געקרייצט
 און געטוליעט חב'יש, קליינע און שמאַלע געמלאַד.
 דער קליינער אַראַבער האָט זיך אָפּגעשטעלט און אָנגעוויזן
 מיט דער האַנט:

— היער, אַנגליזי, וואַזא, באַקשיישי!

גאלד האָט אים דערלאַנגט אַ מטבע און זיך אוועקגעלאָזט
 איבער דער וואַזא, דער לעבעדיקסטער געגנט פון קאאירא.

אָ אַ שמוציקן שמאַלן, בלאַטיקן באַדן, וואו אַן אָנגעלאַדן
 קעמל קאָז זיך קוים דורכשלעפן, האָט מען פּיצלאַד הייזלאַך אויפֿ-
 געשטעלט.

און אין די הייזלאַך פּעלקער פון אַלערליי קאַלירן: בריוו, געל,
 שוואַרץ, ווייס.

טירן און טויערן צעעפנט, לייב און לעבן אָפּגעדעקט.
 און פאַר די הייזלאַך צעשטעלטע די קאַלירטע סתורות:
 שוואַרץ, בריוו, ווייס, געל.

און די נאקעטקייט, פארברודיקטקייט רופט, ציט, מאניעט.
 אהער! אהער!
 — די בעסטע סחורות!
 און יעדע לויבט איר אייגן לייב און בלוט.
 און לאזט זיך וואו אראפ א לאדן, פאררוקט זיך וואו א טיר,
 קוקן קנאה'דיקע בליקן אפ דעם לאדן — — א קונה דארט
 פארט.
 און די הייזלאך ציען זיך און ציען אין דער וואזא פון קאאירא.

צי ס'איז געווען דער ריח פון פרויען-קערפער, צי דער ריח פון
 ביליקע פארפיומען... פאר'שכור'ט איז גאלד געווארן... דאס הארץ
 איז ווי א שוואם אנגעזאפט געווארן מיט ווייז... האט זיך דאס
 בלוט געריסן פון די אדערן און געשטאכן ווי נאדלען אין קאפ...
 ער האט דערוען א רעדל סאלדאטן פון זיין קאמפאניע. זיי
 זיינען געשטאנען בא דער טיר פון הייזל און אן אראבישע מאמע
 האט איינגע'טענה'ט:

— ניט איד, מיינ טאכטער, אָט גייט זי.

ס'איז ארויס פון א ברודיקן קארידאר-לאך, ווי פון א שמוציק
 מויל, א יונגע אראבערין, מיט צוויי בלויע פייגעלאך אויסגע-
 טאטואירט אפ די שלייפן — שווארצע האָר באהאנגען מיט טער-
 קישע מאדזשעמעס (אזעלכע מטבעות), אויגן שווארץ און גרויס,
 און יונגע שטייפע בריסטלאך, וואס האבן זיך געריסן פון אונטער
 דעם דינעם קאפטל.

— זי וועט טאנצן דעם קאנקאן, — האט די מאמע געוויזן אפ
 איר, — יעדער פון אייך זאל געבן א פיאסטער.
 א יונגער אראבערל פון א יאָר עלף האט זיך צוגערוקט, אָנ-
 געכאפט דאָס מיידל ביי א ברוסט און זיך צעשמייכלט צו די
 סאלדאטן:
 — ניים, ניים, ווערי גוד.

חברה האָבן דערלאנגט מטבעות, געפינקלט און געשלאנגען די אראבערין מיט די אויגן, אויפגעלויכטענע פלעמלאך האָבן זיך געצונדן.

די מאמע האָט איבערגעגעבן צו אַן אלטער אראבערין, דער באָבען, מיט אַ צעאקערט פנים, ווי פון ווינט אויסגעטריקנטע הרודעס בלאַטע, דאָס געלט. יענע איז ערגעץ פאַרשוואונדן. דער לאָרן האָט זיך צוגעמאַכט. די טיר האָט זיך פאַררינגלט. אין צימער: אַ בעט, אַ קליין טישל, אַ ליכט מיט אַ ציטערדיק פלעמל. אין ווינקל אַ קאַסטן.

חברה סאַלדראַטן האָבן זיך צעזעצט, ווער אַפן קאַסטן, ווער אַפן בעט, די איבעריקע אַפן קילן ליימיקן די.

פון דער טונקלקייט איז אַרויסגעשוואומען די יונגע אראבערין — אינגאַנצן נאַקעט.

דאָס ברוינע לייב האָט אין טונקלקייט זיך געקופערט.

די שטילקייט האָט פאַרהאַלטן דעם אַטעם אין יעדנס מויל.

— קאַנקאַן.

אַ וויילע איז זי געשטאַנען ווי פאַרגליווערט אין איר נאַקעט־קייט.

פּוּם צו פּוּם. הענט באַ דער זייט.

אייז פּוּם האָט זיך גענומען באַוועגן, ריטמיש, אַ ביסל אַרויס און אַ ביסל צוריק. באַלד די צווייטע, אַ ביסל אַרויס און אַ ביסל צוריק.

די ליפן פּוּל־בלוטיקע, האָבן אַקאַמפּאַנירט:

— פּאַ, פּאַ, פּאַ, פּאַ, פּאַ, פּאַ.

פּאַ, פּאַ, פּאַ, פּאַ, פּאַ.

מוסקלען פון פּוּם האָבן גענומען ציטערן, צוקן, ציטערן, אַף אַלע זייטן.

דער קערפער האָט זיך אָנגעהויבן ריטמיש באַוועגן.

— פּאַ, פּאַ, פּאַ, פּאַ, פּאַ, פּאַ.

פּאַ, פּאַ, פּאַ, פּאַ, פּאַ.

און יעדער מוסקול פון לייט, נאכן ריטם נאך, האָט געצוקט און געציטערט. זיך אָנגעצונדן, און דאָס פייער האָט זיך פאַר־שפּרייט, אַרומגעכאַפּט די פּיס, געהויבן די צונגען העכער און העכער, פאַרכאַפּט בויך, ברוסטן, דעם גאַנצן קערפּער. די ברוינע ברוסטן־טויבן, אויפגעשטייפט און אויפגעציטערט, האָבן זיך געריסן אין שוואונג, אין ווייטע וועלטן — ברענענדיקע וועלטן.

באַלד איינגעשלאָפּן, ווי מידע אויסגעמאַטערטע טייבעלאַך, זיך נאָכגעגעבן, זיך אויפגעכאַפּט און אויפגעציטערט און זיך געריסן. פון פייער־פלאַם־צונגען אין פייער־פלאַם־צונגען.

די הענט, די ברוינע ווי שלאַנגען קופּערנע, פון די בייגל אייני־געדרייטע, זיך געגעבן אַ הויב, זיך פאַרמאַסטן און אַ צי געמאַן, אַ ריס געטאָן און צוריקגעקומען, און ווידער זיך געהויבן און געדרייט, זיך אָנגערעגט און אָנגערייצט. די פינגער פון די הענט, ווי מילער פון שלאַנגען, האָבן געשיפעט און גע־סור'עט.

די הענט, צוויי שלאַנגען, האָבן זיך צעצויגן און איינגעצויגן, זיך געקושט און געשופּעט און גע־סור'עט.

אויסגעצויגן און צוריקגעקומען. זיך שטיל געשאַרט, אַרומ־געשאַרט און צוגעשאַרט צו די בריסטן־טויבן, אָנגערירט, אַ לאַשטש און אַראָפּ צוריק, ווי פון אָנגעגליטע קוילן... און באַלד צוריק, פאַמעלאַך גנב'ענדיק, ווי אַפּן בויך קריכנדיק — פּאָוואַליע און פּאַרזיכטיק, אַ טריט פּאַראַוים און איין טריט צוריק...

די שלאַנגען. מילער האָבן אָנגערירט אויפגעשטייפטע מויל־וואַרצלען — זיך איינגעגעסן און איינגעזאַפּט.

זיך צעציטערט און צעצוקט.

— פּא, פּא, פּא, פּא, פּא, פּא.

קערפּער פּאַר'חלש'ט, בריסטן פּאַר'חלש'ט, שלאַנגען פּאַר־שכּור'ט.

שטילער צוקן, שטילער ציטער, פון הענט, פּיס, ברוסטן, פּנים, מויל מוסקלען.

פלאַמענדיקע צונגען ברענען אויס דאָס לעצטע ביסל חיות פון זיך. דאָס לעצטע ביסל לעבן.

צען פאַר בליקן האָבן זיך איינגעשטאַכן מיט גליענדיקע שפיזן און קענען זיי ניט אַרויסשלעפּן.

דורך די שפיזן ברענט זיך אַרײַן דאָס פייער אין זייערע אויגן און צעשפּרייט זיך איבער אָנגעשטייפּטע קערפּערס.

זעען זיי ניט דאָס ציטערדיקע ליכט־פלעמל, וואָס גוסס'ט אַף דער וואַנט, ציט זיך צום שאַטן, צום פייערדיקן קערפּער, וואָס ברענט און ווערט ניט פאַרלענדט....

אַ מידע פאַלט זי צום סוף פון טאַנץ.

פון אַ שאַטנדיקן ווינקל שווימט אַרויס די הויכע שטאַלצע פיגור פון אַראַבער, וואָס דאַרף פאַרענדיקן דעם „קאַנקאַן“־טאַנץ פאַר צען פּיאַסטערס.

ער כאַפט זי אונטער.

— — — אַף דער וואַנט צוקאַפּנס דאָס צאַנקענדיקע פּלעמל, האָבן זיך צוויי שאַטנס צונויפגעגאַסן און איינער האָט דעם צווייטן געוואַלט אויפּרעסן — — —

חברה האָט זיך שטייל אַרויסגערוקט, ניט געוואַלט זען איינער דעם צווייטנס פנים, דעם צווייטנס בליקן.

יעדער איז פאַרשוואַנדען און פאַרשלונגען געוואָרן ערגעץ אין אַ טיר־מויל....

* * *

פאַרטאַג האָט זיך אויפגערוקט אַ ריגל מיט אַ הייזעריקן קול און אַ טונקל־געלער שאַטן האָט זיך אַרויסגעשלייכט פון אַ טונקעלן קאַרידאַר.

אַן אויסגעמאַטערטער, אַ דערשעפטער, האָט זיך גאַלד וואַקלענ־דיק געלאָזט אַרויסגיין פון דער וואַזא.

אין מויל באַ אים איז געווען, ווי איינער וואָס עסט אָפּ אַ שווערן מאַלצייט, לייגט זיך באַלד שלאָפּן, חלומ'ט אַ שווערן חלום און שטייט אויף מיט אַ זויערקייט אין מויל.

פון דעם גאנצן נעכטיקן טומל, פון קאכיקו ווירוואר, פון די
גאסן פון קאאירא, פון דער וואוא פון קאאירא, זיינען אים איבער
געבליבן, אין שווערן, מיט בליי אנגעגאסענעם מוח, שטיקלאך
צעריסענע, פלעקנדיקע וואלקנס, וואס האבן זיך פארפלאנטערט
און ניט געלאזט אויפפלאנטערן.

ארום מויער

א.

מיטאג'צייט.

די זון א רונדע, א פייערדיקע, האט זיך שוין ווייט אין הימל ארויפגערוקט, געווארפן גאנצע בונטן שטראלן און ארומגעכאפט דאס גאנצע שטעטל.

דער שאטן פון מאיר זעליג'ס איינפאררהויז איז וואס אמאל קלענער געווארן און זיך אף דער וואנט ארויפגערוקט.

דער אלטער מאיר זעליג'ס, מיטן צעכראסטעטן העמד, איז אף די פריזבע געזעסן און זיך געווארימט אף דער זון. ביי זיינע קראנקע רומאטישע פיס איז געלעגן וואסקא, דער אלטער הונט פון איינפאררהויז, און געדרימלט.

פון איינפאררהויז זיינען די בעל'יעגלות, געזונטע און ברייט-פלייציקע יונגע, ארויסגעקומען און זיך אף דער לאנגער באנק, באס שווערן הילצערנעם טויער, אויסגעזעצט.

דאס טראן פון די ערשט-אויסגעשמירטע שטיוול האט גע-גלאנצט קעגן דער זון און א שטינקענדיקן ריח פארשפרייט.

בארג-ארויף צום איינפאר צו, האט זיך געגעבן א וויג ארויף א ווינטל, צוזאמענגענומען פונם מארק פאפיר, שטויב און שטרוי, דאס אלץ צוזאמענגעוויקלט, געדרייט און געדרייט, ביז עס האט זיך פארמירט א זייל פון שטויב, פאפיר און שטויב. דער זייל האט זיך געדרייט און זיך דערנענטערט צו די בעל'יעגלות. חברה האבן עס נייגעריק צוגעקוקט און ווען דער זייל איז צוגעקומען צו זיי, זיינען זיי אלע אויפגעשפרונגען און זיך צעלאפן. דער זייל האט זיך נאך אביסל געדרייט און צונישט געווארן.

אז חברה האט זיך צוריק אוועקגעזעצט האָט איינער געזאָגט :
— אַלע רוחות קריכן אַהער, אַז דער רוח זאָל עס געמען. עפעס
וועט שוין היינט פּאַסירן.

— ביים דיר אָפּ אַ האַלבע צונג, דו אַלטע שקאַפע, נאָר ער
לייגט אויס צום שלעכטן.

— נו, טאַקע, צו וואָס אויסלייגן צום שלעכטן? ... מען דאַרף
זיך נאָך היינט לאָזן אין וועג אַרײַן, — האָט זיך איינער אַרײַן-
געלייגט אין שלום.

פון דעם האַלב־אַפּענעם הילצערנעם טויער האָט זיך געגעבן
אַ רײס אַרויס אַ יונגער אַגער, זיך אַ לאַז געטאָן אין גאַלאַפּ איבערן
פרייען פּלאַץ פאַר דעם אַרײַנפאַר און זיך געלאָזט הערן מיט זײַן
פריילאָכן הירזשען אַפּ עטלאַכע גאַסן אַרום :

— איי־כיי ! איי־כיי !

וואַסקאַ האָט געגעבן אַ שפּרונג אויף און גענומען נאַכיאָגן דעם
אַגער, האָט זיך אַבער געכאַפּט אַז ס'איז נאַריש פון אים, האָט
ער אַרונטערגעלאָזט דעם עק צווישן די פּיס, און מיט אַן אַראַפּ-
געלאָזטן קאַפּ זיך אומגעקערט צוריק. ער האָט זיך אוועקגעלייגט
לעבן אַלטן מאיר זעליג'ס פּיס, איינגענורעט דעם קאַפּ צווישן די
לאַפּעס און גענומען דרימלען.

פון איינפאַרהויז איז אַרויסגעלאָפּן ניסל פעלץ, דער שמיסער
און שומר, זיך געלאָזט נאַכן אַגער און אים באַלד צוריקגעבראַכט.
באַס טויער איז וואָס אַמאָל לעבעדיקער געוואָרן. עס זיינען
זיך צוזאַמענגעקומען די איבעריקע בעלי־עגלות.

חברה האָט זיך אויסגעזעצט, ווער אַפּ די פּריזבע ווער אַפּ
דער לאַנגער הילצערנער באַנק און גענומען פירן אַ לעבעדיקן שמועס
וועגן נסיעות.

— העי, חברה, — האָט גענומען דערציילן אַ הויכער, געזונטער
יונג. — זאַלט איר געווען עס אַ קוק טאָן, ווי מיין בולאַן האָט זיך
עס געגעבן אַ שטעל אַוועק לעבן דער גרעבליע, איז כאַטש ניב אים
אַ מכה אין זײַט, וויל ער נאָר צוויי . . . איך האָב געמיינט,

אז איד וועל לאפנען פאר פארררום . . . און ווען, מיינט איר, טרעפט זיך עס, הא ? אודאי ערב שבת, א כאַלעריע זאָל עס נעמען. איד האָב געמיינט אז איד וועל די „פּאָפּלעקציע“ באַ-קומען, ווי איר זעט מיך א אידן. און דאָ האָב איד נאָך מיט זיך א יאָלד אין א קאפּאטע... אַי, אַי, שרייט ער, ערב שבת, נו, אַ, נו, אַ, ערב שבת... איד האָב מיך קוים איינגעהאַלטן, איד זאָל אים נישט דערלאַנגען אין פרעסער אַרײַן.

פון א זייטיקן געסל האָט זיך געגעבן א דריי אַרײַן א פּאָיעטאַן, געווינט אַף לייכטע רעסאָרן. בערקע, א נידעריקער, ברייטביינער-דיקער יונג, איז געזעסן אויבן אַף דער קעלניע, די קוטשמע שוואַרצע האַר צעוואַרפן איבערן שטערן און ווי א געניטער טרייבער זיך געבויגן דאָ אַהין, דאָ אַהער, נאָך דעם בויג פון פּאָיעטאַן, און געשניטן מיט דער בייטש, באַהאַנגען מיט רויטע טרעלדלאַך די לופט רעכטס און לינקס, און מיט א קוראַזש און פייפּעריי האָט ער צערודערט דאָס גאַנצע געסל.

— אַט איז בערקע !

מיט א לייכטן שפרונג איז בערקע אַרונטער פון פּאָיעטאַן.

— נו, פאַרטיק ?

— טשטאָ זאָ וואַפּראָם ! א פּולער פּאָיעטאַן מיט פאַרשוניגען, וואַדען האָט איר געמיינט ? מיט א ליידיקן פּאָיעטאַן וועל איד אַהיימקומען ? מיין ווייב וועט דאָך מיך אין בעט ניט אַרײַנלאָזן, כאַ-כאַ-כאַ...

— נו, און פאַראַשקאָ ? שוין אויפגעגעבן, האָ ? — האָט אים איינער א פּרעג געטאַן און דערביי אים א זעץ געטאַן אין זייט מיטן עלנבויגן.

— נו, וואָס מיינט איר, חברה, ער'ט איינרייסן מיט יאַשקע'ן ? יענער וועט דאָך אים א פּוס איבערבּרעכן.

בערקע'ן האָט דאָס בלוט א זעץ געטאַן אין פנים. ער האָט זיך געמאַכט האַרץ.

— וואס, טאווארישטש ? מיינסט טאקע אין דער אמת'ן, אז
איד האב מורא פאר יאשקע'ן ? גארניט, איד וויל ניט איינרייסן
מיט אים, פארט א טאווארישטש, א גוטער ברודער.

— געהערט, חברה, וואס ס'האט זיך געטאן ביינאכט אין
שטאל ? — האט זיך אריינגעמישט ניסל פעלץ.

האבן חברה אנגעשטעלט מויל און אויערן און ניסל האט
פארטגעזעצט:

— איד ליג אזוי אין וואגן און קען עפעס ניט איינשלאפן.
ליג איד מיר און טראכט אזוי אין דער וועלט אריין. מיט אמאל
הער איד, ווי עפעס פארקעט זיך אין שטאל. שאר איד זיך שטילער
הייט ארונטער פון וואגן און געס זוכן. איד גיב א קוק: נו, נו,
איד זאג אייד, חברה, איד האב געמיינט אז איד וועל פלאצן פון
געלעכטער.

— וואס האסטו געזען ? — האט חברה שיער געפלאצט פון
גערולד.

— הערט'זשע. איד גיב א קוק, בא פערקאץ אין וואגן אין
אויסגעבעט מיט פריש היי און צוויי פארשוניען ריען זיך דארטן
ווי די חזרים... און ווער מיינט איר זיינען זיי ? יאשקע און
פאראשקא...

— כא, כא, כא !

— כא, כא, כא !

חברה האט אויסגעשאסן א געלעכטער און דער אלטער מאיר
זעליג'ס, דער בעל'הבית פון איינפאר'הויז, וועלכער איז געזעסן
די גאנצע צייט אה דער פרויבע, באס אריינגאנג, און דוכט זיך גאר
ניט צוגעהערט זיך צו דער חברה, האט אויך מיטגעלאכט מיט זיי,
און וואסקא מיטן האלב-אפגעביסענעם עק און אויסגעריבענער פעל,
האט אויפגעשטעלט די אויערן, ארויסגעשטעקט די צונג און פאר
וואונדערט געקוקט אה דעם אלטן מאיר זעליג'ס.

ב.

אַנטקעגן איבער דעם איינפאַר, באַ יאַנקל פּראַצענטניק אַפּן גאַד
ניק, איז אַרויסגעקומען די דינסט פּאַראַשאַ, אַ יונגע געזונטע שיקסע
מיט אַ קאַפּ פּלאַקסענע האָר און אַ פּאַר רויטע פּולע באַקן, אַנ-
געגאַסן מיט בלוט, צום פּלאַצן. דאַס לייזענטענע אויסגענייטע
קליידל איז געווען פּאַרשטעקט פּאַד-באַקאַם און צוויי גראַב-
דיקע פּיס האַבן זיך אַרויסגעזען ביז די קני...

פּאַראַשאַ האָט צענומען אַ גרויסן, שווערן טעפּיד, אים גע-
נומען טרייסלען. איר הויכער בוזעם, האָט זיך אויך געטרייסלט
און געציטערט ווי כאַלאַדעז.

אַז די יונגען האַבן זי דערזען, האַבן זיי גענומען ווינקען צו איר
און זי רופן. מיט זשערנע אויגן האַבן זיי זיך איינגעגראַבן אין דעם
ציטערדיקן בוזים, אין די פּאַרפּלאַטע באַקן און אין די גראַבע
ביז צו די קני נאַקעטע פּיס.

— ס'אַ מויד! מען קען פּאַרבדענט ווערן לעבן איר — האָט
אַ בעלענגלע מיט התפעלות אויסגעשריען.

— אַ לעבן לאַנג קען מען מיט איר אַפּלעבן אָן אַ ווייב, — האָט
זיך אַ צווייטער פּאַסמאַקעוועט.

איינער האָט אַ וואונק געטאַן צו פּאַראַשאַ. מיט זיינע
הענט גלייך ווי ער וואַלט עמיצן אַרומגענומען, זיך אַליין אַרומ-
גענומען, צוזאַמענגעדריקט ביידע אַקסלען, געגעבן אַ שאַרפּן קריץ
מיט די ציין, אַ פיר מיט די אויגן און אַן אַזאַ אַרויסגעאַטעמט.

פּאַראַשאַ האָט זיך צעלאַכט. דער שטויב פון דעם צעטריי-
סלען טעפּיד איז איר אַרין אין האַלן, איז זי פון געלעכטער אין
אַ הוסט איבערגעגאַנגען. זי האָט געצוקט מיט די אַקסלען און
דער הויכער בוזים האָט זיך געצאַפּעלט.

— העי, פּאַראַשאַ! — האָט זי בערקע אַ רוף געטאַן מיט
אַן אויג.

פּאַראַשקאַ האָט זיך אַביסל געקווינקלט, אַרײַנגעקוקט אין פּענסטער, צי עמיצער זעט ניט, און זיך אַרונטערגע'גנב'עט פון גאַנץ, צום טויער.

חברה האָט זיך אַ לאַז געטאַן צו איר, יעדער האָט זי געטשע' פּעט. זי איז געשטאַנען אין מיטן און נאַריש געשמייכלט און באַלד זיך צעלאַכט. דער געלעכטער איז אַרויסגעקומען אַזוי נאַריש, לעקישעוואַטע, גלייך מען וואַלט זי מיט בייטשן געשמיסן און זי געצוואונגען צו לאַכן.

— העי, פּאַראַשקאַ! — האָט זי בערקע צוגעצויגן צו זיך און גענומען זיך וויצלען מיט איר. — וואָס, צו אַלדי שוואַרצע יאָר, קריכסטו ביינאַכט צו יאַשקע'ן אין שטאַל אַרײַן, סטערווע? יאַשקע קאַן צו דיר אין קיד ניט טרעפן?

פּאַראַשקאַ האָט זיך געקווינקלט און ניט געוואוסט וואָס צו ענטפּערן. האָט זי אַ מאַד געטאַן אומבאַהאַלפן מיט די הענט און זיך געלאַזט אַוועקגיין.

ניסל פּעלץ האָט אַרויסגעשטעלט אַ פּוס, פּאַראַשקאַ האָט זיך פּאַרטשעפּעט און דערלאַנגט אַ זעץ אין דער ערד אַרײַן.

די בעלי'עגלות האָבן זיך הויך צעלאַכט.

פּאַראַשקאַ האָט זיך אויפגעשטעלט, אָפּגעטרייסלט דעם שטויב און גענומען זיך יאַגן נאָך ניסלען און געהאַלטן אין איין שילטן.

— אַז זדאַכניען זאַלסטו!

בערקע איז געשטאַנען באַם טויער, מיט זשערנע בליקן איר נאַכגעקוקט און געשלאָנגען די באַרוויסע פּיס, דעם הויכן בוזים און די רויטע, ווי עפּל צייטיקע, באַקן...

ניסל איז מיד געוואָרן פון לויפן. אַ פּאַרסאַפּעטער איז ער צוגעלאָפּן צו בערקען און זיך באַהאַלטן הינטער אים.

פּאַראַשקאַ איז צוגעלאָפּן און אים געוואַלט אַ כאַפּ טאַן און ביידע האָבן זיך אַנגעהויבן דרייען אַרום בערקען.

ביי בערקען האָט זיך דאָס בלוט צעקאַכט און ער האָט אַ כאַפּ געטאַן פּאַראַשקאַ'ן. די הענט האָבן אים געציטערט. דער האַס'

טיקער שווערער אַטעם האָט זיינע נאָזלעכער ציטערדיק צעשפּרייט און געברענט פּאַראַשקאַ'ס פּנים. מיט האַסט האָט ער געגעבן אַ צי איר קאַפּ הינטערוויילעכס און זיך איינגעגעסן מיט'ן גאַנצן מויל ציינער אין אירע צעפּלאַמטע באַקן. זי האָט אַ קוויטש געטאַן. זיך אַביסל אַרונטערגעלאָזט און מיט אַ האַסטיקן צי זיך אַרויסגעריסן פון זיינע הענט. בערקע האָט זיך געגעבן אַ בויג און דער זייט און אַ צי געטאַן דעם קערפּער אין פּאַראַוויס... ער האָט געוואַלט זיך אַ יאָג טאַן נאָך איר, האָט ער עמיצן דערפּילט הינטער זיך און אינסטינקטיוו זיך נאָך מער אָנגעבויגן, ווי עפעס אויס-צומיידן... יאַשקע'ס האַנט האָט דורכגעשניטן די לופּט...

ביי די בעלי-עגלות אָרום איז מיט אַמאָל דער אַטעם אָפּגע-האַקט געוואָרן.

אַ שטילקייט, ווי פאַר אַ שטורעם.

אַלע האָבן מיט איינגעהאַלטענעם אַטעם געוואַרט און זיך געשראַקן.

דער איינציקער וועלכער האָט ניט געשוויגן איז געווען דער יונגער אַגער, וועלכער האָט זיך פון דער פעל געריסן און מיט זיין מיט-בענקשאַפט אָנגעוואַפּטן הירזשען האָט ער די ווענט און דאָך פון שטאַל געלעכערט.

אין דער שטילקייט האָט וואַסקא באַ מאיר זעליג'ס פּיס דער-הערט דאָס זשומען פון אַ פּליג אָרום אים, האָט ער אַ דריי געטאַן דעם קאַפּ, געעפּנט דאָס מויל און גענומען מיט די פּייכטע אויגן נאכליפּן דער פּליג, דרייענדיק מיטן קאַפּ אַרויף און אַראָפּ. די זון האָט אים מיט אַמאָל אַ פּלויכע געטאַן אַ זשמעניע גאַלד אין פּנים אַריין, האָט אים אַ קיצל געטאַן אין דער נאָז. האָט ער אַ זשמורע געטאַן מיט די אויגן, צוריק אַוועקגעלייגט דעם קאַפּ אַף די אויסגעטריקנטע לאַפּעס און געבליבן ליגן מיט אַן אָפּן מויל און אויסגעשטעלטער צונג. פון קאַפּ, אַרונטער באַם האַלז, איז די פעל געבליבן אַ ביסל אָנגעצויגן, די פּליג האָט זיך אַ דריי געטאַן אָרום אַפּענעם מויל און געבליבן שטיין אַף דער נאָז: זששש —

זששם. וואססא האָט אַ הויב געטאָן די מאָרדע און — האָפּ I די ציינער האָבן זיך פאַרהאַקט.

וואססא האָט צוריק אַרויסגעלאָזט די צונג. און די פעל פון קאַפּ אַרונטער באַם האַלז האָט זיך נאַכגעלאָזן.

ניסל פעלץ איז מיט אַמאַל קלענער געוואָרן, זיך צוזאַמענ- געדרייט ווי אַ קנויל און זיך פאַרוקט אין אַ ווינקל.

פאַראַשקא איז געבליבן שטיין אינמיטן לויפן, מיט אַ נאַרישן אויסדרוק אָפּ פנים און זיך צוגעהאַלטן די באַק, וואו ס'איז גע- שטאַנען בערקעס'ס מויל ציינער, געקוקט יאשקע'ן אין די אויגן אַריין ווי אַן איבערגעשראַקענער הונט, וואָס האָט ניט וואוהין צו אַנטלויפן, און זיך מורא געהאַט צו רירן פון אָרט.

יאשקע און בערקע זיינען געשטאַנען איינער אַנטקעגן צווייטן ווי צוויי הענער, געהיט איינער דעם צווייטנס באַוועגונגען און געווען גרייט באַם קלענסטן ריר אַנצופאַלן איינער אָפּ אַנדערן און ביז צום טויט דערשלאָגן.

יאשקע האָט זיך מיט אַמאַל געגעבן אַ דריי צו פאַראַשקא'ס זייט. בערקע'ן האָט זיך געדוכט, אַז ער וואָרפט זיך אָף אים. האָט ער זיך אַ צי געטאָן אָף צוריק, אַריינגעצויגן דעם קאַפּ צווישן די אַקסלען און די הענט אַרויסגעשטעלט פאַראַוויס, פאַרן פנים, אָף זיך צו באַשיצן.

יאשקע האָט אים אויסגעמידן, געגעבן אַ שפּרונג צו פאַראַשקא'ן און איר אַראַפּגעלאָזט אַ פאַטש אין באַק, זיך פלינק ווי אַ קאַץ, געגעבן אַ וואָרף צוריק, אַרונטערגעוואָרפן פון זיך דאָס רעקל מיטן היטל און זיך אַרויפגעוואָרפן אָף בערקע'ן.

ביידע האָבן זיך געקלאַפּט אונטער די זייטן, אין די צייטן, אין די אויגן און וואוהין זיי האָבן נאָר געקענט צוקומען. זיי האָבן זיך געוואַלנערט אָף דער ערד, אָפּגעריסן איינער פון צווייטן די קליידער, זיך געביסן און געגראַבלט.

צולעצט האָט זיך יאשקע אָף בערקע'ן אַוועקגעזעצט און אים גענומען האַקן מיט זיינע גראַבע געזונטע פּוויסטן אין פנים אַריין.

בערקע האָט זיך באַגאַסן מיט בלוט, זיך געוואָרפן, געכאַרכלט און גערעוועט ווי אַ געקוילעטער אָקס. דערנאָך האָט ער הענט און פיס אָפּגעלאָזט און זיך שוין מער ניט גערירט. האָט זיך יאשקע אויפגעהויבן, מיט אַ טרויסל פון קאַפּ, אַרויפ־געוואָרפן די האַר פון שטערן אָפּן קאַפּ, זיך צורעכט געמאַכט די קליידער און געגעבן בערקע'ן מיטן שטיוול אַ האַק אין דער זייט. — און איצט גיי וואָש זיך אַרום די חזיר'שע מאָרדע, און געדיינק, אַז מיט יאשקע'ן פאַרטשעפעט מען זיך ניט. ניסל איז אַריין אין הויז און אַרויסגעבראַכט אַ קעסל וואַסער און אַ האַנד־טוך.

אַ פאַר יונגען זיינען צו צו בערקע'ן און אים אויפגעהויבן. בערקע האָט זיך געוואַקלט ווי אַ שיכור'ער און ניט געקענט איינשטיין אָף די פיס, האָבן אים די בעלי־עגלות אַוועקגעלייגט אָף דער פּריזבע און אים גענומען אַרומוואָשן.

ג.

ביי נפתלי שענקער אין קעלער.

חנה, נפתלי'ס ווייב, איז געשטאַנען הינטער דער סטאַיקע, אַנג געטאַן אין אַ שמוציקן פאַרטוך, געגאַסן בראַנפן פון אַ גרויסער פּלאַש אין קליינע פּלעשעלאַך און געהאַלטן אין איין אַרויסגעבן באַפעלן דעם מאַן.

— נפתלי גיב אַהער אַ פּלעשל !

— נפתלי, דערלאַנג מיר די לעיקע, גיכער !

— נפתלי, גיב מאַטוועיע'ען אַז אַקע ווייז, רויטן, דו הערסט !

און נפתלי איז אַרומגעלאָפּן און זיך ניט געקענט צערייסן.

באַ די טישן זיינען געזעסן פּויערים, אין לייזענטענע הויזן מיט ווינטערדיקע היטלען פון שאַפענער פעל, און געזונגען וואַלעכישע לידער. און נאָך יעדן פּערז זיינען זיי זיך פאַרגאַנגען אין אַ קוויטש :

„שעפטי בוני לאפריאמי
העי אמארי נו אמארי“.

און זיך פארגאנגען.

מיהאט געעפנט פלעשלאך מיט א קלאפ אין דלאניע און זיי
איבערגעקערט מיט איין זוף: גול-גול — און פארטיק.
אין א ווינקל זיינען געזעסן א גרופע אוקראינישע פויערים און
גענוגען מיט הייזערי שטימען:

„או סאסידא כאטא בילא,
או סאסידאא זשינקא מילא“

אן אלטער פויער מיט א באַרד ווי פון גרויע שפיולען, איז זיך
געזעסן איינער אליון בא א טישל, געוויינט מיט בלוטיקע טרערן,
זיך געקלאפט מיט א פויסט אין דער האַריקער ברוסט און נאָכ-
געזונגען:

„א או מענע נימא כאטי,
א או מענע נימא זשינקי,
א וואַליו! וואַליו!“

האט ער פאָרענדיקט מיט א וואַלעכשן אויסגעשריי און ניט
אויפגעהערט וויינען און טענה'ן צום אויסגעליידיקטן פלעשל.

באָס אַריינגאַנג פון דרויסן זיינען געזעסן ציגיינער אין א רעדל,
מיט ווייבער און קינדער, די מענער גרויסע רינגען אין די אויערן,
און די פרויען מיט לאַנגע שוואַרצע צעפ, באַהאַנגען מיט אַלטע
רוסישע זילבערנע רובלס. די קינדער מיט די פופקעס אין דרויסן,
האַבן זיך געפלאַנטערט אונטער די פיס.

יאשקע מיט בערקע'ן זיינען געזעסן אויבן-אָן בא א לאַנגן
הילצערנעם טיש, אַרום זיי די איבריקע בעליענגלות פון מאיר
זעליג'ס איינפאַר. זיי האָבן געטרונקען, געשריען, געזונגען, און דער
נאַנצער שענק איז געאַנגען כאַדאַראָם.

יאשקע און בערקע זיינען געזעסן אַרומגענומען, זיך געקושט און געהאַלט.

— זאָל איך קריינקען, אויב ס'טוט מיר ניט באַנג; זאָל איך אַ מיתה'משונה איינענעמען, — האָט זיך יאשקע געבעטן, — פאַרט אַ טאָוואַרישטש, אַ גוטער ברודער.

— נאַ, טרינק, בערקע, — האָט ער אים געשטופט אַ גלאָז וויין אין מויל' אַרײַן. — טרינק און פראַשטשיי, פראַשטשיי, טאָוואַרישטש.

— נו, וואָדען? — האָט דער אַלטער אברהם שוין צום פופצענטן מאל איבערגע'חזר'ט די זעלביקע ווערטער. — וואָדען? איך האָב אַבער געוואוסט, אַז זיי וועלן זיך איבערבעטן. אונזער חברה קען לאַנג ניט ברוגז זײַן... נאַש בראַט, נו, טרינק, בערקע. לאַמיר זײַן געזונט.

— ווען ניט איך, — האָט זיך איינער באַרימט, — בעטן זיי זיך ניט איבער. אַז איך זאָג: בערקע, שטעל וויין! שטעלט מען.

— טשטאָ זאָ וואַפראַס? — האָט בערקע שכור געשאַקלט מיטן קאָפּ — טשטאָ זאָ וואַפראַס?

ניסל איז געזעסן באַם עק טיש, און אַלע מאל האָט אים אַן אַנדער בעל'ענגלע צוגערוקט אַ גלאָז וויין:

— נאַ, ניסל, ווייס אויך פון אַ גוטן טאָג!

חברה האָבן איבערגעקערט איין פלאַש וויין נאָך דער צווייטער, זיך געזידלט, געשלאָגן און געוואונשן זיך אַל'דאָס'וטס, זיך געקושט און ווידער געזידלט.

און יאשקע האָט אַלע וויילע אָנגעפילט בערקע'ס גלאָז און זיך געבעטן:

— טרינק, טאָוואַרישטש, טרינק!

חנה האָט געהאַלטן אין איין בריינגען נייע פלעשער וויין, גע'געבן איינעם אַ קלאַפּ אין פלייצע, צו אַ צווייטן אַ שמייכל געטאָן און געוואונקען שעלמיש מיט די אויגן.

יערעם מאל, וואס זי איז פארביי געגאנגען יאשקע'ן, האָט ער זי אַ צופֿ געטאָן באַם דרייגאַרנדיקן פעטן גוידער, אָדער איר אַ קניפֿ געטאָן אין דעם נראָכן פֿלייש פֿון די פּוכקע הענט.

חנה האָט געשמייכלט און זיך כלומרשט געבייזערט:

— משוגענער! לאָ אָפּ! איד וועל דערציילן פֿאַראַשקאָ'ן,

כאַ-כאַ-כאַ!

— דערצייל, איד וועל איר נאָך היינט סייווי די ביינער צעברעכן, וועט זי אויפהערן קריכן צום טויער.

ער האָט אָנגעגאַסן צוויי פּולע גלעזער וויין, פֿאַר זיך און פֿאַר בערקע'ן, אָנגעקלאַפֿט זיין גלאָז אין בערקע'ס און צוגעצויגן בערקע'ן צו זיך:

— ניב אַהער דיין חזיר'שע מאַרדע און לאַמיר זיך צעקושן. און איצט טרינק, אַבער געדיינק! אויב דו וועסט נאָך אַמאָל טשעפען פֿאַראַשקאָ'ן, וועל איד דיר דעם בויך אויפֿטרענען און די קישקעס אַרויסלאָזן. געדיינק, ברודער!

חברה האָט אויסגעטרונקען די לעצטע גלעזער וויין און אַוועק צום טויער זיך פֿאַרטיק מאַכן אין וועג אַרײַן.

די זון האָט געהאַלטן באַם אונטערגיין.

אַ רונד רויט פייער האָט זיך אַרונטערגעלאָזט וואָס אַמאָל נידעריקער הינטערן באַרג און האָט אָנגעצונדן די שפיצן פֿון די בוימער פֿון דערבייאַיקן וועלדל.

אין אַ הייזל אָפּן באַרג האָט זיך אַ שויב פֿון אַ פענסטער אָנגעצונדן.

די בעל־יעגלות האָבן זיך אויסגעזעצט אַף די קעלנעס און מיט געזאַנג און פּיפֿעריי זיך אַוועקגעלאָזט אין וועג אַרײַן.

פֿאַראַשקאָ איז געשטאַנען באַם טויער און פֿאַרבענקט געקוקט אָפּן באַרג, וואָס האָט זיך געהויבן איבערן שטעטל, וואו עס האָט זיך געצויגן אַ לאַנגע שורה פֿאַיעטאַנעס, איינגעהילט אין שטויב —

די זון האָט זיך אַרונטערגעלאָזט הינטערן באַרג.

„געלע זאמר“

אז די זון איז א פולע מיט צעפלאַסענער רייכקייט, ארויס
איבערן שמעטל, איז שוין דער יאָריר געווען אין פולער, רויער
גאַנצקייט.

דער אומגעהויער גרויסער פלאַץ, דער „מאַידאָן“, ווי אַ שויסל
פון עטלאַכע שטאַטישע סקווערן, צווישן צוויי האַלב לבנה'דיקע
שורות הייזער, פאַרלייגט פון אַלע זייטן מיט געהילץ, מולטערס,
רעדער, אַקסן, פעסלאַד, קאַרעטעס, דישעלעס, לייטערס, טריאַן —
איז געווען אַנגעפולט מיט פויערים, וועגענער, פערד, חזרים, קאַטש-
קעס, הינער, אַקסן, גענז און שאַף, און אַלץ האָט געטומלט און
געהוושעט.

איז רייעס, דורכצולאַזן די קונים, זיינען שוין געווען אויס-
געשטעלט די פויערים און פויערטעס מיט זייערע וועגענער און
סחורות.

די שווער באַלאַדענע וועגענער האָבן זיך געבויגן אונטער דער
שווערער מאַסע פון די בעסאַראַבער זאַפטיק-פולע פאַמען (ווייני-
טרויבן) און בלויבאַהויכטע רייפּע פֿלוימען.

עס האָט געשמעקט דער ברייט-צעבלעטערטער קרויט און
ס'האָט גע'שיכור'ט דער ריח פון פרישן וויין ערשט געבראַכט פון
די „קאַדרעס“, וואו די געזונטע שיקסעס מיט די פולע ברוסטן, ווי די
זאַפטיקע פאַמען, האָבן זיי געטראָטן מיט די קרעפטיקע רויטע פיס.
צווישן גוואַלטיקן געטומל האָט אַ ציטערדיקע געוויינט די
נעבאַכדיקע שטים פון בלינדן בעטלער, וואָס האָט אויסגעוויינט
זיין בלינד-טרויער ליד און צוגעדרינדזשעט מיט דער דראַטיקער
ברייטער לירע, וואָס איז געלעגן ווי אַ געפענטעטע שאַף אַף זיינע
פֿלאַד-פאַרפלאַכטענע קני.

וויינעדיק האט זיך דאס קול געבעטן, א פאנפעדיקס :

דאיטע קאפפיעטשקאָ,

ליודי דאָכרי —

דזינדזינדזשינדינין.

פערד האבן געהורזשעט, חורים האבן געבריוקעט און דער
טומל האט זיך געהויבן אין די הימלען.

עס האט זיך געדוכט, אז גאט האט צעמישט זייער לשון און
יעדער רעדט אַ אַנאָנדער שפראַך, און איינער ווייס ניט וואָס דער
צווייטער רעדט, מאַכט מען מיט די הענט, קרימט מען דאָס פנים,
דרייט מען מיט די אויגן און מען טענה׳ט און מען שרייט און פון אַלע
שפראַכן גייט אויף אַ טומל וואָס היינט אַ גאַנצן טאָג איבערן
מאַרק — און וועט נאָך בלייבן היינגען ביז שפעטער נאַכט — ווען
קיין איינער וועט שוין אַפן מאַרק ניט זיין.

באָם בריקל, דאַרט וואו עס ענדיקט זיך שטאַט און מאַריאַן,
שטייען די „ליוועראַנטן“ מיט טאַבנעס פערד. שטייען אידן און
פּויערים, קוקט מען פערד אין די ציינער, גלעט מען די סאַמעט
פּעלן פון היציקע און רואיקע פערד, זעצט מען זיך רייטענדיק, מען
לויפט אַפ אַ שטיק וועג, צוריקגעקומען מיט פאַרסאפּעטע שוימיקע
פערד און זיך גענומען דינגען; קלאַפט מען איינער דעם צווייטן
אין די הענט מיט געזונטע אַפהילכנדיקע קלעפּ, זידלט מען, שפייט
מען, שילט מען, מען גייט אַוועק, און מען קומט צוריק און מען
קלאַפט ווידער און מען גייט אַוועק אין נאַנטן שיינק „באַנעצן“.

יונגע שקצים און שיקסעס שטייען לעבן גאַלאַנטעריי-סחורות,
לעבן קאַצאַפּסקע ביידלאַך מיט וועגענער מיט פאַרריסענע דישעלעס
קלייבט מען בייטשן קאַרעלן און פאַטשאַרקעס.

לעבן די טעפּערס מיט די בידן שטייען פּויערים און פּויערטעס
קלאַפּן מיט איינגעבויענע פינגער אַפּ טעפּ און ראַנדלעך, ווי אַ
דאַקטאָר ווען ער באַטראַכט אַ קראַנקן, און מיט אַנגעשטריינגטע
ערנסטיקייט הערט מען זיך צו צו די קלאַנגען.

וואס מער דער יאריר איז אריין אין טאג אריין, אלץ גרעסער איז דער טומל געווארן — זיך צעשאטן איבערן גאנצן שמעטל. אף דער שוועל פון מאליק'ס הויז, פונקט אנטקעגן „מאירדאן“ איז געשטאנען „געלע זאמד“. מיט זיינע גרויע שפיציקע אויגן האט ער באטראכט דעם מארק. עפעס זיך פארטראכט, ארויס אפן גאניק, און צוריק, געוואלט זיך א לאז טאן אפן מארק, האט זיך אים עפעס א ריר געטאן אין הארצן און ער האט פארלאזן דעם חשק ארויסצוצייגן אפן יאריר. ער איז געבליבן שטיין פארטראכט. נעהייסן האט ער וואסקא. א הויכער געזונטער שייגעץ מיט צוויי אייזערנע הענט און שטארקע פלייצעס, דער גאנצער קאפ, וואס האט ניט איינגערוט אף די פלייצעס, פונ'ם האלז ביזן שפיץ מוח, האט געהאט עפעס א מוטנעם קאליר. דאס פנים בלאס און לאנג, די אויגן קעזיש-גרוי, שפיציקע, אומרויאיקע, און די האר געל ווי שטרוי.

גערופן האט מען אים — „געלע זאמד“.

דער פאטער זיינער א קליין גויעלע מיט א שטעכיק בערדל, א שפיציקס, פלעגט יעדן פרייטיק פארטאגן ארויספארן אונטערן שמעטל, פארקירעווען אונטערן הויכן האלב אפגעגראבענעם בארג און אנגראבן א פול וועגעלע זאמד, צוריקגעקומען אין שמעטל אומגעפארן ביז פארנאכט איבער די גאסן און מיט זיין אייגנארטיק שטימעלע אויסגעשריען, צעצויגן:

— געלע זאמד, גע-לע זאמד!

האבן וויבער איבערגעלאזט ערב-שבת'דיקע קיכן מיט שבת-דיקע מאכלים, ארומגערינגעלט זיין וועגעלע און געקויפט מעסטלאך זאמד צו באשיטן די פריש אפגעגעלטע פארלאנגעס.

אז וואסקא איז אונטערגעוואקסן, האט אים דאס קליינע טא-טעלע מיטגענומען אפן וואגן און ער האט אים ארויסגעהאלפן שרייען:

— געלע זאמד, גע-לע זאמד!

נאכ'ן פאטערס טויט, איז שוין וואסקא אליין אַרומגעפאַרן מיטן וואַגן.

אינגיכז איז דער ערב־שבת־דיקער געשריי „געלע זאמד“ פאַר־שוואַגן.

וואסקא איז ניט געווען דער מענטש פאַר דעם. אבער דער נאָמען „געלע זאמד“, האָט זיך ווי קלעפיק ליים אָנגעקלעפט אין אים און ער האָט שוין פון דעם ניט געקאָנט פטור ווערן.

איז די הינטער געסלאַך פון שטעטל איז „געלע זאמד“ שוין באַרימט געוואָרן. געוואָרן אַ קינסטלער מיט „גאַלדענע הענטלאַך“, מיט טייוועלשע שנעלקייט, האָט ער אין יאַריד־טאַג, געלידיקט פויערשע קעשענעס.

באַ מאַליק'ן איז הויז, וואו עס פלעגן זיך צונויפקומען חברה גנבים, קאַרטן־שפילער, פינגערהוט־שפילער און וואוילע יונגען, איז „געלע זאמד“, געווען איינער פון די געהויבענע געסט און מאַליק, אַ שוואַרץ רונד בריה'לע מיט אַ גרויסן שוואַרצן ציגאַר אין מויל. פלעגט אים קלאַפן אין פלייצע:

— „געלע זאמד“, ביזט אַ מאַלאַדיען.

און „געלע זאמד“ האָט געשמייכלט און זיך געפילט שטאַלץ. אַריינגעריסן זיך אין יחוס.

אַף דער שוועל האָט זיך באַוויזן מאַראם מאַליק, אַ געזונטע, אַ הויך באַבוזעמטע, מיט אַ לויטער בלאַנקנדיק פנים און שוואַרצע גנבה'שע אויגן, איבער וועלכע ס'האָט זיך ממז'יש געשליינגעלט אַ פאַרבלאַנדזשעטער לאַק.

דערזען „געלע זאמד“ אַ פאַרטראַכטן, האָט זי אים אַ שטאַרך געטאַן וואויל יונגעריש מיטן עלנבוין אין זייט.

— וואָס, „געלע זאמד“, זיך פאַרטראַכט, וועגן פאַראַסקען? אַ געזונטע סטערוואַ, האַ?

„געלע זאמד האָט אַ קרומען שמייכל געטאַן.

זי האָט אַ פיר געטאַן די האַנט צום „מאַידאָן“:

— א גוטער טאג היינט, מ'עט מאכן ווארעניקעס באַנאַכט.
 חברה וועלן קומען מיט דער אמת'ער מאַטניאַ — זי האָט זיך אַ
 קלאַפּ געטאָן מיט דער ווייסער, אויסגעבאַלעמטער האַנט דאָרט,
 וואו באַ אַ מאַן געפינט זיך די הויזן־קעשענע.

„געלע זאמד“ האָט אַ וואונק געטאָן מיט אַ שפיציק אויגל,
 אַפן פלאַץ וואו זי האָט אַ קלאַפּ געטאָן:

— קלאַפּ ניט יענעם פּולקעס...

זי האָט אויסגעשאַסן אַ געלעכטער און דער טרעפיקער גוידער
 האָט געציטערט ווי אַ „באַלאַדעץ“:

— ווער געהרג'עט, ממזר'וק!

ער האָט אַ הויב געטאָן די אַקסלען, אַ מאַך געטאָן מיט דער
 האַנט און מיט אַ שמיכל אַוועק אַפן „מאַיראַן“.

ער האָט זיך אַריינגעלאָזט אין טומל, פאַרכאַפט געוואָרן פון
 רעש און געפילדער, זיך געבלאַנקעט צווישן וועגענער און פויערים,
 געזוכט און גענישטערט מיט די שפיציקע אויגן. זיך אַפגעשטעלט
 לעבן אַ קאַצאַפסקע ביידל, וואו פויערים און פויערטעס זיינען גע-
 שטאַנען ווי פליגן אַרום אַ שטיקל צוקער, און געזוכט מציאות.
 צוגיין האָט אים עפעס דאָס האַרץ ניט געלאָזט.

ער האָט דערזען יאַשקען, איינעם פון זיינע גוטע ברידער,
 אַ געזונטן ברייט־פלייציקן יונג מיט פייערדיקע שוואַרצע אויגן און
 לאַנגע שמעכיקע וואַנצעס. ער איז געשטאַנען איבערגעבויגן איבער
 אַ קעסטל און מיט טייוועלשע פלינקייט, געאַרבעט מיט דריי
 איבערגעקערטע פינגערהוטן; אַט איז די שוואַרצע קייקעלע געלעגן
 אונטער דעם פינגערהוט און אַט אונטער יענעם.

אַרום יאַשקען זיינען געשטאַנען אין אַ רעדל פויערים, אַלע
 וויילע אַריינגעשטופט די הענט טיף אין בוים אַרײַן, און אַרויס-
 געשלעפט אַ פאַפירל. רובל נאָך רובל איז פאַרשוואונדן צו יאַשקען
 אין קעשענע. די פויערים האָבן זיך געקראצט אין די פאַטליניצעס
 און ניט געקענט פאַרשטיין: אַט לינט דאָס שוואַרצע קייקעלע

אונטערן ערשטן פינגער-הוט, מיט די אייגענע אויגן געזען, אליין אויפגעהויבן און געזען. און אז יאשקע גיט א הויב איז דאס נאך אונטערן מיטלסטן.

— וואס פאר א רוח ליגט אין דעם? — האבן די פויערים זיך געקראצט און געשפיגן.

„געלע זאמד“ האט זיך צוגעטוליעט צום רעדל פויערים.

דורך די ציין האט זיך בא אים דורכגעריסן:

— צום טייוול, א צוזעצטער טאג בא אים, געמאכט די אמת'ע מאטניא, און איד, נאך קיין פאטשאטאק אפילו.

איינער פון די פויערים, א מגושמ'דיקער מאלדאוואן, האט אריינגערוקט די האנט אין בוים, דארט גארניט געפונען, איז ער געבליבן מיט דער האנט אינווייניק, א וויילע געשטאנען פאר שטיינערט — ווי אין א הלום די גאנצע לייוונג אוועק — און מיט אמאל זיך געגעבן א האסטיקן ווארף אף יאשקען:

— גיב מיר צוריק מיין געלט! מיין געלט! גוטע מענטשן — האט ער זיך געווענדעט צום ארומיקן עולם — מיין גאנץ געלט אויסגעשווינדעלט — און א וויינענדיקער גענומען שרייען:

— טאלאר, העי טאלאר! (א גנב, א גנב).

יאשקע האט פלינג ארונטערגעלאזט די פינגער-הוטן אין קע-שענע און זיך גענומען ארויסרוקן פון רעדל. א פויער האט אים א פאק געטאן. ס'האט זיך אויפגעהויבן א טומל. פויערים האבן גענומען לויפן פון אלע זייטן, האבן עפעס געשריען...

„געלע זאמד“ האט זיך געגבן א ווארף צווישן די פויערים, זיך געווארפן אף אלע זייטן, געשריען, געטומלט. זיינע פינגער האבן פלינקע געבלאנדזשעט, געטאפט, באזוכט און אף א וויילע זיך ערגעץ אפגעשטעלט.

דער, בא וועמען „געלע זאמד'ס“ האנט האט זיך אפגעשטעלט, האט זיך מיט אמאל אויסגעדרייט און — „געלע זאמד“, האט אים א שפיי געטאן גלייך אין פנים און איידער יענער האט אויפגע-

פינטעלט די אויגן, איז שוין „געלע זאמד“ געווען אין אַנאַנדער רערל.

— זלאָדי, זלאָדי! — אַ באַזשי מאַי!

דער פויער האָט געוויינט און געווישט דאָס שפייעכץ מיט די טרערן פון די אויגן.

ס'האָט זיך צעטראָגן איבערן גאַנצן מאַרק.

— זלאָדי, טאלאַר!

איינער האָט דאָס וואָרט פון צווייטנס מויל אויפגעכאַפט און עס געוואָרפן ווייטער.

דער גאַנצער מאַרק האָט זיך אַ לאַז געטאַן.

„געלע זאמד“ איז געשפרונגען איבער וועגענער, איבער דיִשע־לעם, חזרים און עופות.

פויערים האָבן צעטומלטע ניט געוואוסט וואוהין צו לויפן.

פערד האָבן געהירושעט, חזרים האָבן געקוויטשעט, געפליגלטע

חברה האָבן געאַרבעט אַף אַלע כלים.

ס'האָט זיך אויפגעהויבן אַ טומל, וואָס האָט פאַרכאַפט דעם

גאַנצן מאַרק און דאָס שמעטל.

דער גאַנצער יאָרד האָט זיך אויפגעקנוילט אין איין פאַר־

פלאַנטערטן קנויל.

הענט האָבן זיך געהויבן, שטיקער האַלץ האָבן געציטערט און

געצאַפלט אין דער לופט און איבער אַלץ איז געשטאַנען דער פאַר־

פלאַנטעטער טומלדיקער קנויל. ס'איז געוואָרן אַ טומלדיקער קנויל

פון מענטשן און געשרייען.

פון ערגעץ האָט זיך אַריינגעריסן פאַליציי, אַף שלאַנקע,

פלינקע, היציקע פערד, זיך אַריינגעשניטן אין קנויל, געשניטן מיט

די נאַנאַיקעס רעכטס און לינקס, אזוי ווי מען האַקט קרויט, און

צעטריבן דעם צעוויילדעוועטן, פאַרלאָרענעם עולם.

ס'האָט זיך אַפגעשמעלט אַ גרויסע באַוועגלאַכע ראָד. אַ ענגע,

אַ צוואַמענדעריקטע פון שרעק און פאַרצווייפלונג. באַ די ראַנדן

פון ראד, האבן זיך געדרייט אומרוויקע היציקע פערד, באדעקט מיט שוים, געברייט מיט הייסן אטעם און צוזאמענגעשפארט די ראד. אין מיטן איז געלעגן „געלע זאמר“, דאס פנים פארלאפן, אויפגעבלאזן מיט שווארצע און בלויע צייכנס, די שטרוי-האר איינגעקלעפט אין איין קנויל מיט בלוט, שטויב און שטרוי — ער האט זיך ניט גערירט.

א ז ע

א טיף-בלויע נאכט.

הינטערן בארג פון יענער זייט בריקל, אין עק שטעטל, האבן זיך צעשפרייט די ציגיינערשע געצעלטן, פארנומען א שטיק פון דער פרייער לאַנקע און גרויען זיך מיט זייערע שפיצן אין דער נאכט אַרײַן.

דאָס הייזעריקע געשריי, די שכור'ע גוואָלדן פון די נאָענטע שענקען זיינען פאַרשוויגן געוואָרן, און די הינט האָבן זיך שוין אויסגעריסן די העלזער בילנדיק אָף די פאַרביישלייכנדיקע, שאַקלענ'דיקע שאַטנס.

אין דער נאָענטער „דיסטײַע“, וואו מיכאַכט קען, פוטער און ברינזע, האָבן שוין די שאָף פאַרוואַרפן די העלזער און וואַרימען מיט דער וואָל איינע די צווייטע. די לעצטע קלאַנגען פון דער וואַלכעשער פאַרנאלע האָבן זיך שוין פאַרלאָרן ערגעץ-וואו אין וואַלד, און די פאַסטוכער האָבן שוין פאַרלאָשן די לעצטע האַלע-וועשקעס, וואו עס האָט זיך פריער געקאַכט די געלע מאַמעלינע אין שוואַרצן אַנגעברענטן קעסל.

די פרויען און קינדער, מיד פון רייסן זיך באַ די האַר, מיט אויסגעריסענע גאַרנלען פון אַרומקריגן זיך, שלאָפן איצט ווי גע'הרג'טע.

זיצט די גאַנצע באַנדע אַרום פייער. פריער האָט דאָס פייער געוואַרפן, ווי אַ דזשאַנגלער, רויט-בלוילאַכע סטיינגעס, שלענגלדיקע רעגנבויגנס, ליידנשאַפטלאַך געלעקט און געברענט די נאכט. איצט, אויסגעמאַטערט און דערשעפט ברענט דאָס פייער, ווי אַן אויסגע-לאָשן אויג, און קען אפילו ניט אַנוואַרימען, ניט אַנרויטלען די ברוינע פנימ'ער, וואָס ליגן ווי הינטישע מאַרדעס אָף האַריקע לאַפּעס.

זיצן די ציגיינער, ווער מיט די פיס הינטער זיך, ווער ס'ליגט אָף אַ זייט, ווער מיט'ן פנים אַרויף, און קוקן אין דער הויכער בלויקייט אַריין.

וואָס זעט אַ פרייער ציגיינער, ווען ער קוקט אין דער הויכער בלויקייט אַריין ?

דאָס זעלבע וואָס איר, ווען איר קוקט אַ צייט אָף אַ פינטל פון דער סטעליע...

די נאכט האָט מיט איר געדיכטער בלויקייט זיך אַריינגע-כאַפט צו יעדן אין מויל — קען קיינער מיט דער צונג ניט רירן.

זיינען אַלע געזעסן מיט איינגעהאַלטענעם אַטעם, אָנגעשטרענגט דאָס געהער און זיך צוגעהערט:

וואָס דערציילט די טיף-בלויע נאכט?

די טיף-בלויע נאכט שווייגט.

זיינען אַלע געזעסן פאַרטראכט און זיך צוגעהערט צו יעדן שאַרד.

איינער האָט זיך איבערגעדרייט אָף דער צווייטער זייט, אַרויס-גענומען די ליולקע פון מויל, אַריינגעשפיגן אין די גוסס'דיקע האָ-לאַוועשקעס און אַ זאג געטאן פאַר זיך:

— עס נעמט צו לאַנג.

— די טייוולשע הינט זאָלן כאַטש ניט דערשמעקן.

— ביל וועט זיך שוין אָן עצה געבן, — האָט איינער אַ מאַך

געטאן מיט דער האַנט. — ס'איז אַ נייעס באַ אים ?

— ווען מאַרגן וועט דער פריץ דערזען, אַז זיין בעסט פאַר

פערד פעלן, וועט ער קריגן די כאַלעריע.

— זאָל ער.

— עפעס שרעקט מיר דאָס האַרץ, — האָט אָן אַלטער ציגיינער

מיט אַ ליולקע אין מויל אַ זאג געטאן.

— פאַרלייג דאַרט מיטן קאַפּ, דו אַלטער פערד.

— מאַך צו דעם פּיסק.

אַלע האָבן געקוקט צום וואַלד-צו.

עם האָט זיך דערהערט אַ וואַיען פֿון אַ הונט, באַלד אַ קנאַל,
און אַלץ איז שטיל געוואָרן.

— איד בין געווען גערעכט, — האָט דער אַלטער זיך אָפּגערופֿן.
— כאַפּסט אין פּרעסער אַרײַן.
שטיל.

ס'האָט זיך דערהערט אַ ברעכן פֿון צווייגן.
אַלע האָבן זיך אַ וואַרף געטאָן און מיט די פּיס פּאַרטאַפּטשעט
דאָס לעצטע ביסל פּייער.

אַ פּאַרדומפּט קול:

— העי, העי, העי!

חברה זיינען נאַכגעגאַנגען נאָכן קול נאָך. זיי האָבן באַגעגנט
די חברים שלעפּנדיק אַ לאַנגע שוואַרצע זאַד.

— וואָס איז דאָס ?

— ס'איז ביל. געכאַפּט אַ קויל אין דער לינקער זײַט. ער
גייט אָפּ מיט בלוט.

מ'האָט אים צוגעטראָגן צום פּלאַץ, וואָס איז געווען אָנגע-
וואַרימט פֿון פּריעדיקן פּייער.

פֿונם טומל האָבן זיך אויפגעכאַפּט די ווייבער מיט די קינדער
און זיינען זיך צענויפגעלאָפֿן.

פּלינק, ווי אַ שניט פֿון אַ מעסער, האָט אַ יונגע ציגיינערקע
דורכגעשניטן די באַנדע און זיך אַ וואַרף געטאָן צו בילן.

ביל האָט שוואַד אַ דריי געטאָן דעם קאַפּ.

— אַזע, אַזע!

זי האָט זיך איינגעגעסן אין זיינע ליפֿן, זיך אויפגעכאַפּט מיט אַ
קוויטש און איז צוריקגעפּאַלן אָף אים.

אַזע איז געווען דאָס שענסטע מיידל פֿון אַלע אַרומיגע שבּטים,
וואָס האָבן אַרומגעוואַנדערט אין יענעם געגנט.

אירע שווארצע גלאנציקע האָר, די לעבעדיקע אויגן, איר שטאַל־
צער שטעל האָבן צוגעצויגן דעם שיינעם, העלדישן ביל, און פאַר
זיינעם אַ דריי מיט די אויגן און אַ וואָרף מיט דער קוטשמע שוואַר־
צע האָר, אַ וויג טוענדיק דערביי מיטן גרויסן אוירינגל אָפֿן לינקל
אויפער, איז זי געווען גרייט איר לעבן אָפּצוגעבן.

אינגיכין האָבן זיי באַדאַרפט פּראַווען די חתונה. מ'האַט שוין
איינגעלאָרן פיל אַרומיקע שבטים, און איצט — — —

— אַד, ביל, מיין ביל !

מ'האַט פאַר איר פאַרלייקנט, אַז ער גייט היינטיקע נאַכט
אָפּטשעפען דעם פּריי'ס פּערד. זי וואַלט ניט דערלאָזט.

— אַ, ביל־ל !

פון איר יאַמערדיקן געוויין האַט אויפגעציטערט די באַנדע
צוואַמען מיט דער נאַכט.

— ווי אַזוי איז דאָס געשען ?

האַט אייגער פון די, וואָס זיינען גענאַנגען מיט ביל'ן צום
פּריי, דערציילט:

— ביל איז דער ערשטער אַריבער דעם הויכן פלוויט און זיך
געלאָזט צום שטאַל. אַ פּערד האַט אַ הירושע געטאַן. ס'האַט זיך
דערהערט דאָס האַווקען פון הינט. איד גיב אַ קוק, ביל איז צוריק
אויפן פלוויט. מיט אַמאַל אַ קנאַק. אַ געשריי, און ביל איז אַראָפּ
געפאַלן לעבן אונז.

— ווער האַט געשאַסן ? — האַט זי, איינהאַלטנדיק די טרערן,
געפּרעגט.

— ווער ווייס ?

מ'האַט אַנגעצונדן אַ פייער, ביל איז געלעגן און געפיבערט.
אַזע האַט ניט אויפגעהערט קלאַנגן.

אינמיטן נאַכט איז ביל פאַרגליווערט געוואָרן, קוקנדיק אַר

— — — אַזען

אזע האט ווידער געוואלט צעטרייסלען די נאכט מיט א הילכיקן
קוויטש, האט אבער איינגעהאלטן דעם גאנצן שטראם און פארביסן
די ליפן. — — — — —

אז אזע האט באם ערשטן ראזן-שיין אפן האריוואנט זיך געגעבן
א צי אויס און באפוילן ווייטער וואנדערן, האבן אלע געזען אין
אירע אויגן, אין איר שטעל, אז זי איז איצט די הערשערין. האט
מען צונויפגענומען די בייבלאך, און מער ווי א פאר טויטע האלאך
וועשקעס איז שוין אף דער לאנקע ניט געבליבן. — — — — —
איז זיך אוועק דער זומער, א ווינטער, און ס'איז געקומען א
נייער זומער.

א זומער, א ווינטער און א זומער געדויערט ניט לאנג. פאר
יענעם אבער, וואס טראגט האס בא זיך אין הארצן, געדויערט עס
לאנג. האט זיך דער האס אין אזע'ס הארץ אויסגעווארימט און
געוואקסן.

אזע'ס באנדע איז געווען די ערשטע ציגיינער-שוואלב יענעם
זומער. זיי האבן זיך צעלאזט איבערן שטעטל: די מענער מיט
קופערנע כלים, און די פרויען מיט קארטן און שפיגעלאך אין די
הענט.

דאס גאנצע שטעטל איז פול געווארן מיט זיי. מאמעס האבן
געהיט די קינדער, קרעמער האבן געהיט די קלייטן, און די פריי-
קאזטישקעס האבן געהאט פון וואס צו טרייבן שפאס.

— ציגיינער, וויפיל ווילסטו פאר דעם קופערנעם בעקן ?
א כאפ געטאן דעם בעקן און — קלייט-איין קלייט-אויס.
אז מ'איז שוין מיר געווארן לויפנדיק, האט מען אים צוריק-
געגעבן דעם בעקן מיט א זעץ פון הינטן און א באגלייטונג:
— א באנדע נגבים.

אזע האט זיך אנגעטאן אין די פארביקסטע קליידער, חניעוודיק
פארווארפן דעם שאץ אף די אקסלען, און וואס מער איינגעצויגן די
טאליע, האט זי אויסגעזען שלאנק און חנ'עוודיק. זי איז אוועק
צום פריץ'ס הויף.

צוגעקומען צום טויער, האָט זי דער וועכטער ניט אַרײַנגעלאָזט.
— דו זוד ניט בעסער, ציגײנערטע, אונזער פּרײַז וועט דײַך
דערשײַסן ווי אַ הונט. פּאַראַיאַרן האָט ער דערשאַסן אײנעם אַזן
אײערײַקן.

באַ אַזע'ן האָט אױפגעקאַכט דאָס בלוט.
זי האָט גענומען בעטן באַ אײם, ער זאָל זי אַרײַנלאָזן אין הויף.
זי ווײַל פּאַרדײַנען עטלאַכע קאַפּיקעס.
גײט פּאַרביי דער פּרײַז און דערועט זי. אַזע האָט זיך חנ'עוור-
דיק געגעבן אַ דרײַ, אַ דרײַ געטאַן מיט די אױגן און אַ בױג
טוענדיק זיך גראַציען, אַ ווײַזגעטאַן די ווײסע שאַרפע צײַן.
דער פּרײַז האָט שײַר אײנגענומען אַ מיתה. די אױגן האָבן
אױפגעגלאַנצט מיט פעטקײט:

— העי, פּויערשע קאַפּ, לאָז זי דאָרטן אַרײַן.
ער האָט זיך דערנענטערט צום טירל.
— קום, ציגײנערקע, וועסטו מיר וואַראַזשען.
— יאָ, פּרײַז.

זי איז אײם נאַכגעגאַנגען.
דער וועכטער, אַ בעסאַראַכיער פּויער, האָט אַרױפגערוקט די
פוטערנע קוטשמע, וואָס ער האָט געטראָגן ווײנטער און זומער, הויך
אַפן קאַפּ, זיך אַנגעהויבן קראַצן, איז געבליבן שטײן מיט דער האַנט
אײנגעגראַבן אין די האַר און זײ בײדן נאַכגעקוקט.
ווער ווײס וואָס דאָס פּויערשע קעפּל, אַנגעשטאַפט מיט מאַ-
מעלײגע און ברײנזע, האָט דעמאָלט געטראַכט ?
זײ זײנען צו צום נאַניק. דער פּרײַז האָט זיך אַוועקגעזעצט
און איר אױסגעשטרעקט אַ ברײטע, מיט בלוט אַנגעגאַסענע האַנט.
— נאַ, וואַראַזשע, נאַר דעם אמת.
אַזע האָט זיך צוגערוקט נאָענט צו אײם, זיך אַנגעשפּאַרט מיט
אירע הענט אַף זײנע קני און באַטראַכט די שטריכן פּון זײנע
הענט.

דער פריץ האט דערפילט' א ווארימקייט. דאָס בלוט אין אים
האט גענומען קאכן.
אזע האט זיך אַלץ נעענטער גערוקט מיט אירע קני צו זיינע,
די נאָזלעכער האָבן זיך צעשפּאַרט פון הייסן אַטעם.
ער האט זי ציטערנדיק אַ כאַפּ געטאָן פאַר די הענט.
— איד וועל באַצאָלן, איד האָב גענוג געלט, ציגייערקע.
זי האט אים שמייכלענדיק אַריינגעקוקט אין די אויגן.
— ניט איצט, ניט איצט, ניט דאָ.
— וואו דען? — האָט דער פריץ געציטערט פון אויפרעגונג.
— באַ מיר, דאָרטן, אין מיין ביידל.
אזע האט אים אַריינגעשושקעט אין פנים, אַז באַנאַכט, ווען
אַלע ציגייער וועלן שלאָפן, זאָל ער קומען צו איר אין געצעלט.

באַנאַכט, ווען אַלע ביידלאַך זיינען שטיל געוואָרן און די גאַנצע
לאַנקע איז איינגעשלאָפן צופוסנס פון באַרג האָט זיך אַזע'ס ביידל
געעפנט און דער פריץ איז אַריינגעקומען.
אין ביידל האט געברענגט אַ ליכטל און גערויטלט אַזע'ס פנים,
וואָס איז געווען איינגעראַמט אין אַ ים צעוואָרפענע האָר.
אזע האט זיך דערפרייט, אים געבעטן זיצן און לאַסטשענדיק
זיך געררייט אַרום אים.
זי איז געלעגן אַף אַ געלעגער פון קאַלירטע קושענס. די האָר
האָבן זיך צעשלענגעלט, און ס'האָט זיך געדוכט, אַז זי איז פאַר-
שוואַמען אין אַ ים פון ליידיגשאַפט.
אין אַזע'ן האָט זיך צעקאַכט דאָס ציגייערשע בלוט, גענומען
ברויזן. זי האָט געציטערט פון אויפרעגונג. די פלאַמיקע בלוט-
צונגען האָבן זיך געריסן דורך די אַדערן, און די פינגער-שפיצן האָבן
זיך געצאַפלט, ווי עלקטרישע נאָרלען.
זי איז געבליבן ליגן אַ פאַר-חלש'טע, איין האַנט פאַרוואָרפן
אונטערן קאַפּ. — — —

מיט אמאל האָט זי זיך געגעבן אַ וואָרף צום פּריץ. די שלאַנץ
גישע הענט האָבן גענומען זשיפען אַף זיין רוקן... ער האָט דער-
פילט אַ קליין שלענגעלע אַ וואַרימס, אַ קלעפּיקס גליטשט זיך
אַרונטער פון זיין רוקן.

ער האָט געגעבן אַ שפרונג־אויף.

— דו ציגיינערשער הונט, האָסט מיך דערשטאַכן.

די אויגן זיינען אים אַרויס פון די לעכער.

אַזע האָט געגעבן אַ שפרונג־אַפּ צוריק, אויסגעשאַסן אַ געלעכ-
טער. זי איז צו צום אַרויסגאַנג, אויפגעריסן דאָס ביידל:

— זעסט פּריץ?

פון ווייטן איבער וואַלד, וואו דעם פּריץ'ס הויף האָט זיך

געפונען, האָבן זיך געהויבן רויטע פייערדיקע צונגען און זיך גע-

ריסן אַן הימל אַרײַן.

קײן אַמעריקא

שבת פאַרנאַכט. דאָס ליכטיקייט פון זומער טאָג האָט זיך שוין גענומען טונקלען. האָט שוין די קליינשטעטלדיקע, שבת'דיקע רוב גענומען ציטערן, געצאָפּלט זיך, ווי אַ גוסס, וואָס דערפילט אַז דער סוף קומט שוין, שטייט שוין צוקאַפּנס און דאָס פאַטאַלע איז אומד פאַרמיידלאַך.

גרוער שטויב האָט זיך געהויבן פון די וועגן.
פון ווייטע גאַסן האָט זיך געהערט דאָס אָפהילכן פון רעדער אַף שטיינערנע ברוקן, ווי פאַרטיובטע דונערן פון ווייטע וועלטן —
די וואָך האָט זיך גענומען אַריינרייסן —
אירן האָבן עס דערפילט מיט ציטער אין די הערצער.
שבת קודש גייט אַוועק...

שרה די שוחט'קע איז געזעסן אַפּן גאַניק פאַר איר הויז צור זאַמען מיט אירע טעכטער און איר איינציקן זון ישראל. אַלע זיינען געזעסן אין שטילן שווייגן.

שרה איז געזעסן מיט ווייט אָפּענע אויגן, דאָס פנים פאַרצויגן מיט אַן איידעלן שטילן טרויער און מיט יעדן שפּאַן פון דער אַנ-קומענדיקער וואָך איז איר האַרץ געוואָרן אומרואיקער. זי האָט געוואָלט אַז דער שבת זאָל זיך ציען וואָס ליינגער. זאָל זיך אַוועק ציען ערגיץ אין דער אייביקייט אַריין. זי האָט זיך געשראַקן פאַר דעם וואָס דאַרף היינט נאַכט פאַסירן.

אויך די טעכטער זיינען געזעסן טרויעריקע און געטראַכט און זיך געשראַקן פאַר דער אַנקומענדיקער נאַכט.

נאָר, ישראל, ער האָט ניט געוואָלט טראַכטן פון דעם, אַוועק געטריבן פון זיך די געדאַנקען. עס האָט אים אַוועקגעטראָגן אַהין, ערגיץ ווייט און זיינע אויגן האָבן געזען די נייע וועלט, דאָס נייע

לעבן, ווי אזוי ער האָט עם געוואָלט זען. ווייל קיין באַגריף פון דער נייער וועלט האָט ער ניט געהאַט.

ישראל האָט זיך מיט אַמאָל פאַרקוקט אַפן הימל אומגעבלאָגן דזשעט מיט די אויגן און אינסטינקטיוו אַ זאָג געטאָן:

— מאַמע, אַ שטערן!

שרה די שוּחטיקע האָט זיך אויפגעכאַפּט, אַרײַנגעגאַנגען אין הויז אַרײַן און זיך אַוועקגעזעצט אַף דער סאַפּקע.

זי האָט פרום פאַרגלאָצט די אויגן, אַ וויש געטאָן מיט דער האַנט אין דער וואַנט און אין שטיִלן אַנקומען פון וואָד האָט זי מיט מורמלענדיקע ליפּן געבעטן:

— „אוי גאָט פון אַברהם פון יצחק און פון יעקב, באַהיט דיין

ליב פּאָלק ישראל — — —“

און געענדיקט האָט זי מיט אַ געבעט צום פרומען, טויטן מאָן, אַז ער זאָל זיך דאָרטן מיען פאַר איר איין־און־אייניציקן ישראל און אים אָפּהויטן אַף זיין ווייטן, לאַנגן וועג, איבער שבעה ימים. מיט פאַרוויינטע אויגן איז זי געבליבן זיצן ווי פאַרשטיינערט אין דער געדיכטער פינסטערניש.

אין דער פינסטערניש האָט זיך דערהערט דעם איידימס קול:

— שוויגער, קומט אַרײַן הערן הַבְּרָלָה!

זי האָט זיך אויפגעכאַפּט ווי פון אַ שווערן חלום.

באַם איידימס אין הויז, איבערן קאַריראַר, האָט שוין געברענט דער גרויסער בלייז־לאַמפּ. דאָס ליכטיקייט איז אַדורך די פענסטער און פאַרטריבן שטיקער נאַכט.

אַלע האָבן זיך פאַרזאַמלט אַרום גרויסן טיש, ווער עם איז געזעסן און ווער געשטאַנען. די אייניקלאַד האָבן זיך געשטעלט אַרום דעם האַלכּן טיש וואו דאָס טישטוך איז געווען אויפגעדעקט. דער איידימס האָט אַרויסגענומען פון אַ שאַפּקע, דאָס שייַן געשניצטע כּשמים־פּושקאַלע וואָס האָט אויסגעזען ווי אַ טורם מיט אַ שפיץ פון אויבן און אַפן שפיץ אַ פענרעל.

שרה די שוחט'קע האָט געקוקט אָפּן איידים ווי ער גרייט זיך צו צו דער הכרלה מיט הייליקער פרומקייט. ווי ער דרייט דאָס בשמים-פּושקאַלע, ווי ער קוקט אַרום די דיקע געפּלאַכטענע הכרלה. באַטראַכט דאָס אַלעס, זיך אָפּגעשטעלט אַף דער גרויסער שאַפּע ספרים וועלכע איז געווען אָנגעפּאַקט מיטן גרויסן לערערנעם ש"ס, מוסר ספרים און אַנדערע הייליקע ספרים.

זי האָט זיך דערמאָנט ווי די זעלבע שאַפּע ספרים איז גע- שטאַנען כאַ איר. ווי איר מאַן, ברוך, פּלעגט צוגיין, עפענען די שאַפּע, אַרויסנעמען אַ שווערן ספר, מיט דער טערקישער פּאַטשיילע אַרומווישן דעם שטויב און אַז ער האָט זיך אַוועקגעזעצט כאַם טיש, פּלעגט זיך אַ זיסער נגון אַרויסזינגען פּון זיין מויל, און דער נגון האָט זיך ווי אַ גוטער וויין צעגאַסן איבער אַלע חדרים און זיך אַריינגעגאַסן צו איר אין האַרץ.

און דאָס בשמים-פּושקאַלע דאָס איז דאָך אויך איר ברוך'ס, פּונם סאַדיגערער רבי'ס מטבעות האָט ער עס אויסגעגאַסן. היינט זיין הכרלה! אַרום זיצן אַן עולם חסידים, אייגענע מענשן בני בית, פּון שלוש סעודות נאָך פּאַרבליבן. און אַז ברוך נעמט מאַכן הכרלה שטעלן זיך אַלע אויף און איינער הויבט זיך איבערן אַנדערן, און אַז דאָס בלוין-גרינע הכרלה פּלעמל קנאַקט און לעשט זיך אין אויסגעגאַסענעם וויין אָפּן נאַקעטן טיש, נעצן אַלע די פינגער און לייגן אין די קעשענעם און ברכות פּאַלן פּון אַלע זייטן.

און מיט וואָס פּאַר אַ ברייטקייט זי פּלעגט עס דערנאָך אַרייני- טראַגן דעם זודיקן סאַמאָואַר און מיט רחבות אַוועקשטעלן אָפּן גרויסן טיש.

עס גיט איר אַ רים אין האַרצן. זי האָט אַנדערש געדיינקט, זי איז געווען זיכער אַז איר ישראל וועט זיך אויסלערנען שחיטה, וועט איבערנעמען דעם טאַטנעם חזקה.

און די ספרים וועלכע זיינען געלערנט געוואָרן פּון טאַטן וועלן פּון ישראל'ן געלערנט ווערן.

דעם טאַטנעם נגון וועט זיך ווייטער ציען.

ישראל האָט אָבער ניט געוואָלט. היינטיקע קינדער ווילן ניט
טראַגן קיין עול אַף זיך.

און דער איידים האָט אַלעס איבערגענומען; די חזקה, די
ספרים און דאָס בשמים פּושקאַלע.

זי האָט אָבער מורא אז זי זינדיקט קעגן גאָט, זאָגט זי קוים
באווענדיק מיט די ליפּן:

— אַ דאַנק דיר, גאָטעניו, דערפאַר — און קוקנדיק אַפּן איידים
— ער איז דאָך אויך מיין קינד!

דער איידים האָט געענדיקט די הברלה. בשמים־ריח האָט
פאַרשמעקט דאָס הויז און הברלה פלעמלאַך האָבן געקנאַקט און
זיך געלאָשן אינם אויסגעגאָסענעם וויין אַפּן טיש.

— אַ גוטע וואָך!

— אַ מזל'דיקע וואָך!

דער שבת איז פאַרשוואונדן.

דער איידים האָט זיך גענומען אומדרייען איבערן צימער זיבן
גענדיק אונטער דער נאָז „ויתן לך“.

שרה מיט די קינדער זיינען אַרײַן צוריק צו זיך אין שטוב.
מען האָט אָנגעצונדן דעם לאַמפּ.

אין אַ ווינקל איז געשטאַנען אַ רענצל איינגעצויגן פעסט מיט
שטריק און פון אויבן איז געלעגן אַ פּאַר קלענערע פעקלאַך.

באַ שרה'ן האָט זיך עפעס אָפּגעריסן אין האַרצן. מיט אַמאָל
האָט זיך עס געגעבן אַ קנויל אַרום און איר גענומען וואַרגן אין
האַלז. עס האָבן זיך איר אַ גאָס געטאָן די טרערן פון די אויגן
און געברייט די באַקן.

זי האָט מיט די עקן פון קאַפּ־טיכל שניצל אויסגעווישט די
טרערן און זיך געשטאַרקט איינצוהאַלטן דעם שטראָם וואָס האָט זיך
געריסן פון די אַלטע אויגן.

ישראל האָט זיך געדרייט אָן אומרויאיקער, געוואָלט עפעס זאָגן
און ניט געוואוסט וואָס. אין הויז האָט אַרומגעשוועבט אַ שטילער
טרויער וואָס האָט יעדן ענג געמאַכט אין האַלז — נאָר אַלע האָבן

נעהאלטן פארשלאסן די מיילער. אלע האבן געפילט, אז וואס מען זאל דאָ ניט זאָגן וועט עס זיין פרעמד און ווייט און וועט קיינעם ניט טרייסטן.

מיט וואס קען מען טרייסטן די אלטע מאמע, וועמעס אייני-ציקער זון פאָרט אוועק ערגעץ אין אמעריקא? —

און די קינדער — שטענדיק זיך אַרומגעריסן, אַרומגעקריגט, יעדן האָט פאַרדראָסן וואָס די גאַנצע ליבע פון דער מאַמען גייט אוועק צו אים, צו ישראל'ן. איצט איז ער געוואָרן אזוי אייגן און ס'האָט זיך געדוכט, אז מיט זיין אוועקפאַרן, גייט אוועק אַ טייל פון זייער אייגענעם איד.

— מאַמע הער אויף! — און צו די שוועסטער האָט ער זיך נעגעבן אַ דריי אויס:

— איד וועל משוגע ווערן. וואָס טרויערט איר? איד בין נאָך ניט געשטאַרבן. און באַלד האָט ער געזאָגט מיט אַ ווייכע שטימע:
— ס'איז דאָך ניט אזוי געפערלאַך. איד בין דאָך ניט דער איינציקער. איד וועל נאָך צוריקקומען, מען וועט זיך נאָך זען. אמעריקע איז היינט נעענטער ווי אַמאָל.
און ער אליין האָט זיך קוים איינגעהאַלטן ער זאל זיך ניט צעוויינען.

אפן וואקואל ווארטנדיק פאר דער באן האָט שרה די אויגן פון אים ניט אַראָפּגענומען, האָט אים געוואָלט אין גאַנצן איינזאַפן אין זיך.

עס האָט זיך דערהערט דער ערשטער קלונג, שרה האָט זיך נעגעבן אַ וואַרף צו ישראל'ן. איז מיט אַמאָל אויסגעוואַקסן דער אַנענט, וועלכער האָט אים געדאַרפט אַריבער שמונגלען די גרעניץ.

— שרה מען טאָר ניט וויינען. דאָ דרייען זיך אַרום „סיש-טשיקעס“. מען וועט אים פאַרדעכטיקן.

האָט זי אים מיט פאַרביסענע ליפן פעסט צוגעדריקט צו זיך און אים ניט אָפּגעלאָזט.

ערשט ווען די באן איז ווי א רויב פויגל וואס כאפט אוועק
דאס עופה'לע בא א מוטער, פארשוואונדען אין דער פינסטערניש,
און איינער האט שוין דעם צווייטן פון אויג פארלוירן — האט זיך
בא שרה'ן געעפנט דער קוואל פון טרערן —
ווי דורך פארנעבלטע שויבן האט זי געקוקט אפן קליינעם
פינטאלע וואס האט אוועקגעטראגן איר ישראל'ן.

די „קליינע“ משפחה

די גאס איז געלעגן כמעט אף דער שוועל פון שטאָדט. פון בידע זייטן האָבן זיך געצויגן בעל הבית'ישע הייזער: אייניקע גאר-גאָר רייכע, מיט נגיד'ישן שטאַלץ, אַנרערע וואָס האָבן נאָר געזוכט אויפצוהאַלטן דעם נגיד'ישן שטאַלץ פאַר דער וועלט. פאַר אַלע הייזער — קליינע גערטנערלאַך, און איבער דער גאַנצער לענג פון גאַס, אַף בידע זייטן, האָבן זיך ווי צוויי רייעס גלייך-אויס געשטעלטע סאַלדאַטן, געצויגן שלאַנקע הויכע בוימער, גדלות'דיק פאַרריסן די קעפּ צום הימל — גאָר גיט אידישלאַך.

אַ גאַנצן טאַג איז מען געווען פאַרנומען אַף דער בערושע, וואו מען האָט זיך אַרומגעדרייט מיט די שטעקלאַך און געפירט מסחרים אַדער באַס וואַקואַל, וואו מען האָט געלאָרן וואַגאַנען מיט תבואה, אַדער גאָר אין די קאַנטאַרן.

פאַרנאַכט איז מען אַהיימגעקומען, אָפּגעוואַשן דעם שטויב פון זיך, אַריינגעכאַפט זיך אין נאַענטן בית-מדרש, וואָס אַ קינדער-לאַזער בעל-הבית פון דער גאַס האָט אויפגעכויט, אַריינגעכאַפט אַ מנחה-מעריב, דערנאָך אַ שמועס און מיט פאַמעלאַכדיקע טריט, האָט מען גייענדיק אַהיים פאַרענדיקט.

פרייטיק פאַרנאַכט האָט זיך די נשמה פון דער גאַס געביטן, די אויפבליצענדיקע ליכט, האָבן דאָס לעצט ביסל וואַכעדיקייט פאַרטריבן. און ס'האַט זיך געפילט דער אַטעם פון הייליקן שבת. האָבן זיך באוויזן, שיינע, הויכע אירן מיט בעסאַראַבישע ברייטע פלייצעס, רחבות'דיקע בערד און פרומע פנימ'ער מיט שבת'דיקן גלאַנץ.

אַף די גאַניקעס און דורך די פענסטער, האָבן פרומע פרויען מיט זיידענע טיכלאַך נאַכגעקוקט די שיינע אירן און זיי מקנא

געווען, וואס נאר זיי האבן זוכה געווען צו מקיים זיין אלע תרי"ג מצות.

שבת נאכן עסן האט מען זיך צוגעלעגט שלאפן. פארנאכט האט מען זיך אויסגעזעצט אף די גאניקעס, געטרונקען טיי, און איין גאניק האט זיך דורכגעשמועסט מיטן צווייטן. אמאל האט זיך א דריטער אריינגעמישט.

און אז ס'זיינען פארשוואונדן די לעצטע טריט פון הייליקן שבת און די וואך האט גענומען אריינדרינגען איז מען פארשטומט געווארן ווי בא א קבר ווען מען לייגט ארויף די לעצטע לאפאטע ערד, ביז א שטערן האט זיך באוויזן.

אזוי האט זיך זיי געלעבט גאט'ס קליין וועלטל.

ניט ווייט פון גאס הינטערן שטעדטל, האט זיך צעלייגט א ציגל פאבריק און ארום האט זיך געצויגן א פרייע לאנקע, וואו די פאסטוכער פלעגן אומבלאנקען מיט זייערע טשערערעס און שפילן אף זייערע פייפלאד.

אין א שיינעם זומערדיקן טאג זיינען א מחנה ארבעטער ארונטערגעקומען, מען האט געמאסטן און געצייכנט און אף מארגן האט מען אנגעהויבן גראבן — דאס ערשטע האט זיך די דוואר ריאנסקא גאס דערוואוסט פון דער נייעם.

שבת נאכן עסן האט מען זיך שוין ניט געלייגט שלאפן. מיט געמאסטענע טריט האט מען זיך אוועקגעלאזט אהין, זיך געדרייט ארום פלאץ, געזען ווי עס וואקסט א ריזיקע מויער פון רויטע ציגל און אלע האבן זיך גע'הקרנט' און געוואלט טרעפן וואס מען בויעט. מען ווייס ניט ווער דער ערשטער איז געווען, אבער, אלע האבן שוין געוואוסט אז ס'בויעט זיך א ביערברויעריי.

אז דאס בויען איז שוין געווען פארטיק, און אין גרויסן הויף האבן זיך געהויבן איינע איבער די אנדערע גלייכע שורות מיט פעסלאך פון ביער און קעסטלאך מיט ביער-פלעשער איינס אף ס'אנדערע, האט זיך אין דער דוואריאנסקא גאס באוויזן די „קליינע“ משפחה.

אין מיטן ווייך האָט מען נאָך באַמערקט אז אין גאָס האָט זיך באַוווּן עפּעס אַ קליין מענטשעלע, וואָס גרייכט קוים ביז די שטאַ-
כעטן פון די גערטנער פאַר די הייזער.

פּרייטיק פאַרנאַכט, ווען די הויכע בעסאַראַכער אידן מיט די
ברייטע פּלייצעס האָבן זיך פון די הייזער אַרויסגעזעצט אין בית-
מדרש אַרײַן, איז פון איינע פון די הייזער אַרויס אַ קליין מענטשע-
לע מיט אַ שיינע ברייטע באַרד, נאָך אים זיינען נאַכגעגאַנגען
צוויי מיט קלענערע שוואַרצע בערדלאַך, און דריי געגאַלטע יונגע-
לייטלאַך, אַבער אַלע אין דערזעלבער גרויס.

שבת איז דער פרי, ווען די פרויען גייען אויך אין שול אַרײַן,
זיינען שוין מיטן עלטערן, מיט דער גרויסער באַרד, נאַכגעגאַנגען
אַ קליינעקע אַלטע פרוי מיט אַ זיידן טיכל און דריי יונגע מיט
פאַריקו, אַלע פון דער זעלבער גרויס.

די גאַנצע גאָס האָט פאַרוואַנדערט מיט ווייט-אַפּענע אויגן
נאַכגעקוקט די קליינע מענטשעלאַך.

לאַנג האָט מען זיך ניט געוואַנדערט.

מען איז באַלד געוואָר געוואָרן, אז דאָס איז איין משפּחה
מיט זין איידעם און שניר. און אַלע אַרבעטן אין דער ביער-
ברויעריי. דער פּאָטער איז דאָרט אַן אויפזעער און די קינדער
אַרבעטן דאָרט אין קאַנטאָר.

שטילע בעלי-הבית'שע מענטשן, האָבן זיי באַלד פּאַנומען אַ
השוב'ן פּלאַץ אין דער גאָס און דער עולם האָט זיך צוגעוואוינט
צו זיי.

יערן שבת איז דער פרי האָט די גאָס ליב געהאַט נאַכצוקוקן
ווי די „קליינע“ משפּחה, איינע נאָך דער אַנדערע גייען אין שול
אַרײַן.

די גרויסע בעסאַראַכער גאָס האָט ליב געקראָגן די פרעמדע
קליינע מענטשעלאַך.

האָט מען זיך באַלד דערוואוסט אז אין דער משפּחה איז נאָך
דאָ אַ מיידל, וואָס שטייט אין שידוכים.

און די גאס האט געשפאנט געווארט אפן שידוך, ס'האט יעדער בא זיך אין הארצן געהאט א פארלאנג, אז די „קליינע“ משפחה זאל ניט צעשטערט ווערן. ס'זאל זיך ניט אריינכאפן אהין — א „גרעסערער“ איידעם.

אזעק אזוי א שטיקל צייט.

די טאכטער מיטן פאטער זיינען אה א שבת אזעקגעפארן. גערעדט האט מען, אז זי איז געפארן אַנקוקן א חתן. דער פאטער איז נאך שבת צוריקגעקומען אליין.

איז אזעק עטלאכע וואכן, מען האט שוין אויפגעהערט צו רעדן וועגן איר.

מיט אמאל, זי איז דא צוריק אין דער היים, און פון איין גאניק צום צווייטן טראגט זיך די בשורה:

— שבת פירט מען דעם חתן אין שול אריין.

די גאנצע גאס, האט מיט אינערלאכן ציטער געווארט אה שבת אין דער פרי, נאענטע שכנים, האבן זיך געפרוואווט אריינכאפן צו דער קליינע משפחה עפעס ליען, געמיינט אפשר וועט מען עפעס דעהגייז, כאפן א בליק.

דעם שבת איז די גאס אויפגעשטאנען פריער ווי אלע שבת, קעפ האבן זיך געשפארט דורך די פענסטער, הערצער האבן געקלאפט מיט דערווארטונג מיט האפענונג. —

אט גייט מען שוין אין שול אריין. די אויגן זיינע אָנגעדערטע צום הויז וואו עס וואוינט די „קליינע“ משפחה.

עס ווייזט זיך דאָס ערשטע, דאָס קליינע מענטשעלע מיט דער גרויסער ברייטער באַרד, די קליינע אידענע מיטן טיכל, די דער איידעם, די שניר, די דריי זין און — דער חתן.

אלעמען איז לייכטער געוואָרן אפן האַרצן.

די „קליינע“ משפחה איז ניט „גרעסער“ געוואָרן.

אברהם שוסטער'ס הויז

דאס פארפרוירענע שטעדטל האט זיך צעווארימט פון דער פריילינגדיקער זון. די פארפרוירענע קרישטאָלענע צעפלאך, וועלכע האבן אַרונטערגעהאַנגען פון די דעכער ווי פראַנז פון אַ שאַל, האָבן זיך צעשמאַלצן ווי ליכט. פון די פארפרוירענע גליטשן וואו קינדער האבן אַ גאַנצן ווינטער אַרומגעהוֹליעט, זיינען טייכן גע-וואָרן. שטייט דאָס שטעדטל אין וואַסער און בלאָטע פאַרשטעקט ביז האַלב, נאָר די אויבערשטע העלפט שיינט אזוי, בליענדיק קעגן ליכטיקן, בלויען הימל.

אין אַ זייט, כמעט באַם עק שטעדטל, ליגט די שוסטערשע גאַס, דאָ זיינען די הייזלאַך נידעריקער ווי אין די אַנדערע גאַסן. די מערסטע דעכער זיינען אַנשטאַט מיט שינדלען, געדעקט מיט שטרוי, די פענסטער זיינען קליינע און פון פאַרנט ציט זיך אַ פּריזובע, וועלכע ווערט זומער אויסגעשמירט מיט פּרישער ליים און שבת נאָכן עסן זעצט מען זיך דאָ אויס און מען וואַרעמט זיך אונטער דער זון.

אין מיטן פון דער שוסטערשע גאַס, געפינט זיך אַ גרויס הויז, דאָס דאָזיקע הויז איז געדעקט מיט שינדל. דאָס איז אברהם שוסטער'ס הויז.

אַ גאַנץ יאָר איז אברהם שוסטער'ס הויז גלייך מיט אַלע אַנדערע הייזער נאָר אַז ס'קומט עטלאַכע וואַכן פאַר פּסח, קוקט דאָס הויז אויס גאָר אַנדערש.

אַ גאַנץ יאָר זיצט אברהם אַף אַ קליין בענקעלע, לעבן אַ טאבערעטקע און מאַכט שיד, אַדער ער פאַרריכט אַלמע שיד. אַרום אים זיינען אַנגעוואָרפן אַלערליי שיד און שוסטערשע געציגן. אַף דער גרויסער וואַנט הענגט אַ קעראַסין לעמפל און אין הויז

איז אזא אומעטיקע טונקלקייט. אף דער וואַנט טאַנצן אַרום משונהדיקע שאַטנס וועלכע מאַכן אַלערליי העויות און וואַרפן אָן אַ מרה שחורה אַף די קליינע חברה זיינע.

עטלאַכע וואַכן פאַר פסח לעבט דאָס הויז אויף. דאָס גאַנצע שוסטערשע געצייג מיט אַלערליי שיד ווערן אַריבערגעפירט אין קלענערן צימער מיט אַ טיר אין גרויסן הויף. אַף אברהם'ס פּלאַץ זיצט איצט אַ געהילף, אברהם אַליון האָט ניט קיין צייט זיך אָפּ צוגעבן צו דעם. שיסטעריי איז שוין באַ אים אַ זייטיקע זאָד, די הויפט פרנסה ציט ער איצט פון גרויסן הויז, וואָס איז אים געבליבן אַ ירושה פון פאָטער. אין פאָדערשטן צימער וואָס איז „גרויס ווי אַ פעלד“, וואו אברהם האָט זיך ליב צו באַרימען, גע־פינט זיך אַ גרויסער אויוון איז עס דער קוואַל פון פרנסה פאַר אברהם'ן און די פרייד פון הויז.

ערב פסח ווערט דאָס גרויסע צימער און דאָס דערבייאיקע קלענערע אין גאַנצן אויסגעליידיקט.

אברהם לויפט אַרום אַ פאַרשמיעטער און קאָן זיך ניט צע־רייסן. ער נעמט אַרונטער פון בוידעם די לאַנגע טישן, די קופערנע שיסל אין וועלכער מען קנעט די „מיירי“, די בלעכן אַף וועלכע מ'רעדלט די מצות און הויבט אָן צו „מייסטער־ווען“. די צוויי לאַנגע טישן גייען אין קלענערן צימער, דאָרט שטייען די וואַלגענער מיט די קאטשעלקעס. אין גרויסן צימער שטעלט ער אַוועק דעם טיש מיט די בלעכן פון אויבן פאַרן רעדלער. און אין ווינקל ניט ווייט פון אויווען, וואו עס ליגן שוין אַנגעגרייט די שטיקלאַד האַלץ אַף וועלכע מען וועט אַפלייגן די זעקלאַד מעל, דאָרט שטעלט ער אַוועק אַ ווייסע, מיט גלאַז אַפגעשאַבענע טאבאָרעקטע און פון אויבן די קופערנע שיסל.

אַף מאַרגן איז שוין אין דער גרויסער הויז פריילאָד.

די וואַלגענער טאַנצן לעבעדיקע פריילאָכע מיט די קאטשעלקעס איבער די מצות. דער אויווען פלאַמט אַ קנאַקענדיקער און אברהם שוסטער שטייט אַ פאַרפלאַמטער באַם אויוון, די יאַרמולקע אַרויפ־

געדיקט אפן שפיץ קאָפּ, די באָרד צעשוּיבערט און פלינק אַרבעט
 ער מיט דער לאַנגער שמאַלער לאַפעטע. דאָס בייט ער איבער
 אביסל דעם „שיבער“, יענער זאָל זיך אביסל אַפרוען און אַפקילן.
 אין און אַרום הויז ווערט פון טאָג צו טאָג פריילאָכער און
 טומלדיקער.

פריילאָכער אַרבעטן די וואַלגערער, זיי זינגען אויס אַלע טע-
 אַטער לידלאַך, שפּאַסן צווישן זיך און מאַכן חוזק פון רעדלעך מיטן
 געשטיפלטן פנים.

— דאָס זיינען אים די מצות געקומען צו חלום און זיך אַפּגע-
 רעכנט מיט אים... כאַ-כאַ-כאַ!

אַלע לאַכן און איינע פון זיי, אַ געזונטע מויד, אַ פריילאָכע
 שרייט אַרײַן:

— הע, יאַסל, ווען האַסטו געפאַקט, האַ? נו און געמאַזלט
 האַסטו שוין?

דאָ ווערט שוין אברהם שוסטער אין כעס און לויפט אַרײַן:

— וואָס האַט איר זיך דאַרטן צעגראַנערט, ווייבער, מאַכט צו
 אייערע טריפה'נע מיילעך. דערע רב וועט דאָ באַלד זיין מיטן
 שמורה מעל. איר וועט מיר פאַרטרייבן די קונים.

ער ניט צו צום אויוון, קוקט זיך צו ווי צאַפּלדיקע מצות
 שפּרינגען אַרויס פון אויוון איבער דער שמאַלער לאַנגער לאַפעטע
 און גלייך אין קויש אַרײַן.

צוויי אידן שפּרייטן אויס אַ ווייס ליילאַך, קלויבן אַפּ מצות
 און לייגן אַרײַן, דערנאָך בינדן זיי צוזאַמען דאָס ליילאַך, פירן דורך
 אַ לאַנג, בויגיק דרענגל, לייגן עס אַרויף אַף די אַקסלען, און איינ-
 בויגנדיק זיך אביסל שטופן זיי זיך פאַרזיכטיק דורך דער טיר.

הינטער זיי גייט נאָך דער קונה, ציטערט באַ יעדן וויג זייערן
 אז די מצות זאָלן זיך ניט צעברעכן, און בעט זיך באַ זיי:

— ס'זאָל כאַטש בלייבן עטלאַכע נאַנצע פאַר די סדרים.

אין דרויסן שטייען רעדלאַך מענטשן, רעדן וועגן יקות פון
 ערב פּסח, וועגן אברהם'ס מזל'דיקן אויוון און קינדער באַלאַנגערן

די פענסטער, שפארן זיך צו דער טיר, שטעלן זיך אף די שוועלן
קוקן זיך פארזיכטיק ארום, מאכן ניט געוואגטע טריט נעענטער און
קוקן זיך וואס אמאל ווייטער און ווייטער.

עס גלויבט זיך זיי ניט אוועקצוגיין. אד, ווי זיי זיינען עס
מקנא דעם אינגל וואס גיסט אויף די וואסער אף די מיירעס!
אין גאנצן א ווייסער זיצט ער זיך אין ווינקל, שעפט אלע מאל אן
דאס בלעכענע קווערטל, מיט וואסער און גיסט ביסלאכווייז אפן
קנייטערס הענט.

נאך אט באווייזט זיך אברהם. אז חברה דערהערן נאך זיין
קול לאזן זיי זיך לויפן צום טיר.

— ווארט לאפאטוטן לויפט ניט אזוי.

די קינדער שטעלן זיך אפ, האבן מורא און ווייסן ניט וואס
צו טאן. אברהם גייט צו צום קויש קלויבט אויס די קליינע צע-
בראכענע שטיקלאך און טיילט זיי איין:

— נאט לאפאטוטן און לויפט אהיים.

ביינאכט ווערט פריילאכער, עטלאכע גרויסע לאמפן ווארפן
א ברייטלאכן שוין דורך די פענסטער אף דער גלאנציקער בלאטע
אין גאס. די קונים צעניין זיך, די וואלגערער דערפילן זיך פרייער
און צעזינגען זיך.

די שכנים הערן זיך צו, זיינען זיי מקנא:

אט, זיי מאכן איצט עטלאכע רובל.

אפילו דער שיבער, א בייזער איד מיט א רויטער בארד, ווערט
אויך פריילאכער אף דער נאכט. און אז די בחורים און די מיידלאך
נעמען זיך דורכווארפן מיט וויצן ווארפט ער אויך אריין א ווייט.
וואס שפעטער אין דער נאכט ווערט שטילער, שטילער. די
ארבעט גייט שוין א שלאפנדיקע. אייניקע שלעפן זיך אוועק
אהיים אייניקע פארוקן זיך אין א ווינקל, גלייבן זיך אויס די
מידע ביינער, רעכענען איבער די געלט וואס זיי וועלן פארדינען,
טרינקנעלט וואס זיי וועלן אריינקריגן. און שלאפן מידע איין
חלומ'נדיק פון די ערשטע פסח'דיקע טעג ווען מען וועט זיך קענען
פרייע, זארגלאזע אויסציען אף א ריינעם ווארימען געלעגער.